

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Československo a Egypt v letech 1945–1968

Disertační práce

Autorka:	Mgr. Veronika Vavrečková
Studijní program:	P7105 Historické vědy
Studijní obor:	České a československé dějiny
Vedoucí práce:	PhDr. Jiří Štěpán, Ph.D.
Místo a rok odevzdání práce:	Hradec Králové 2019

Zadání disertační práce

Autor:	Mgr. Veronika Vavrečková
Studium:	F1253
Studijní program:	P7105 Historické vědy
Studijní obor:	České a československé dějiny
Název disertační práce:	Československo a Egypt v letech 1945-1968
Název disertační práce AJ:	Czechoslovakia and Egypt in 1945-1968

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Disertační práce analyzuje vztahy mezi Egyptem a Československem v letech 1945-1968 a zahrnuje nejdůležitější oblasti vzájemné spolupráce. V práci je zachycena proměna vztahů politicko-diplomatických, obchodních a společensko-kulturních s ohledem na vnitropolitickou situaci sledovaných zemí, mezinárodní politiku a působení ideologických vlivů. Práce rovněž odkazuje na tradici vzájemných vztahů v meziválečném období, zabývá se osobnostmi československých diplomatů působících v Egyptě a zaměřuje se na fungování zastupitelských úřadů v jednotlivých obdobích. Cílem práce je poukázat na dosud opomíjená témata jako jsou právě každodenní agenda zastupitelských úřadů, vzájemný obchod s běžnými komoditami a působení Čechoslováků v Egyptě. Periodizace je pak zvolena na základě významných časových mezníků, které ovlivňovaly vývoj československé zahraniční politiky.

Ladislav BAREŠ - Rudolf VESELÝ - Eduard GOMBÁR, Dějiny Egypta, Praha 2009. Jindřich DEJMEK, Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918-1992), Praha 2012. James JANKOWSKI, Nasser's Egypt, Arab Nationalism, And The United Arab Republic, London 2003. Radomír MACEK a kol., EAR - Egyptská arabská republika, Praha 1981. Milan VYHLÍDAL, Zakladatelské období Military Technical College v Káhiře, Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1959-1968, Paměť a dějiny, roč. 6, č. 3, 2012, s. 33-44. Dále studium pramenů v Archivu MZV a Národním archivu v Praze.

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Jiří Štěpán, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	23.4.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci vypracovala samostatně pod vedením školitele a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Veronika Vavrečková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému školiteli PhDr. Jiřímu Štěpánovi, Ph.D. za odborné rady, cenné podněty a postřehy, které mi byly nápomocny při realizaci této práce. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Archivu Ministerstva zahraničních věcí v Praze za ochotu a vstřícnost. Velké poděkování patří také mé nejbližší rodině za všestrannou pomoc a podporu.

Anotace

Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo a Egypt v letech 1945–1968*, disertační práce, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2019, 210 s.

Cílem této disertační práce je kvalitativně analyzovat vzájemné vztahy mezi Egyptem a Československem v letech 1945–1968 a obsáhnout nejdůležitější oblasti vzájemné spolupráce. Nejvíce je v práci zastoupena rovina vztahů politicko-diplomatických, obchodních a kulturních. V práci je zachycena proměna těchto vztahů s ohledem na mezinárodní situaci a vnitropolitický vývoj obou zemí. Práce poukazuje na tradici československo-egyptských vztahů v meziválečném období a její návaznost po druhé světové válce. Opomenuty nejsou ani zásluhy a československých diplomatů působících v Egyptě a otázka československých krajanů. Vzhledem k tomu, že nejznámějšími tématy jsou československá egyptologie a zbraňová pomoc Egyptu, je cílem práce rovněž poukázat na málo probádaná témata, jako jsou například působení egyptského diplomatického sboru v Československu, fungování československých zastupitelských úřadů v Egyptě, obchod s nejrůznějšími komoditami či pořádání společenských a kulturních akcí. Práce je založena především na archivních pramenech české provenience a jejich komparaci s českou i zahraniční literaturou.

Klíčová slova:

Egypt, Československo, československo-egyptské vztahy, diplomacie, politické a společenské vztahy, hospodářská spolupráce

Annotation

Veronika VAVREČKOVÁ, *Czechoslovakia and Egypt in 1945–1968*, dissertation thesis, The Faculty of Arts, The University of Hradec Králové, Hradec Králové 2019, 210 p.

The aim of this dissertation thesis is to qualitatively analyze the mutual relations between Egypt and Czechoslovakia in the years 1945–1968 and to cover the most important areas of mutual cooperation. The thesis is mainly focused on political-diplomatic, commercial and cultural relations. The thesis shows the transformation of these relations with regard to the international situation and the internal political development of the two countries. The thesis points to the tradition of Czechoslovak-Egyptian relations in the inter-war period and its continuity after World War II. The merits of Czechoslovak diplomats working in Egypt and the issue of Czechoslovak compatriots are included as well. Due to the fact that the most famous topics are Czechoslovak Egyptology and the Egyptian-Czechoslovak arms deal, the aim of the thesis is also to highlight not much explored subjects such as the activity of the Egyptian diplomatic body in Czechoslovakia, the operation of the Czechoslovak representative offices in Egypt, trade in various commodities or the organization of social and cultural events. The thesis is mainly based on archival sources of Czech provenance and their comparison with Czech and foreign literature.

Keywords:

Egypt, Czechoslovakia, Czechoslovak-Egyptian relations, diplomacy, political and social relations, economic cooperation

Obsah

Úvod	9
1 Stav dosavadního výzkumu a metodologický postup	12
2 Rozbor pramenů a literatury	19
3 Navázání československo-egyptských vztahů a nástin jejich vývoje do konce druhé světové války	21
4 Proměny československo-egyptských vztahů po druhé světové válce a zlomový rok 1948	37
4.1 Vnitropolitický vývoj Egypta a hlavní tendence zahraniční politiky	37
4.2 Diplomatické sbory	40
4.3 Politická linie československo-egyptských vztahů	44
4.4 Obchodní výměna a působení československých firem v Egyptě	46
5 Krize československo-egyptských vztahů v letech 1948–1953	57
5.1 Vnitropolitický vývoj Egypta	57
5.2 Politická linie vztahů a vývoj na Ministerstvu zahraničních věcí v Praze	60
5.3 Československý diplomatický sbor v Egyptě a zastupitelský úřad v Káhiře	63
5.4 Egyptský diplomatický sbor v Praze	65
5.5 Zahraniční politika Egypta a její vliv na Československo-egyptské vztahy	67
5.6 Československo-egyptské obchodní vztahy	68
6 Vztahy Československa s Egyptem od počátku Násirova režimu do rozpadu Sjednocené arabské republiky v roce 1961	78
6.1 Vnitřní vývoj Egypta a jeho odraz v zahraniční politice	78
6.2 Československé zastupitelské úřady v Egyptě, představitelé československého a egyptského diplomatického sboru	81
6.3 Politická linie československo-egyptských vztahů s ohledem na mezinárodní situaci	87
6.4 Politické okolnosti založení Československého egyptologického ústavu a význam československé egyptologie pro vzájemné československo-egyptské vztahy	93
6.5 Smlouvy o zbrojních dodávkách a budování Military Technical College v Káhiře	99
6.6 Československo-egyptské obchodní vztahy a činnost konzulátu v Alexandrii	108
6.7 Společensko-kulturní pozadí československo-egyptských vztahů a českoslovenští krajané v Egyptě	117

7	Konsolidace československo-egyptských vztahů v letech 1961–1968.....	132
7.1	Vnitropolitický vývoj Egypta a důležité milníky zahraniční politiky.....	132
7.2	Činnost Ministerstva zahraničních věcí, příslušné zastupitelské úřady a jejich představitelé	137
7.3	Politická linie vzájemných vztahů, významné politické delegace a návštěvy	142
7.4	Vývoj hospodářských vztahů, uzavření významných obchodních a dalších dohod.....	153
7.5	Kulturní a společenské kontakty	160
7.6	Československo a jeho postoj a angažovanost k arabsko-izraelským konfliktům.....	168
	Závěr	172
	Seznam použitých zkratk	179
	Prameny a literatura	180
	Archivní prameny	180
	Tištěné prameny	181
	Literatura	182
	Internetové zdroje	186
	Přílohy.....	187
	Obrazová příloha.....	187
	Tabulky.....	205

Úvod

Vztahy Československa s Egyptem patří určitě mezi ty, které si zasluhují pozornost. Tyto země udržují vzájemný kontakt i přes svou geografickou vzdálenost už více než sto let. Za dobu svého trvání mnohokrát změnily podobu, ale jejich kontinuita nebyla nikdy zcela přerušena.¹

Tématem československo-egyptských vztahů jsem se zabývala od magisterského studia,² kdy již v roce 2010 byly tyto vztahy předmětem mé ročníkové práce a v roce 2012 jsem úspěšně obhájila závěrečnou diplomovou práci *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*.³ V posledním ročníku magisterského studia jsem zároveň získala v rámci specifického výzkumu Univerzity Hradec Králové grant na téma *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období* a výstup z něho byl uveřejněn ve *Východočeských listech historických* v roce 2015.⁴

Československo-egyptské vztahy jsem proto zvolila i jako téma své disertační práce a rozhodla se tak svůj dosavadní výzkum dovést až do roku 1968. Při psaní diplomové práce jsem měla příležitost se podrobněji seznámit s dobovými prameny uloženými v Archivu Ministerstva zahraničních věcí v Praze a právě zde jsem také došla k závěru, že tyto vzájemné vztahy poskytují dostatečný prostor i pro budoucí výzkum. Během doktorského studia jsem taktéž publikovala několik textů zabývajících se československo-egyptskými vztahy⁵ a drobnější

¹ V současné době jsou diplomatické vztahy udržovány Velvyslanectvím České republiky v Káhiře a Honorárním konzulátem v Alexandrii. Zároveň v Praze sídlí Velvyslanectví Egyptské arabské republiky. Dostupné na: https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/egypt/kontaktni_cizi_urad/index.html [cit. 16. 9. 2018].

² Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, učitelství pro střední školy – dějepis, základy společenských věd.

³ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové 2012.

⁴ Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období*, VLH, č. 33, 2015, s. 179–194.

⁵ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v letech 1948–1953*, *Historica Olomucensia*, roč. 39, č. 49, 2015, s. 143–163.

Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v letech 1945–1948*, *Mezinárodní vztahy*, roč. 50, č. 1, s. 73–87.

studie věnující se čistě obchodním vztahům.⁶ Disertační práce tyto texty využívá a dále je rozšiřuje o dosud nepublikované poznatky.

To, že jsem jako téma disertační práce zvolila právě vztahy Československa s Egyptem, mělo hned několik důvodů. Za prvé šlo o logické vyústění v mém dosavadním výzkumu z dob magisterského studia. Za druhé k tomu vedla snaha dokázat, že československá diplomacie měla rozmanitý charakter daleko překračující hranice Evropy, a za třetí, ukázat, že zahraniční vztahy s Egyptem se dají uchopit z různých perspektiv, konkrétně, že československo-egyptské vztahy se neomezovaly pouze na spolupráci v oblasti egyptologie a na zbrojní dodávky.

Tématem disertační práce jsou tedy vztahy Československa⁷ a Egypta, později Sjednocené arabské republiky, v letech 1945–1968. Kontakty mezi těmito kulturně velmi odlišnými zeměmi existovaly v omezené míře již před vyhlášením samostatného Československa v roce 1918 a postupem času prošly progresivním vývojem vrcholícím v 50. a 60. letech. Jako časové ohraničení jednotlivých kapitol byly zvoleny významné mezníky, které ovlivňovaly zásadním způsobem vývoj československé zahraniční politiky vůči Egyptu. V práci jsou reflektovány významné události na straně Československa i Egypta, které měly za následek proměnu vzájemných vztahů. V případě obou zemí je tedy sledován vnitropolitický vývoj, zahraniční politika a ideologické vlivy.

V Československu v tomto období docházelo k intenzivnímu budování socialistické republiky, posléze vyrovnávání se s procesem destalinizace a hledání cest k „socialismu s lidskou tvář“. V Egyptě docházelo k budování nového režimu formou státního převratu, kdy se stal z monarchie republikou. To, že československá zahraniční politika nebyla samostatná, do určité míry paradoxně přispělo k upevnování vztahů s Egyptem. Československo bylo v této

Veronika VAVREČKOVÁ, *Obchodní a kulturní kontakty mezi Československem a Sjednocenou arabskou republikou v letech 1953–1961*, *Nový orient*, roč. 72, č. 1, 2017, s. 42–50.

⁶ Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů ve 20. letech 20. století*, *Bulletin Společnosti česko-arabské*, č. 2, 2013, s. 11–17.

Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů ve 30. letech 20. století*, *Bulletin Společnosti česko-arabské*, č. 1, 2015, s. 29–37.

⁷ V disertační práci je používán termín Československo. Oficiální název státu byl: Československá republika (1918–1938), Česko-slovenská republika (1938–1939), Československá republika (1945–1960), Československá socialistická republika (1960–1990).

době pod vlivem Sovětského svazu a kopírovalo i jeho zahraniční politiku, která byla v tomto období zaměřena na budování vztahů se zeměmi Blízkého a Středního východu, kam patřil i Egypt. Ten byl pod novým vedením a nově utvořenou koncepcí zahraniční politiky postaven před otázku, s jakými ze států bude nadále udržovat vztahy, a v jaké míře. A Československo jako tradiční obchodní partner přitom bylo ve značné výhodě. Proto je právě na obchodní kontakty zaměřena značná část práce.

Předkládaná disertační práce má za úkol kvalitativně analyzovat vzájemné vztahy mezi Československem a Egyptem, a to v rovině vztahů politicko-diplomatických, obchodních a kulturních. Za stěžejní považuji podkapitoly věnující se diplomatickým sborům, zastupitelským úřadům, obchodním vztahům a politickým kontaktům, protože právě zde je čerpáno převážně z archivních materiálů a jedná se o dosud velmi málo zpracovaná témata.

1 Stav dosavadního výzkumu a metodologický postup

Při tvorbě struktury a stanovení hlavních témat práce hrál stěžejní roli dosavadní stav výzkumu a dostupnost zdrojů. Cílem bylo vytvořit text, který by se zabýval dosud nezpracovanými tematickými oblastmi, a ukázat, že československo-egyptské vztahy lze uchopit v různých rovinách, nejen v oblasti vojenské spolupráce a zbrojních dodávek, které ale přece jen hrály ve sledovaném období nejzásadnější roli. Disertační práce je po metodologické stránce založena na kritické analýze pramenů tuzemské provenience, a to s ohledem na problematiku dostupnosti bádání v egyptských archivech. Cílem je tedy rekonstrukce československo-egyptských vztahů v co nejkomplexnější rovině a vytvoření co nejvěrnějšího obrazu tehdejší reality. To, že je pak některým tématům věnován větší prostor, není náhodou, ale reakcí na to, že dosud byla opomíjena. Když se podíváme na dosavadní stav výzkumu, uvidíme, že některé oblasti jsou mnoha autory kvalitně zpracované a neposkytují tak širší prostor pro další bádání a naopak jiné mají i do budoucna stále velký potenciál.

Disertační práce proto popisuje a analyzuje vzájemné vztahy v politicko-diplomatické, sociologicko-kulturní a ekonomické rovině s ohledem na širší kontext mezinárodních vztahů. Práce vychází pouze z českých pramenů, které jsou komparovány se zahraniční literaturou. Je ale pravděpodobné, že v případě úspěšného bádání v egyptských archivech by téma československo-egyptských vztahů mohlo získat nový rozměr a byl by zde předpoklad pro další vědeckou práci. Musíme vzít v potaz možnou problematiku relevance archivních pramenů. S přihlédnutím k tomu, že původcem fondů byly mnohdy politické orgány, mohlo docházet ke zkreslování některých informací, diskreditaci určitých osob, či k záměrnému zamlčování skutečností. V případech, které to umožňovaly, byly prameny proto komparovány se zahraniční literaturou, nebo alespoň bylo porovnáno více pramenů různé provenience.

Publikace, která by podrobněji popisovala vztahy mezi Československem a Egyptem ve všech rovinách nebyla dosud vydaná. Jednotliví autoři se zaměřovali na konkrétní témata, a pokud se zde vyskytuje i souhrnný popis vztahů, je tak

učiněno spíše ve schematické rovině a informace se u jednotlivých autorů povětšinou opakují. Mezi nejvýznamnější autory zabývajícími se vztahy Československa a Egypta patří František Zídek a Zdeněk Sieber. Právě jejich texty přispěly k lepší orientaci v blízkovýchodní problematice a v disertační práci je na ně odkazováno. Ve své publikaci *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*⁸ vztahy s blízkovýchodními zeměmi člení do vymezených časových úseků a zde jsou dále členěny po jednotlivých tématech stěžejních právě pro dané období. Je tu obsažena i krátká kapitola zabývající se přímo československo-egyptskými vztahy, kde je největší důraz kladen na vojenskou spolupráci a zbraňové dodávky. V jejich práci ale není příliš výrazně zastoupena stránka kulturní a společenská. Celkový obraz vzájemných vztahů je tu podán spíše přehledově. Dále je tu dílo *Dějiny Egypta*⁹ od Ladislava Bareše, Eduarda Gombára a Rudolfa Veselého. Jak už je patrné z názvu, kniha se primárně zabývá dějinami Egypta od počátků egyptské civilizace až po moderní dějiny. I zde je obsažena krátká kapitola věnovaná československo-egyptským vztahům, ale i v tomto případě je podán stručný výčet těch nejdůležitějších událostí a vyzdvížena je opět vojenská spolupráce.¹⁰

Velmi cenným zdrojem pro poznání československo-egyptských vztahů po druhé světové válce do konce 70. let je starší publikace Radomíra Macka *EAR – Egyptská arabská republika*.¹¹ Autor se zde věnuje vzájemné obchodní výměně a údaje z ní vyplývající jsou kvantifikovány do přehledných tabulek. Za cenný přínos zde pokládám především podrobný výčet informací týkající se československých a egyptských obchodních společností a otázek jejich vzájemné spolupráce. Diplomatickým a kulturním kontaktům se autor věnuje spíše sporadicky. Po zcela společensko-kulturní rovině se vydává Adéla Jůnová Macková. Za zajímavé a velmi přínosné považuji především jakési mikrostudie zabývající se životem Čechoslováků v Egyptě. Nicméně tyto publikace nemohly být

⁸ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009.

⁹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009.

¹⁰ V pramenech i literatuře se ve většině případů vyskytuje termín spolupráce, který není zcela přesný, protože se jednalo o nevyvážený akt a v důsledku šlo spíše o pomoc Československa Egyptu. To platilo i v případě kultury a zdravotnictví. U názvů oficiálních smluv byl ponechán termín „spolupráce“, v dalších případech je uváděno přesnější spojení „pomoc Československa Egyptu“.

¹¹ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981.

jako zdroj pro disertační práci téměř použity, protože se autorka věnuje starší historii, než je sledované období.¹²

Nejvíce autorů se v rámci vztahů s Egyptem věnuje zbraňovým dodávkám a vojenské pomoci. Z monografií jako zdroj posloužily publikace Václava Vondráška, Sylvestra Chrastila a Martina Markela *Dějiny vojenské akademie v Brně 1951–2001*.¹³ Autoři podrobně popisují obchod se zbraněmi a působení československých pedagogů na Military Technical College v Káhiře. Zejména v otázce arabsko-izraelských konfliktů je cenným zdrojem poznání dílo memoárového charakteru Ivana Brože *Arabsko-izraelské války 1948–1973*,¹⁴ kde se autor věnuje i československým zbraňovým dodávkám. Mezi další díla patří *Slavní českoslovenští zbraňáři*¹⁵ od Jiřího Fencla, zabývající se československými konstruktéry zbraní nebo opět publikace memoárového charakteru *Cestování za zbraněmi*¹⁶ od Lubomíra Popelínského.

Otázky zbraňových dodávek do Egypta a pomoc při budování MTC v Káhiře výborně zachycují práce Milana Vyhlídala.¹⁷ V několika odborných studiích jako například *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře a Zakladatelské období Military Technical College v Káhiře, Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1959–1968*, nebo ve svých závěrečných kvalifikačních pracích¹⁸

¹² Jedná se o publikace: Adéla JŮNOVÁ MACKOVÁ, *Krásný, báječný, nešťastný Egypt! Čeští spisovatelé konce 19. a první poloviny 20. století*, Praha 2009. Adéla JŮNOVÁ MACKOVÁ, *S diplomatem v Orientu: Cyril a Pavla Duškovi v Egyptě (1922–1924)*, Dolní Břežany 2014.

Dále také: Hana NAVRÁTILOVÁ, *Egypt v české kultuře na přelomu devatenáctého a dvacátého století*, Praha 2001.

K poznání československé kolonie v Egyptě slouží i memoárové dílo Václav ZELENKA, *Káhira ve snu a probuzení*, Praha 1948.

¹³ Václav VONDRÁŠEK – Sylvestr CHRASTIL – Martin MARKEL, *Dějiny Vojenské akademie v Brně 1951–2001*, Praha 2001.

¹⁴ Ivan BROŽ, *Arabsko-izraelské války*, Praha 2005.

¹⁵ Jiří FENCL, *Slavní českoslovenští zbraňáři*, Praha 2013.

¹⁶ Lubomír POPELÍNSKÝ, *Cestování za zbraněmi*, Praha 2001.

¹⁷ Milan VYHLÍDAL, *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře*, *Historica Olomucensia*, roč. 26, č. 38, Olomouc 2010.

Milan VYHLÍDAL, *Zakladatelské období Military Technical College v Káhiře, Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1959–1968*, *Paměť a dějiny*, roč. 6, č. 3, 2012.

¹⁸ Milan VYHLÍDAL, *Československá pomoc při výstavbě vojenského školství v arabském světě v letech 1948–1989*, magisterská diplomová práce, Brno 2010.

Milan VYHLÍDAL, *Letec, zpravodajský důstojník, účastník domácího protinacistického odboje a velitel leteckých instruktorů v Egyptě Jan Reindl (1902–1981)*, rigorózní práce, Olomouc 2017.

předkládá precizní analýzu výše zmíněných témat, která vycházejí především z materiálů Vojenského ústředního archivu – Vojenského historického archivu v Praze a Vojenského ústředního archivu – Správního archivu AČR v Olomouci. Práce tohoto autora jsou po heuristické stránce vyčerpávající. Proto je v disertační práci v otázkách zbraňových dodávek a vojenské spolupráce čerpáno z textů tohoto autora.

Další téma, které je mimo zbraňových dodávek zpracované na vysoké úrovni, je československá egyptologie. Zde musí být zmíněno dílo Miroslava Vernera *Objevování starého Egypta*,¹⁹ kde je podrobně popsána dlouhá cesta, kterou museli českoslovenští egyptologové urazit, aby si vydobyli své místo v rámci světové egyptologie a jsou tu zmapovány jejich největší úspěchy. Důležitým zdrojem biografických informací o největších osobnostech československé egyptologie je dílo z pera kolektivu autorů *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*.²⁰ Velmi populárním tématem se stalo především založení Československého egyptologického ústavu a následné zahájení prací na archeologickém výzkumu, kde na toto téma vznikla řada odborných článků, jako například Adély Mackové a Eugena Strouhala.²¹ Toto téma se objevuje hojně i v rámci závěrečných kvalifikačních prací, protože se jedná o jednu z nejatraktivnějších částí československo-egyptské spolupráce, jejíž výsledky jsou známy i širší veřejnosti. Jde například o nedávno obhájené kvalifikační práce Kateřiny Malcové a Kateřiny Bradáčové.²²

Milan VYHLÍDAL, *Činnost československých instruktorů v egyptských ozbrojených silách: účast na egyptském vojenském školství v letech 1956–1977*, disertační práce, Olomouc 2015. Srov. Milan VYHLÍDAL, *Činnost československých instruktorů v egyptských ozbrojených silách. Účast na egyptském vojenském školství v letech 1956–1977*, Praha 2016.

¹⁹ Miroslav VERNER, *Objevování starého Egypta: půlstoletí českých egyptologických výzkumů ve stínu pyramid*, Praha 2008.

Dále např. Miroslav VERNER, *40 let v Egyptě: o nových objevech v egyptologii, o životě a záhadách osudu*, Praha 2006. Jan BONĚK, *Miroslav Verner – můj život s Egyptem: o nových objevech v egyptologii, o životě a záhadách osudu*, Praha 2011.

²⁰ Kol. aut., *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha 2009.

²¹ Adéla MACKOVÁ, *Vznik a počátky Československého egyptologického ústavu*, *Nový orient*, roč. 61, č. 1, 2006.

Eugen STROUHAL, *Zahájení československých archeologických výzkumů v Egyptě v roce 1961*, Sborník z konference *Věda v Československu v letech 1953–1963*. In: *Práce z dějin vědy*, sv. 1, Praha 2000.

²² Kateřina BRADÁČOVÁ, *Počátky fungování Československého egyptologického ústavu a vliv jeho expedice do Nubie v rámci mezinárodní kampaně UNESCO na postavení, chod a vědeckou koncepci ústavu*, diplomová práce, Brno 2016.

Co se týče dalších závěrečných kvalifikačních prací, stejně jako v případě monografií a odborných studií, se autoři věnují konkrétnímu dílčímu tématu, nikoli celkovým vztahům mezi oběma zeměmi. Výjimku tvoří kvalitně zpracovaná diplomová práce Robina Svobody *Československo-egyptské vztahy v letech 1952–1958*,²³ která ale nabízí přehled vztahů v omezeném časovém rozsahu. Autor zde čerpá především z fondu Teritoriální odbory, proto jsou některé informace ne zcela úplné. Dále je tu diplomová práce Elišky Malečkové *Československo-blízkovýchodní filmové kontakty v 50. a 60. letech*,²⁴ která obsahuje kapitolu *Československé filmy o Egyptě*. Autorka zde rozebírá, za jakým účelem byly filmy natočeny a okolnosti jejich vzniku. Nehodnotí zde ale jejich faktografickou kvalitu. Drobná zmínka týkající se spolupráce československé rozvědky s egyptským diplomatem se objevuje v práci Martina Brožíka *Činnost Československého zpravodajského úřadu v letech 1949–1957*.²⁵ Další závěrečné práce, které se vztahují k Egyptu, přináší spíše analýzy režimu prezidenta Násira, nebo se věnují arabsko-izraelským konfliktům.

Autor, který ovlivnil text disertační práce po stránce metodologické i stylistické, je Jindřich Dejmek.²⁶ V textu má své speciální místo diplomacie a osobnosti československých diplomatů působících v Egyptě. Velkým zdrojem poznání pro předkládanou disertační práci proto byly publikace *Diplomacie Československa I. a II. díl*,²⁷ kde jeho velmi podrobná deskripce vývoje Ministerstva zahraničních věcí poskytla opěrný bod při studování archivních pramenů. Vzhledem k tomu, že se práce zaměřuje na vztahy s africkou zemí, byla využita

Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013.

²³ Robin SVOBODA, *Československo-egyptské vztahy v letech 1952–1958*, diplomová práce, Praha 2014.

²⁴ Eliška MALEČKOVÁ, *Československo-blízkovýchodní filmové kontakty v 50. a 60. letech*, diplomová práce, Brno 2014.

²⁵ Martin BROŽÍK, *Činnost Československého zpravodajského úřadu v letech 1949–1957*, bakalářská práce, Brno 2010.

²⁶ Např. Jindřich DEJMEK, *Nenaplněné naděje: politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie od zrodu První republiky po konferenci v Mnichově (1918–1938)*, Praha 2003.

²⁷ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012.

Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918–1922)*, Praha 2013.

i publikace Jana Klímy *Dějiny Afriky: Vývoj kontinentu, regionů a států*,²⁸ která přispěla k lepšímu porozumění afrických specifik v materiálním i duchovním životě afrického obyvatelstva.

V práci je také v omezené míře zmíněn metodologický text Jaroslava Šedivého, který rozlišuje tři hlavní linie zahraniční politiky – hledisko bezpečnostní, hledisko hospodářské a navazování společenských a kulturních vztahů.²⁹ V případě vztahů s Egyptem se evidentně úzce překrývá hledisko bezpečnosti a hospodářské, a to ve specifické rovině. Tím, že Československo dodávalo Egyptu v 50. letech zbraně a napomáhalo tak zvýšit jeho obranyschopnost, na tom zároveň hospodářsky výrazně profitovalo. Jaroslav Šedivý ovšem pojímá zahraniční politiku Československa, až na drobné výjimky, výhradně v souvislosti se zahraniční politikou Sovětského svazu. Rok 1948 není brán „pouze“ jako konec demokratického Československa, ale zároveň jako konec samostatné zahraniční politiky. Text byl ale vydán v roce 1967, a proto je nezbytné k němu přistupovat značně kriticky.

V disertační práci je, jak už bylo výše uvedeno, sledována linie zahraniční politiky Sovětského svazu, která přímo ovlivňovala československou zahraniční politiku. Tento trend je pak převážně patrný právě ve vztazích k rozvojovým zemím. Na druhé straně tu byla snaha ukázat, že i přesto se Československo do jisté míry vydávalo svou vlastní cestou a v pozadí zájmů sovětských sledovalo i své zájmy vlastní.

Zatímco časové vymezení práce je jasné a kapitoly jsou strukturovány na základě významných časových mezníků, které zásadním způsobem ovlivňovaly vývoj československé zahraniční politiky vůči Egyptu, u geografického vymezení je třeba vyvrátit možné nejasnosti. Práce je zaměřena primárně na Egypt, a to i v období, kdy tvořil se Sýrií Sjednocenou arabskou republiku. V některých pasážích je tedy přesah i do oblasti Sýrie, ale spíše v tom smyslu, aby byly do celistvé podoby dokresleny vztahy s Egyptem. Sýrie má tedy v této práci okrajové postavení. Samotný pojem Sjednocená arabská republika není též

²⁸ Jan KLÍMA, *Dějiny Afriky: Vývoj kontinentu, regionů a států*, Praha 2012.

²⁹ Jaroslav ŠEDIVÝ, *Ke studiu československé zahraniční politiky*, Mezinárodní vztahy, roč. 2, č. 4, Praha 1967, s. 56.

jednoznačně vymezen. Zatímco někteří autoři takto pojmenovávají pouze období v letech 1958–1961, jiní autoři se tohoto označení přidržují i po rozpadu unie. To se týká jak českých, tak zahraničních publikací. Nicméně Sjednocená arabská republika byl oficiální název státu až do roku 1971.

Práce je vymezená roky 1945–1968. Jednotlivé kapitoly jsou strukturovány na časové úseky a v nich jsou reflektovány stěžejní tematické okruhy. Přesto, že téma práce začíná rokem 1945, je zde umístěna kapitola, která stručnou formou shrnuje vývoj vztahů v meziválečném období a za druhé světové války. V práci jsou alespoň ve stručnější podobě zahrnuta témata, která byla předmětem bádání jiných autorů, ale pro jejich důležitost je nelze zcela opominout. Jedná se převážně o dodávky zbraní do Egypta a budování Military Technical College v Káhiře. Dalším obdobně zpracovaným tématem je československá egyptologie. Vzhledem k tomu, že jde o natolik významná a zásadní témata, nebylo možné je v disertační práci vynechat. Právě v těchto částech je ale čerpáno z výše zmíněných sekundárních zdrojů, které jsou doplněny o poznatky z primárních pramenů.

Důležitou a poměrně rozsáhlou část disertační práce zaujímají kapitoly věnující se vzájemným hospodářským vztahům, obchodní výměně a smluvním závazkům. Zdroje, ze kterých se dalo vycházet, byly poměrně rozmanité. Často údaje vychází z archivních pramenů a dále jsou komparovány s tištěnými prameny a literaturou. Právě v těchto případech nastaly situace, kde se zdroje ve svých údajích rozcházejí. V rámci literatury je zde cenným zdrojem publikace Radomíra Macka,³⁰ která přináší podrobné informace například o působení československých organizací zahraničního obchodu. V práci je alespoň stručně naznačen vnitropolitický vývoj Egypta, který slouží k lepšímu uchopení problematiky. V rámci těchto podkapitol je pro vývoj ve 40. a 50. letech čerpáno především z řad zahraničních autorů, ovšem důležité poznatky také přinesly prameny z Archivu Ministerstva zahraničních věcí v Praze, kde jsou zachycena svědectví československých diplomatů v Egyptě.

³⁰ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981.

2 Rozbor pramenů a literatury

Vzhledem k tomu, že k dané problematice se vyskytuje pouze omezené množství literatury, vychází předkládaná disertační práce převážně z kriticky ověřených relevantních archiválií.

Nejvíce materiálů je dostupných v Archivu Ministerstva zahraničních věcí v Praze, a to konkrétně ve fondech Politické zprávy, Teritoriální odbory, Právní odbor, Generální sekretariát, Diplomatický protokol a Personální spisy. Tyto fondy byly pro disertační práci klíčové. Pro meziválečné období posloužil především fond Politické zprávy, v pozdějším období fond Teritoriální odbory, což vyplývalo z tehdejší reorganizace Ministerstva zahraničních věcí. V rámci všech uvedených fondů se vyskytuje velké množství kartonů obsahujících archiválie pestrého charakteru. Nežádka se zde vyskytují i materiály soukromé povahy, jako osobní korespondence, přepisy telefonních hovorů či popisky u fotografií. Jednotlivé prameny v různých časových obdobích ale velmi kolísají svoji kvantitou i kvalitou. Vše bylo podmíněno aktuálním personálním obsazením na československém zastupitelském úřadu. Toto je nejvíce patrné v rámci fondu Politické zprávy, kde některé roky zcela chybí.

Dále bylo čerpáno z fondů Národního archivu z většinové části z Výstřižkového archivu Ministerstva zahraničních věcí, kde byly získány poznatky z dobového tisku. Z fondu KSČ – Ústřední výbor byly interpretovány informace z oblasti obchodních vztahů. Ve fondu Československý ústav zahraniční jsou například obsaženy cenné informace o Čechoslovácích žijících v Egyptě.

V menší míře byly použity prameny uložené v Archivu Kanceláře prezidenta republiky, například fondy Protokol tajné a Nástupní audience (nezpracováno). Právě tyto fondy poskytly doplňující informace o osobnostech egyptských diplomatů působících v Československu.

Následně text práce doplňují tištěné prameny jako statistické ročenky, sbírky zákonů a materiály vydané archivně-dokumentačním odborem MZV jako *Dokumenty k otázce Blízkého a Středního východu* a *Příručka o navázání*

diplomatických styků a diplomatické zastoupení Československa v cizině a cizích zemích v Československu 1918–1985. V neposlední řadě byl také využit dobový tisk, díky kterému bylo možné některé významné momenty zachytit v jejich autenticitě.

Literatura byla pak využita především k zasazení některých témat do širšího kontextu a sloužila také ke komparaci se získanými archiváliemi (viz kapitola 1 Stav dosavadního výzkumu a metodologický postup). V předkládané disertační práci také nešel opominout vnitropolitický vývoj Egypta a jeho zahraniční politika. Pro nastínění vnitropolitického vývoje Egypta výborně posloužily například publikace Ladislava Bareše, Rudolfa Veselého a Eduarda Gombára *Dějiny Egypta*,³¹ Břetislava Vachaly *Egypt, stručná historie států*³² nebo Karla Laciny *Nejnovější dějiny Afriky*.³³ Ze zahraničních autorů to byly například publikace Emila Lengyela *Modern Egypt*,³⁴ Arthura Goldschmidta *Modern Egypt. The Formation Of A Modern Nation-State*³⁵ a Jamese Jankowski *Nasser's Egypt, Arab Nacionalism, And The United Arab Republic*.³⁶

V rámci zahraniční politiky Egypta bylo čerpáno například z publikace Jana Wannera *Bitva o Suez: studená válka, druhý arabsko-izraelský konflikt a britsko-francouzská intervence v Egyptě*³⁷ a Ivana Brože *Arabsko-izraelské války*.³⁸ V otázkách vývoje československé zahraniční politiky to byla již uvedená publikace Jindřicha Dejmeka *Diplomacie Československa*³⁹ nebo dílo Zdeňka Veselého *Československá zahraniční politika 1945–1989 (dokumenty)*.⁴⁰

³¹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009.

³² Břetislav VACHALA, *Egypt, Stručná historie států*, sv. 9, Praha 2003.

³³ Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987.

³⁴ Emil LENGYEL, *Modern Egypt*, London 1979.

³⁵ Arthur GOLDSCHMIDT, *Modern Egypt. The Formation Of A Modern Nation-State*, London 1988.

³⁶ James JANKOWSKI, *Nasser's Egypt, Arab Nacionalism, And The United Arab Republic*, London 2003.

³⁷ Jan WANNER, *Bitva o Suez: studená válka, druhý arabsko-izraelský konflikt a britsko-francouzská intervence v Egyptě*, Praha 2006.

³⁸ Ivan BROŽ, *Arabsko-izraelské války*, Praha 2005.

³⁹ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012.

Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918–1922)*, Praha 2013.

⁴⁰ Zdeněk VESELÝ, *Československá zahraniční politika 1945–1989 (dokumenty)*, Praha 2001.

3 Navázání československo-egyptských vztahů a nástin jejich vývoje do konce druhé světové války

Podrobně zmapovat mezinárodní vztahy v letech 1918–1939 bývá mnohdy obtížné vzhledem k tomu, že za první republiky nebyl brán takový zřetel na formální dokonalost a preciznost jednotlivých aktů. Situace bývá zpravidla složitější se zvyšující se vzdáleností, kde z pochopitelných důvodů mnohdy stagnovala i pružnost korespondenční výměny. V průběhu meziválečného období navázalo Československo vztahy celkem s padesáti dvěma zeměmi, mezi nimiž byl i Egypt. Již v únoru roku 1920 byl v Alexandrii zřízen československý konzulát, který měl především hájit zájmy Čechoslováků v Egyptě. Přestože byl Egypt v této době stále ještě pod protektorátem Velké Británie a byl této zemi podřízen ve vnitřních i vnějších záležitostech, zaujal v zahraniční politice naší země významné postavení. Československo zde mělo jediný zastupitelský úřad na území celé Afriky. Již konec první světové války a vznik Československa přinesl pro české země změny nejen v oblasti politické, ale i ekonomické. Změnil se vnitřní a zahraniční trh a do jisté míry i charakter obchodovaného zboží. Došlo také k redukci řady dosavadních ekonomických vazeb a Československo začalo hledat nová odbytiště pro své produkty. Hlavní prioritou bylo udržování obchodních styků s evropskými nástupnickými státy a mezi nejvýznamnější obchodní partnery se řadilo Německo a Rakousko. Nicméně Československo začalo pronikat i na vzdálenější trhy, mezi které patřil i Egypt. Svoji roli tu v tomto ohledu také sehrála relativně dobrá dopravní dostupnost.⁴¹ Již v meziválečném období tak Egypt tvořil jakýsi nástupnický prostor pro další československou expanzi do Afriky.

Teprve dva roky po navázání oficiální vztahů 28. února 1922 získal Egypt svou formální nezávislost a v čele samostatného státu stanul král Fuad I., který zastával úřad až do své smrti v roce 1936. Poté na trůn nastoupil jeho osmnáctiletý syn Farúk I.⁴² Československo uznalo Egypt za nezávislý stát nótou z 28. července

⁴¹ Aleš SKŘIVAN, *K charakteru, rozsahu a zaměření československého vývozu v meziválečném období*, Acta Oeconomica Pragensia, roč. 15, č. 7, Praha 2007, s. 367–369.

⁴² V pramenech a literatuře též jako Farouk a Faruk. U jmen egyptských osobností byla použita zjednodušená počestěná transkripce. U jmen, kde tato transkripce nebyla k dispozici, jsem se přidržela podoby uvedené v dobových pramenech.

1922. Tuto listinu předal egyptskému ministru zahraničí generální konzul v Káhiře Cyril Dušek.⁴³ Již 25. listopadu 1922 bylo z egyptské strany potvrzeno navázání diplomatických styků a vyslanectví v Káhiře zahájilo svou oficiální činnost 14. dubna 1923. Československo mělo na území Egypta i honorární konzuláty, které působily v Alexandrii v letech 1928–1932 a Port Saidu v letech 1935–1950.⁴⁴ Důležitou roli sehrál i konzulát v Alexandrii, který zahájil svoji činnost v únoru roku 1920. Prioritně měl hájit zájmy československých občanů v Egyptě a soustředit svoji pozornost na hospodářskou situaci. Jeho činnost bohužel neměla

⁴³ Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období*, VLH, č. 33, 2015, s. 180–181.

Cyril Dušek se narodil 5. listopadu 1881 v Praze. Jeho otcem byl Vavřinec Dušek, který působil jako vedoucí dílny v Praze na Žižkově a jeho matkou byla Antonie Dušková, rozená Lustigová, z Nového Bydžova. Jeho trvalým bydlištěm byla Chodská ulice č. p. 20 v Praze na Žižkově. Nejprve vystudoval gymnázium, poté složil tři státní zkoušky a doktorát z právních věd. Hovořil anglicky a francouzsky a byl katolického vyznání. Cyril Dušek si prošel také vojenskou službou od 18. října 1905 do 18. ledna 1906. Nevěnoval se jenom politice, ale i žurnalistice. Byl redaktorem časopisu *Čas* v Praze, *Lidových novin* v Brně a redaktorem politického týdeníku *Česká Stráž* v Praze. Mezi léty 1918–1919 byl členem Národního výboru a prvního Národního Shromáždění Československé republiky. Svoji politickou kariéru zahájil 1. března 1920, kdy byl jmenován jako mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr v Bernu a od roku 1922 působil na ministerstvu zahraničních věcí. 24. ledna 1922 byl pověřen řízením a správou generálního konzulátu v Káhiře a 26. března 1923 byl v Káhiře pověřen i správou vyslanectví. Jeho ženou se stala 28. srpna 1910 o rok starší učitelka dívčího lycea Pavlína Smolíková. Jejimi rodiči byli Ottomar Smolík, ředitel kůru v Praze a Emílie Smolíková, rozená Pelikánová. Cyril Dušek zemřel dne 12. ledna 1924. Podrobné informace o jeho smrti podal konzul Antonín Blahovský. Uvádí, že vyslanec Duška z 11. na 12. ledna zachvátil silný kašel doprovázený chrlením krve a té noci na následky nemoci zemřel. Jeho smrt byla zcela nečekaná, protože tři dny před tím se účastnil hostiny v královském paláci. Vyslanec se ale již předtím netěšil dobrému zdraví, což v kombinaci s častými večírky a hostinami přispělo k jeho rychlé smrti. Přípravy na pohřeb začaly v den úmrtí. Podle egyptské tradice se pohřeb má konat nejpozději druhý den po smrti nebožtíka. Pohřeb se tedy odehrál 13. ledna, kdy o smrti našeho vyslance informoval i tamní tisk. Velká účast egyptských hodnostářů a politiků a jejich upřímná lítost nad Duškovou smrtí ukazovala na to, jak byl v zemi oblíbený. Mezi květinovými dary byl i věnec od krále, který dosahoval takových rozměrů, že nemohl být umístěn mezi ostatní květinovou výzdobu a byl nesen dvěma nosiči. Antonín Blahovský ve svých zprávách uváděl, že byl pověřen hledáním někoho, kdo obřad provede. Pro tuto roli našel nakonec pastora americké mise. Pohřbu se účastnila také československá káhirská kolonie. Blahovský počet účastníků pohřbu odhadoval na dvě stě osob. Blahovský se také ujal vyřizování následných oficialit a hned druhý den po pohřbu začal vyřizovat odpovědi na projevy soustrasti a některé členy egyptské vlády osobně navštívil. O tři dny později bylo balzamované tělo vyslance za přítomnosti soudního lékaře uloženo do kovové rakve, ta byla vložena do bedny a úředně zapečetěna. Tělo bylo umístěno v nemocnici Diakoniss, kde bylo připravené k odvozu. Ten samý den přišel vdově Pavle Duškové telegram od prezidenta T. G. Masaryka. Paní Dušková svůj odjezd do Egypta stanovila na 20. února. Mimo jiné se musela řešit i majetková otázka, stěhování nábytku apod. Vzhledem k tomu, že nebožtíkovi se dostaly pohřební pocty před několika dny, nyní bylo od ostatních odpuštěno. Poslední hold Cyrilu Duškovi vzdali jen chargé d'affaires Vladimír Hurban a konzul Antonín Blahovský. AMZV, fond Politické zprávy (dále jen f. PZ) 1918–1977, PZ Káhira 1924, „*Odjazd pí. Pavly Duškovej a ostatkov nebohého vyslanca*“, č. j. 10 d.

⁴⁴ Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 9.

dlouhého trvání a již v září roku 1924 byla přerušena. K jeho obnovení došlo v dubnu 1934, ale z úsporných důvodů byla činnost znovu pozastavena v prosinci téhož roku. V meziválečném období v konzulátu působil od února 1920 vicekonzul Jiří Wachtěl, od 29. března 1921 konzul Antonín Blahovský a od 15. dubna 1934 konzul Stanislav Kovář.⁴⁵

Právě v meziválečném období, více než kdykoli jindy, sehrály při budování vzájemných vztahů roli osobnosti diplomatů. Nejpodrobnější zprávy o činnosti konzulátu máme z roku 1920, kdy Jiří Wachtěl⁴⁶ odevzdával opravdu precizně

⁴⁵ Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období*, VLH, č. 33, 2015, s. 180.

⁴⁶ **Jiří Wachtěl** se narodil 3. března 1883 v Jindřichově Hradci, kde vystudoval gymnázium. Poté nastoupil na právnickou fakultu, z níž ale dokončil jen první ročník. Navštěvoval také vojenskou akademii ve Vídni a Novém Městě. Do Egypta se poprvé dostal již roku 1903. Poté v Súdánu působil jako lesní inspektor v provincii Cassala a Mangala. Díky svému dlouhodobému pobytu v Egyptě znal výborně tamější politické i obchodní poměry. Hovořil plynule francouzsky, anglicky, německy a arabsky. Byl schopný se také domluvit habešsky a domorodými súdánskými dialekty. Během války se jako rakouský poddaný dostal do internace na Maltu, ze které byl roku 1918 propuštěn a nastoupil do legií ve Francii, kde dosáhl hodnosti poručíka. V lednu roku 1920 byl přijat jako smluvní úředník do služeb ministerstva zahraničních věcí a vyslán do Alexandrie. Na dobu smluvního poměru mu byl propůjčen titul vicekonzula. Byl přijat na dobu jednoho roku s tříměsíční výpovědní lhůtou a platem 90 liber. Jeho úkolem bylo založit konzulát, tedy takový československý zastupitelský úřad v Alexandrii, který by hájil zájmy všech československých občanů v Egyptě. Sám Wachtěl uváděl, že byl bez všech ověřovacích listin přijat u zdejších anglických i egyptských úřadů. Dále se staral o to, aby v Egyptě proslavil naši republiku, ne jen její výrobky. Říkal, že to vše se mu podařilo díky tomu, že měl v úřadech mnoho známých a byl schopný s nimi hovořit jejich jazykem. Proto projevoval velký nesouhlas s tím, že měl být ze služeb propuštěn. Jako jeden z důvodů bylo uváděno, že konzulát stál republiku už příliš peněz. On odpovídal tím, že na úřad už sice byly vynaloženy značné prostředky, ale že za aktivní konzulát pro celý Egypt – Alexandrie, Káhira, Port Said atd., se mu 300 liber měsíčně nepozdává jako horentní suma (pro srovnání bylo uvedeno, že neaktivní rakouský konzulát v Alexandrii stál Rakušany 200 liber měsíčně). Na Jiřího Wachtěla bylo také poukazováno v souvislosti s tím, že více údajně vykonával pro židovské Čechy, než pro ty s jiným vyznáním. Tuto skutečnost Wachtěl rezolutně popíral. Hlavním důvodem propuštění však bylo, že ačkoli měl vést konzulát v Alexandrii, telegraficky sdělil, že přesídlil do Káhiry a současně s tím žádal o peníze na zařízení. Po několika měsících byl přijat zpět, avšak jako podřízený smluvní úředník při konzulátu republiky Československé v Alexandrii. Konzulem Antonínem Blahovským byl však zanedlouho suspendován pro podivné finanční machinace a styky s pochybnými lidmi. Měl odjet ihned do Prahy, ale místo toho zamířil do Francie, Belgie, Nizozemí a Frankfurtu nad Mohanem, kde hledal marně zaměstnání. Jeho služební poměr byl definitivně rozvázán 4. února 1923. Teprve poté se ministerstvo zahraničních věcí dozvědělo, že Wachtěl provedl za dobu svého působení v Alexandrii řadu nepovolených finančních manipulací, které přímo podléhaly trestnímu zákonu. Ministerstvo se snažilo celou situaci prošetřit, aby vyhovělo poškozeným stranám. Nejvíce na ministerstvo zahraničních věcí naléhala firma Delacovias, jejíž advokát byl Arnold Singer a jistý pan Itterheim, který se v té době zdržoval v Liberci. Požadovali, aby vůči Wachtělovi byly podniknuty patřičné kroky. Největší dluhy měl Wachtěl u firmem Delacoviase – 100 liber, Kohn – 120 liber a Hersch – 540 liber. Celkové dluhy činily v přepočtu asi 250.000 korun. V tom byly započítány jak dluhy soukromé, tak dluhy, které přímo souvisely s výkonem jeho povolání. Originální Wachtělem vystavené směnky se nacházely u zemského trestního soudu v Praze. Ministerstvo zahraničních věcí s celou situací nemohlo nic dělat, protože Jiří Wachtěl k němu v té době již nebyl ve smluvním poměru, tudíž celá záležitost byla mimo jeho kompetenci. Některé jeho

zpracovanou agendu, která předchází zprávy převyšovala i po stylistické stránce. V jeho zájmu bylo zřídit zastupitelský úřad, který by hájil zájmy všech Čechoslováků v Egyptě a podporoval obchodní vztahy mezi Československem a Egyptem. Cesta k tomuto cíli ovšem nebyla jednoduchá a dlouho se mu nedařilo najít vhodné prostory pro zřízení úřadu. Svou roli v tom sehrály především finance, kterých měl nedostatek.

Jiří Wachtěl se také projevoval jako velký vlastenec a sounáležitost s Čechoslováky se plně odrážela v jeho vystupování a jednání, kdy bojoval hlavně za majetek československých občanů a snažil se jim zde vybudovat takovou pozici, aby si je Egypťané nepletli s jinými národnostmi. Činnost mu na neštěstí znesnadňovala nelehká politická situace, která na začátku 20. let v Egyptě panovala. Zároveň musel řešit problémy se starými nemajetnými občany. Přesto Jiří Wachtěl hodnotil egyptské úřady jako velmi vstřícné a ochotné pomoci. Dále se potýkal s nevítanými přistěhovalci, pro které neměl finanční prostředky. Proto apeloval na československou vládu, aby upozorňovala na drahý život v Egyptě a na práci v těžkých klimatických podmínkách. Tím se snažil eliminovat příliv dalších osob. Díky jeho kontaktům a znalosti jazyků se mu podařilo proslavit naši republiku v Egyptě hlavně kvalitními výrobky. Jiří Wachtěl ovšem za dobu svého působení v Egyptě provedl také řadu nepovolených finančních manipulací. Velké dluhy zanechal především u firmy Delacovaise, Kohn a Hersch. Další závazky měl vůči manželům Itterheimovým, se kterými nějaký čas sdílel společnou domácnost. Některé jeho dluhy byly v Alexandrii konzulátem odstraněny. Jednalo se o ty, které alespoň zdánlivě měly služební charakter a mohly vrhat špatné světlo na Československou republiku. Jedním z nich bylo například finanční odškodné za poškozený byt, který měl Wachtěl v Alexandrii pronajatý. K ostatním Wachtělovým dluhům se ministerstvo stavělo odmítavě a nehodlalo je hradit,

dluhy přesto byly v Alexandrii konzulátem odstraněny. Dalším z Wachtělových prohřešků byl projev na stadionu v Chatby, kde vystupoval proti britské vládě a jejím protektorátem nad Egyptem. Dokonce prohlásil, že jestli o tom Antonín Blahovský bude informovat do Prahy, tak zastřelí jeho i sebe. Na Jiřího Wachtěla bylo 2. září 1922 učiněno trestní oznámení u státního zastupitelství v Praze. Dle názoru konzula Antonína Blahovského bylo Wachtělovo nepřístojné chování ovlivněno čtyřletou internací na Maltě, kde se jeho duševní stav stále zhoršoval. Také se hovořilo o jeho nadměrné konzumaci tvrdého alkoholu. Blahovský se domníval, že Jiří Wachtěl nezvládl pocit nabyté moci a podlehl „*megalomanství*“. AMZV, f. Personální spisy, Jiří Wachtěl.

přičemž finanční prokuratura s tímto stanoviskem souhlasila. Proto i přes nesporné úspěchy a kvalitně vykonanou práci, odcházel Wachtěl z úřadu s nelichotivým renomé.⁴⁷

Nástupcem Jiřího Wachtěla se stal Antonín Blahovský.⁴⁸ Ten na rozdíl od svého předchůdce měl na prvním místě cíle ekonomické a usiloval především o zřízení československé banky v Egyptě z důvodu usnadnění vzájemného obchodu. Později také předložil návrh na zřízení pojišťovací společnosti. Také se účastnil více společenského života než jeho předchůdce a osobně zažil oslavy nezávislosti Egypta. Pochopitelně také udržoval četné styky se zástupci diplomatického sboru v Egyptě.⁴⁹

Od roku 1934 byl správou úřadu v Alexandrii pověřen Stanislav Kovář.⁵⁰ Ovšem z jeho zpráv se nám zachovala pouze torza, která jsou obsažena v Politických zprávách Káhira.

⁴⁷ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové, 2012, s. 88.

⁴⁸ **Antonín Blahovský** se narodil 22. října 1891 v Novém Městě a náboženským vyznáním byl římský katolík. Bližší informace o jeho rodičích nejsou známa.

Dne 6. července 1909 odmaturoval na gymnáziu v Brně. Poté krátce pobýval ve Francii a 6. července 1914 složil zkoušky na konzulární akademii ve Vídni. Krátce na to se oženil s Friedou Wesselsovou roz. Viljoenovou. Roku 1914 působil jako honorární úředník v Bukurešti a od roku 1915 se stal v Bukurešti attaché. 1916 se stal konzulem ve Vídni a o rok později byl přeložen do Kolína nad Rýnem. Roku 1918 nastoupil na ministerstvo zahraničních věcí a o rok později působil jako provenienční správce ve Frankfurtu nad Mohanem a roku 1920 se tam stal vicekonzulem. V témže roce se stal konzulem v Mnichově. Od roku 1920 byl pověřen vedením konzulátu v Alexandrii a 1. března 1923 v Káhiře. Jako konzulovi mu nebyl vyměřen žádný reprezentační příspěvek, protože v té době nebyl legačním úředníkem. Tím se stal teprve 12. července 1923. Roku 1927 byl jako legační tajemník přeložen do ústředí archivu ministerstva zahraničních věcí. Poté do roku 1931 působil na ministerstvu zahraničních věcí s určitým kariérním postupem. Roku 1931 byl přeložen a pověřen správou úřadu v Kapském městě jako konzul. O šest let později byl opět přeložen na ústředí ministerstva zahraničních věcí s titulem odborový rada. Ze služeb ministerstva zahraničních věcí vystoupil definitivně dne 31. srpna 1945. AMZV, f. Personální spisy, Blahovský Antonín.

⁴⁹ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové, 2012, s. 24–25.

⁵⁰ **Stanislav Kovář** se narodil 22. dubna 1889 v Lužné v okrese Rakovník. Byl římsko-katolického vyznání. Absolvoval reálnou školu s maturitou a kurs na vysoké škole technické pro kandidáty učitelství na vyšší obchodní škole. Hovořil česky, francouzsky a anglicky. Jeho ženou byla Marie, rozená Tvrzová. Měli tři děti, Jiřího, Evu a Martu, která však zemřela v pouhých dvanácti letech. Svou kariéru započal na ministerstvu zahraničních věcí roku 1920 v obchodním oddělení. Od roku 1923 působil na vyslanectví v Londýně, roku 1925 na konzulátu v Marsailles a poté v Alžíru. Roku 1931 byl přeložen zpět na ústředí ministerstva zahraničních věcí a pracoval zde jako odborový rada. V červenci 1933 byl přechodně přidělen do Alexandrie jako legační tajemník I. třídy. Od roku 1934 byl pověřen správou úřadu v Alexandrii. Pracoval zde jako konzul I. třídy. Roku 1938 byl opět přeložen na ústředí ministerstva zahraničních věcí jako vrchní odborový rada. Od září roku 1939 pracoval pro Orientální ústav v Praze. Jeho působištěm se stala Národní a univerzitní knihovna.

Významnější úlohu sehrálo československé vyslanectví v Káhiře, které zahájilo oficiálně svou činnost odevzdáním pověřovacích listin vyslance Duška v audienci u egyptského krále 14. dubna 1923. V meziválečném období v úřadu působil dále od 18. února 1924 chargé d'affaires Vladimír Hurban, od 24. září 1930 chargé d'affaires Karel Halfar, který 19. prosince 1932 povýšil na hodnost vyslance a od 1. ledna 1934 Benjamin Szalatnay-Stachó opět jako chargé d'affaires. Prvním vyslancem byl Cyril Dušek, který už v době svého nástupu do úřadu měl zdravotní problémy. Přesto jeho smrt v lednu 1924 byla nečekaná. Pohřbu se účastnili egyptští představitelé i československá kolonie. Poté bylo jeho tělo nabalzamováno a připraveno k převozu do Československa. Jeho žena paní Pavlína Dušková musela v Egyptě ještě vyřešit manželovu pozůstalost.⁵¹ Po Cyrilu Duškovi nastoupil do úřadu Vladimír Hurban.⁵² V době jeho nástupu nebyl inventář ještě hotový, proto se mohl ujmout funkce až 3. března. Vladimír Hurban velmi usiloval

Od roku 1945 byl pověřen vedením generálního konzulátu v Istanbulu. AMZV, f. Personální spisy, Stanislav Kovář. O konzulovi Stanislavu Kovářovi nejsou další informace dostupné.

⁵¹ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové, 2012, s. 89.

⁵² **Vladimír Hurban** byl slovenské národnosti a narodil se 4. dubna 1883 v Turčanském Sv. Martině. Dne 2. července 1902 ukončil školu maturitou. Mezi léty 1905 až 1907 pracoval v redakci Národních novin a mezi léty 1908 až 1914 působil jako učitel maďarského jazyka ve Varšavě u ruského generálního štábu. Od 17. července 1914 sloužil v ruské armádě, od 29. prosince 1917 do 30. listopadu 1920 sloužil u československých legií a v československé armádě od 1. prosince 1920 do 30. června 1923. V říjnu 1918 mu bylo přiděleno v hodnosti plukovníka vyslanectví Československé republiky ve Washingtonu. V dubnu 1921 se vrátil zpět do Československa a setrval v činné vojenské službě jako důstojník v záloze. Dne 1. června 1923 nastoupil službu v ministerstvu zahraničních věcí a 23. listopadu 1923 byl jmenován úředníkem ministerstva zahraničních věcí bez zařazení do určité kategorie. Dne 20. ledna 1924 mu byl udělen titul legačního rady II. třídy a 17. ledna 1926 byl jmenován odborovým radou. V únoru 1924 byl pověřen vedením vyslanectví Československé republiky v Káhiře. AMZV, f. Personální spisy, Hurban Vladimír, 1949. Do Káhiry přišel 12. února 1924 a zpočátku pomáhal vdově Pavle Duškové s převozem jejího zesnulého muže. Vzhledem k tomu, že inventář vyslanectví nebyl v té době ještě hotový, úřadu se mohl ujmout až 28. února a na vyslanectví se nastěhoval 3. března. Vladimír Hurban musel odevzdat své pověřující listiny do rukou ministra zahraničních věcí Wacyf Boutros Ghali Paši již 18. února a o týden později byl přijat u krále Fuada I. AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1924, „*Převzatie úřadu*“, č. j. 32 d. Dne 24. června 1930 byl jmenován mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem ve Stockholmu pro Švédsko, Norsko a Litvu. AMZV, f. Personální spisy, Hurban Vladimír, 1949. O přeložení do Stockholmu velmi stála i jeho žena Olga Hurbanová, která s touto prosbou přišla osobně do Kanceláře Prezidenta Republiky. AKPR, f. KPR – protokol T, 1921–1944 (1953), karton č. 131, sign. 1246/24, Káhira – zprávy vyslanectví ČSR, *Zpráva z 12. června 1930*. Od roku 1937 byl opět vyslancem ve Washingtonu. Po 15. březnu 1939 odmítl vyslanectví vydat Němcům a úřad vedl bez přerušování dále jako vyslanec a poté, co byl povýšen úřad na velvyslanectví jako velvyslanec. Takto vedl velvyslanectví do roku 1946, kdy byl služebně přeložen do ústředí. Svou činností se tak přímo podílel na odboji, který přispěl k osvobození Československa roku 1945. Vladimír Hurban zemřel 26. října 1949. AMZV, f. Personální spisy, Hurban Vladimír, 1949.

o udržení dobrých diplomatických styků a často si ve svých zprávách stěžoval na nedostatečnou komunikaci s československou vládou. Také byl znepokojen kvůli nedostatečné informovanosti o politickém dění v Československu. Úřad v Káhiře považoval za nezbytný, protože sloužil i k rozvinutí obchodních vztahů s Blízkým východem. Dostal se přesto do sporu s českým novinářem a geografem Stanislavem Nikolauem, který ve svém novinovém článku v *Národní politice* označil úřad za „*káhirske sanatórium*“.⁵³ Vladimír Hurban měl také velký zájem na tom, aby Egypt navštívil prezident T. G. Masaryk, a to již v roce 1925.

Cesta pana prezidenta se ale uskutečnila až o dva roky později a bezpochyby se jednalo o nejvýznamnější událost, která se na poli vzájemných vztahů doposud odehrála. V březnu 1927 tedy odcestoval T. G. Masaryk do Egypta. Vzhledem k jeho věku muselo být přihlédnuto k délce trasy a programu. Zde byly využity služby právě Vladimíra Hurbana, který již dobře znal místní poměry a dle toho cestu naplánoval a přizpůsobil. Prezident cestoval pouze s malým doprovodem a jeho cesta neměla oficiální charakter. Masaryk byl ubytován inkognito v luxusním káhirském hotelu, odkud soukromě navštívil krále Fuada. Z Káhiry odcestoval do Assuánu a poté do Luxoru, Karnaku a Théb, následně se vrátil zpět do Káhiry. Při své cestě do Egypta si nepřál žádné oficiální ceremonie. Zemi si chtěl procestovat v klidu a užít si odpočinek. Právě z tohoto důvodu cestoval pod jménem T. G. Marsden. Zkraje dubna odjel prezident z Egypta do Jeruzaléma. Dary, které si z Egypta přivezl, byly uloženy v muzeu.

Protože byla cesta prezidenta Masaryka v Egyptě úspěšná, usiloval Vladimír Hurban o reciproční návštěvu krále Fuada v Československu. Jeho výzvam k československé vládě, aby krále pozvala do naší země, bylo vyhověno a král následně toto pozvání rád přijal. Oficiální návštěva trvala pouhé tři dny. S králem Fuadem I. koncem června 1929 přicestoval dvaceti čtyřčlenný doprovod. Na rozdíl od návštěvy T. G. Masaryka byla jeho cesta do Československa oficiální a probíhaly na ni značné a nákladné přípravy. Očekávaná suma se pohybovala okolo 1.200.000 Kčs, přičemž velkou část hradilo ministerstvo vnitra a ministerstvo financí. Velmi pozitivně vnímal královu návštěvu František Lexa, z jehož podnětu byl králi

⁵³ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové, 2012, s. 32.

zhotoven památeční skarabeus. Král během svého pobytu navštívil mimo jiné Univerzitu Karlovu, kde obdržel čestný doktorát. Dále navštívil Staroměstskou radnici, Ringhofferovy závody, egyptské vyslanectví, a účastnil se večeře u prezidenta. Mimo Prahy zavítal i do Plzně, kde si prohlédl Škodovy závody a poté se odebral do Karlových Varů. Králův pobyt v Československu ale nebyl vnímán příliš pozitivně. V několika novinových článcích, například v *Pražském večerníku*, byla zdůrazňována finanční náročnost celé návštěvy. Byla zde uváděna suma tři miliónů korun. Článek bylo ale oponováno, že suma byla značně nadsazená.⁵⁴

Na vzájemných návštěvách hlav států měl tedy Vladimír Hurban značné zásluhy. Poté, co byl přeložen do Stockholmu, jeho místo zaujal Karel Halfar.⁵⁵ Do úřadu nastoupil v září roku 1930, což bylo období, kdy král a ministři sídlili v Alexandrii. Až týden poté, co přijel do Káhiry, se za ním na jeden den dostavil ministr zahraničí, aby mu předal pouze pověřovací listiny. Karlu Halfarovi se dokonce naskytl možnost setkat se s králem dříve, než se opět navrátí do Káhiry.

⁵⁴ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové, 2012, s. 65–66.

⁵⁵ **Karel Halfar** se narodil 22. prosince 1877 v Soběšovicích ve Slezsku. Jeho otec byl řídící učitel Karel Halfar a matka Marie Wolná. Byl katolického vyznání. Vystudoval gymnázium s maturitou a studoval také na Vídeňské univerzitě. Na české univerzitě vystudoval práva. Sloužil jako vojenský auditor a poté působil v rakouské i československé armádě. Hovořil francouzsky, německy, polsky a anglicky. Dne 5. ledna 1929 se oženil s Markétou Strakovou, rozenou Chaurovou. O šest let později spolu uzavřeli i církevní sňatek. Vlastní děti neměli, ale adoptovali chlapce Karla. Od roku 1921 pracoval jako odborový rada v ministerstvu zahraničních věcí. Působil v administrativní sekci, kde se podílel především na prošetřování některých personálních kauz. Jednou z nich bylo roku 1922 vyšetřování washingtonského vyslance Bedřicha Štěpánka. Karlu Halfarovi bylo uděleno pokárání za průtahy v řízení, jednostranné vyšetřování a zapletení delikátních rodinných záležitostí Štěpánka do případu. Tím, že vydal kompromitující materiály, ohrozil vyslance a mohl vážně poškodit zájmy tohoto ministerstva. Proti Halfarovi nakonec ale nebylo disciplinární řízení zahájeno. Případem washingtonského vyslanectví byl pověřen jiný úředník. Od září roku 1930 byl přeložen do Káhiry, kde působil jako chargé d'affaires. Od srpna 1932 zde figuroval už jako vyslanec. Ale již roku 1933 byl z úsporných důvodů z Káhiry odvolán zpět do ústředí a dán na dovolenou s „čekatelným“. Halfarovi bylo vytýkáno špatné hájení československých obchodních zájmů v Egyptě. Dr. Šámal, který prý vycházel z důvěryhodných zdrojů, uváděl, že vyslanectví v Káhiře utrpělo na věhlasu oproti tomu, jakým způsobem ho reprezentoval Vladimír Hurban. Karel Halfar nebyl příliš společenský a téměř nikam nechodil. „Následkem toho jej málo kdo zná a skorem nikdo nezve.“ AKPR, f. KPR – protokol T, 1921–1944 (1953), karton č. 131, sign. 1246, Káhira – zprávy vyslanectví ČSR, *Zpráva z 2. června 1931*. Navíc jeho žena uměla pouze německy a česky, což do určité míry také vytvářelo jakýsi společenský blok. Karel Halfar byl ale poctivý, co se týče administrativy. Všechny spisy vyřizoval pečlivě a svědomitě. Jedním z důvodů, proč manželé Halfarovi příliš nechodili do společnosti, byla také jejich přílišná spořivost. „Čekatelné“ činilo 66.000,- ročně a také dostával 1.800,- ročně pro syna do jeho osmnácti let. Přesto se Karel Halfar nechtěl se svým odchodem smířit. O možném místě jednal například prostřednictvím Msgre. Jana Šrámka. Ten hovořil s Kamilem Kroftou pro Halfara o místu ředitele ve společnosti Air France a také o jeho možné reaktivaci na místo vyslance. Od 31. prosince 1947 byl trvale pensionován. Zemřel 18. března 1966. AMZV, f. Personální spisy, Karel Halfar.

To odmítl, protože mu nepřišlo vhodné tak učinit před tím, než budou oficiálně představeni.

Karel Halfar podával četné informace o vnitropolitické situaci v Egyptě a snažil se účastnit alespoň významných společenských akcí. Přesto mu bylo vyčítáno, že hájil československé zájmy nedostatečně. Na druhou stranu odváděl nejlepší práci po stránce administrativní.⁵⁶

Od roku 1934 úřad zastával Benjamin Szalatnay-Stachó.⁵⁷ Nový chargé d'affaires zažil výměnu panovníků v Egyptě, kdy místo zesnulého krále Fuada I. nastoupil roku 1936 jeho syn Farúk I. V dubnu roku 1937 proběhla Konference ve švýcarském Montreux za účelem porad o zrušení kapitulací a postavení cizinců v Egyptě. Benjamin Szalatnay-Stachó o této důležité události podrobně informoval.

⁵⁶ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové, 2012, s. 49.

Oproti Vladimíru Hurbanovi byly jeho společenské aktivity minimální. Srov. Tamtéž.

⁵⁷ **Benjamin Szalatnay** se narodil 29. března 1886 v Praze na Žižkově. Pocházel ze starého uherského šlechtického rodu Szalatnayů z Nagy Szalatna. Byl evangelického vyznání československé církve. Maturitu složil na maďarském gymnáziu v Miskolci, poté studoval právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Státní zkoušku složil roku 1909. Koncipientskou praxi nastoupil na místodržitelství v Terstu. Hovořil německy, maďarsky, francouzsky, polsky, italsky a anglicky. Absolvoval vojenskou prezenční službu u druhého dragounského pluku, poté se vrátil opět k právnické profesi. Na podzim roku 1918 se přihlásil ve Varšavě do služeb Československého národního výboru. Ve službách ministerstva zahraničních věcí pracoval od počátku roku 1919. Toho roku byl přidělen v hodnosti vicekonzula k Úřadu delegáta ČSR v Maďarsku. Roku 1920 uzavřel sňatek s Beatrix Annou Bornovou. S ní měl dceru Andreu Beatrice. O jedenáct let později došlo k rozvodu. Roku 1921 byl po konfliktech s dalšími československými diplomaty v Budapešti přeložen na ústředí ministerstva. Zde se angažoval v oboru mezinárodní dopravy. V letech 1927–1930 působil jako legační tajemník vyslanectví v Japonsku v Tokiu. Od roku 1934 byl pověřen jako chargé d'affaires správou vyslanectví v Káhiře. S omezenou působností ho udržel i po okupaci Československé republiky Německem 15. března 1939. S krátkou pauzou zde působil až do jmenování řádného vyslance Jaroslava Šejnohy v květnu 1944. On sám byl přemístěn na vyslanectví v Londýně. AMZV, f. Personální spisy, Benjamin Szalatnay-Stachó. Od března 1939 byly vedeny spory o jeho postupu po okupaci českých zemí. Vyvrcholily v listopadu 1941 podáním stížnosti vrchního polního prokurátora Karla Finka na Ministerstvo zahraničních věcí v Londýně. Szalatnay-Stachó byl obviněn ze zločinů prorady, zpronevěry, zneužití úřední moci a neplnění zákonných povinností. Szalatnay-Stachó na to reagoval 5. května 1944 podáním trestního oznámení na Karla Finka a další vedoucí vojenské činitele v Londýně. Spor nakonec vyzněl do ztracena. Roku 1947 byl postaven před disciplinární komisi, tam se ale nedostavil. Jan NĚMEČEK, *Soumrak a úsvit československé diplomacie*, Praha 2008, s. 475–476. V Londýně ho postihla vážná nemoc a musel zde zůstat až do roku 1947. Poté odcestoval bez souhlasu ministerstva do Kanady. Po komunistickém převratu byl 22. dubna 1948 na návrh akčního výboru národní fronty propuštěn ze služeb ministerstva zahraničních věcí. Tím pozbyl všech nároků a oprávnění, které z bývalého služebního poměru vyplývaly. Byl mu také odebrán diplomatický pas. Do Československé republiky se již nevrátil. Získal kanadské státní občanství. Sklonek života strávil v Itálii, kde také 5. března 1970 v Římě zemřel. AMZV, f. Personální spisy, Benjamin Szalatnay-Stachó.

Výsledky konference vnímal pozitivně, neboť došlo ke zrovnoprávnění našeho postavení v Egyptě.

O československém diplomatickém sboru v Egyptě je tedy dostatek informací, ovšem o egyptském diplomatickém sboru působícím v Československu je dochováno pouze několik záznamů. Roku 1925 Ministerstvo zahraničních věcí v Egyptě rozhodlo, že v Praze bude zřízeno vyslanectví s rozšířenou působností pro celou střední Evropu. Jako chargé d'affaires byl zvolen Mohammed Sabet Bey. V meziválečném období na egyptském vyslanectví v Praze působili pouze dva vyslanci. Dále byly styky navazovány prostřednictvím chargé d'affaires. Prvním vyslancem byl roku 1927 zvolen Seifoullah Yousri Paša.⁵⁸ Jako druhý vyslanec zde působil od roku 1929 Hassan Nachat Paša. Od roku 1934 úřad zastával chargé d'affaires Abdel Aziz Gahaleb Bey. V úřadu byl krátce, protože ho záhy vystřídal Mohammed Suliman Sl Houte Bey, který byl pro toto místo dle egyptských úřadů vhodnější.⁵⁹

Nyní se vrátíme zpět na půdu Egypta. V Egyptě se také nacházela československá kolonie. Tu tvořili především českoslovenští příslušníci německé národnosti. Kolonie nebyla příliš početná, v začátcích čítala pouze okolo dvě stě členů. Ke konci 30. let se rozrostla téměř o tři sta osob. Finanční situace Čechoslováků byla ve většině případů neuspokojivá. Usazovali se především ve velkých městech jako Alexandrie, Káhira, Port Said a Asuán. Mnoho z nich získalo práci ve službách, díky čemuž byli v úzkém kontaktu s Egyptyany. Vzhledem k tomu, že v Egyptě nebyl dostatek vzdělaných obyvatel, uplatnění zde nalézali hlavně lékaři, obchodníci nebo vysoce kvalifikovaní dělníci. Pracovalo zde také mnoho služebných, které se sem dostaly s egyptskými rodinami při jejich návratu z lázeňských pobytů v Československu. Zpočátku v Egyptě neexistovala žádná imigrační omezení. Situace se změnila po roce 1925, kdy se v Egyptě nesměly usadit například osoby, které vedly nemravný život, sympatizovaly s komunismem apod.

⁵⁸ V textu disertační práce je použita česká transkripce Paša. V dobových pramenech a literatuře se vyskytuje označení Paša i Pasha.

⁵⁹ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové, 2012, s. 61–62.

Jak již bylo výše řečeno, situací Čechoslováků v Egyptě se jako první zabýval vicekonzul Jiří Wachtěl, ale cenné informace jsou obsaženy především ve zprávách konzula Antonína Blahovského. Dovídáme se například, že i československé kolonie se dotkly nepokoje, které roku 1929 probíhaly v Egyptě. O tom, že si Čechoslováci postupně vybudovali v Egyptě své zázemí, svědčí existence československé restaurace v Káhiře, kterou vlastnil Rudolf Konečný, nebo penzionu Garden City manželů Haisových.⁶⁰

Z hlediska československo-egyptských vztahů byl velmi důležitý obchod. Egypt byl pro Československo nejdůležitějším obchodním partnerem na území Afriky. Po válce bylo Československo v Africe neznámé. Lidé často nevěděli, že Československo je jeden z nástupnických států Rakouska-Uherska a naši zemi dokonce zaměňovali s jinými státy.⁶¹ Československo se navíc muselo vyrovnávat nejen s konkurencí, ale i s poválečnou krizí. Náš zahraniční obchod se tedy musel budovat na novém základě. V počátku 20. let navíc nebyl stabilní kurz koruny. Egyptští obchodníci nechtěli, aby byly ceny určovány v korunách, protože to pro ně mohlo být značně nevýhodné. Navíc hospodářská situace v Egyptě velmi utrpěla neproporcionální strukturou agrární ekonomiky a poválečnou krizí, což se projevilo velkou chudobou především rolnického obyvatelstva a úřednictva.

Konzul Antonín Blahovský usiloval o to, aby československé banky vstoupily do styku s egyptskými bankami a československá měna se dostala na egyptskou burzu, což bylo realizováno pouze v omezené míře. Také velmi apeloval na důležitost zlepšení konkurenceschopnosti vůči Německu, ovšem ne cestou agresivní obchodní politiky. *„Českoslovenští exportéři, zvláště oni, kteří činí teprve první kroky v zahraničním obchodě, nesmí přílišnou utklivostí a malicherností hned předem znemožnit zdárné obchodní styky.“*⁶² Nakonec se přece jen rekrutovalo několik společností, kterým se na egyptském trhu podařilo prosadit. Nejvýznamnější firmou, která dovážela do Egypta československé zboží na počátku

⁶⁰ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové, 2012, s. 92.

Srov. Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období*, VLH, č. 33, 2015, s. 181.

⁶¹ Například s Ázerbájdžánem či Lotyšskem.

⁶² AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Alexandrie 1921, Cit. Antonín Blahovský, *Československý obchod v Egyptě*, č. j. 35414, 21. 9. 1921, Alexandrie.

20. let, byla firma Stross. Bratři Strossové⁶³ byli na počátku 20. let nejdůležitější firmou dovážející československé výrobky na egyptský trh. Československých firem v Egyptě v tomto období mnoho nepůsobilo, protože se musely potýkat s vysokými cly. O jejich snížení se ale později zasloužil vicekonzul Jiří Wachtěl. Nicméně mezi ty úspěšné patřila například firma Storch & Blažek a firma Leopolda Kohna. Tito obchodníci do Egypta dováželi zboží v řádech sta tisíců až miliónů. Další československé firmy dodávaly zboží za tisíce až desetitisíce korun.

Byly zde i objektivně negativní faktory, které měly na československý obchod s Egyptem ale pozitivní důsledek. Egypt měl na začátku 20. let napjaté vztahy s Velkou Británií a Francií. Proto docházelo k upřednostňování výrobků ze střední a východní Evropy. Antonín Blahovský říkal, že „z této situace, která se takto připravuje, bude nepřímo těžít též RCS, poněvadž Arab dá vždy přednost výrobku, který nepochází z nenáviděné Anglie nebo jiných zemí, které provádějí podobnou mohamedánskou nepřátelskou politiku.“⁶⁴ Díky této situaci se roku 1924 Československo v Egyptě posunulo v žebříčku importu z dvacátého druhého na deváté místo. Neméně důležitá byla pro Československo propagace a řekněme určitý druh reklamy, protože zejména v oblasti strojírenství se na egyptský trh snažilo prorazit mnoho evropských firem.⁶⁵

Bohužel negativních faktorů brzdících obchodní kontakty bylo přece jen více. Egyptská vláda se neustále snažila profitovat na clech. V březnu roku 1930 dokonce oznámila, že státy, které neuzavřou s Egyptem do 16. března nové obchodní smlouvy, budou postiženi stoprocentní celní přírážkou. Dohoda mezi Československem a Egyptem o úpravě obchodních styků vstoupila v platnost přesně 16. března 1930.

Katastrofální krize v Egyptě nastala až roku 1930, tedy rok po vypuknutí světové hospodářské krize. Přesto československo-egyptská obchodní bilance

⁶³ V dubnu roku 1920 byla v Káhiře založena Československá obchodní komora, v jejímž předsednictvu byl i Walter Stross. Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období*, VLH, č. 33, 2015, s. 183.

⁶⁴ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1921, Cit. Antonín Blahovský, č. j. 39335, říjen 1921, Alexandrie.

⁶⁵ Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období*, VLH, č. 33, 2015, s. 183.

zůstala zatím na dobré úrovni. Některá odvětví dokonce zaznamenala značný úspěch, kdy se dařilo především československému vývozu kožené obuvi. „Do Egypta se ročně vyváželo více obuvi než do celé západní Evropy“.⁶⁶

Záhy se však situace změnila. Pro Československo byl velmi důležitý export cukru, který byl nejvíce postižen zvýšením cla. To dosáhlo takové výše, že byl dovoz cukru do Egypta na další dobu znemožněn. Československý obchod opět začínal získávat na své intenzitě od poloviny 30. let, kdy byl v Egyptě díky nástupu nacistického režimu odpor k německým výrobkům. Přesto se muselo Československo potýkat s dalšími potížemi. Nebylo schopné obstát v cenové konkurenci jiných států, například Itálie.

Zvláštností bylo, s jakými výrobky zaznamenávali českoslovenští obchodníci a řemeslníci v Egyptě úspěch. Dařilo se hlavně prodeji fezů.⁶⁷ Ale ani toto nebyl dlouhodobě setrvalý stav a koncem roku 1933 zahájila výrobu tamní továrna a na ulicích byly dokonce rozdávány arabské letáky vybízející k bojkotu československých fezů. Tím utrpěla především strakonická firma. Egyptské výrobky však nemohly těm československým konkurovat svou kvalitou. Proto se na egyptském trhu uplatnil alespoň omezený počet těchto luxusních kusů.⁶⁸

V Egyptě se těšilo oblibě i československé sklo, hlavně jablonecká bižuterie. Roku 1932 byla otevřena v Egyptě škola pro budoucí skláře a o dva roky později odcestovalo do Egypta na padesát československých sklářů, kteří měli pomoci zahájit výrobu.⁶⁹

Poté, co Egypt roku 1937 zaznamenal opět velký úspěch v prodeji bavlny, zvýšil se i československý export do této země. Dařilo se například Ringhofferovým závodům, které získaly lukrativní zakázku od egyptských státních drah na dovoz osobních vagónů. Od roku 1930 také fungovala pobočka firmy Baťa v Alexandrii

⁶⁶ Národní archiv, fond Ministerstvo zahraničních věcí – Výstřižkový archiv (dále jen NA, f. MZV – VA), Lidové noviny, *Egypt jako odbytiště čs. zboží*, 29. 1. 1930.

⁶⁷ Fez = tradiční pokrývka hlavy v islámských zemích. Název je odvozený od marockého města Fez.

⁶⁸ Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období*, VLH, č. 33, 2015, s. 184–187.

Srov. Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů ve 30. letech 20. století*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 1, 2015, s. 32.

⁶⁹ Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období*, VLH, č. 33, 2015, s. 187.

a v roce 1937 získala povolení na stavbu dalšího závodu. Československo se řadilo dokonce na osmé místo mezi odběrateli egyptského zboží. Roku 1938 se v Egyptě objevil černý obchod s československou valutou. Situace se v jednu chvíli stala kritickou a dokonce hrozilo zhroucení československé měny v zahraničí.⁷⁰

Ve 20. letech mělo Československo vůči Egyptu střídavě aktivní a pasivní obchodní bilanci. V rozmezí let 1925–1930 patřil Egypt mezi dvacet nejdůležitějších států pro náš zahraniční obchod. Československo vyvezlo do Egypta zboží v největší hodnotě roku 1928. Naopak nejslabší byl rok 1920. To souviselo i s tím, že Československo bylo v té době novým státem a lidé v Egyptě o něm neměli ještě dostatečné povědomí. V rámci Afriky byly mimo Egypta udržovány významné obchodní vztahy pouze s britskými državami v Jižní a Západní Africe. Významným dovozním artiklem 20. let byly bavlna, piniové, kokosové a další ořechy, cibule, česnek, kožená obuv a také tabák a káva. Důležitými vývozními artikly byly cukr, punčochy a ponožky, plátěné látky, hnací motory, sklářské výrobky, železné zboží, jablonecké výrobky a papír.⁷¹

Celá 30. léta měla Československá republika vůči Egyptu pasivní obchodní bilanci. Výjimkou, kdy vývoz převažoval nad dovozem, byl pouze rok 1930. Na vině byla, jak je již výše zmíněno, hospodářská krize v Egyptě. Země si tudíž nemohla dovolit nakupovat tolik, jako v předešlých letech. Za rok 1938 a 1939 nejsou nedochovány ucelené statistiky, které by obchod mezi Československem a Egyptem zcela přesně zmapovaly, což souvisí s podpisem Mnichovské dohody a ztrátou pohraničí. Přesto můžeme soudit, že ve 30. letech byl výnos z vývozu zhruba o třetinu menší než v předchozím desetiletí. Dovozní artikly byly obdobné jako v předchozích letech, ovšem zvýšil se dovoz bavlny. Co se vývozu týče, ten také zůstal obdobný. Pouze v polovině 30. let se snížilo jeho množství. Újmy zaznamenal především obchod se sklem, protože v Egyptě byla založena místní továrna. Mezi hlavní vývozní artikly patřilo ve 30. letech i hliněné zboží, zápalky, lékárnické zboží, voňavky, pivo a vozidla.⁷²

⁷⁰ Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období*, VLH, č. 33, 2015, s. 188–190.

⁷¹ Tamtéž, s. 191–192.

⁷² Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů ve 30. letech 20. století*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 1, 2015, s. 29–37.

Zajímavá byla samozřejmě i spolupráce na poli egyptologie, která se rozvíjela především od druhé poloviny 20. let. Roku 1925 zde uskutečnil svůj první pobyt Jaroslav Černý. Další významnou osobností byl František Lexa. Ještě v průběhu druhé světové války zájem o egyptologii přetrvával. Zlom nastal na počátku 50. let, kdy byla díky železné oponě česká egyptologie v kritickém stavu. Do Egypta nebylo možné cestovat a k zahraniční literatuře nebyl přístup.⁷³

To, že se Egypt i nadále zajímal o situaci v Československu, dokládá fakt, jak velký ohlas vzbudila smrt prezidenta T. G. Masaryka. Egyptský tisk dále informoval o situaci před i po mnichovském diktátu. Benjamin Szalatnay-Stachó dokonce na požádání ukázal na mapě egyptskému premiérovi rozsah našich teritoriálních podstoupení Německu. S francouzským vyslancem hovořil o tom, jakou by si Československo představovalo pomoc v případě války a Egypt v tomto ohledu sympatizoval spíše s Československem než s Německem. Poté, co byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, navštívil Benjamina Szalatnaye-Stachó německý vyslanec v Egyptě Werner Otto von Hentig a vyzval ho, aby úřad předal do německých rukou. Chargé d'affaires v této době ale ještě neměl instrukce, jak se v tomto případě zachovat. Z Československa však záhy obdržel telegram, že by měl úřad předat. Benjamin Szalatnay-Stachó prohlásil, že se považuje za diplomatického zástupce Československa tak dlouho, dokud se mu nedostane vyjádření od egyptské vlády a král ho k sobě nepozve „*ve slyšení na rozloučenou*“. Německý vyslanec s tím souhlasil. Mezitím náš chargé d'affaires stihl spálit dokumenty, u kterých věděl, že by bylo více než nežádoucí, aby se dostaly do německých rukou. V květnu 1939 došlo ke zrušení egyptského vyslanectví v Praze a byl ustanoven pouze konzul pro správu egyptského majetku v Československu. Tím se stal vztah Československa k Egyptu jednostranný. Situace se změnila 12. května 1941, kdy byl u československé exilové vlády v Londýně jmenován nový chargé d'affaires Hussein Muhammed Said a vztahy se opět staly reciproční. Szalatnay se musel vyrovnávat s komplikacemi především na počátku 40. let, kdy Káhiru ohrožovaly německo-italské jednotky. Důsledkem probíhajících vojenských operací v severní Africe byl 1. července 1942

⁷³ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové, 2012, s. 94.

Szalatnay-Stachó nucen evakuovat československý úřad do Jeruzaléma, ale již po třech týdnech se mohl navrátit zpět. Zájmy Československa hájil až do doby, kdy byl nahrazen řádným vyslancem Jaroslavem Šejnolou.⁷⁴

V průběhu druhé světové války na československo-egyptské vztahy působilo mnoho negativních jevů. Jedním z nich byl nejednotný postoj československého politického tábora ke komunismu. Vývoj budoucího Československa byl však touto dobou již nastaven levicově. Dalším faktorem byl podpis spojení se Sovětským svazem, které trvalo od 12. prosince 1943, kdy byla uzavřena spojenecká smlouva. Českoslovenští vyslanci byli také mnohdy označováni jako „loutky“ komunistického režimu, jejichž hlavní úloha měla spočívat v jeho propagaci. Jak bude níže rozebráno v následujících kapitolách, tento vývojový trend ve vztahu ke komunismu byl značně odlišný od toho, který probíhal v této době v Egyptě. Přesto Egypt nikdy nepřestal uznávat Československou republiku a Benešovu exilovou vládu v Londýně. Vzájemné vztahy tedy i nadále pokračovaly, ovšem jejich intenzita se zredukovala na minimální kontakty, o čemž svědčí i malé množství dostupných pramenů.⁷⁵

⁷⁴ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové 2012, s. 43–44. Srov. Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v letech 1945–1948*, *Mezinárodní vztahy*, roč. 50, č. 1, 2015, s. 74–75.

⁷⁵ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v letech 1945–1948*, *Mezinárodní vztahy*, roč. 50, č. 1, 2015, s. 74.

4 Proměny československo-egyptských vztahů po druhé světové válce a zlomový rok 1948

4.1 Vnitropolitický vývoj Egypta a hlavní tendence zahraniční politiky

Abychom se mohli zabývat vzájemnými vztahy, je třeba také reflektovat vnitřní i zahraniční politiku Egypta. Proto bude vždy pro jednotlivá časová období zařazena podkapitola nastiňující hlavní momenty vnitropolitického vývoje a zachycující důležité události v zahraniční politice.

I v této době byla jak vnitřní, tak zahraniční politika Egypta úzce spjata s Velkou Británií. Britská okupace Egypta byla zahájena roku 1882. Roku 1922 sice získal Egypt formální nezávislost, ale byl stále veden pod dohledem britských poradců.⁷⁶ V průběhu druhé světové války si Egypt prošel značně složitou vnitropolitickou situací. Již na jejím počátku přerušil diplomatické styky s Německem, a to především z důvodu těsného spojení s Velkou Británií. V průběhu války však v Egyptě docházelo k šíření protibritských nálad, v jejichž důsledku se zde do února 1942 vystřídaly tři protibritské vlády, které si ale nezískaly širší podporu obyvatelstva. Britové viděli nutnost v existenci „*probritské vlády*“ a v únoru 1942 vojensky obsadili sídlo krále Farúka, který byl nucen jmenovat ministerským předsedou „*probritsky*“ smýšlejícího Nahas Pašu. Egyptské království bylo ve 40. letech nejmocnější a nejcivilizovanější ze všech zemí Středního východu, tudíž zde Velká Británie rozhodně nechtěla ztratit svůj vliv. Nahas Paša stál v čele vlády bez větších komplikací do roku 1944, kdy začalo docházet ke sporům mezi ním a politickou opozicí. Této situace využil král opírající se o lid. Úloha Nahas Paši v Egyptě tím byla u konce, přesto dále pokračovala politika sblížení s Velkou Británií, tentokrát ze strany krále Farúka.⁷⁷ Ačkoli si některé národy procházely revolucí pravidelně, v případě Egypta tomu tak rozhodně nebylo. Tamní obyvatelstvo bylo vždy snadno manipulovatelné, což bylo

⁷⁶ Kirk BEATTIE, *Egypt during the Nasser Years, Ideology, Politics and Civil Society*, Boulder 1994, s. 18.

⁷⁷ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, Káhira, 10. 5. 1945, (bez č. j.). V některých pramenech je materiál označen „č. j.“, v jiných pouze jako „č.“

výsledkem toho, že většina z nich žila na vesnici, kde byla odříznuta od politického dění. Navíc Egyptané byli zvyklí se po staletí podřizovat autoritám. Ovšem v momentě, kdy se začaly objevovat nekompetentní vládnoucí vrstvy, nastal zlom a společnost začala směřovat k revoluci.⁷⁸ Na první pohled se sice mohlo zdát, že Velká Británie v Egyptě ještě více upevnila své pozice, ale nebyla to tak úplně pravda. Sice stále trvala hospodářská závislost Egypta na Británii, ale za války byl přerušen tok zboží z Británie, což napomohlo k rozvoji domácího průmyslu.⁷⁹ Tyto momenty posílily národní sebevědomí a touhu po větší samostatnosti. Prioritou ale bylo vypořádání se s vnitropolitickou situací. Od roku 1945 se Egypt nacházel v nejvyostřenější politické krizi, která přetrvala do roku 1952.⁸⁰ Dosavadní tradiční politické síly ztratily schopnost vést i nadále zemi a nové politické síly využily příležitost, aby se chopily moci. To vše bylo prostoupeno špatnou ekonomickou situací a sociálními podmínkami.⁸¹ Na jedné straně tu bylo Muslimské bratrstvo,⁸² které zpochybnilo legitimitu parlamentu, na druhé straně nové socialistické hnutí, které chtělo dosáhnout změny politické a ekonomické struktury. Tím se vytvořil jakýsi „ideologický mix“ poválečného Egypta. Nacionalistické protesty se tu opakovaly ve třech vlnách. V letech 1945–1946, kdy se egyptská vláda pokusila znovu projednat vztahy s Británií. Potom v letech 1947–1948, kdy vyvstala palestinská otázka a následně 1951–1952, kdy wafdistická vláda jednostranně zrušila britsko-egyptskou dohodu.⁸³

K napětí v zemi také přispíval rozporuplný postoj egyptského lidu ke králi Farúkovi. Už jeho otec král Fuad byl nejbohatším mužem království a téměř výhradním vlastníkem úrodné půdy v zemi. Král Fuad se ovšem u egyptského lidu těšil velké oblibě, což ale zcela neplatilo pro jeho syna a následovníka trůnu krále

⁷⁸ Arthur GOLDSCHMIDT, *Modern Egypt. The Formation Of A Modern Nation-State*, London 1988, s. 79–82.

⁷⁹ Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 165.

⁸⁰ Arthur GOLDSCHMIDT, *Modern Egypt. The Formation Of A Modern Nation-State*, London 1988, s. 79–82.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Od roku 1945 docházelo jejími členy k individuálním teroristickým akcím. Při jedné z nich v prosinci 1948 podlehl svým zraněním předseda vlády Nukráší Paša (Mahmoud El Nokrashy Pasha). Strana zanikla po převratu v roce 1952. Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 167.

⁸³ V dobových materiálech je uváděn termín *anglo-egyptská*.

Srov. James JANKOWSKI, *Nasser's Egypt, Arab Nationalism, And The United Arab Republic*, London 2003.

Farúka. Ten vyrostl ve Velké Británii, kde získal prvotřídní vzdělání. Na trůn nastoupil roku 1936 v pouhých šestnácti letech po smrti svého otce. Obzvláště díky jeho vzdělání a zkušenostem z Evropy od něho egyptský lid mnoho očekával. Král ale velmi záhy získal nelichotivou pověst díky jeho oblibě v přejídání, požívání alkoholu a pořádání večírků. Zásadních a kýžených změn, které by zlepšily život průměrného obyvatele, se tak Egyptané nedočkali.⁸⁴ Farúk tedy nebyl příliš dobrým politikem a státníkem, tím pádem v egyptských dějinách působil spíše jako tragická postava.⁸⁵

Co se týče zahraniční politiky, tak se od 40. let ozývala touha arabských států po jednotě a 7. října 1944 došlo k podpisu protokolu, který byl základem budoucí panarabské ligy. V březnu 1945 byl podepsán Pakt Ligy arabských států v Káhiře.⁸⁶ Do ligy se řadil Egypt, Sýrie, Libanon, Saudská Arábie, Jemen, Transjordánsko a Irák. Egypt byl z této skupiny států nejsilnější a sliboval si, že se stane rozhodující silou v arabském světě.⁸⁷ Tato organizace měla primárně fungovat na hospodářské jednotě, až později se do popředí dostala jednotu politická.⁸⁸ Hlavním úskalím ovšem bylo, že ani tyto státy se mezi sebou neshodly a každý sledoval své zájmy.⁸⁹

Jak bylo již výše zmíněno, stále zde byl patrný vliv Velké Británie. Obyvatelstvo s tímto vlivem nesouhlasilo, chtělo se distancovat a vést nezávislou politiku. Velká Británie navíc nebyla jedinou mocností, která chtěla ukotvit svou pozici v této severoafrické zemi. Zájem se objevil i ze strany východu, a to od Sovětského svazu.⁹⁰ Jednalo se však o zájem značně jednostranný a nelze říci, že by mu egyptští představitelé byli nakloněni. Od roku 1945 docházelo v Egyptě, ale i v dalších zemích Arabské ligy, k vyostření postoje proti komunismu, přičemž sovětské vyslanectví v Káhiře bylo dokonce prošetřováno z důvodu podezření z komunistické propagandy v Egyptě.⁹¹

⁸⁴ Emil LENGYEL, *Modern Egypt*, London 1979, s. 46–47.

⁸⁵ Michael STERN, *Farouk*, New York 1965, s. 58.

⁸⁶ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, Káhira, 10. 5. 1945, (bez č. j.).

⁸⁷ Andrew McGREGOR, *A Military History of Modern Egypt*, London 2006, s. 241.

⁸⁸ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, Káhira, 10. 5. 1945 (bez č. j.).

⁸⁹ Andrew McGREGOR, *A Military History of Modern Egypt*, London 2006, s. 242.

⁹⁰ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1946, č. j. došlé 977/B/46, Káhira, 29. 3. 1946.

⁹¹ Tamtéž.

V roce 1946 navíc v Egyptě vrcholily napjaté nálady vůči Velké Británii. Obě země přistoupily k jednání o stažení britských vojsk, avšak značně se lišily jejich představy o časovém horizontu.⁹² Spory také panovaly ohledně Súdánu, kde byla předložena žádost o přezkoumání u OSN. Byla však odsunuta ve prospěch palestinské otázky.⁹³ Roku 1948 vstoupil Egypt s Izraelem do válečného konfliktu. Tato válka byla sice prohraná, ale Egyptané se zaměřili na další boj, tentokrát za nový ústavní pořádek v zemi.⁹⁴

4.2 Diplomatické sbory

Stejně jako v meziválečném období sehrálo důležitou úlohu postavení a složení diplomatického sboru. V letech 1945–1948 působili v Egyptě vyslanec Jaroslav Šejnoha, František Krucký jako chargé d'affaires a později vyslanec a chargé d'affaires Vladimír Hellmuth.⁹⁵

Ke jmenování dosavadního přednosta diplomatického protokolu Jaroslava Šejnohy⁹⁶ mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem v Egyptě došlo již 26. listopadu 1943. Ministerstvo zahraničních věcí zároveň žádalo, aby „*byl vyhotoven vyslanci Jaroslavu Šejnohovi konzulský patent, aby mohl vykonávat konzulární agendu v Egyptě.*“⁹⁷ Do jeho kompetence spadaly i další státy, přičemž

⁹² AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1946, č. j. 333/dův/46, Káhira, 4. 8. 1946.

⁹³ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, č. j. 52/dův/47, Káhira, 15. 2. 1947.

⁹⁴ Emil LENGYEL, *Modern Egypt*, London 1979, s. 47.

Z prohrané války byl obviňován král a jeho přívrženci, proto se skupina armádních důstojníků, kteří se sami nazývali „*Free officers*“, rozhodla, že musí být svržen. V červenci 1952 byl král donucen abdikovat ve prospěch svého syna, který na trůn nikdy nenastoupil. A roku 1953 byl Egypt prohlášen republikou. Emil LENGYEL, *Modern Egypt*, London 1979, s. 49.

⁹⁵ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012, s. 273.

⁹⁶ **Jaroslav Šejnoha** se narodil 24. srpna 1909 v Sebranicích u Litomyšle. V Praze vystudoval uměleckou akademii a po první světové válce ještě studoval v Paříži politické vědy. Svoji kariéru na MZV započal působením na vyslanectví v Paříži. Od července 1936 působil jako chargé d'affaires en pied v Estonsku, ale v březnu 1939 byl nucen úřad vydat Němcům. Poté odjel do Francie, kde se zapojil do zahraničního odboje. Od ledna 1944 byl vyslancem v Egyptě a zároveň reprezentoval Československo u exilové vlády v Řecko a Habeši. V lednu 1948 byl jmenován prvním československým vyslancem v Indii. Ještě v září téhož roku byl komunistickou vládou z postu odvolán a zůstal již v emigraci. Zemřel 7. dubna 1982 v Kanadě v Torontu. Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*, Praha 2013, s. 232.

⁹⁷ Cit. AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 23.802/43, Londýn, 7. 12. 1943.

mimořádnou pozornost věnoval Habeši.⁹⁸ V roce 1944 působil jako vyslanec současně v egyptské a řecké vládě. V Káhiře navíc nebyli vhodní kandidáti, které by mohl jmenovat za chargé d'affaires.⁹⁹ Nefungovala tu tedy potřebná zastupitelnost, což se projevovalo Šejnohovou velkou pracovní vytížeností. To mu ovšem nezabránilo naplno prosazovat československé zájmy v zahraničí. V Káhiře se podílel především na společenském životě československé kolonie,¹⁰⁰ jejíž velikost přesáhla v říjnu 1944 pět set členů.¹⁰¹ Šejnoha se v Egyptě dále věnoval aktivní propagaci Československa, a to převážně formou společenských akcí, jako byly Československý týden v biographech, Československá propagační výstava či Festival československé hudby v Královské opeře.¹⁰² Pozitivní ohlasy vyvolala hlavně Československá propagační výstava konaná ve dnech 18. – 30. října 1944 ve výstavním paláci v Káhiře.¹⁰³ Byly zde vystavovány předměty především ze soukromých sbírek.¹⁰⁴ Cílem bylo přiblížit Egyptu Československo a jeho kulturu, protože vzájemné vztahy válkou značně utrpěly. Dále zde proběhla prezentace československých výrobků, které byly v minulosti i v aktuální době vyváženy do Egypta. V samém závěru se výstava dočkala i návštěvy krále Farúka.¹⁰⁵

To, že mimořádnou pozornost věnoval Šejnoha mimo Egypta i výše zmíněné Habeši,¹⁰⁶ dokládá podniknutá cesta do této země v červnu 1944. Cestoval spolu se svou manželkou, aby během dvou týdnů připravil půdu pro budoucí vztahy s Československem.¹⁰⁷

⁹⁸ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, č. j. 49/45, Káhira, 1. 10. 1945. Oficiální název Habeše je v současné době Etiopská federativní demokratická republika.

⁹⁹ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, č. 18/1944, t. č. 3689/dův/44, Káhira, 5. 6. 1944.

¹⁰⁰ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, č. j. 49/45, Káhira, 1. 10. 1945.

¹⁰¹ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, č. 18/1944, t. č. 3689/dův/44, Káhira, 5. 6. 1944.

Československá kolonie v Egyptě se formovala již od počátku 20. let, ale nebyla příliš početná. Čítala okolo dvě stě osob, které se usazovaly hlavně ve velkých městech jako Alexandrie, Káhira, Port Said, Luxor a Asuán. Srov. Václav ZELENKA, *Káhira ve snu a probuzení*, Praha 1948, s. 163.

¹⁰² AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, č. j. 49/45, Káhira, 1. 10. 1945.

¹⁰³ AKPR, f. KPR, 1919–1947, karton č. 278, inv. č. 1573, sign. D 1361, Egypt, čís. 3019/46, Káhira, 5. 11. 1944.

¹⁰⁴ AKPR, f. KPR, 1919–1947, karton č. 278, inv. č. 1573, sign. D 1361, Egypt, č. j. 2805/46, Káhira, 23. 5. 1946.

¹⁰⁵ AKPR, f. KPR, 1919–1947, karton č. 278, inv. č. 1573, sign. D 1361, Egypt, čís. 3019/46, Káhira, 5. 11. 1944.

¹⁰⁶ O působení Jaroslava Šejnohy v Etiopii více viz Jan DVOŘÁČEK, *Československo-etioopské vztahy 1945–1974*, disertační práce, Pardubice 2018.

¹⁰⁷ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, č. 18/1944, t. č. 3689/dův/44, Káhira, 5. 6. 1944.

Z výše nastíněné situace tedy vidíme, že vzájemné vztahy nezanikly ani v době války, i když měly značně omezený charakter.

Nástupcem Jaroslava Šejnohy byl František Krucký,¹⁰⁸ který nejprve pracoval ve službách Ministerstva zahraničních věcí v Londýně a od srpna 1946 působil v Káhiře jako chargé d'affaires a správce vyslanectví.¹⁰⁹ Od 1. března byl povýšen na velvyslance pro Egypt a Habeš. Nicméně již koncem září byl jako nežádoucí osoba pro nový režim odvolán.¹¹⁰ Ukončení jeho činnosti v tomto úřadu doprovázely spory s Ministerstvem zahraničí, jak se dozvídáme ze zpráv, které z Káhiry do Prahy zasílal někdejší pracovník ZÚ Josef Klvaňa. Ten uváděl, že Krucký byl odvoláním natolik rozčilen, že prohlásil „*dává se mi výpovědi v horší formě než kdejaké služce*“.¹¹¹ Tím narážel na fakt, že k odstoupení nebyl vyzván přímo ministrem zahraničních věcí. Josef Klvaňa, který po jeho odvolání působil jako zástupce Československa s titulem chargé d'affaires, tomuto nařčení ale oponoval, protože sám Kruckému předložil originál nóty podepsaný ministrem Vladimírem Clementisem. Klvaňa musel často vysvětlovat, že odvolání je čistě vnitřní záležitostí Československa a nesouvisí s československo-egyptskými vztahy. Nakonec byl po dlouhých průtahách 24. října přijat u ministra zahraničních věcí. Ten ho také ujistil, že za jediného řádného československého diplomata v Egyptě považuje právě jeho.¹¹² František Krucký musel definitivně opustit vyslanectví na vyzvání egyptského ministra zahraničních věcí 25. října 1948.¹¹³ O celé situaci, kdy se Krucký odmítal vzdát úřadu, také hojně informoval egyptský tisk, což Československou diplomacii samozřejmě neukazovalo v nejlepší světlo a svědčilo o nejednotných názorech v otázce zahraniční politiky. Poté byly styky

¹⁰⁸ **František Krucký** se narodil 19. dubna 1906 v Lomu v okrese Most. Své studium zakončil získáním titulu JUDr. roku 1931. V červnu roku 1943 nastoupil ve Velké Británii jako úředník MZV československé exilové vlády. Působil dokonce ve skupině, která zajišťovala šifrované spojení s Londýnem. Od srpna 1946 působil v Káhiře. Když byl koncem září 1948 z Egypta odvolán, už se do Československa nikdy nevrátil. Jeho poslední stopy byly zachyceny v Addis Abebě. Ze služeb ministerstva zahraničních věcí byl propuštěn 24. listopadu 1948. Údaje o jeho úmrtí nejsou známy. Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*, Praha 2013, s. 128.

¹⁰⁹ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 242.147/P, Praha, 25. 11. 1947.

¹¹⁰ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*, Praha 2013, s. 128.

¹¹¹ Cit. AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 15.979/P, Praha, 27. 1. 1949.

¹¹² AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 15.979/1949, Káhira, 27. 1. 1949.

¹¹³ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 15.979/1949, Káhira, 27. 1. 1949.

ze strany Československa opět udržovány na úrovni chargé d'affaires Vladimírem Hellmuthem.¹¹⁴

Samozřejmě, že i Egypt měl v Československu svůj zastupitelský sbor, přičemž z egyptské strany došlo k obnovení vztahů o něco později. Až 6. prosince 1946 byl jako chargé d'affaires pro Prahu jmenován Sadek Aboud Khadra. Egypt si byl však vědom toho, že vesměs jsou diplomatické styky udržovány na úrovni vyslanectví a do budoucna tu byl zájem styky povýšit.¹¹⁵ Od 24. června 1946, kdy odevzdal své pověřovací listiny, působil v Praze jako chargé d'affaires Ahmed Hakki.¹¹⁶ Hakki měl vystudovaná práva v Paříži a od roku 1923 působil ve službách ministerstva zahraničních věcí na zastupitelských úřadech v Haagu, Paříži, Cařihradě, Athénách, Bělehradě a Teheránu.¹¹⁷ Záhy na to 9. června 1947 bylo rozhodnuto, že dosavadní chargé d'affaires Hakki v Praze bude povýšen na vyslance.¹¹⁸ Jeho nástupní audience proběhla 22. října 1947.¹¹⁹ Hakki svou činnost v Praze ukončil 24. listopadu 1948 a prozatímním vedením vyslanectví byl pověřený dosavadní tajemník Kamal Eddine Salah, a to v hodnosti chargé d'affaires.¹²⁰ Egyptská vláda dokonce rozhodla o zakoupení nové budovy v Praze pro vyslanectví v hodnotě 11 miliónů Kčs.¹²¹

Dne 29. září 1948 bylo rozhodnuto a prezidentem republiky potvrzeno, že souhlasí se jmenováním nového egyptského vyslance v Praze.¹²² Byl jím Mohamed Mohamed El Said Mater Bey.¹²³ Po svých studiích v Oxfordu působil nejprve jako právník a v politice se příliš neangažoval.¹²⁴ „*Od roku 1940–1944 působil jako první tajemník východní sekce na ministerstvu zahraničních věcí, od roku 1944–1946 jako*

¹¹⁴ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012, s. 273.

AKPR, f. KPR, 1919–1947, karton č. 278, inv. č. 1573, sign. D 1361, Egypt, č. j. 380/dův/45, Káhira, 6. 12. 1945.

¹¹⁶ Jmenování Ahmeda Hakkiho bylo od počátku bráno jako dočasné. Bylo proto celkem překvapivé, že v úřadě zůstal přes dva roky. AKPR, f. KPR, Nástupní audience I, sign. 103826/49, Egypt (nezpracováno), č. j. 122.371-P/46, Praha, 2. 7. 1946.

¹¹⁷ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. j. 225.385/P-47, Praha, 3. 11. 1947.

¹¹⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, Egypt, karton č. 1., došlé č. 1624/B/47, Káhira, 10. 6. 1947.

¹¹⁹ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. D-11/392/47, Praha, 24. 10. 1947.

¹²⁰ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 236.808/P-48, Praha, 2. 12. 1948.

¹²¹ NA, f. MZV – VA II, 1945–1951, karton č. 482, inv. č. (sign) 1–953, *Právo lidu*, 5. 4. 1947.

¹²² AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 125.632/48, Praha, 29. 9. 1948.

¹²³ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 324/dův/48, Káhira, 29. 9. 1948.

¹²⁴ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 138.437/48, Káhira, 4. 10. 1948.

*chargé d'affaires v Madridu a do roku 1948 jako vyslanec v Afganistánu.*¹²⁵ Mater Bey sám sebe vnímal především jako obchodníka, což se odrazilo i v jeho předešlém působení ve Španělsku a Afganistánu, kdy se mu podařilo zintenzivnit obchodní vztahy s Egyptem.¹²⁶ Dalo se proto očekávat, že podobný postoj zaujme i ve vztahu k Československu. K nástupní audienci u prezidenta Klementa Gottwalda byl přijat 6. dubna 1949.¹²⁷

4.3 Politická linie československo-egyptských vztahů

Postoj egyptské politické reprezentace k Československu nebyl po druhé světové válce jednotný, ale samotný král Farúk měl k Československu vřelý vztah, a to díky Jaroslavu Šejnohovi. Král byl velmi zklamaný poté, co se dozvěděl, že se Šejnohovo působení v Egyptě blíží ke konci. Jedním z důvodů byly obavy ze šíření komunistického vlivu ze strany Sovětského svazu, protože nevěděl, kdo na Šejnohovo místo nastoupí. V Egyptě z důvodu obav z komunismu dokonce probíhaly osobní prohlídky u podezřelých osob.¹²⁸ Většinou se týkaly cizinců, ale z Čechoslováků nebyl zatčen nikdo. Egyptští politici v parlamentu usilovali o zachování dosavadního polofeudálního řádu a vystupovali nejen protikomunisticky, ale i protisocialisticky. Právě v této době zahájil Sovětský svaz svou komunistickou kampaň. Ta se šířila z jeho ústředí na Středním východě, tedy z Libanonu. V Egyptě měla mít podobu propagace proti králi a královské dynastii.¹²⁹ Nebylo pochyb, že Československo je Sovětským svazem ovlivňováno, a tudíž se egyptský král mohl obávat šíření těchto vlivů v Egyptě skrze československého vyslance.¹³⁰

¹²⁵ Cit. AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 324/dův/48, Káhira, 29. 9. 1948.

Některé další dokumenty se zmiňovaly také o jeho působení v Řecku a Argentině.

¹²⁶ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 49/dův/49, Káhira, 8. 2. 1949.

¹²⁷ NA, f. MZV – VA II, 1945–1951, karton č. 482, inv. č. (sign) 1–953, *Svobodné slovo*, 7. 4. 1949.

Ve svém úřadu setrval až do roku 1953. Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 10.

¹²⁸ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1946, č. j. 323/dův/46, Káhira, 28. 7. 1946.

¹²⁹ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1946, č. j. 316/dův/46, Káhira, 1. 8. 1946.

¹³⁰ AKPR, f. KPR, 1919–1947, karton č. 278, inv. č. 1573, sign. D 1361, Egypt, č. j. 380/dův/45, Káhira, 6. 12. 1945.

V poválečném vývoji byl pro oba státy zásadní rok 1946. Zatímco v Československu se proměňovala vnitropolitická situace a politické klima, Egypt se vypořádával se svým vztahem k Velké Británii. V červnu 1946 proběhly v Československu parlamentní volby, kde zvítězila komunistická strana. Situaci se zájmem sledoval i egyptský tisk.¹³¹ Přestože Egypt byl v této době protikomunisticky orientovaný, zprávy, které se v tisku objevily, neměly protičeskoslovenské zaměření a k volbám se stavěly spíše rezervovaně.¹³² Nicméně bylo patrné, že touto událostí ztratilo Československo v Egyptě značné sympatie.

Vzájemné vztahy po roce 1947 také utrpěly tím, že Československo podpořilo plán na rozdělení Palestiny.¹³³ Tento fakt se odrazil i v ekonomické rovině. Dalším rozhodujícím mezníkem pro vzájemné vztahy byly únorové události roku 1948, po kterých se v Československu definitivně změnil politický režim. Tyto záležitosti byly v egyptském tisku hojně zmiňovány a byly zde vyjádřeny obavy o osud demokracie v naší zemi.¹³⁴ Tento fakt dokládá i rozhovor mezi československým vyslancem a egyptským ministrem zahraničních věcí Khachaba Pašou. Ministr zahraničí ovšem chtěl s Československem zachovat přátelský vztah a to především kvůli zbraňovým dodávkám.¹³⁵ Z rozhovoru je patrné, že se československý vyslanec snažil vyvrátit veškeré zprávy o možném úpadku demokracie v Československu s tím, že poukazoval na špatnou informovanost v tisku. Zde mu přišel vhod fakt, že v minulosti egyptský tisk skutečně některá fakta o dění v Československu desinterpretoval.

Celkově byly po únorovém převratu v Československu vzájemné vztahy líčeny jako chladné. Musíme brát ale v potaz, že často nejsou vykresleny objektivně, což je dáno prorežimním výkladem ze strany Československa. Jedním

¹³¹ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1946, č. j. došlé 1634/B/46, Káhira, 10. 6. 1946.

¹³² AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1946, č. j. 316/dův/46, Káhira, 1. 8. 1946.

¹³³ Československo mělo své zástupce ve zvláštním výboru OSN pro Palestinu vytvořeném 28. dubna 1947. Dne 29. listopadu 1947 hlasoval československý zástupce ve Valném shromáždění OSN pro rozdělení Palestiny na arabský a židovský stát. Srov. Miloš POJAR, *Izrael*, Praha 2004, s. 128.

¹³⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 143/dův/48, Káhira, 22. 4. 1949.

Do té doby byly vztahy vřelé i navzdory politické situaci v Československu, což dokládá např. dar profesora Lexy a jeho kolegů ke královým narozeninám. Jednalo se totiž o jediný dar, který král obdržel z nearabského světa.

¹³⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 143/dův/48, Káhira, 22. 4. 1949.

z důvodů, proč vztahy postupně ochladly, byla odlišná orientace států v oblasti zahraniční politiky. Zatímco Československo se orientovalo především na komunistický Sovětský svaz, Egypt se orientoval na Velkou Británii. Dalším již zmiňovaným důvodem bylo to, že Československo podporovalo plán na rozdělení Palestiny. Následně také poskytlo zbraně Izraeli v době palestinské války 1948–1949. Dalším faktorem, který přispěl k proměně vztahů, byla reorganizace Ministerstva zahraničních věcí v Praze. V čele zahraniční politiky po smrti Jana Masaryka stanul 18. března 1948 Vladimír Clementis.¹³⁶ Navíc byly ze strany Sovětského svazu potlačeny autonomistické tendence československé zahraniční politiky. To mělo vliv na obsazování zastupitelských úřadů, které byly kontrolovány mezinárodním odborem ÚV KSČ.¹³⁷ Po rozsáhlé reorganizaci ministerstva hrály nově klíčovou roli teritoriální odbory, které se staly základními organizačními články a zahrnovaly agendu vztahů politických, ekonomických a teritoriálních.¹³⁸

4.4 Obchodní výměna a působení československých firem v Egyptě

Zahraniční obchod měl pro Československo od prvopočátku jeho existence velký význam. Existoval tu velmi dobře rozvinutý zpracovatelský průmysl, který saturoval domácí potřeby a poskytoval široké možnosti pro odbyt. Po roce 1948 směřovala většina exportu do zemí RVHP, ale zanedbatelný nebyl ani obchod s rozvojovými zeměmi, které do Československa exportovaly hlavně zboží rostlinného a živočišného původu. Vzájemný obchod s rozvojovými zeměmi se uskutečňoval dvojím způsobem, buď na základě dvoustranného smluvního ujednání, nebo bez smluvního základu.¹³⁹ Můžeme tedy konstatovat, že celá linie zahraniční politiky Československa a její úkoly byly úzce spojeny s ekonomickou

¹³⁶ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918– 1922)*, Praha 2012, s. 145. Srov. Jan KUBR, *Obchodní vztahy mezi Československem a Egyptem v 50. a 60. letech 20. století*, bakalářská práce, Praha 2016, s. 14.

¹³⁷ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918– 1922)*, Praha 2012, s. 145.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Lenka FOJTÍKOVÁ, *Zahraničně obchodní politika ČR, Historie a současnost (1945–2008)*, Praha 2009, s. 90.

sférou. Cílem bylo vytvoření takové ekonomické spolupráce, která by pomohla s poválečnou rekonstrukcí a zajistila ekonomický rozvoj.¹⁴⁰ Jiné to nebylo ani v případě Egypta.

Hlavním těžištěm vztahů tedy byla stejně jako v meziválečném období hospodářská výměna. Po válce byla ekonomická situace v Egyptě přímo ovlivněna vývojem v Evropě. Poté, co v Evropě skončila válka, v Egyptě předpokládali snížení cen. Byl však nastoupen opačný trend a ceny prudce stoupaly, a to především ve službách. Zvýšení cen v Egyptě mělo přímou souvislost se zvýšením ceny zlata.¹⁴¹ Po skončení války navíc docházelo k soupeření evropských států o možnost prosadit se na Středním východě. V této oblasti se na úkor Československa snažilo prorazit především Švédsko a Švýcarsko. Dokonce se z jejich popudu objevovaly nepravdivé zavádějící zprávy, že československý průmysl je válkou natolik zničený, že stejně nebude moci zboží na tyto trhy vyvážet.¹⁴² Československo-egyptské obchodní vztahy měly od jejich navázání stále obdobný charakter. Typická pro ně byla stálá skladba egyptského zboží dovážená do Československa, kde hlavní úlohu již od meziválečného období hrála bavlna. Za druhé to byla pasivní bilance Československa vůči Egyptu. Za třetí můžeme hovořit i o problémech konkurenceschopnosti československých výrobků především vůči produktům britským a německým.¹⁴³

Do toho se také prolínaly otázky vzájemného majetkového vypořádání. Od konce roku 1945 jednala československá vláda o deblokaci československého majetku v Egyptě, který byl blokován na základě vyhlášky od roku 1940. Egyptská vláda naopak usilovala o zaplacení pohledávek na nákup bavlny. O tom, jaké měly jednotlivé strany vůči sobě závazky, se následující zprávy značně liší. Československý dluh vůči Egyptu byl uváděn v různé výši jako 192 tisíc liber,¹⁴⁴ 7 tisíc liber,¹⁴⁵ nebo přes 100 tisíc liber,¹⁴⁶ Vzhledem k tomu, že v dokumentech je nejčastěji uváděna jako dlužná částka 37 tisíc liber (včetně přílohy obsahující

¹⁴⁰ Zdeněk VESELÝ, *Československá zahraniční politika v letech 1945–1949*, Praha 1989, s. 26.

¹⁴¹ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, č. j. 2762/45, Káhira, 4. 6. 1945.

¹⁴² AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1945, č. j. 1909/45, Káhira, 11. 6. 1945.

¹⁴³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 151.595/53-A0/3, Praha, 12. 1. 1954.

¹⁴⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, bez č., nedatováno.

¹⁴⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 6639/46, Káhira, 12. 11. 1946.

¹⁴⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 620/47, Káhira, 6. 2. 1947.

záznam o jednání mezi československou a egyptskou delegací),¹⁴⁷ přidržím se tohoto čísla. Oproti tomu výše hodnoty československého majetku v Egyptě je stabilně uváděna okolo 30 tisíc liber.

Na sklonku roku 1946 byla uzavřena československo-egyptská úvěrová dohoda o nákupu bavlny. Ze strany Československa byly také poskytnuty vízové úlevy pro egyptské cestovatele.¹⁴⁸

Bylo také třeba vyřešit obchodní smlouvy s Egyptem. K tomuto kroku došlo na počátku roku 1946. Cílem jednání, která probíhala hned v lednu, byla kontinuita obchodní smlouvy z března roku 1930.¹⁴⁹ Od této doby také docházelo k přípravě obchodní dohody.¹⁵⁰ Pro Československo bylo potřebné stanovit prioritní vývozní a dovozní artikly. Mezi vývozní artikly měly patřit hlavně chmel, dřevo, zeleninová semena a mezi dovozní artikly v první řadě bavlna, ovčí vlna a surová kůže.¹⁵¹ Na obou stranách bylo cílem obnovit obchodní výměnu alespoň do výše předválečné úrovně. Proto se státy snažily navzájem si poskytnout co nejliberálnější podmínky.¹⁵² Ze strany Československa byl také velký zájem o egyptskou rýži. V roce 1945 byla nadměrná úroda a Egypt tak disponoval velkými přebytky. O neúspěchu jednání vypovídá, že většina této rýže byla expedována především do Velké Británie.¹⁵³

Roku 1946 byl vývoz do Egypta velmi pestrý. Vyvážely se produkty potravinářského, kožedělného, sklářského, strojírenského, kovodělného, papírenského, dřevozpracujícího, keramického, oděvního a chemického průmyslu. Mezi konkrétními produkty, jejichž vývozní hodnoty přesahovaly milióny korun, můžeme zmínit například pivo, ruční a motorové pumpy, nákladní automobily, tovární stroje, duté sklo, klobouky, bavlněné zboží, zápalky a mnoho dalších.¹⁵⁴ Jaroslav Šejnoha ve svých zprávách také referoval o celkem úsměvných pokusech

¹⁴⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 47303, Káhira, 3. 3. 1947.

¹⁴⁸ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1946, č. j. 52/dův/47, Káhira, 15. 2. 1947.

¹⁴⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, telegram č. j. 1484/1946/II, Káhira, 25. 1. 1946.

¹⁵⁰ Nová obchodní a platební dohoda byla uzavřena až 24. října 1951. Srov. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. V/4-3302/96/1951-dův, Praha, 24. 11. 1951.

¹⁵¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. j. 126/V/1946, Praha, 5. 10. 1946.

¹⁵² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 19.905/IV-6/47, Káhira, 10. 1. 1947.

¹⁵³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. 270/dův/46, Káhira, 6. 7. 1946.

¹⁵⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. j. 25.625/I/45, Praha, 25. 1. 1946.

o vývoz československých produktů, jako byly například péřové oděvy a nepromokavé pláště, které vzhledem k severoafrickým klimatickým podmínkám neměly téměř žádné využití a tudíž ani šanci na odbyt.¹⁵⁵ Jedním z faktorů, který také mohl ohrožovat export do Egypta, byly vyšší ceny československých výrobků. Ostatní zahraniční firmy se navíc mnohdy snažily poškodit dobrou pověst našich firem.¹⁵⁶

Druhá světová válka paradoxně měla pro Egypt i svůj přínos, a to především v podobě rozvoje domácího průmyslu. Rozvoj zaznamenala hlavně výroba cukru, cementu a textilií. Celkem soběstačný se stal i obuvnický průmysl. To ovšem přinášelo nevýhody pro řadu československých firem. Již v předchozích letech měla firma Baťa zájem o vybudování své továrny poblíž Káhiry, ale k tomu nikdy nedošlo. Nyní byly do budoucna i malé vyhlídky na dovoz luxusní obuvi.¹⁵⁷ Dále zde vyrostly továrny na papír a lepenku, dařilo se i sklářskému průmyslu. Egypťané se ovšem specializovali pouze na užitkové sklo, tudíž zde byl stále prostor pro dovoz zboží luxusnějšího charakteru. Další možnosti pro dovoz představovalo dřevo, chmel, slad, škrob a jiné. V zaostalém stavu se naopak nacházela strojová zařízení a dopravní prostředky, které se bez dovozu neobešly vůbec.¹⁵⁸

¹⁵⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 325/dův/46, Káhira, 12. 8. 1946.

¹⁵⁶ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, č. j. 3948/47, Káhira, 22. 8. 1947.

Jedním z případů bylo nekalé jednání v soutěži o dodávku strojírenských a kovodělných výrobků. Československo bylo zastupováno národním podnikem Praha, konkrétně Františkem Šebkem. Ten byl dokonce nucen navštívit egyptského ministra veřejných prací a vyrozumět ho o skutečném stavu československých výrobků. Jednání se vyplatila a jedna ze zakázek byla svěřena Škodovým závodům. AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, č. j. 3948/47, Káhira, 22. 8. 1947. Jednalo se o výstavbu mechanické části čerpací stanice Amiria v hodnotě cca 200.000 LE. AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, č. j. 3948/47, Káhira 7. 8. 1947. Stanice měla být zprovozněna do roku 1949 s tím, že měla sloužit k přečerpání odpadní vody. NA, f. MZV – VA II, 1945–1951, karton č. 482, inv. č. (sign) 1–96, *Zemědělské noviny*, 27. 9. 1949. To ovšem nebyl jediný úspěch Škodových závodů v této oblasti. Na podzim roku 1947 bylo rozhodnuto, že se firma Škoda bude podílet na odvodňovacích pracích v Dolním Egyptě. Do budoucna navíc byla uvažována spolupráce na stavbě vodovodů. AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, č. j. 279/dův/1947, Káhira, 18. 12. 1947.

¹⁵⁷ Baťa svoji první pobočku otevřel v Alexandrii roku 1930 a další továrna zde byla postavena roku 1937. AMZV, f. IV. sekce – národohospodářská 1918–1939, karton č. 753, č. j. 936/37, „*Egypt: usazování cizích průmyslových podniků*“, Alexandrie, 21. 5. 1937.

¹⁵⁸ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, č. j. 3948/47, Káhira, 22. 9. 1947.

„*Československé zboží má v Egyptě výbornou pověst, a je o ně značný zájem, zejména o sklo, porcelán, kameninové zboží, stroje a nástroje, stavební materiál, bižuterii, prvotřídní textil, chmel. Z piv má dobré vyhlídky Plzeňský Prazdroj a Budějovické.*“ Cit. AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, č. j. 3948/47, Káhira, 22. 9. 1947.

Prostor pro československý import byl tedy celkem značný, hůře se ovšem uplatňovaly zahraniční pracovní síly. Jedním z klíčových důvodů byla nezaměstnanost. Čechoslováci spolu s dalšími cizinci se tudíž začali obávat, že by dokonce mohlo dojít k jejich vyhoštění ze země, či v přinejmenším k neprodloužení jejich pobytu.¹⁵⁹ Situace s nezaměstnaností se stala kritickou na začátku roku 1947, dotýkala se okolo miliónu dělníků. Bohužel nastalá situace nebyla efektivně řešena ani poté, co byli do Egypta pozváni dva poradci z Mezinárodní organizace práce. Jedním z nich byl dokonce Čechoslovák Antonín Zelenka,¹⁶⁰ který se o budoucím sociálním systému v Egyptě vyjádřil velmi skepticky: „*Jest však pochybné zdali k uskutečnění sociálního pojištění skutečně dojde a i tehdy by šlo jen o instituci, nedosahující ani zdaleka význam institucí obdobných v Evropě.*“¹⁶¹ Jedním z opatření vůči nastalé situaci byl zákon o akciových společnostech vydaný 4. listopadu 1947, podle něhož 75 % úřednictva a 100 % dělnictva (jiné dokumenty hovořily o tom, že 75 % veškerého zaměstnaného obyvatelstva muselo být tvořeno Egyptany, z toho 90 % připadalo na dělnictvo)¹⁶² muselo být z řad Egyptanů. Tento zákon v podstatě znemožňoval začlenění cizinců do ekonomického života v Egyptě. O dva dny později ještě vyšlo nařízení o registraci všech cizinců v Egyptě, kdy především majitelé velkých firem museli odevzdávat seznamy svých zaměstnanců.¹⁶³ Celá tato situace působila paradoxně, protože „*Egypt vděčí svému rozvoji hospodářskému především cizincům...*“¹⁶⁴ Další ztížení postavení cizinců v Egyptě přišlo na počátku roku 1948. Zákon nyní stanovoval, že každý cizinec, který hodlá pracovat v Egyptě, musí žádat o speciální povolení egyptské úřady.¹⁶⁵

¹⁵⁹ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1946, č. j. 316/dův/46, Káhira, 1. 8. 1946.

¹⁶⁰ Křestní jméno, ani další podrobnější informace se v archivních dokumentech neobjevují. Zmiňovaná osoba „*pana Zelenky*“ odpovídá právě Antonínu Zelenkovi, který byl roku 1947 jmenován ředitelem odboru sociálního zabezpečení Mezinárodní organizace práce. Dostupné na: <http://praha.vupsv.cz/webisnt/custom/zlatyfond/uvod/12.htm> [cit. 14. 6. 2017].
<http://www.csds.cz/cs/g6/1571-DS.html> [cit. 14. 6. 2017].

¹⁶¹ Cit. AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, *I. zpráva periodická*, č. j. 102/dův/47, Káhira, 1. 4. 1947.

¹⁶² AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, *Hospodářský zpráva za IV. čtvrtletí 1947*, č. j. 90/48, Káhira, 8. 1. 1948.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Cit. Tamtéž.

¹⁶⁵ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1948, *2. mimořádná hospodářská zpráva*, č. 397/48, Káhira, 6. 2. 1948.

Egypt v tomto období také poprvé projevil zájem o dodávky zbraní z Československa, protože se jevíly kvalitnější než zbraně americké.¹⁶⁶ Důležitým vývozním artiklem do Egypta v letech 1946–1947 se tedy staly zbraně v celkové hodnotě 368 miliónů Kčs. O jejich dalších dodávkách se jednalo i pro následující rok, nebyly však realizovány. Na vině byla pochopitelně československá podpora Izraele.¹⁶⁷ Vladimír Hellmuth se tedy po právu obával, že by tato skutečnost mohla vést i k přerušení diplomatických styků. Proto navrhl egyptské vládě poskytnout alespoň pušky staršího modelu.¹⁶⁸

Spolupráce se i nadále rýsovala v budování dopravních komunikací, a to hlavně železničních a lodních, kdy dokonce došlo k návštěvě československého ministra dopravy Ivana Pietora.¹⁶⁹

V oblasti vývozu se Egypt jakožto zemědělský stát zaměřoval hlavně na tento typ produktů. Hlavním vývozním artiklem, stejně tak jako v meziválečném období, zůstala bavlna. V tomto ohledu projevil Egypt zájem o výměnný obchod za jiné zboží.¹⁷⁰ Jednání o nákupu bavlny probíhala již od konce roku 1945, ale byla velmi vleklá.¹⁷¹ Hlavní důvody byly následující. V této době egyptský obchod prakticky ovládala Velká Británie a Československo se navíc snažilo co nejvíce snížit cenu. Mělo se jednat navíc o první úvěr tohoto druhu, který Egypt poskytl jinému státu.¹⁷² Dne 4. července 1946 přijela zvláštní egyptská komise do Prahy za účelem jednání o nákupu bavlny.¹⁷³ Cílem egyptské vlády bylo, aby smlouvy byly podepsány v Egyptě, tudíž se československá delegace účastnila jednání v Káhiře

¹⁶⁶ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, č. j. 279/dův/1947, Káhira, 18. 12. 1947.

¹⁶⁷ Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 10. Srov. Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 53.

Zbraně do Egypta vyvážela Zbrojovka Brno. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 654/B/pp/48, Praha, 18. 5. 1948.

Egypt nové kvalitní zbraně nutně potřeboval, protože disponoval pouze starými až historickými modely a zbraněmi, které tu zanechala britská vojska. Srov. Afaf Lufti MARSOT AL-SAYYID, *The short history of Egypt*, Cambridge 1985, s. 102.

¹⁶⁸ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 52.

¹⁶⁹ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 52.

¹⁷⁰ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, č. j. 3948/47, Káhira, 22. 8. 1947.

¹⁷¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. došlé 44/8/47, Praha, 9. 1. 1947.

¹⁷² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. došlé 44/8/47, Praha, 9. 1. 1947.

¹⁷³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 126.546/IV-6/47, Praha, 9. 7. 1947.

od konce listopadu téhož roku.¹⁷⁴ Po dlouhých průtazích v jednání egyptská strana nakonec navrhla roční úvěr na milión egyptských liber¹⁷⁵ s tříprocentním úrokem, přičemž nákupy měly být placeny směnkami splatnými za rok.¹⁷⁶ Ing. Karel Urbánek podotýkal, že příčinou průtahů v jednání byla také odlišná představa egyptské a československé strany. Zatímco Čechoslováci chtěli vést jednání pouze o finančním úvěru, Egyptané se nebránili též možnosti směnného obchodu.¹⁷⁷ Oba protokoly, tj. o obchodní výměně a úvěru na nákup bavlny byly nakonec podepsány 20. ledna 1947.¹⁷⁸ Za Československo byly protokoly podepsány Stanislavem Miňovským¹⁷⁹ a Františkem Kruckým.¹⁸⁰ Protokol o výměně zboží nebyl ve výsledku příliš důležitý, protože jak podotkl i sám Krucký „*ceny jsou diktovány výrobními náklady i poměry na trhu*“.¹⁸¹ Délka úvěru byla stanovena na jeden rok s tím, že obě smluvní strany mohly smlouvu vypovědět dříve, ale pouze s tříměsíčním upozorněním.¹⁸² V platnost vešly protokoly až 27. května 1947.¹⁸³ Praktickým prováděním úvěrového protokolu byla pověřena na československé straně Živnostenská banka a na straně egyptské banka Misr.¹⁸⁴ Cílem těchto protokolů bylo také zlepšit vzájemnou obchodní výměnu, která se během let 1947 a 1948 měla dostat na předválečnou úroveň. V této době stále ještě platila prozatímní obchodní dohoda z 16. března 1930.¹⁸⁵

¹⁷⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 526/dův/46, Káhira, 21. 12. 1946.

¹⁷⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. došlé 44/S/47, Praha, 9. 1. 1947.

¹⁷⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. došlé 44/S/47, Praha, 9. 1. 1947.

¹⁷⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 526/dův/46, Káhira, 21. 12. 1946.

¹⁷⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 15.981/IV-6/47, Praha, 24. 1. 1947.

¹⁷⁹ **Stanislav Miňovský** od roku 1941 působil jako vyslanec v Číně. Poté působil jako ministerský rada v národohospodářské sekci ministerstva, kde vedl 6. oddělení pro Blízký východ. Roku 1947 byl zástupcem vedoucího čs. delegace na Mezinárodní konferenci pro obchod a zaměstnanost a tudíž kompetentní osobou pro kontrasiagnaci výše zmíněných protokolů. Srov. Dostupné na: https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/minovsky_stanislav.html [cit. 16. 2. 2015].

¹⁸⁰ NA, f. MZV – VA II, 1945–1951, karton č. 482, inv. č. (sign) 1–96, *Rudé právo*, 22. 1. 1947.

¹⁸¹ Cit. AMZV, f. Právní odbor (dále jen PO) 1945–1954, Egypt, karton č. 86, č. 16.701/IV-6/47, Praha, 3. 2. 1947.

¹⁸² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 252/47, Káhira, 17. 1. 1947.

¹⁸³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 4261/47, Káhira, 8. 10. 1947.

¹⁸⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 42.880/47-III A/3, Praha, 21. 2. 1947

¹⁸⁵ AMZV, f. PO – O 1945–1954, Egypt, karton č. 86, bez č. j., 20. 1. 1947.

Poté, co Egypt v červnu opustil šterlinkový blok,¹⁸⁶ obával se možných komplikací spojených s dovozem. Byla dokonce vytvořena listina, které zboží lze dovážet. Nepatřily sem hlavně luxusní výrobky, ale obecně se dovoz snižoval.¹⁸⁷ „*Egypt vlastně žil poslední čtvrtletí (1947) ze svých skladů.*“¹⁸⁸ Československa se dotkl hlavně dovoz luxusního zboží jako jablonecké bižuterie, luxusního skla a dekorativního porcelánu. Prioritní se pro Československo stalo zaměření na vývoz železničního a stavebního materiálu a zbraní. Dále se zaměřovalo na turistickou propagaci, respektive uvést ve známost československé lázně.¹⁸⁹ Další oblastí, kde se otevřel prostor pro československé dodávky, byla pomoc při budování moderního egyptského loďstva.¹⁹⁰ Vzájemné obchodní vztahy mezi Egyptem a Československem byly také ovlivněny uzavřením egyptsko-britské obchodní dohody, v jejímž důsledku byly do Egypta hojně dováženy právě britské výrobky. V této době se už na egyptském trhu uplatňovala řada československých firem. Jednou z nich byla společnost Hrabě a Lozovský. Firma prováděla především práce v oblasti infrastruktury, jako byly stavba mostů, tunelů, přehrad a železničních drah.¹⁹¹ Další firmou, která dodávala své zboží do Egypta, byla společnost Františka Wünsche Jablonec nad Nisou.¹⁹²

¹⁸⁶ „*Pojem užívaný od roku 1931, kdy Británie opustila zlatý standard, k označení těch zemí, které držely velkou část svých měnových rezerv v librách šterlinků u Bank of England s cílem udržet stanovenou paritu své měny k (britské) libře šterlinků spíše než ke zlatu nebo stříbru.*“

Dostupné na: <https://www.zlaterezervy.cz/slovník-pojmu/sterlinkova-oblast-sterlinkovy-blok-sterling-area-sterling-bloc> [cit. 14. 3. 2018].

¹⁸⁷ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, *Hospodářská zpráva za IV. čtvrtletí 1947*, č. j. 90/48, Káhira, 8. 1. 1948.

¹⁸⁸ Cit. AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, *Hospodářská zpráva za IV. čtvrtletí 1947*, č. j. 90/48, Káhira, 8. 1. 1948.

¹⁸⁹ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, *Hospodářská zpráva za IV. čtvrtletí 1947*, č. j. 90/48, Káhira, 8. 1. 1948.

¹⁹⁰ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1948, 2. *Mimořádná hospodářská zpráva*, č. 397/48, Káhira, 6. 2. 1948.

¹⁹¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. j. 7739/46-I odb., Praha, 30. 1. 1946.

První zakázku, kterou filiálka této firmy získala, byla stavba pracovního střediska taktéž československé firmy Baťa. Dále se podílela na stavbě silnice ze Samanoudu do Damietty formou betonových a asfaltových prací. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 222990/IV/6/46, Praha, 21. 11. 1946. Firmě se dařilo postupně získat další zakázky jako např. stavbu přehrad a silnice u Edfiny. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. j. 189.999, Praha, 22. 10. 1948. Československá firma se dostala do nejužšího výběru, kde porazila firmu francouzskou, která průběh stavby odhadovala o rok déle. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 74/dův/1948, Praha, 18. 3. 1948. Bohužel v souvislosti s touto stavbou se dostala firma do finančních problémů a část zakázky převzaly firmy pařížská a amsterodamská. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. j. 189.999, Praha, 22. 10. 1948. Další komplikace nastaly poté, co v Československu došlo ke

Tradiční dovoz porcelánu do Egypta byl čím dál složitější, protože se objevovala zahraniční konkurence.¹⁹³ V roce 1946 dodávala do královského paláce porcelán například firma Epiag Karlovy Vary.¹⁹⁴ Československo také projevilo zájem na účasti ve veřejné soutěži o výstavbu elektrárny v Talkha.¹⁹⁵

Poté, co v Československu došlo ke znárodnění průmyslu, vyvstala otázka, zda by nebylo výhodné zřídit jednotnou dovozní organizaci v Káhiře, která by soustřeďovala veškeré nabídky i poptávky a sloužila také k rozšíření obchodních styků se Středním východem.¹⁹⁶

Výraznými proměnami také prošla celní správa. Nejprve byla cla v důsledku poválečné krize dočasně zrušena a spolu se stoupajícím ekonomickým rozvojem byla tato zrušení postupně odbourána. Některé produkty, převážně zemědělské, zůstávaly od cla nadále osvobozeny.¹⁹⁷

Počátkem roku 1948 bylo nutné vyřešit dovozní podmínky do Egypta. Nejvýhodněji na tom byly země šterlinkové oblasti. S Egyptem bylo také možné uzavřít smlouvu podporující obchodní výměnu a tím získat podmínky stejné jako

znárodnění průmyslu a výše zmíněná firma se zařadila pod Československé stavební závody. Egyptská filiálka však víceméně fungovala samostatně. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. j. 216775/IV-6/48, Praha, 30. 10. 1948. Navíc, aby bylo možné stavbu dokončit, bylo potřebné vynaložit značné investice. Nicméně v zájmu československé vlády bylo stavbu dokončit kvůli důvěryhodnosti budoucích zakázek. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 128.009/48, Praha, 19. 4. 1948. Situace vyvrcholila v momentě, kdy byl 10. června 1948 podán návrh o úpadku firmy a její kanceláře byly zapečetěny. Tím byla samozřejmě ohrožena stavba silnice u Edfiny. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 122013/IV-6/48, Praha, 14. 6. 1948. Správou filiálky byl nakonec pověřen pracovník egyptského ministerstva Mobarak, s tím že dluhy měly být splaceny nejlépe půjčkou od československé Národní banky, a tím by firma mohla dokončit dohodnuté práce. Situaci se nepodařilo dořešit ani do konce 1948. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 239783/IV-6/48, Praha, 29. 11. 1948.

¹⁹² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. j. 25375/1947-VII/1, Praha, 26. 3. 1947.

Na firmu ovšem existují stížnosti od firmy Bercovitch a Co. Káhira, která upozorňovala na dodávky perlových náhrdelníků v menší kvalitě, než bylo dohodnuto. Spor byl nakonec vyřešen slevou na již zmíněnou dodávku zboží. František Wünsch spolu s dalšími firmami ovšem říkal, že stížnosti byly neoprávněné a jednalo se pouze o taktiku firmy Bercovitch, jak snížit dodatečně cenu. Tamtéž.

¹⁹³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 5855/46, Káhira, 25. 9. 1946.

¹⁹⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. j. 6550/46, Káhira, 12. 11. 1946.

Karlovy Vary byly také oblíbenou lázeňskou destinací Egyptanů. K tomuto období se váže i příběh o vile krále Farúka, která se měla nacházet právě v Karlových Varech. Vila prý byla v padesátých letech vyměněna za stávající objekt rezidence egyptského velvyslance v Praze. Pravdivost tohoto příběhu se však nepodařilo prokázat. Srov. Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 10.

¹⁹⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 1537/48, Káhira, 5. 6. 1948.

¹⁹⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. j. 114.800/IV-6, Praha, 19. 7. 1946.

¹⁹⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. j. 160.065/IV-6/46, 2. 9. 1946.

tyto země. Obdobnou dohodu uzavřelo Československo již v roce 1947, ale oficiálně jim nebyly výhodnější podmínky nabídnuty.¹⁹⁸ V březnu skutečně došlo ke změně dovozních předpisů, kdy se rozšířil seznam zboží, které mohlo být dováženo bez dovozního povolení.¹⁹⁹ Československo se tak stalo první zemí mimo šterlinkový blok, které byly tyto výhody poskytnuty.²⁰⁰

Vznikala zde i omezení vztahující se na turistický ruch. Například 30. listopadu 1948 bylo rozhodnuto, že cizinci, kteří odjíždí z Egypta, mohou vyvézt dárky v hodnotě 100 egyptských liber. Toto povolení se týkalo pouze zboží egyptského původu.²⁰¹ Vzhledem k tomu, že cestovní kancelář ČEDOK začala jako první nabízet zájezdy do Egypta až od roku 1965 a v předchozím období se jednalo pouze o ojedinělé cesty, lze usoudit, že se konkrétně toto nařízení československých občanů příliš nedotklo.

Kontakty mezi státy probíhaly i v oblasti zdravotnictví. Velmi nepříjemnou záležitostí, se kterou se musel Egypt potýkat, byla epidemie cholery, která vypukla 23. září 1947. Nemoc si vyžádala téměř jedenáct tisíc obětí a situace byla kritická především na sklonku října, kdy bylo zaznamenáno až tisíc úmrtí denně. Egyptská vláda vynaložila na boj s epidemií značné úsilí, ale bez zahraniční pomoci nebylo možné situaci překonat. Jedním ze států, který pomohl, bylo i Československo, které přispělo dvaceti tisíci jednotkami očkovací látky, jež byly 28. října předány ministru zahraničí.²⁰² Český tisk dokonce informoval o drastických opatřeních, která učinila egyptská vláda a to, že nemocným cholerou, kteří opustí nakažené území, hrozí za roznášení nemoci trest smrti.²⁰³

Z těchto údajů vyplývá, že se po druhé světové válce celkem dařilo ve znovu navazování obchodních styků, které v některých oblastech zaznamenaly dokonce vyšší míru úspěšnosti než v předchozím období. Léta 1945–1948 představovala jakousi přechodnou etapu, kdy bylo potřebné vyrovnat se s dědictvím války, znovu

¹⁹⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. j. II/114/48, Praha, 22. 1. 1948.

¹⁹⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. VI/500/48, Káhira, 25. 3. 1948.

²⁰⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. j. II/114/48, Praha, 22. 1. 1948.

²⁰¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 3386/48, Káhira, 9. 12. 1948.

²⁰² AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira 1947, č. j. 279/dův/1947, Káhira, 18. 12. 1947.

²⁰³ NA, f. MZV – VA II, 1945–1951, karton č. 954, inv. č. 935, *Národní osvobození*, 31. 10. 1947.

ukotvit diplomatické vztahy a v ekonomické oblasti uzavřít oboustranně prospěšné obchodní dohody.

Československo odebíralo z Egypta zboží za více než miliardu korun ročně. Ze strany Československa byl zájem o uzavření dalšího úvěru na nákup bavlny, čímž by se stalo nezávislé na cenových výkyvech. K dalšímu úvěru však nebyl Egypt ochotný přistoupit.²⁰⁴ K následující proměně obchodních vztahů došlo až roku 1951, kdy byla uzavřena československo-egyptská obchodní dohoda. Ta obsahovala články, které se týkaly obchodu s československými zbraněmi a municí proti egyptské bavlně. K tomu, že se obchod se zbraněmi neuskutečnil, přispěly především dva faktory. Za prvé Československo naráželo na konkurenci Sovětského svazu, který byl také významným egyptským dodavatelem.²⁰⁵ Druhým a mnohem silnějším faktorem byla přednost přezbrojení československé armády, oproti dodávkám do zahraničí.²⁰⁶ Této otázce bude podrobněji věnována část následující kapitoly, ale již zde je zřejmé, že se po politickém převratu roku 1948 koncept obchodovaných komodit zásadně proměnil.

²⁰⁴ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, odd. A/IV-5, Káhira, leden 1950.

²⁰⁵ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 53.

²⁰⁶ Jaroslav LÁNÍK, *Poválečný Egypt a tamní československé angažmá*, s. 5. Dostupné na: <http://www.vhu.cz/povalecny-egypt-a-tamni-ceskoslovenske-vojenske-angazma/> [cit. 3. 5. 2017].

5 Krize československo-egyptských vztahů v letech 1948–1953

5.1 Vnitropolitický vývoj Egypta

Stejně jako v přecházejícím poválečném období Egypt i nadále procházel zásadními vnitropolitickými změnami. Jak již bylo výše popsáno, krátce po druhé světové válce se odehrála řada politických nepokojů a dalo se předpokládat, že na změnu režimu nebudou Egypťané už dlouho čekat. Na blížící se konec starého uspořádání také ukazovala řada dalších faktorů jako rostoucí nepopularita krále, frekventované otevřené střety mezi zástupci různých politických proudů, atentáty na přední politické představitele, trvalé dělnické nepokoje v továrnách a šířící se násilí na venkově.²⁰⁷ Jednu z důležitých úloh ovlivňující vývoj Egypta sehrálo po druhé světové válce Demokratické hnutí za národní osvobození.²⁰⁸ Rozhodující slovo v této době měla již několikátým rokem²⁰⁹ politická strana Wafd²¹⁰, a to přesto, že měla za sebou několik korupčních afér.²¹¹ V lednu 1950 se Wafdu podařilo vyhrát i parlamentní volby, a to díky proklamování, že Egypt chtějí definitivně zbavit britského vlivu.²¹² V roce 1951 byly ze strany Egypta jednostranně vypovězeny britsko-egyptské smlouvy. Tento akt ale Velká Británie neuznala.²¹³ Následovala nepřetržitá řada nepokojů, která vyvrcholila v lednu 1952. Předseda vlády Nahas Paša na tzv. „Black Saturday“ proti demonstrantům tvrdě zakročil tím, že nechal zapálit centrum Káhiry.²¹⁴ Nepokoje tím byly sice utlumeny, ale celý státní systém byl na pokraji kolapsu a jedinou autoritou se stala

²⁰⁷ James JANKOWSKI, *Nasser's Egypt, Arab Nationalism, And The United Arab Republic*, London 2003, s. 13–14.

²⁰⁸ Zanikla po převratu v roce 1952. Srov. Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 166.

²⁰⁹ Od roku 1946.

²¹⁰ Wafd byla nacionalisticky orientovaná egyptská politická strana drobné a střední buržoazie, která vznikla v roce 1919 a jejím zakladatelem byl Saíd Zaglúl. Strana prosazovala zrušení britského protektorátu a vystupovala jako hlavní politická síla v boji za nezávislost. Zanikla po převratu v roce 1952. Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 165.

Srov. Dostupné na: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Wafd> [cit. 8. 12. 2016].

²¹¹ Walter LAQUEUR, *Nasser's Egypt*, Michigan 1956, s. 18.

²¹² Zdeněk MACEK, *Blízký a střední východ po roce 1945*, Plzeň 1995, s. 56.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Walter LAQUEUR, *Nasser's Egypt*, Michigan 1956, s. 18.

armáda.²¹⁵ Tyto nepokoje se svým způsobem dotkly i Československa. Poškozena byla i budova Centrokommision,²¹⁶ ve které měla podíl československá společnost Merkurie. Vyslanectví nakonec nepodalo žádnou oficiální stížnost, ani žádost o náhradu škody, situaci si tak řešila sama poškozená společnost.²¹⁷ Ukázalo se, že v Egyptě v podstatě neexistují síly, které by byly schopné zemi bránit na jedné straně před vlivem Velké Británie a na druhé straně před narůstajícím lidovým odporem. Také bylo zřejmé, že politická levice není natolik silná, aby se mohla stát rozhodující silou v zemi.²¹⁸ Na počátku roku 1952 wafdistická vláda padla, postupně se vystřídalo šest úřednických vlád a Egypt se nacházel v nepřehledném politickém chaosu.²¹⁹

Lednové nepokoje měly své definitivní vyústění 23. července, kdy došlo k převratu tím, že se moci chopili policejní důstojníci. Král Farúk abdikoval ve prospěch svého malého syna Prince Ahmada Fuada, který na trůn ale nikdy nenastoupil a královská rodina byla ještě týž den vyhoštěna z Egypta. Nastalá situace musela být neprodleně vyřešena, protože post krále nadále existoval a původní vláda také. Vůdčí silou revoluce se stal Mohhamed Nagíb.²²⁰ Hnutí, které mělo na svědomí celou revoluci, se nazývalo „*Free officers*“ („*Svobodní důstojníci*“)²²¹ a postupně se formovalo již od konce roku 1949.²²² Free officers mělo deset členů ve věkovém rozmezí 30–35 let a většina z nich měla úzké vazby právě na Muslimské bratrstvo.²²³ Krátká vláda důstojníků tak představovala

²¹⁵ Andrew McGREGOR, *A Military History of Modern Egypt*, London 2006, s. 249–250.

²¹⁶ Centrokommision byla založena organizací zahraničního obchodu Transakta 1. listopadu 1949. Jednalo se o akciovou společnost, oprávněnou spolupracovat se zahraničními i tuzemskými firmami. Původně měla řešit dovozní i vývozní činnost, ale po zestátnění, ke kterému došlo v Egyptě v roce 1961, přešla dovozní činnost do státních egyptských organizací. Do roku 1968 také prováděla činnost havarijního komisaře a působila jako pojišťovací agent Československé státní pojišťovny. Poté tato činnost přešla na společnost Inspekta. Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 287.

²¹⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 128.110/52-AO-4, *Československo-egyptské vztahy /I. pololetí 1952/*. Jiné západní země ale toto odškodnění požadovaly. Tamtéž.

²¹⁸ Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 169.

²¹⁹ Zdeněk MACEK, *Blízký a střední východ po roce 1945*, Plzeň 1995, s. 57.

²²⁰ Andrew McGREGOR, *A Military History of Modern Egypt*, London 2006, s. 249–250.

²²¹ Andrew McGREGOR, *A Military History of Modern Egypt*, London 2006, s. 249–250.

Hnutí vzniklo pravděpodobně v roce 1937 jako utajená buňka. Za cíl si kladlo svržení monarchie a britské nadvlády. Srov. Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 169.

²²² Joel GORDON, *Nasser's Blessed Movement*, New York 1992, s. 39.

²²³ Andrew McGREGOR, *A Military History of Modern Egypt*, London 2006, s. 250–251.

období, kdy se rozhodovalo, jaký režim v Egyptě bude nastolen. Dosavadní politické síly byly zdiskreditovány a nová cesta zatím nebyla jasná.²²⁴

Skutečným lídrem skupiny revolucionářů byl třiceti čtyřletý Gamál Abd an-Násir. Násir disponoval jednou z velkých předností – uměl si „*podmanit srdce lidí*“ a získat jejich přízeň. K tomu zajisté přispěl i fakt, že na rozdíl od vůdců z minulosti, přišel Násir ze střední třídy a dokázal tak lépe vnímat její potřeby.²²⁵ Násirovi se podařilo získat velkou podporu i u nemajetného městského obyvatelstva, většiny rolníků a pokrokářsky smýšlejících osob. K tomu přispěla především jeho myšlenka protiimperialisticky smýšlející arabské jednoty. Sociálně slabší vrstvy na svou stranu získal díky vyhlášeným reformám, kdy byly vyvlastněny velké pozemky, které pak byly rozdělovány mezi chudé rolníky a bezzemky.²²⁶ Následovala řada dalších významných reforem, například byly zrušeny tituly Paša (Pasha) a Bey. Politické strany byly oficiálně vyzvány, aby zanechaly korupce.²²⁷ V lednu 1953 se navíc jedinou povolenou politickou stranou v zemi stala Organizace osvobození, která se dostala do silného názorového střetu s Muslimským bratrstvem. To odsuzovalo především rychlou modernizaci Egypta, kterou vnímalo jako ohrožení základních pilířů islámu.²²⁸ Násir, který sám sebe vnímal jako politického pragmatika, viděl právě v islámu největší ideologický a politický problém své vlády.²²⁹ Poté, co byl v říjnu 1954 spáchán jedním z členů Muslimského bratrstva v Alexandrii na Gamála Násira atentát, bylo rozpuštěno a jeho členové vystaveni tvrdým represím.²³⁰ Nicméně v zájmu uklidnění veřejného mínění v ostatních islámských zemích, byl prohlášen islám státním náboženstvím.²³¹

Ovšem první pokusy o okamžité nastolení demokracie byly záhy potlačeny. Sám generál Nagíb, který se stal 19. června 1953 prvním prezidentem Egypta,

²²⁴ Afaf Lufti MARSOT AL-SAYYID, *The short history of Egypt*, Cambridge 1985, s. 79.

²²⁵ Emil LENGYEL, *Modern Egypt*, London 1979, s. 50.

²²⁶ Josef MUZIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987, s. 28–29.

²²⁷ Andrew McGREGOR, *A Military History of Modern Egypt*, London 2006, s. 249–250.

²²⁸ Josef MUZIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987, s. 40

²²⁹ Miloš MENDEL, *Islámská výzva: z dějin a současnosti politického islámu*, Brno 1994, s. 110.

²³⁰ Josef MUZIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987, s. 40

Jeho vůdce al-Hodeibi byl uvězněn. Srov. Andrew McGREGOR, *A Military History of Modern Egypt*, London 2006, s. 250.

²³¹ Josef MUZIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987, s. 42.

podporoval návrat k ústavnímu životu.²³² Nagfí byl zároveň i předsedou vlády. Místopředsedou a ministrem vnitra se stal Gamál Násir.²³³ Další důležitý post ministra obrany obsadil Násirův blízký přítel Abdalhalím Ámir.²³⁴ Egypt o změně ústavního pořádku neprodleně informoval vlády většiny států a jejich zastupitelské úřady v Egyptě.²³⁵ Československo k této záležitosti zaujalo rezervovaný postoj a neblahopřálo ani prezidentovi ani ministři zahraničních věcí, pouze potvrdilo přijetí zprávy o změně režimu.²³⁶ I z tohoto postoje lze vyvodit, že vztahy mezi státy v tomto období byly značně chladné.

5.2 Politická linie vztahů a vývoj na Ministerstvu zahraničních věcí v Praze

V letech 1948–1953, byly vztahy mezi Československem a Egyptem na kritické úrovni, jejíž prohloubení nastalo ještě poté, co Československo podpořilo zbraňovými dodávkami Izrael v době izraelsko-arabského konfliktu. V důsledku toho dokonce došlo ze strany egyptských politických představitelů k bojkotu československého vyslanectví v Káhiře, kdy kontakty s ním byly omezeny na minimum. Tím zaujímala naše republika ze všech vyslanectví v Egyptě nejhorší pozici. Jediný, kdo byl ochotný náš úřad navštěvovat, byl ministr kultury Taha Hussein, který se jako jeden z mála egyptských politiků hlásil k levicovému politickému smýšlení.²³⁷ Negativně se zde podepsal i politický převrat v únoru 1948, díky němuž již byla patrná odlišná zahraničně-politická orientace Československa. Jak bude blíže popsáno v následující kapitole, svoji ne příliš pozitivní roli sehráli i představitelé československého zastupitelského sboru v Káhiře.²³⁸

²³² Andrew McGREGOR, *A Military History of Modern Egypt*, London 2006, s. 249-250.

²³³ Zdeněk MACEK, *Blízký a střední východ po roce 1945*, Plzeň 1995, s. 56.

²³⁴ Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 172.

²³⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. 837/53, Káhira, 19. 6. 1953.

²³⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. 122. 332/33/A02, Káhira, 8. 7. 1953.

²³⁷ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, odd. A/IV-5, Káhira, nedatováno.

²³⁸ Jaroslav Šedivý ve své publikaci uvádí, že československá zahraniční politika šla po roce 1948 na vedlejší linii a hlavní úlohu hrálo budování vnitřní socialistické výstavby. Možnostmi zahraniční politiky se zabýval ústřední výbor KSČ intenzivněji až v únoru 1956 a dále po XX. sjezdu KSSS v březnu. Mezi hlavní úkoly, které zde byly vytyčeny, patřilo i získávání nových spojenců v zemích

Na počátku 50. let tedy kritická úroveň vztahů mezi státy dosáhla vrcholu, o čemž vypovídá i značně malé množství dochovaných politických zpráv. Jako hlavní zdroj informací proto slouží fond Teritoriální odbory.²³⁹ Oproti předcházejícím obdobím byla strohá i korespondence mezi státy a zdvořilostní oficiality se omezily na minimum. Výjimku činilo úmrtí prezidenta Klementa Gottwalda v březnu 1953. Do Československa byl zaslán egyptskou vládou soustrastný telegram a několik diplomatů přišlo osobně kondolovat na československý zastupitelský úřad.²⁴⁰ Československé vyslanectví poté zaslalo do Prahy knihu obsahující podpisy diplomatů a egyptských občanů, kteří se k osobní kondolenci také připojili.²⁴¹ Ke zlepšení vztahů přispěla až akreditace Arnošta Karpíška 4. listopadu 1954 československým vyslancem v Káhiře. Ale i v tomto případě se následné vztahy držely v rámci běžných styků, převážně zaměřených na obchod.²⁴² Přínosnou novinkou také byla smluvní úprava telefonického spojení mezi zeměmi, ke které došlo 26. února 1952. Nicméně i zde se odrazily stávající negativní vztahy mezi státy. Egyptské úřady totiž zakazovaly vést hovory v českém jazyce a vyžadovaly jazyk anglický, což odpovídalo závazným směrnicím. Na základě dlouhých jednání mezi ministerstvem spojů a egyptskou telekomunikační správou, byly hovory v českém jazyce dovoleny pouze diplomatickým úředníkům.²⁴³

Klíčovou roli ve vzájemných vztazích sehrála i rozsáhlá reorganizace na Ministerstvu zahraničních věcí v Praze, které si po druhé světové válce prošlo zásadními proměnami. Nejpatrnější byly ty, ke kterým došlo po únoru 1948. Po smrti Jana Masaryka se stal ministrem zahraničí Vladimír Clementis. Změna

Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Srov. Jaroslav ŠEDIVÝ, *KSČ a československá zahraniční politika*, Praha 1961, s. 8.

²³⁹ Za rok 1950 byla poslední zpráva z října. Za rok 1951 je k dispozici pouze jedna politická zpráva a za rok 1952 několik málo zpráv z měsíce ledna. Též za rok 1953 je k dispozici pouze jediná politická zpráva. Srov. Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 53.

²⁴⁰ AMZV, f. PZ 1918–1977, PZ Káhira, karton č. 1, č. 123.752/53-A03, Egypt, *Hospodářsko-politická zpráva za březen, duben a květen 1953*, 31. 5. 1953.

²⁴¹ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. j. 605/53, Káhira, 28. 4. 1953.

Sympatie s Československem vyjadřovali i egyptští občané, kteří protestovali, aby protičeskoslovenský film „*Muž na provaze*“ promítaný v kinech, byl stažen. Cit. AMZV, TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 6, č. 151.334/53, Praha, 30. 12. 1953.

²⁴² Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 53.

²⁴³ Robin SVOBODA, *Československo-egyptské vztahy v letech 1952–1958*, diplomová práce, Praha 2014, s. 20.

v této funkci přinesla i změnu v zahraničně-politické orientaci, kdy se Clementis snažil co nejvíce vyhovět požadavkům Sovětského svazu. To se projevilo především přesunem československé ekonomiky na východní trhy a jednáním o spojení se sovětzovanými státy.

Co se týče personálního obsazení, tak přímo v ústředí ministerstva i v zahraničních zastupitelských úřadech, nejprve k výrazným změnám nedocházelo, protože Clementis se snažil co nejméně narušit kontinuální chod ministerstva. Drastická reorganizace vypukla až na jaře 1949. Celá struktura byla rozdělena do čtyř základních skupin a jejich řízením byli pověřeni náměstci ministra. Nejdůležitějšími složkami se nově staly teritoriální odbory. Ty byly považovány za základní nástroje československé zahraniční politiky k zemím, pro které územně příslušely. Obstarávaly tak prakticky veškerou agendu plynoucí z politických, ekonomických a dalších vztahů.²⁴⁴ „Jejich vedoucí zodpovídali za instruování zastupitelských úřadů v zahraničí...“²⁴⁵ Poté, co byl Clementis 13. března 1950 zbaven funkce, na jeho post nastoupil Viliam Široký. O tom, že se jednalo přinejmenším o nestandardní volbu, vypovídala skutečnost, že do té doby se zahraniční politikou prakticky nezabýval.²⁴⁶ Již 31. ledna 1953 byl Široký za nejasných okolností vystřídán dosavadním místopředsedou Národního shromáždění Václavem Davidem, který se na tomto postu udržel celých patnáct let, a na rozdíl od svého předchůdce se mu podařilo znovu aktivizovat zahraniční politiku.²⁴⁷

V letech 1948–1953 nebyly diplomatické vztahy se zahraničím na dobré úrovni. Jinak tomu nebylo ani v případě Egypta. Důkazem bylo rychlé střídání československých zástupců na vyslanectví v Káhiře a udržování vztahů na nižší diplomatické úrovni.

²⁴⁴ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa, Díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012, s. 145–152.

²⁴⁵ Cit. Tamtéž, s. 153.

²⁴⁶ Jindřich Dejmek ve své publikaci hodnotí období, kdy byl ministrem zahraničních věcí Viliam Široký, jako největší úpadek československé diplomacie.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 164–166.

5.3 Československý diplomatický sbor v Egyptě a zastupitelský úřad v Káhiře

Když se blíže podíváme na představitele diplomatického sboru, můžeme usoudit, že stejně jako v předchozím období se jednalo o typově velmi odlišné osobnosti, přičemž ani jeden z diplomatů nesetřval ve své funkci výrazně delší období. Dne 9. července 1947 bylo rozhodnuto o odvolání Jaroslava Šejnohy, a to i z postu řeckého a habešského vyslance.²⁴⁸ Ve funkci byl nahrazen Františkem Kruckým, který své pověřovací listiny odevzdal 12. dubna 1948 v paláci Abdine.²⁴⁹ Již v březnu byl přijat ministrem zahraničních věcí Khachaba Pašou. To, že na audienci u krále musel čekat další měsíc, vyvolalo pochybnosti, zdali se jedná o běžný postup.²⁵⁰ Ministr zahraničí sice přislíbil, že přijetí u krále se Kruckému dostane v obvyklé lhůtě do deseti dnů, ale koncem března v Káhiře došlo k několika ozbrojeným nepokojům, které setkání znemožnily. Tudíž tomuto zpoždění nelze přikládat zvláštní význam.²⁵¹

Velmi záhy však došlo k přeložení Kruckého zpět do ústředí. O nastalé situaci osobně informoval Kruckého 2. října Josef Klvaňa, který dočasně převzal úřad jako chargé d'affaires. Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, Krucký tento způsob odvolání považoval za „*nestoudný*“ a argumentoval tím, že je právně neplatný, protože ministr zahraničních věcí mu tuto skutečnost neoznámil osobně. V nelehké situaci se nacházel i Josef Klvaňa. Negativní tisková kampaň přispěla k tomu, že některými politickými představiteli byl vnímán „*jako nebezpečný komunista*“. Za tato nařčení se vedoucí diplomatického protokolu Midhat Ziwer dodatečně omluvil až pozdějšímu vyslanci.²⁵² Josef Klvaňa ani další navrhovaný kandidát Jiří Chalupa agrément pro vyslance nezískali. Příčinou pravděpodobně bylo, že na každého diplomatického představitele, který pocházel z východního bloku, bylo pohlíženo jako na potenciálního propagátora komunistického režimu.

²⁴⁸ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 43.848/P, Praha, 28. 2. 1948.

²⁴⁹ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 142/dův/48, Káhira, 17. 4. 1948.

²⁵⁰ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 83.641/P-48, Praha, 27. 4. 1948.

²⁵¹ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 182/dův/1948, Káhira, 26. 5. 1948.

²⁵² Cit. AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, 355/52/T, Káhira, 19. 10. 1952.

Proto také ministr zahraničí Salah el-Dine prohlásil, že se spokojí „vzájemným zastoupením *chargé d'affaires*“.²⁵³

V letech 1948–1950 působil na ZÚ v Káhiře Vladimír Hellmuth.²⁵⁴ Ten se nepohyboval pouze v politických, ale i v literárních kruzích a byl umělecký činný.²⁵⁵ Jeho nástupcem byl v letech 1950–1952 Karel Novotný a v letech 1952–1954 Zdeněk Pravda.²⁵⁶ K první jeho oficiální návštěvě u vedoucího diplomatického protokolu na egyptském ministerstvu zahraničních věcí došlo 6. září 1952. Z rozhovoru, který vedl s egyptským úředníkem, bylo patrné, že Egypťané vnímali československé diplomatické představitele jako reprezentanty komunistického bloku. V této souvislosti byl Zdeněk Pravda upozorněn na skutečnost, že mnozí vyslanci zřejmě nebudou ochotni s ním udržovat kontakty. „...*Je možné, že mnohý z navštívených by Vás nerad přijímal v obavě před nařčením, že se často stýká s komunisty.*“²⁵⁷ Dále podotýkal, že Čechoslováci, Bulhaři, Rusové a další členové východního bloku žijí v Egyptě jako uzavřená skupina. Z archivních materiálů je skutečně patrné, že Čechoslováci s ostatními představiteli diplomatických sborů příliš četné styky neudržovali.

²⁵³ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 105/dův/51, Káhira, 28. 2. 1951.

²⁵⁴ Údaje o časovém období, kdy působil v Káhiře, se liší. V jiných zdrojích se uvádí roky 1947 až 1951. Srov. Vladimír HELLMUTH, *Paměti rodu*, Praha 2000.

²⁵⁵ **Vladimír Hellmuth** se narodil 27. listopadu 1910 v Praze. Byl vystudovaný právník a působil také jako literární historik a publicista. Poté, co ukončil svou činnost v Káhiře, pracoval v Památníku národního písemnictví, kde se zasloužil o zpracování mnohých literárních pozůstalostí. Byl prasynovcem akademické malířky Zdenky Braunerové a velkou část své kariéry zaměřil na studium a publikování její korespondence. Mezi jeho vydaná díla patří např. Vladimír HELLMUTH, *Paměti rodu*, Praha 2000 a Vladimír HELLMUTH, *Všenory v minulosti blízké i vzdálené*, Všenory 1937. Srov. <https://www.vsenory.cz/m/knihovna-infocentrum/o-vsenorech-a-regionu/vyznamne-osobnosti/vladimir-hellmuth-brauner/> [cit. 11. 5. 2018].

²⁵⁶ Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 10–12.

Zdeněk Pravda Absolvoval reálné gymnázium. Svůj pracovní život započal jako dělník a později sociální referent v továrně na obuv ve Veselí na Moravě. Poté, co vstoupil do KSČ, byl jako dělnický kádr přijat na MZV, nejprve do německo-rakouského odboru, pak na AO. Od června 1952 vedl jako *chargé d'affaires* ambasádu v Káhiře. Dále působil na ambasádě v Addis Abebě. Po svém návratu dokončil tříleté studium mezinárodních vztahů na VŠP, pracoval v 9. blízkovýchodním odboru a od roku 1959 jako první tajemník v Maroku. Poslední zemí, kde sloužil jako diplomat, bylo Alžírsko. Již od října 1965 pracoval na MO ÚV KSČ jako expert na severní Afriku. Mezi jeho další posty patřily vedoucí afrického oddělení 8. TO FMZV, funkce v Útvaru pro celoevropské otázky, Útvaru základních politických otázek. Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012, s. 547.

²⁵⁷ Cit. AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 355/52/T, Káhira, 19. 10. 1952.

Po roce 1953 se vlivem ekonomických kontaktů zlepšily i vztahy diplomatické, a to se odrazilo i na změně personálního obsazení zastupitelského úřadu v Káhiře. Od srpna 1953 narůstal počet personálu a dosavadní objekt se svými prostory přestával být dostačující, a proto bylo nutné hledat prostory nové. Vzhledem k tomu, že nebyla k dispozici vhodná budova, tak byla žádoucí alespoň rekonstrukce té stávající.²⁵⁸ Také bylo patrné zlepšení ve způsobu vedení agendy. Ministerstvo zahraničí uvádělo, že do nástupu Zdeňka Pravdy na vyslanectví v Káhiře, byl úřad veden nedostačujícím způsobem, a to jak po administrativní stránce, tak po stránce udržování dobrých vztahů s Egyptem. Negativně je hodnoceno Pravdovo informování o politicko-hospodářské situaci.²⁵⁹ Tím, že se zvýšil počet personálu, se dostávalo do Československa více zpráv, ne vždy však byly v náležité kvalitě. Můžeme tedy konstatovat, že i když došlo k výraznému zlepšení a posílení personálního obsazení ZÚ, stále zde zůstávaly určité rezervy. Například referent Josef Vejnar zasílal svérázné až familiárně formulované informace, ve kterých si stěžoval na nedostatečný komfort, chybějící automobily, neuspokojivou finanční situaci, špatnou archivaci předchozích dokumentů apod.²⁶⁰ Oproti předcházejícím létům byl však pokrok viditelný.

5.4 Egyptský diplomatický sbor v Praze

O egyptských diplomatech v Československu nemáme pochopitelně zachovalé tak ucelené informace jako o jejich československých kolezích, přesto si můžeme vytvořit alespoň základní obraz o fungování egyptského ZÚ v Praze. V letech 1949–1953 Egypt v Československu reprezentoval Mohamed Mohamed El Said Mater Bey.²⁶¹ Některé prameny se ale zmiňují o jeho odvolání s tím, že do úřadu roku 1950 nastoupil Youssef Mohamed Kabil²⁶² a poté roku 1952

²⁵⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 252.540, Praha, 7. 3. 1954.

²⁵⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 133.603/53, Káhira, 27. 8. 1953.

²⁶⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 1199/53, Káhira, 6. 9. 1953.

²⁶¹ Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 10.

²⁶² AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 324/Taj/50, Káhira, 16. 11. 1950.

dočasně Hussein El Ahmadi El Zawahry.²⁶³ Vzájemné vztahy byly udržovány na úrovni *chargé d'affaires*, což Egypt zprvu považoval za vyhovující a dostačující.

Jako egyptský vyslanec měl nastoupit až Mohamed Abdel Moneim Mohamed, který za tímto účelem 3. února 1953 navštívil československé vyslanectví v Káhiře.²⁶⁴ K nástupní audienci byl přijat prezidentem Antonínem Zápotockým 18. dubna.²⁶⁵ Jeho jmenování však předcházely jisté obtíže. Moneim měl nastoupit do funkce jako „*mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr Jeho Veličenstva krále Egypta a Súdánu*“.²⁶⁶ Československo však nechtělo titul krále Súdánu²⁶⁷ přiznat egyptskému panovníkovi. Situace byla vyřešena tak, že československá strana takto egyptského krále v žádných oficiálních dokumentech nenazývala. Z toho se také nedalo vyvodit, že by Československo titul súdánského krále uznalo.²⁶⁸ Po přijetí nového vyslance následovaly zdvořilostní návštěvy a prohlídka průmyslového podniku Jitex v Písku.²⁶⁹

V 50. letech egyptská vláda přistupovala k řadě úsporných opatření. Jedno z nich se týkalo zastupitelských úřadů v cizině, kdy se měl snižovat jejich počet. Bylo stanoveno, že proběhne sloučení egyptských vyslanectví do Prahy a Moskvy. Odtud budou udržovány styky s ostatními zeměmi střední a východní Evropy. S tím, že pražské vyslanectví bude personálně posíleno.²⁷⁰ Pro Československo se

²⁶³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 115.153/53-AO/4, *Československo-egyptské vztahy /II. pololetí 1952/*.

Např. Jindřich Dejmek ve své publikaci *Diplomacie Československa* žádné nástupce Mater Beye neuvádí.

²⁶⁴ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 156/1953, Káhira, 5. 2. 1953.

²⁶⁵ AKPR, f. KPR, Nástupní audience II, sign. 200126/92, Egypt (nezpracováno), č. 108.496/53, Praha, 21. 4. 1953.

²⁶⁶ Cit. AMZV, f. DP – T 1945–1954, karton č. 27, Egypt, č. 23441/52, Praha, 3. 12. 1952.

²⁶⁷ Československá vláda uznala nezávislost Súdánu 1. března 1956, tedy dva měsíce po vyhlášení nezávislosti. Súdánská vláda zároveň s tím oznámila, že byla ochotná navázat s Československem diplomatické styky. Dnem navázání diplomatických styků je považován 19. leden 1956, kdy byla Arnoštu Karpíškovi doručena na tento akt souhlasná odpověď od súdánského ministra zahraničních věcí. Svoji oficiální činnost zahájil v zastupitelském úřadu v Chartúmu 28. června 1958 a 9. prosince 1962 byly vztahy povýšeny na velvyslanectví. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 162.363/56, Káhira, datum nečitelné.

Srov. *Příručka o navázání diplomatických styků a diplomatické zastoupení Československa v cizině a cizích zemích v Československu 1918–1985*, Praha 1987, s. 171.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ AMZV, f. DP – T 1945–1954, karton č. 27, Egypt, č. 22113, Praha, 3. 7. 1953.

Dosavadní vyslanec Mohamed Abdel Moneim Mohamed byl 15. ledna 1954 odvolán s tím, že na jeho místo nastoupí Amin Abouldahaba. MZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 24.013/54, Praha, 21. 1. 1954.

²⁷⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. j. 103597, Káhira, 28. 1. 1953.

jednalo veskrze o pozitivní krok, protože i nadále mělo umožněno bezprostřední kontakty s egyptskými diplomaty.

5.5 Zahraniční politika Egypta a její vliv na Československo-egyptské vztahy

Již několikrát bylo zdůrazněno, že Egypt byl po druhé světové válce pod vlivem Velké Británie, ale i Spojených států amerických a jeho politická orientace byla spíše pravicového ražení.²⁷¹ Velmi silně také ovlivnil egyptský vývoj arabsko-izraelský konflikt, který započal roku 1948 po vyhlášení nového židovského státu Izrael, přičemž se jednalo zároveň o konflikt, který negativně působil i na československo-egyptské vztahy. Československo bylo jednou ze třiceti tří zemí, které na Valném shromáždění OSN hlasovaly pro rozdělení Palestiny. Československá vláda oficiálně uznala nezávislost Izraele 19. května 1948, tedy pět dní po jeho vyhlášení.²⁷² Před zastupitelským úřadem v Káhiře se dokonce objevili demonstranti vyjadřující nesouhlas s tímto aktem.²⁷³ Navíc Československo poskytlo Izraeli vojenskou pomoc, která přispěla k vítězství ve válce.²⁷⁴ Izraelské armádě se dokonce podařilo s pomocí československých zbraní postoupit do vzdálenosti pouhých třiceti kilometrů od Káhiry. Československý příklon k Izraeli ale neměl dlouhého trvání, protože Izrael se postupně dostával pod vliv USA.²⁷⁵ Poté, co v Izraeli získali komunisté jen malou podporu, nastal zásadní obrat v jeho vnitřní i zahraniční politice. Československo začalo více tíhnout k podpoře arabských států a od roku 1955 začalo zbraňovými dodávkami výrazně podporovat právě Egypt.²⁷⁶

²⁷¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. j. 190.570/52/III, Praha, 19. 12. 1953.

²⁷² František ZBOŘIL, *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*, Praha 2010, s. 276–278. Srov. Karel DURMAN, *Blízký východ ve světové politice 1918–1959*, Praha 1966.

²⁷³ Jaroslav LÁNÍK, *Poválečný Egypt a tamní československé angažmá*, s. 5. Dostupné na: <http://www.vhu.cz/povalecny-egypt-a-tamni-ceskoslovenske-vojenske-angazma/> [cit. 3. 5. 2017].

²⁷⁴ František ZBOŘIL, *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*, Praha 2010, s. 276–278.

²⁷⁵ Jaroslav LÁNÍK, *Poválečný Egypt a tamní československé angažmá*, s. 5. Dostupné na: <http://www.vhu.cz/povalecny-egypt-a-tamni-ceskoslovenske-vojenske-angazma/> [cit. 3. 5. 2017].

²⁷⁶ František ZBOŘIL, *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*, Praha 2010, s. 276–278.

Koncem 40. let se Egypt zapojil do sporu o Eritreu. Zavázal se, že bude podporovat její územní nároky a bude vystupovat proti italskému mandátu. Bylo proto žádoucí, aby Československo také stálo na straně arabských států podporujících Eritreu a tím si alespoň částečně vylepšilo pozici a získalo přízeň, o kterou přišlo v době arabsko-izraelského konfliktu.²⁷⁷

V tomto období nastaly významné změny smluvních závazků Egypta. Na tlak egyptského lidu schválila sněmovna egyptského parlamentu 15. října 1951 zákon o zrušení britsko-egyptské smlouvy z roku 1936. To se projevilo především v následujících letech většími možnostmi spolupráce s ostatními státy včetně Československa. Také byla zrušena smlouva z roku 1899 o společné vládě v Súdánu.²⁷⁸ Egypt si nárokoval výhradní vládu nad Súdánem a egyptský král byl zároveň označován jako král súdánský. Ovšem československá vláda mu tento titul odmítala oficiálně přiznat.

5.6 Československo-egyptské obchodní vztahy

Od roku 1945 do července 1949 nebyl na československém vyslanectví v Egyptě prakticky žádný obchodní přidělenec. Situace byla způsobená tím, že Československo o Egypt do té doby nejevilo potřebný zájem a nebylo stále schopné odhadnout možnosti obchodního potenciálu. Egypt ale skýtal značné obchodní příležitosti.²⁷⁹

Pro obchod po druhé světové válce byla stejně jako v meziválečném období charakteristická pasivní obchodní bilance.²⁸⁰ Je také nutné podotknout, že struktura průmyslové výroby Československa byla ovlivněná pětiletým plánem pro roky 1949–1953. Ještě do února 1948 byl zahraniční obchod především v rukou soukromých firem, u dovozu v 70 %, u vývozu v 38 %. Situace se změnila v dubnu (1948)²⁸¹, „*kdy se Ústavodárné národní shromáždění usneslo na státní*

²⁷⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. 110/49/dův, Káhira, 21. 3. 1949.

²⁷⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. j. 190.570/52/III, Praha, 19. 12. 1953.

²⁷⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. j. 2915/49/3/dův, Praha, 28. 11. 1949.

²⁸⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. 118.964/53/A04, Praha, 30. 3. 1960.

²⁸¹ Bohumil KÖRNER, *Zahraníční obchod Československa s rozvojovými zeměmi 1948–1955*, Praha 1969, s. 1–3.

organizaci zahraničního obchodu.“²⁸² „Organizační výstavba státního monopolu zahraničního obchodu probíhala tím způsobem, že od roku 1948 byly zřizovány výsadní společnosti pro vývoz a dovoz. Měly formu akciových společností, což jim umožnilo rychle navázat spojení na kapitalistických trzích. V roce 1952 byl vydán první statut výsadních společností pro zahraniční obchod a v roce 1953 byly výsadní společnosti přeměněny na podniky zahraničního obchodu.“²⁸³ Celkově zahraniční obchod s rozvojovými zeměmi poklesnul z 1,5 miliardy Kčs v roce 1948 na 0,9 miliardy Kčs v roce 1953. Obchod s Egyptem zaznamenal propad v roce 1950 a v roce 1953, kdy dosahoval obdobných hodnot. Naopak vyšších hodnot dosahoval obrat v letech 1951 a 1952.²⁸⁴

V lednu 1948 můžeme zaznamenat první výraznější změny. Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, Egypt vydal zprávu o novém dovozním režimu pro země šterlinkové oblasti, kterým tím nabízel výhodnější podmínky. Pro Československo bylo tedy nutné dovozní podmínky vyřešit co nejdříve. Naskytla se možnost uzavřít smlouvu podporující obchodní výměnu a tím získat podmínky stejné jako země šterlinku.²⁸⁵ V případě, že by československá strana vyhověla egyptskému návrhu, znamenalo by to, že se Československo stane první zemí mimo šterlinkovou oblast,²⁸⁶ které by se tyto výhodnější vývozní podmínky do Egypta týkaly.²⁸⁷ V březnu Egypt skutečně uvolnil dovoz i pro Československo a zboží, které bylo uvedeno na listinách, mohlo být dováženo bez dovozního povolení.²⁸⁸

Když v únoru 1948 došlo v Československu k politickému převratu, Egypt se bezprostředně poté vyjádřil v tom smyslu, že obchod mezi zeměmi tím nebude narušen. Podle sdělení československého hospodářského sdružení v Londýně vyplývalo, že Egypt nebude bránit dovozu československých výrobků, ba naopak, že ho bude podporovat. Zájem byl projeven především o kuchyňské nářadí, stroje

²⁸² Tamtéž, s. 3.

²⁸³ Cit. Tamtéž, s. 4.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 8–10.

²⁸⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, karton č. 4, č. 217/48, Káhira, 26. 1. 1948.

²⁸⁶ Šterlinková oblast zahrnuje skupiny států v rámci Impéria a Commonwealthu, které mají jako státní měnu libru šterlinků a tvoří tím měnovou unii.

²⁸⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, karton č. 4, č. j. 11/114/48, Káhira, 22. 1. 1948.

²⁸⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, karton č. 4, č. IV/500/48, Káhira, 25. 3. 1948.

na chemické čištění, porcelán, spodní prádlo, příbory a jiné.²⁸⁹ Nicméně v následujících měsících vzájemný obchod stejně velmi utrpěl. Z důvodu podpory Izraele se neuskutečnily původně plánované dodávky zbraní. Chargé d'affaires Vladimír Hellmuth se tedy po právu obával, že by tato skutečnost mohla vést i k přerušení diplomatických styků. Proto navrhl egyptské vládě poskytnout alespoň pušky staršího typu. Jednalo se spíše ale o bezvýznamné gesto. Otázka nespokojenosti ohledně zbraňových dodávek se projevila i zkraje následujícího roku, kdy Vladimír Hellmuth navštívil státního tajemníka ministerstva zahraničních věcí Hassuna Pašu. Ten mu sdělil, že Egypt není ani tak zklamán tím, že Československo dodává zbraně do Izraele, ale spíše tím, že Egyptu nedodalo nic.²⁹⁰ Postupně se napjatá atmosféra mezi státy začala umírňovat a ze strany Egyptanů mizely slovní útoky proti československému komunistickému režimu. Tím se opět otevřela možnost k dodávkám zbraní.²⁹¹ Konkrétně měl Egypt zájem o 200 tanků, 200 obrněných vozidel, 60 – 100 stíhaček, nákladní a terénní vozy a děla.²⁹² Součástí obchodní a platební dohody, která byla podepsána v říjnu 1951, byl důvěrný protokol určující, že Československo dodá Egyptu oproti egyptské bavlně zbraně a munici v hodnotě 6 milionů egyptských liber.²⁹³ *„Jednáním byl pověřen egyptský chargé d'affaires v Praze Youssef M. Kabil, který jednal s ministrem zahraničních věcí Viliamem Širokým a ministrem zahraničního obchodu Antonínem Gregorem. Protokol byl ze strany Československa ale zamítnut.“*²⁹⁴

Nicméně v letech 1949–1953 zůstával pro Československo nejdůležitějším obchodním partnerem z rozvojových zemí stále Egypt. I jeho hodnoty kopírovaly obecný trend zahraničního obchodu. Snižoval se především vývoz z Egypta, oproti roku 1948 byl v roce 1953 nižší o 47 %, ale dovoz do Egypta byl oproti tomu o 10 % vyšší.²⁹⁵

²⁸⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, karton č. 4, č. 1452/48, Praha, 1. 3. 1948.

²⁹⁰ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 52.

²⁹¹ Tamtéž, s. 53.

²⁹² Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 10.

²⁹³ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 53.

²⁹⁴ Cit. Tamtéž, s. 53.

²⁹⁵ Bohumil KÖRNER, *Zahraniční obchod Československa s rozvojovými zeměmi 1948–1955*, Praha 1969, s. 12.

Jak bylo výše zmíněno, československý dovoz do Egypta utrpěl podporou Izraele. Neméně zásadní vliv měla politická orientace Československa. Roku 1949 byly zaznamenány egyptské výzvy na bojkot zboží zemí východního bloku. Jednalo se o pobízení majitelů restaurací, hoteliérů, průmyslníků a dalších skupin, aby kupovali zboží převážně britské. Tato zpráva ovšem může být zavádějící, protože pocházela z utajeného soukromého zdroje.²⁹⁶ Roku 1949 se objevilo i omezení na import skla do Egypta za účelem ochrany domácího sklářského průmyslu. Dovážet se mohlo pouze tabulové sklo, lahve a křišťál. Pro některé země jako Německo a Japonsko byl dokonce vývoz zcela zamezen. Přesto se toto nařízení dotklo nejvíce Československa, protože bylo největším exportérem skla do Egypta.²⁹⁷

Vladimír Hellmuth také upozorňoval na to, že v tomto období byly značné možnosti pro dovoz textilií, které bohužel Centrotex plně nerozvinul.²⁹⁸ V červenci 1949 se v egyptském tisku dokonce objevila nepravdivá zpráva, že Československo nabízí Egyptu zbraně výměnou za bavlnu.²⁹⁹

Na sklonku roku 1949 založil Abdel Ghafar el Said v Praze tzv. arabskou obchodní komoru. Jednalo se však o nelegální instituci, která měla sloužit pouze osobním potřebám výše jmenovaného. Poté, co byla celá záležitost ministerstvem zahraničních věcí prošetřena, byla komora rozpuštěna.³⁰⁰ Oficiální žádost o založení spolku přišla na ministerstvo vnitra 2. ledna 1950. Celý název zněl „*Arabská obchodní komora pro Střední Evropu*“. Mezi stanovy spolku patřilo například sledování možností spolupráce mezi zeměmi střední Evropy a států Arabské ligy, podpora hospodářských styků, hájení zájmů států Arabské ligy, podávání informací o zahraničních trzích, průmyslových výstavách, konkurenčních podnicích aj.³⁰¹

Dalším faktorem, který omezoval vzájemný obchod, byla absence oboustranně lukrativní obchodní smlouvy. K uzavření obchodní a platební dohody

²⁹⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. 205/dův/49, Káhira, 16. 6. 1949.

²⁹⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. j. 271/49/J, Káhira, 6. 8. 1949.

²⁹⁸ Centrotex byla pražská firma zabývající se vývozem textilních výrobků. MZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. j. nečitelné, Káhira, 17. 9. 1949.

²⁹⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. došlé 4080/49, Praha, 17. 7. 1949.

³⁰⁰ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, odd. A/IV-5, Káhira, nedatováno.

³⁰¹ AMVZ, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, 260/01-2-1950-VB/3a, Praha, 3. 1. 1950.

došlo až v říjnu 1951. S tím, že po roce měla být dohoda automaticky prodloužena.³⁰² Základem byla smlouva z 16. března 1930.³⁰³ Oba státy k tomuto kroku vedly pádné důvody. Československo usilovalo o uzavření nové dohody proto, aby si pojistilo nákup bavlny.³⁰⁴ Náš textilní průmysl byl prakticky závislý na dovozu dlouhovlákné bavlny karnaku, ze které se zpracovávalo zboží především na další export.³⁰⁵ Egypt projevil zájem o nové rozšíření dovozu a v listopadu 1950 předložil seznam zboží, o jejichž import by měl zájem.³⁰⁶ Dne 4. února 1950 byl egyptskou stranou podán návrh na československo-egyptskou platební dohodu.³⁰⁷ K podepsání došlo 24. října 1951. Za Československo ji podepsal ministr zahraničního obchodu JUDr. Antonín Gregor a za Egypt chargé d'affaires dr. Youssef M. Kabil. Tím bylo stvrzeno, že obchod bude uskutečňován v egyptských librách na základě „sběrného účtu“, který povede Egyptská národní banka.³⁰⁸ Jednalo se o bezúročný účet placený v egyptských librách s tím, že Československu byl poskytnut mezní úvěr³⁰⁹ do výše milion egyptských liber. Součástí byla i tajná dohoda, co by se dělo v případě, že by se změnil poměr egyptských liber ke zlatu.³¹⁰ Dále zde byla připojena dohoda o využívání především egyptských lodí a preferování egyptských obchodních zástupců.³¹¹ Státy se také zavázaly, že si budou poskytovat nejlepší možné podmínky pro výměnu zboží a tím se pokusí posílit obchod.³¹² I po jejím uzavření zůstával nejvýznamnější obchod s bavlnou. Naproti tomu Československo do Egypta dodávalo především cukr.³¹³

Již v listopadu 1952 došlo k porušení této dohody. Egypt chtěl po Československu, aby zažádalo o vydání licencí pro dovoz československého

³⁰² AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, bez č. j., Káhira, nedatováno.

³⁰³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. 118.964/53/A04, Praha, 30. 3. 1960.

³⁰⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 128.717/51-A/IV-5, Praha, 10. 7. 1951.

³⁰⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. 203.960/49-VI/2, Praha, 23. 2. 1949.

³⁰⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. 123.054, Praha, 31. 5. 1951.

³⁰⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 125.481, Praha, 16. 6. 1950.

³⁰⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. V/4-3302/96/1951-dův, Praha, 24. 11. 1951.

³⁰⁹ Mezní úvěr je zvláštní druh úvěru s dohodnutou hranicí, do níž může čerpání úvěrových prostředků dostupit. Umožňuje tak překlenout krátkodobou nevyrovnanost v bilanci plateb prováděnou prostřednictvím clearingových účtů.

³¹⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 144.223/51, Praha, 22. 10. 1951.

³¹¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. V/4-3302/96/1951-dův, Praha, 24. 11. 1951.

³¹² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. j. 190.570/52/III, 19. 12. 1953, Praha.

³¹³ AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, bez č. j., Káhira, nedatováno.

zboží. Bylo tak pravděpodobné, že by mohla být ohrožena plynulost obchodní výměny.³¹⁴ To se vzápětí potvrdilo. Na egyptských úřadech nestačili rychle reagovat na vyřízení všech licencí pro československé obchodní společnosti, tudíž vývoz do Egypta poklesl. Egyptské zboží se navíc hromadilo v evropských přístavech, protože bez platné licence nebylo možné jeho převzetí.³¹⁵ Šlo však pouze o přechodný stav a později bylo používání licencí opět odbouráno.

Pokud nahlédneme do struktury obchodovaných vývozních a dovozních komodit, je evidentní, že jejich skladba zůstávala víceméně obdobná. Z Egypta do Československa se dovážela především dlouhovlákná bavlna.³¹⁶ Mezi další důležité suroviny patřily, len, surové fosfáty a jedlé rostlinné oleje.³¹⁷ Egyptský vývoz měl stejně jako v předchozích letech omezený charakter. Zatímco náš export zahrnoval téměř všechny druhy lehkého a středně-těžkého průmyslu. Konkrétně například sklo, keramiku, užitkový porcelán, jabloneckou bižuterii, vlněné a bavlněné tkaniny, papír, kulatinu, osobní automobily, stroje na obrábění kovů, cukr, slad a mnoho dalších.³¹⁸ Je tedy patrné, že československé obchodované zboží mělo podstatně pestřejší charakter.³¹⁹

Z dostupných materiálů také vyplývalo, že Československo mnohdy nevyužívalo obchodních šancí, které se mu naskytly. Zřejmá byla především neochota na účastech ve veřejných soutěžích. Pro ilustraci zmíním alespoň některé. Když byla v Egyptě roku 1952 vyhlášena soutěž na dodávku 50 000 tun cukru a 120 000 tun obilí. Československo se rozhodlo soutěžit pouze v dodání 10 000 tun cukru a to i přes to, že mělo na účast v takovém rozsahu potřebné kapacity a egyptské vyslanectví se telefonicky obrátilo na ministerstvo zahraničního obchodu, jestli nechce svou účast v soutěži přehodnotit.³²⁰ Velké množství soutěží bylo odmítnuto také roku 1953. Jednalo se například o soutěž

³¹⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. 139.572/52, Praha, 4. 12. 1952.

³¹⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, zn. 143-Eg-743/556-1952, Praha, 24. 11. 1952.

³¹⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. 118.964/53/A04, Praha, 30. 3. 1960.

³¹⁷ Bohumil KÖRNER, *Zahraniční obchod Československa s rozvojovými zeměmi 1948–1955*, Praha 1969, s. 65.

³¹⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. 118.964/53/A04, Praha, 30. 3. 1960.

³¹⁹ Bohumil KÖRNER, *Zahraniční obchod Československa s rozvojovými zeměmi 1948–1955*, Praha 1969, s. 65–69.

³²⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. 140.903/52-A0/4, Praha, 11. 12. 1952.

na výstavbu dvou obilných skladišť a továrny na papír, dovoz technického benzínu, chemikálií, lehkých vozidel a mnoho dalšího.

V souvislosti s těmito soutěžemi je zaznamenán i konflikt mezi ministerstvem zahraničního obchodu a egyptským vyslanectvím. Šlo o soutěž na dodávky čerpacím stanicím. Československé ministerstvo zahraničního obchodu uvedlo jako důvod neúčasti to, že získalo příliš pozdě potřebné informace a tím se zkrátila lhůta na vypracování přihlášky. V důsledku toho MZO důrazně žádalo vyslanectví v Egyptě, aby bylo o soutěžích včas informováno. Záhy se dostalo odpovědi. „*Vždyť to děláme! MZO dostává všechny zprávy z eg. vyslanectví, které mu patří.*“³²¹ Ze zpráv vyplývá, že se skutečně nejednalo o pochybení ze strany vyslanectví, ale egyptská vláda nechávala opravdu velmi krátké lhůty na podání přihlášek. Nejednalo se však o jediný případ, kdy docházelo k neshodám ohledně komunikace. Byly i situace, kdy si naopak na nedostatečnou informovanost stěžovalo vyslanectví v Káhiře. Například Zdeněk Pravda ve svých zprávách uváděl, že se o měnové reformě v Československu dozvěděl až s týdenním zpožděním díky deníku Rudé právo, které mu bylo zasíláno do Káhiry.³²²

Přesto se i v tomto období uskutečnily celkem významné obchody, jako například roku 1952, kdy bylo dodáno sto leteckých motorů značky Walter-Minor III.³²³ A stejně jako v předchozích letech projevil Egypt zájem o znalost výrobních postupů československých podniků a o pomoc československých odborníků v tamních továrnách. Stále převažující byla snaha získat výrobní postupy ve sklářství. Již v meziválečném období byla odhalena špionáž na Jablonecku. Tentokrát se jednalo o postup na výrobu skleněných perel. Ministerstvo zahraničního obchodu v tomto ohledu zastávalo shodný názor, že v zájmu našeho sklářského průmyslu je žádoucí nevyzrazovat jakékoli výrobní postupy.³²⁴ Egypt také žádal o vyslání československých odborníků v oblasti strojírenského průmyslu. Ministerstvo průmyslu ale sdělilo, že této žádosti nemůže

³²¹ Cit. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. 146730/53, Praha, 28. 12. 1953.

³²² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 815/53, Káhira, 18. 6. 1953.

³²³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. 128.567/52-A0, Praha, 26. 8. 1952.

³²⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. j. 185519/49-V-II-3, Praha, 14. 3. 1949.

být vyhověno z důvodu nedostatku odborníků.³²⁵ Obdobná situace nastala při žádosti o odborníky v oblasti textilnictví.³²⁶

Jednou z důležitých událostí mající pozitivní dopad na obchodní vztahy, bylo pořádání československé průmyslové výstavy. Vůbec první pokusy o její realizaci proběhly roku 1952. Žádost o konání výstavy ve dnech 23. listopadu – 14. prosince 1952 byla egyptskou vládou zamítnuta. Pro československý průmysl tento krok znamenal jistě citelnou újmu. Hlavním cílem výstavy totiž byla propagace československých výrobků, která měla zvýšit jejich odbyt.³²⁷ Na vině byla napjatá vnitropolitická situace. Nicméně československá strana se nehodlala svého cíle jen tak vzdát. Již v únoru 1953 byly podniknuty první kroky k přípravě československé průmyslové výstavy v Egyptě, když chargé d'affaires Zdeněk Pravda získal od ministra zahraničních věcí Fawziho neoficiální vyjádření se souhlasem.³²⁸ K oficiálnímu potvrzení došlo o tři měsíce později. Dne 16. května udělila egyptská vláda povolení k jejímu pořádání.³²⁹ Tím pádem již nic nebránilo v zahájení příprav. Po poradě několika kompetentních úřadů došlo Československo k názoru, že výstava bude zaměřena pouze na zboží, nikoli na politickou propagaci.³³⁰ Výstava byla slavnostně zahájena 14. listopadu 1953 a skončila o měsíc později. Filmy, které měly být na ní promítány, byly podrobeny přísné cenzuře. Předloženy byly například následující snímky – *Pyšná princezna*, *Vlčí díry* a *Císařův pekař*.³³¹ Je zajímavé, že poslední ze jmenovaných filmů neprošel egyptskou cenzurou a k zamítnutí promítání nebyl udán žádný zřejmý důvod. Aby byl film alespoň nějakým způsobem využit, uspořádalo československé vyslanectví 30. října promítání pro spřátelená vyslanectví. Celkem se účastnilo na sedmdesát šest osob.³³²

Výstavy se mimo jiné zúčastnilo na tři sta padesát pozvaných významných obchodníků, průmyslníků a zástupců ministerstev. Prezident Nagíb se osobně

³²⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. 179042/49-V-II-3, Praha, 14. 3. 1950.

³²⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 318/dův/49, Káhira, 29. 9. 1949.

³²⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 128.110/52-AO-4, *Československo-egyptské vztahy /I. pololetí 1952/*.

³²⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. 318/53, Káhira, 3. 3. 1953.

³²⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, došlé č. 5140/53, Praha, došlo 17. 5. 1953.

³³⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, Praha, 27. 5. 1953.

³³¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. 136.127/53, Praha, 23. 9. 1953.

³³² AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. 1514/53, Káhira, 4. 11. 1953.

nedostavil, místo něho jeho jménem jednal ministr zahraničních věcí Mahmoud Fawzi.³³³ O tom, že výstava byla úspěšná, svědčil fakt, že již první den ji navštívilo přes dvanáct set lidí. Nejvíce lákaly textilní a lékařské přístroje, kola, motocykly a nábytek.³³⁴

I Egypt se snažil posílit ekonomické postavení za hranicemi své země, přičemž počátkem listopadu 1953 chargé d'affaires Zdeněk Pravda informoval o tom, že egyptská vláda zamýšlí vyslat svou delegaci do zemí východního bloku. Hlavním účelem delegace mělo být posílení obchodních a kulturních vztahů.³³⁵ Dalším z důvodů, proč Egypt podnikl tuto delegaci, byla skutečnost, že ekonomicko-kulturní posílení vztahů s dalšími evropskými zeměmi, mělo přispět k definitivnímu vymanění se z vlivu Velké Británie. Zároveň si Egypt touto delegací připravoval potřebnou platformu pro odbyt svého zboží.³³⁶

Československá vláda však se svým rozhodnutím o udělení povolení k přijetí delegace váhala, a to i přes skutečnost, že se blížilo zahájení československé průmyslové výstavy v Káhiře.³³⁷ Předseda vlády Viliam Široký nakonec rozhodl o jejím přijetí zřejmě i z toho důvodu, že se delegace současně prezentovala jako „*mise dobré vůle*“.³³⁸ Osmičlenná výprava měla z Egypta vycestovat 18. listopadu.³³⁹ První část delegace ovšem z Egypta odcestovala až 1. prosince, druhá část až 10. prosince.³⁴⁰ Pod vedením generála Hassana Ragaba zamířila delegace 12. prosince z Polska do Československa, přičemž do Prahy dorazilo pět členů.³⁴¹ Pro delegaci byl sestaven jak kulturní program, tak prohlídka průmyslových závodů.³⁴² Za Československou stranu byl jednáním pověřen náměstek ministerstva zahraničního obchodu František Hamouz a jednání měla

³³³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. j. 145.154/53, Káhira, 16. 11. 1953.

³³⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, došlé č. 12848/53, Káhira, 16. 11. 1953.

³³⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. 143.816/53, Praha, 9. 11. 1953.

³³⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. 142.816/53, Praha, 10. 11. 1953.

³³⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, došlé č. 12697/53, Káhira, 12. 11. 1953.

³³⁸ Cit. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, došlé č. 13239/53, Káhira, 25. 11. 1953.

³³⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. 142.816/53, Praha, 10. 11. 1953.

³⁴⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. j. 148.274/A03-53, Káhira, došlo do Prahy 5. 12. 1953.

³⁴¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. 150.573/53, Praha, 22. 12. 1953.

³⁴² Do Prahy dorazilo pět členů, kteří byli ubytováni v hotelu Alcron, přičemž náklady hradilo ministerstvo zahraničních věcí. Srov. MZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. 148.574/55-A0-3, Praha, 8. 12. 1953.

převážně obchodní charakter. Egypťané měli zájem hlavně o strojní zařízení a nabízeli bavlnu, železnou rudu, fosfáty a citrusy. Na řadu přišla také diskuze o zbraňových dodávkách.³⁴³ Delegace svůj pobyt ukončila 20. prosince.³⁴⁴ Některé obchody, především ty, které navazovaly na dohodu z roku 1951, byly uzavřeny bezprostředně poté. Jiná jednání byla otázkou budoucnosti a dalších diskuzí. Šlo například o účast Československa na stavbě Asuánské přehrady nebo zapojení československých firem v egyptském hutním průmyslu.³⁴⁵

³⁴³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. 144 347/53-A0, *Politickému sekretariátu ÚV KSČ, K bodu: Přijetí egyptské vládní delegace „Mise dobré vůle“*.

³⁴⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. 150.573/53, Praha, 22. 12. 1953.

³⁴⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 151.395/53-A0/3, Praha, 9. 1. 1954.

6 Vztahy Československa s Egyptem od počátku Násirova režimu do rozpadu Sjednocené arabské republiky v roce 1961

6.1 Vnitřní vývoj Egypta a jeho odraz v zahraniční politice

Poté, co 23. července 1952 došlo ke státnímu převratu, kdy se moci chopila skupina důstojníků pod vedením Muhammeda Nagíba, nastala i změna ústavního pořádku v zemi. Král Farúk odešel do exilu, celá královská rodina byla vyhnána a 18. června 1953 byl Egypt vyhlášen republikou. Generál Nagíb v čele republiky ale dlouho nesetřval. Poté, co byl obviněn ze spojení s komunisty a Muslimským bratrstvem, byl 14. listopadu 1954 svržen a vedením revoluční rady byl pověřen Gamál Násir. Jeho vedení přineslo mnoho zásadních změn. Například začal s pozemkovou reformou a industrializací země.³⁴⁶ Právě na této industrializaci se podílela řada Čechoslováků, kteří sem přicházeli seznamovat Egyptany především s výrobními postupy. Zásadní byl meliorační plán v letech 1952–1956, jehož součástí byl i projekt na vybudování Asuánské přehrady.³⁴⁷ I v tomto kontextu nalezneme silnou vazbu na Československo, které zaujímal k jejímu budování pozitivní postoj a na mezinárodním poli to veřejně deklarovalo hlavně v následujících letech.

Zajímavé bylo, že i po zásadních politických změnách opustili poslední britští vojáci Egypt až v červnu 1956. S tím byla zároveň přijata nová ústava a 22. června 1956 byl Gamál Násir³⁴⁸ zvolen prezidentem. O tom, že Násir měl podporu i v Československu svědčila například akce již z roku 1956 na prvomájovém

³⁴⁶ Břetislav VACHALA, *Egypt*, Stručná historie států, sv. 9, Praha 2003, s. 146.

O nejdůležitějších událostech zachycujících vztahy mezi Československem a Egyptem v letech 1952–1958 píše ve své práci též Robin Svoboda. Viz Robin SVOBODA, *Československo-egyptské vztahy v letech 1952–1958*, diplomová práce, Praha 2014.

³⁴⁷ Břetislav VACHALA, *Egypt*, Stručná historie států, sv. 9, Praha 2003, s. 146.

Asuánská přehrada mohla pomoci rozšířit obdělávanou oblast a zároveň poskytnout prostor pro výstavbu vodní elektrárny potřebné k industrializaci. Srov. Romana GRÉGROVÁ, *Změna zahraniční politiky Egypta – Mírový proces na Blízkém východě*, bakalářská práce, Brno 2015, s. 25.

³⁴⁸ Již předtím vykonával Gamál Násir řadu významných státnických funkcí. Byl ministrem vnitra, náměstkem předsedy vlády a předseda vlády. Srov. *Přivítání v Káhiře*, Mladá fronta, 9. 11. 1966. Srov. analýza politického systému s nástupem Gamála Násira: František NOVOTNÝ, *Násirov Egypt – případová štúdia autoritatívneho režimu*, bakalářská práce, Brno 2010, s. 12–13.

průvodu v Kroměříži, kde bylo skandováno heslo: „*Praha, Moskva, Káhira podporuje Násira*“.³⁴⁹

Zásadní událost, která ovlivnila vnitřní a mnohem více zahraniční politiku, se odehrála hned na počátku Násirovy vlády, kdy byl 26. července 1956 vyhlášen zákon o znárodnění Společnosti Suezského průplavu. Společnost byla do té doby ovládaná francouzským a britským kapitálem.³⁵⁰ Tento zákon v praxi znamenal, že veškeré zisky, které teď půjdou z průplavu, poputují do egyptské státní pokladny. Násir tím chtěl získat především ekonomickou nezávislost Egypta. Výsledkem byl britsko-francouzsko-izraelský ozbrojený útok na Egypt.³⁵¹ Ten byl však na nátlak OSN 6. listopadu 1956 zastaven. Průplav tedy zůstal Egyptu a tato situace přetrvává dodnes. Sovětský svaz tohoto stavu využil a stylizoval se do role „ochránce“ arabských zájmů a podporovatele národně-osvobozenického hnutí zemí třetího světa.³⁵²

K tomu, že Násirovo počínání bylo úspěšné, přispěly také předešlé reformy, díky nimž získal loajalitu téměř všech společenských vrstev, a také ho podpořila většina arabských států. Egypt tak z tohoto střetu vyšel politicky posílen a Násir mohl dál upevňovat svoji pozici.³⁵³

V letech 1957–1958 byl zlikvidován feudální systém, uvolnily se politické svobody a nastala stabilizace režimu. Násir v tomto období také poprvé začal hovořit o arabské jednotě. V předchozím období se tyto myšlenky v jeho koncepci neobjevovaly.³⁵⁴ Další zásadní změnu přinesl rok 1958, kdy došlo ke spojení se Sýrií ve Sjednocenou arabskou republiku.³⁵⁵ K oficiálnímu schválení egyptským

³⁴⁹ Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013, s. 23.

³⁵⁰ Násirovi tento akt sloužil hlavně k opatření finančních prostředků. Navíc tím mohl znemožnit dodávky ropy do evropských států a ohrozit tak prestiž Velké Británie a Francie. Srov. Jaroslav LÁNÍK, *Poválečný Egypt a tamní československé angažmá*, s. 4. Dostupné na: <http://www.vhu.cz/povalecny-egypt-a-tamni-ceskoslovenske-vojenske-angazma/> [cit. 3. 5. 2017].

³⁵¹ Břetislav VACHALA, *Egypt*, Stručná historie států, sv. 9, Praha 2003, s. 146–147.

³⁵² Západní země reagovaly na pronikání SSSR do zemí třetího světa vytvořením regionálních uskupení CENTO, NATO a SEATO. Srov. Jaroslav LÁNÍK, *Poválečný Egypt a tamní československé angažmá*, s. 4. Dostupné na: <http://www.vhu.cz/povalecny-egypt-a-tamni-ceskoslovenske-vojenske-angazma/> [cit. 3. 5. 2017].

³⁵³ Josef MUZIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987, s. 29.

³⁵⁴ Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 176.

³⁵⁵ Břetislav VACHALA, *Egypt*, Stručná historie států, sv. 9, Praha 2003, s. 146–147.

i syrským Národním shromážděním došlo po projevu Gámala Násira 5. února 1958. Syrský prezident Šukri al-Kuvatli zároveň navrhl, aby se prezidentem Sjednocené republiky stal právě Násir.³⁵⁶ O něco později následovalo toto spojení také Jemenské království, ale pouze v deklarativní rovině.³⁵⁷ Spojení zemí bylo výsledkem několika faktorů. Sýrie podporovala Egypt v době třístranné agrese a obě země zaujímaly stejný postoj ve vztahu k Palestinské otázce. V Sýrii v této době sílily levicové tendence, kterých se obávala tamní buržoazie a Násir tak mohl využít situaci k realizaci své myšlenky arabské jednoty.³⁵⁸ Egypt sjednocením sledoval možnost ekonomické expanze do dalších arabských zemí. Násir tím chtěl také získat prestiž a posílit svou pozici mezi zeměmi arabského světa. Sýrie ale měla od sjednocení jiná očekávání než Egypt. Přesto se v tomto krátkém období dostala zcela do jeho područí. Byli vyměněni syrští úředníci a omezena svoboda tisku. Postupně byly rozpuštěny všechny politické strany a organizace, stejně jako předtím v Egyptě. Jedinou povolenou organizací se stala Národní unie.³⁵⁹ Násir tyto snahy aplikoval i vůči dalším státům a nechtěl se vzdát myšlenky „*Egypta jako vedoucího státu v arabském světě*“. Hlavním cílem bylo vytvoření národní socialistické kooperativní společnosti a v roce 1961 byly dokonce vyhlášeny socialistické zákony. I přes veškeré tyto snahy se nepodařilo existenci unie

Dne 1. února 1958 se v paláci Kubbah v Káhiře sešli syrský prezident Šukri al-Kuvatli a egyptský prezident Gamál Abdel Násir spolu s dalšími zástupci Syrské a Egyptské republiky za účelem sjednocení Egypta a Sýrie v jednotný stát – Sjednocená arabská republika. Zároveň byl přijat prezidentský systém s tím, že výkonnou moc bude mít hlava státu a jemu odpovědní ministři. Zákonodárnou moc bude mít zákonodárny sbor. „...*Nová republika bude mít jedinou vlajku, jedinou armádu, jediný lid, který zůstane spojen v jednotě, kde všichni budou mít stejná práva a povinnosti...*“ Cit. *Prohlášení o sloučení Sýrie a Egypta v Sjednocenou arabskou republiku, Káhira, 1. 2. 1958*. Srov. *Dokumenty k otázce Blízkého a Středního východu*, Praha 1963, s. 340–341.

Sýrie si od tohoto spojení slibovala ochranu před zahraničními vlivy a také před domácí feudální a levicovou opozicí. Pro Násira bylo spojení se Sýrií prvním krokem pro vytvoření sjednocení arabských zemí v čele s Egyptem. Srov. Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 176. Srov. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. j. 033.742/61-9, Káhira, 6. 7. 1961.

³⁵⁶ *Parlamenty Egypta a Sýrie schválily sjednocení obou zemí*, Mladá fronta, 7. 2. 1958.

³⁵⁷ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 63.

³⁵⁸ Josef MUZIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987, s. 32.

Pro Sýrii ale mnoho nově vzniklých opatření znamenalo zastavení procesu demokratizace politického života a vývoje demokratizace společnosti. Po rozpadu unie se k moci dostala strana Baas, která sice měla ve svém politickém programu arabské sjednocení, ale odmítala egyptskou hegemonii. Josef MUZIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987, s. 32–33.

³⁵⁹ Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 177.

K další nespokojenosti Syřanů přispívalo i to, že syrský trh zaplavovaly egyptské pracovní síly a výrobky. Po vlně zestátnění šli do čela významných institucí Egyptané a finanční kapitál se veskrze investoval do egyptských projektů. Tamtéž, s. 474.

zachovat.³⁶⁰ Již 28. září 1961 došlo v Sýrii k vojenskému puči, který byl důsledkem trvalé nespokojenosti s egyptským poručíkem v zemi.³⁶¹ Tuto vzpouru ale nemůžeme chápat jako jednotný akt syrského lidu. Při povstání ve městě Aleppo³⁶² a Damašku byli do potlačení puče zapojeni i Syřané. Sám prezident Násir se o rozpadu unie vyjadřoval velmi emotivně a neopomněl upozornit na negativní vliv západních mocností. „...*Jasně se projevila zrada. Jasně se ukázalo, že toto hnutí je hnutím separatistickým, reakcionářským, imperialistickým...*“³⁶³

Po rozpadu unie uznalo Československo Sýrii jako nezávislý stát.³⁶⁴ Ale i v tomto případě musela československá vláda primárně řešit hospodářské otázky. Zbraňové dodávky, které byly již předem nasmlouvané, byly oběma nezávislými vládami nyní projednány zvlášť.³⁶⁵

6.2 Československé zastupitelské úřady v Egyptě, představitelé československého a egyptského diplomatického sboru

Československo-egyptské vztahy 50. let byly úzce provázány s politikou Sovětského svazu, což se projevovalo i v obsazování zastupitelských úřadů v zahraničí. Egypt nebyl samozřejmě výjimkou.³⁶⁶ Vzájemné zastoupení zůstávalo zpočátku na úrovni chargé d'affaires. V letech 1952–1954 byl vedením úřadu v Káhiře pověřen Zdeněk Pravda. Roku 1953 se zastupitelský úřad v Káhiře potýkal s kritickým nedostatkem pracovníků. Nějaký čas zde byl Zdeněk Pravda

³⁶⁰ Břetislav VACHALA, *Egypt*, Stručná historie států, sv. 9, Praha 2003, s. 146–147.

³⁶¹ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 63. Název Sjedená arabská republika si Egypt ponechal. Násir toto použil v rámci politické argumentace v souvislosti s rostoucím napětím před šestidenní válkou, kdy říkal, že název nebyl ponechán náhodou, a že je předvojem jednoty arabských zemí v boji za osvobození Palestiny. Srov. Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 479.

³⁶² V dokumentu „*Prohlášení prezidenta Násira k odtržení Sýrie od Sjedená arabské republiky z 29. září 1961*“ se objevuje název Haleb.

³⁶³ Cit. *Prohlášení prezidenta Násira k odtržení Sýrie od Sjedená arabské republiky z 29. září 1961, Dokumenty k otázce Blízkého a Středního východu*, Praha 1963, s. 475.

Za to, že Násir vnímal rozpad unie tímto způsobem, může stát skutečnost, že to byla právě Sýrie, která jako první přišla s ideou sjednocení a prezident Násir byl tím, kdo jí zpočátku nebyl příliš nakloněný, protože se obával reakce západní mocností na vytvoření silného relativně velkého arabského státu.

³⁶⁴ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 63.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 72.

³⁶⁶ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 680.

dokonce sám. Právě Pravda dal zpět do pořádku administrativní stránku úřadu a zasloužil se o výměnu starých československých pasů na území Egypta a na území spadající do působnosti tohoto ZÚ. Také získal povolení k pořádání průmyslové výstavy. Dále se zasloužil o kulturní propagaci, například promítáním československých filmů.³⁶⁷ Nedostatečný počet pracovníků a nekvalitní zaměstnanci na zastupitelském úřadu nebyli pouze problémem Egypta, ale vše souviselo s celkovou proměnou mezinárodní situace, kdy docházelo k nárůstu počtu zemí v Asii i Africe a Ministerstvo zahraničních věcí v Praze nedisponovalo dostatečným počtem osob pro obsazování nových úřadů.³⁶⁸

Nástupcem Zdeňka Pravdy byl od 4. listopadu 1954 Arnošt Karpíšek.³⁶⁹ Můžeme říci, že jako diplomat byl mnohem aktivnější, což se projevovalo lépe vedenou spisovou agendou, frekvencí zasílání polických zpráv, mapováním vnitřní i zahraniční politiky Egypta a větším zájmem o kulturní aktivity. Arnošt Karpíšek vyvíjel značnou iniciativu i v udržování kontaktů se sousedními zeměmi Egypta. Karpíšek v roce 1955 navštívil Chartúm, hlavní město Súdánu. V této souvislosti sdělil, že je důležité, aby zde byl zřízen spojovací zastupitelský úřad. Proto apeloval o poslání oficiální žádosti. Žádost pro zřízení tzv. „*Liaison office*“ měla být dovolena zemím, které udržují se Súdánem obchodní styk. Jednalo se o přechodnou instituci, kde zaměstnanci mají některé diplomatické imunity. O tom, že tu byl obchodní potenciál a prostor pro další spolupráci, nebylo sporu. Súdán projevil zájem především o české lehké zbraně. Šlo mu také o vyslání studentů na technické střední a vysoké školy a sám ministr financí měl také zájem o československé odborníky, kteří měli nahradit ty britské. Karpíšek udržoval i velmi časté

³⁶⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 133.603/53, Praha, 27. 8. 1953.

³⁶⁸ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012, s. 168.

³⁶⁹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 680.

Arnošt Karpíšek: Po absolvování reálného gymnázia vystudoval právnickou fakultu UK a již od roku 1935 působil v diplomacii, kdy byl nejprve zástupcem konzula v Kolíně n. Rýnem. Za okupace byl Němci vězněn na Pankráci. Po druhé světové válce nastoupil opět do služeb MZV a od roku 1949 byl velvyslanceckým radou v Bělehradu. Poté se stal přednostou čínského oddělení AO a v letech 1953–1954 ho dokonce celé řídil. Na podzim roku 1954 byl jmenován vyslancem v Egyptě a současně reprezentoval Československo i v Etiopii. Po svém návratu dočasně vedl 9. blízkovýchodní odbor MZV, krátce na to byl přeřazen do funkce vedoucího Správy služeb diplomatického sboru. Nutno podotknout, že právě Karpíškovi v jeho kariéře pomohla oddanost KSČ. Srov. Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918–1922)*, Praha 2013, s. 414.

společenské styky s představiteli ostatních vyslanectví. V neposlední řadě byl velkým propagátorem československé kultury v Egyptě. Například prosadil vydání článku o československé kultuře při příležitosti Sjezdu arabských spisovatelů v prosinci 1957³⁷⁰ a vydání knihy o Československu v arabštině.³⁷¹

Začátkem roku 1955 byl zřízen nový zastupitelský úřad v Addis Abebě a byl sem přeložen Zdeněk Pravda jako druhý tajemník. Do té doby stále působil v Egyptě a jeho odchod se projevil v oslabení administrativy. Z toho důvodu nebyly v měsíci lednu a únoru zaslány politické zprávy. Na vyslanectví v Egyptě také došlo ke snížení stavu a navíc byli zaměstnanci plně zaměstnáni organizováním příjezdu Janáčkova kvarteta, zájezdem českých stolních tenistů a jednáním obchodní delegace.³⁷²

V momentě, kdy se schylovalo k vytvoření Sjednocené arabské republiky, vyvstala otázka, jakým způsobem bude dál organizováno diplomatické zastoupení. Idea byla následující. V Káhiře bude vyslanectví povýšeno na velvyslanectví a v Damašku bude zřízen generální konzulát.³⁷³ Tato myšlenka se proměnila ve skutečnost v dubnu 1956, kdy byl egyptské vládě předložen návrh na povýšení káhirskeho ZÚ na velvyslanectví. Návrh byl následně 23. června schválen a 27. června 1956 v obou zemích publikován.³⁷⁴ Již v den schválení návrhu prezident Zápotocký podepsal pro Arnošta Karpíška nové pověřovací listiny, které byly expresně doručeny k jeho rukám a 6. srpna je tak mohl předat egyptskému prezidentu.³⁷⁵ Současně s tím byl funkce mimořádného a zplnomocněného velvyslance v Syrské republice zbaven Josef Žabokrtský. Oba tituly tak formálně přešly na Karpíška.³⁷⁶ Jednalo se o dlouhodobě promyšlený akt, kdy se s reálným zřízením konzulátu počítalo již o rok dříve, což dokládá skutečnost, že v rozpočtu

³⁷⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 3470/57-Kr/PŠ, Káhira, 17. 10. 1957.

³⁷¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 116646/57/10/4, Káhira, 21. 5. 1957.

³⁷² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 553/55/AK, Káhira, 16. 11. 1955.

³⁷³ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, odbor 9, Praha, 14. 2. 1958.

³⁷⁴ AMZV, f. GS – T 1965–1969, SAR, karton č. 37, č. 011.081/65-V, Káhira, 4. 11. 1965.

Návrh na povýšení vyslanectví na velvyslanectví tedy jednoznačně vzešel ze strany Československa.

³⁷⁵ AMZV, f. DP – T 1955–1964, SAR, karton č. 11, 017.647/64, Praha, 30. 8. 1956.

³⁷⁶ AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 40.712/58-DP, Praha, 9. 3. 1958.

sestaveném roku 1956 byly zahrnuty i případné náklady související se vznikem velvyslanectví.³⁷⁷

V roce 1961 byl také zřízen generální konzulát v Alexandrii. O jeho zřízení bylo rozhodnuto 6. března a egyptskou vládou byl schválen 10. května 1961. Konzulát měl spravovat jednak Alexandrii a také přilehlou provincii Beheira. Následně byl vyhotoven diplomatickým protokolem konzulský patent.³⁷⁸ Činnost konzulátu jako taková byla obnovena 28. srpna 1961.³⁷⁹ Z úsporných důvodů nebyl na konzulát nejprve vyslán diplomatický pracovník a vedením byl pověřen delegát dopravy v Alexandrii František Mahdal, který tím získal funkci vicekonzula.³⁸⁰

Na velvyslanectví v Káhiře zůstal Arnošt Karpíšek ve své funkci do roku 1960.³⁸¹ V letech 1960–1964 úřad zastával František Zachystal.³⁸² Pověřovací listiny od prezidenta republiky k výkonu funkce byly ale podepsány již 10. září 1959.³⁸³ Dne 9. února 1960 byl jako nový velvyslanec přijat k návštěvě prezidenta v jeho pracovně za přítomnosti ministra zahraničí Mahmouda Fawziho³⁸⁴ a ministra pro prezidentské záležitosti Ali Sabriho. Podle slov Zachystala „*přijetí probíhalo v přátelském duchu*“ a prezident Násir hovořil pozitivně o stávající spolupráci a zároveň vyzdvihl rezervy, které zde stále byly.³⁸⁵

Představitelé československého zastupitelského sboru ve druhé polovině 50. let rozhodně nezanedbávali udržování společenských kontaktů s dalšími zastupitelskými úřady a jeho zástupci se pravidelně, nezřídka i denně, účastnili různých oficiálních večerů, společenských představení, recepcí a banketů. Z hlediska vysoké četnosti těchto společenských událostí bylo jasné, že ne vše

³⁷⁷ AMZV, f. DP – T 1955–1964, SAR, karton č. 11, č. 00231/56-SM, Praha, 26. 4. 1956.

³⁷⁸ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 112.165, Praha, 15. 5. 1961.

³⁷⁹ Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 12.

³⁸⁰ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. j. 143/Eg/64, Káhira, 28. 9. 1964.

³⁸¹ Svou první a zároveň poslední návštěvu do Sýrie ve funkci velvyslance stihl tzv. na poslední chvíli, když obdržel od syrského ministra obchodu pozvánku na zahájení veletrhu v Damašku dne 1. září 1959. AMZV, f. TO – O, SAR, 1945–1959, karton č. 1, telegram, ev. č. SP 10.711, Káhira, 20. 8. 1958.

³⁸² Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 11.

³⁸³ AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 42.220/59-DP, Praha, 10. 9. 1959.

³⁸⁴ Fawzi patřil mezi politické „*stálice*“ a nikdy se neúčastnil protikomunistického odboje. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 027.374/60-9, Káhira, 9. 6. 1960.

³⁸⁵ Cit. AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 022.008/60, Káhira, 24. 2. 1960.

mohla obsáhnout pouze osoba velvyslance. Proto byli účastí na méně významných událostech pověřeni tajemníci a atašé, přičemž nejvíce aktivní byl v tomto ohledu Ing. Karel Suchý.³⁸⁶ Činnost vyslanectví, později velvyslanectví v Káhiře byla v tomto období víceméně hodnocena kladně. Výtky drobných nedostatků se snesly na úřad pouze roku 1961, kdy bylo pracovníkům vyčítáno, že neposílají do Československa dostatečné množství politických zpráv.³⁸⁷ Přesto lze zhodnotit fungování úřadu v těchto letech jako bezproblémové.

Egypt měl na rozdíl od Československa pouze jeden zastupitelský úřad v Praze a dlouhou dobu se bránil, aby byly vztahy povýšeny na vyšší úroveň než chargé d'affaires. I v tomto případě sehrála významnou roli obchodní spolupráce, v jejímž kontextu se povýšení vztahů na vyšší stupeň přímo nabízelo. Stejně jako v předchozím období se složení egyptského zastupitelského sboru v Československu proměňovalo rychleji. Egypt měl navíc často problém při hledání vhodného diplomata. Ve sledovaném období zde působili vyslanec Mohamed Mohamed El Said Mater Bey (1949–1953),³⁸⁸ vyslanec Mohamed Abdel-Moneim (1953–1954),³⁸⁹ vyslanec Amin Taha Aboul Dahab (1954–1955),³⁹⁰ vyslanec Dimitri Rizq Hanna (1955–1956, od 1956–1958 velvyslanec),³⁹¹ velvyslanec Saleh

³⁸⁶ AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 42.846/57-DP, Káhira, 5. 9. 1957.

³⁸⁷ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, 030.731/61-9, Praha, 5. 10. 1961.

Diplomaté a další pracovníci velvyslanectví v Káhiře cestovali do Egypta povětšinou se svými rodinnými příslušníky, respektive s manželkami. V této souvislosti muselo MZV zejména koncem 50. let a začátkem 60. let řešit další kuriózní stížnosti, a to na těhotné Čechoslovačky. Ty povětšinou neodjížděly před porodem do Československa, ale rodily v SAR, přestože tyto porody byly ze strany MZV zakázané. Mělo to dva pochopitelné důvody. Za prvé obavy o zdraví rodičky v důsledku nedostatečné péče a hygieny, za druhé hrazení nákladů spojených s porodem a následnou péčí, které byly často i mnohonásobně vyšší než v Československu. Srov. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 021.311/61-9, Káhira, 1. 2. 1961.

³⁸⁸ Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 10.

³⁸⁹ AKPR, f. KPR, Nástupní audience I, sign. 103826/49, Egypt (nezpracováno), č. j. 127.118/53, Praha, 28. 12. 1953.

Dne 23. prosince 1953 předal prezidentu republiky své pověřovací listiny. V souvislosti s osobou Mohamed Abdel-Moneima se objevuje několik nejasností. Např. Jiné dokumenty MZV TO hovoří o jeho nástupní audienci dne 18. dubna 1953. Rudolf Veselý ve svých *Dějínách Egypta* uvádí jméno Mohamed Abdel-Moneim Mohamed.

³⁹⁰ Nástupní audienci vykonal u prezidenta Zápotockého 8. června 1954. Srov. Rudolf Veselý ve svých *Dějínách Egypta* uvádí jméno Amin Taha Aboul Dahab. Termín nástupní audience, který udává Veselý, se shoduje s termínem uvedeným v *Dokumentech k Československé zahraniční politice*, roč. 1, 5. část, Praha 1954, s. 190.

³⁹¹ AKPR, f. KPR, Nástupní audience I, sign. 103826/49, Egypt (nezpracováno), č. j. 112.657/1955, Praha, 6. 6. 1956.

Hanna nejprve vykonal nástupní audienci dne 1. června 1955 jako vyslanec.

Al Dine Tarazi (květen 1958 – červen 1959)³⁹², Mohamed Kamel Al Rahmany (1959–1966).³⁹³

Egyptští vyslanci měli k Československu povětšinou kladný vztah a stejně tak vnímali i vzájemné vztahy mezi oběma zeměmi. Když svou činnost v Praze končil velvyslanec Tarazi, prohlásil „*Musím říci, že hospodářské styky mezi SAR a ČSR jsou ve stálém rozvoji a slouží zájmům obou států...Všechno, co si přeji, je to, aby tyto styky pokračovaly dále na základě dosavadního dobrého ducha.*“³⁹⁴ Tarazimu se dokonce dostalo významného ocenění. Velvyslanci Karpíškovi bylo navrženo udělení řádu SAR, ale pouze v případě, že by ocenění bylo reciproční. Při této příležitosti byl zvolen právě Tarazi. I přes velmi krátkou dobu jeho působení na něho bylo československými politickými představiteli nahlíženo kladně, a to především proto, že nesouhlasil s protikomunistickou kampaní prezidenta Násira a nebál se tyto své názory prezentovat i v tisku. Proto bylo rozhodnuto, že mu bude udělen řád Bílého lva I. třídy. Jednalo se o velmi výjimečné rozhodnutí, protože cizím titulářům byly řády udělovány pouze sporadicky.³⁹⁵ Před svým definitivním odjezdem z Československa byl ještě přijat u prezidenta, který si nemohl nechat

Srov. AKPR, f. KPR, Nástupní audience I, sign. 103826/49, Egypt (nezpracováno), č. j. 127.118/53, Praha, 6. 6. 1956.

Pověřovací listiny předal prezidentu republiky dne 3. září 1956. Zároveň předal oficiální dopis s prohlášením, že se Gamál Násir stal prezidentem Egypta.

³⁹² AKPR, f. KPR, Nástupní audience I, sign. 103826/49, Egypt (nezpracováno), č. j. 300517/59, Praha, 18. 6. 1959.

Tarazi byl dokonce na krátký čas od 10. září 1958 pověřený zastupováním Irácké republiky, a to do doby, než byl v Praze zřízený její zastupitelský úřad. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, bez č. j., Praha, 12. 9. 1958.

Ještě předtím, než byl jmenován Tarazi, obdrželo velvyslanectví v Káhiře informaci, podle které měl být novým egyptským velvyslancem v Praze Mohamed Abdal Ghafar, dosavadní vedoucí právního odboru. Srov. AMZV, f. DP – O 1955–1964, SAR, karton č. 35, telegram, ev. č. 15104, Káhira, 11. 12. 1957.

³⁹³ *Dokumenty k Československé zahraniční politice*, roč. 13, Praha 1966, s. 354.

Nástupní audienci u prezidenta vykonal dne 4. září 1959 a odevzdal své pověřovací listiny. Srov. AKPR, f. KPR, Nástupní audience I, sign. 103826/49, Egypt (nezpracováno), Praha, 4. 9. 1959. Do Prahy s ním cestovala jeho dcera, která poté na ZÚ pracovala jako sekretářka. Srov. AMZV, f. DP – T 1955–1964, karton č. 11, č. 0206/59-AK/at, Praha, 5. 8. 1959.

³⁹⁴ Cit. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 116919, Praha, 2. 7. 1959.

³⁹⁵ AMZV, f. DP – T 1955–1964, karton č. 11, č. j. 027.460/59-DP, Káhira, 18. 9. 1958.

Další výjimku tvořil finský velvyslanec, který dostal řád II. třídy.

Před druhou světovou válkou platilo, že řád Bílého lva I. třídy se běžně uděloval cizím zastupitelům v ČSR v případě, že tu strávili minimálně dva roky.

ujít příležitost, aby Tarazimu osobně sdělil, že si velmi vážil jeho působení v naší zemi.³⁹⁶

O oblibě Československa svědčí i případy, kdy egyptští diplomaté nechtěli být přeřazováni do jiné země. Například vyslanec Dahab odložil ze zdravotních důvodů své přeložení do Addis Abeby a později vyslovil přání vrátit se zpět do Prahy.³⁹⁷

6.3 Politická linie československo-egyptských vztahů s ohledem na mezinárodní situaci

Z předchozího popisu mezinárodní situace vyplývá, že bližší kontakty s Egyptem od poloviny 50. let souvisely s všeobecným trendem zahraničně-politické orientace tehdejšího Československa. Spolupráce začala být navazována s rozvojovými zeměmi a dekolonizovanými státy a přednost měly ty, které byly zařazeny do sovětského bloku.³⁹⁸ Politické vztahy byly výrazně ovlivněny vzájemnými hospodářskými zájmy, uzavřením obchodních dohod a zejména zbraňovými dodávkami. V neposlední řadě se zde odrážela mezinárodní situace, především arabsko-izraelský konflikt, kde se na rozdíl od předchozího období Československo přiklonilo na stranu Egypta. I v tomto případě byly v pozadí právě hospodářské zájmy. Změna geopolitického uspořádání Egypta a vznik SAR koncem 50. let nemělo na vzájemné politické vztahy s Československem zásadní vliv. Československo také muselo kopírovat linii sovětské zahraniční politiky, která se v této době ubírala právě budováním vztahů s rozvojovými zeměmi. Zásadní roli zde také hrál postoj Násira a dalších egyptských představitelů ke komunistickým stranám a režimům. Od roku 1958 byla navíc v SAR zahájena protikomunistická kampaň, což se promítlo v rámci vzájemných kontaktů. Do této doby se vztahy rozvíjely spíše v pozitivním slova

³⁹⁶ AKPR, f. KPR, Nástupní audience I, sign. 103826/49, Egypt (nezpracováno), č. j. 300517/59, Praha, 18. 6. 1959.

³⁹⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 4919/55, Praha, 14. 4. 1955.

³⁹⁸ František ZBOŘIL, *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*, Praha 2010, s. 254.

smyslu. Roku 1955³⁹⁹ a 1956⁴⁰⁰ se uskutečnilo mnoho významných politických návštěv. Jednou z nich byla například cesta předsedy vlády Násira do Československa. Ve sledovaném období byl po celou dobu ministrem zahraničí Václav David, který zůstal v čele diplomacie dalších patnáct let. O samostatné politice však nemohla být řeč.⁴⁰¹

Poté, co došlo k britsko-francouzskému zásahu proti Egyptu a jeho vypovězení závislosti na Velké Británii, rozvinul Egypt užší spolupráci se Sovětským svazem na stavbě Asuánské přehrady.⁴⁰² Z této spolupráce těžilo také Československo, kterému se otevřely další obchodní možnosti, a za dodávky zbraní odkoupilo velkou část produkce bavlny.⁴⁰³ Roku 1956 Československo veřejně podporovalo znárodnění Suezského průplavu⁴⁰⁴ a v mezinárodních konfliktech stálo na straně Egypta.⁴⁰⁵ Společnost Suezského průplavu byla znárodněna 26. července 1956. Právě Československo bylo jednou ze zemí, která chtěla aktivně pomoci při řešení této otázky v duchu charty OSN.⁴⁰⁶ Velké Británii byl odevzdán text, kde se vláda Československé republiky vyslovuje k účasti na konferenci o Suezském průplavu dne 16. srpna 1956. Československo uznávalo akt znárodnění průplavu za naprosto zákonný především proto, že ho považovalo za

³⁹⁹ Jednalo se například o návštěvu vládní delegace vedenou ministrem Richardem Dvořákem. Z politického hlediska nebyla příliš významná a mnohem důležitější byla cesta ministra Dvořáka z roku 1957. Na významu nabyla po společenské stránce, kdy se závěrečná recepcie nekonala v budově velvyslanectví, jak bývalo zvykem, ale v hotelu Semiramis a dosáhla návštěvnosti téměř pět set osob. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton 35, č. j. 2671/55-F, Káhira, 5. 12. 1955)

⁴⁰⁰ Do Československa byli pozváni ministr obchodu a průmyslu Nosseir, vedoucí výstavby provincií Tahrir, major Magdi, ředitel banky Misr Roushdi a ředitel průmyslové banky Baravi. Dále přicestovala egyptská vládní delegace. Srov. AMZV, f. TO – O, 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 114.716/56, Káhira, datum nečitelné.

⁴⁰¹ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa, díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012, s. 165.

⁴⁰² Gilles Kepel ve své publikaci uvádí, že Násir zpočátku jednoznačně sympatizoval s americkým politickým modelem, ale v momentě, kdy západní země odmítly financovat stavbu Asuánské přehrady, přiklonil se k Moskvě. V Egyptě se tak postupně začal budovat socialismus a byly podkopány základy opozice občanské společnosti. Srov. Gilles KEPEL, *Válka v srdci islámu*, Praha 2006, s. 30.

⁴⁰³ Alexandr ORT, *Česká zahraniční politika*, Plzeň 2005, s. 182.

⁴⁰⁴ Po znárodnění se všechna práva a povinnosti společnosti převedla na stát, přičemž akcionáři měli obdržet svůj podíl. Dále bylo stanoveno, že řízení dopravní správy bude v rukou nezávislého orgánu se statutem právnické osoby a bude přiřčen k ministerstvu obchodu. Peníze a veškerý majetek společnosti v Egyptě i za hranicemi byly blokovány. Srov. *Zákon prezidenta Egyptské republiky o znárodnění společnosti Suezského průplavu z 26. července 1956, Dokumenty k otázce Blízkého a středního východu*, Praha 1963.

⁴⁰⁵ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 0131/63, Káhira, 5. 5. 1963.

⁴⁰⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, telegram, ev. č. SP 9764, 30. 7. 1956.

integrální část egyptského území. To, že egyptská vláda proklamovala svobodnou plavbu, považovalo Československo za dostačující a nesouhlasilo s postojem Velké Británie a Francie, které se snažily změnit rozhodnutí Egypta o znárodnění. Československo také podporovalo postoj SSSR, že by na konferenci o Suezském průplavu v Londýně měly být přizvány i další země.⁴⁰⁷ Československá vláda k suezské krizi dne 1. listopadu 1956 také vydala oficiální prohlášení, kde se jednoznačně stavěla na stranu Egypta: „...vlády Velké Británie a Francie používající izraelské vlády jako svého nástroje, provedly zákeřný útok proti Egyptské republice a ohrozily mír na celém Blízkém východě...“ „Lid Československa, který s upřímným porozuměním sleduje boj národů za svobodu a nezávislost, odsuzuje s krajním pobouřením cynický útok proti Egyptské republice.“ „Lid Československa vyjadřuje vřelé sympatie hrdinnému egyptskému lidu, odhodlanému hájit svobodu, nezávislost a svrchovanost své vlasti, a stojí v jeho spravedlivém boji plně na jeho straně.“⁴⁰⁸ Plný souhlas Československa se znárodnění Suezského průplavu dokládá především následující část prohlášení. „...Podle názoru československé vlády je dekret egyptské vlády ze dne 26. 7. 1956, kterým byla znárodněna Společnost Suezského průplavu, aktem naprosto zákonným, vycházejícím z nezadatelného práva Egyptské republiky jako svrchovaného státu znárodnit tento průplav, tvořící nedílnou součást egyptského státního území, a zajistit jeho plné využití ve prospěch egyptského národa...“⁴⁰⁹

Po roce 1956 došlo v Egyptě k tzv. „egyptanizaci“. Egypt se tím snažil zabránit pronikání cizích vlivů a jejich dopadu na ekonomiku i politiku. Tato situace se nejvíce týkala Alexandrie, která byla odjakživa kosmopolitním městem, a žilo zde velké množství Řeků. K posílení vlivu domácích obyvatel přispěl i zákon,

⁴⁰⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 132.919/56-AO/II-2, Praha, 14. 8. 1956.

⁴⁰⁸ Cit. Zdeněk VESELÝ, *Československá zahraniční politika 1945–1989 (dokumenty)*, Praha 2001, s. 184.

⁴⁰⁹ Cit. *Prohlášení Československé vlády k otázce znárodnění společnosti Suezského průplavu z 13. srpna 1956, Dokumenty k otázce Blízkého a Středního východu*, Praha 1963, s. 262.

Je tu také řečeno, že vlády Velké Británie a Francie tím, že mobilizují zálohy a vysílají do této oblasti armádu, se dostávají do rozporu s obecně uznávanými zásadami mezinárodního práva zakotvenými v Chartě OSN.

Československý postoj k suezské krizi se promítl i do několika krátkometrážních dokumentárních filmů jako *Osvobození Suez*, *Útok na Egypt* a *Hranice světadílů*. Ve všech případech je jasné, že Československo stálo na straně Egypta a znárodnění průplavu podporovalo. Srov. Eliška MALEČKOVÁ, *Československo-blízkovýchodní filmové kontakty v 50. a 60. letech*, diplomová práce, Brno 2014, s. 119.

který říkal, že vedoucí pozice musejí být obsazovány výhradně obyvateli SAR. Ovšem i na občany, kteří získali egyptské státní občanství, bylo nahlíženo negativně a nebyli ostatními bráni rovnocenně. Zavedené nařízení pochopitelně komplikovalo situaci některým Čechoslovákům v Egyptě.⁴¹⁰

V době suezské krize navíc působilo v Egyptě na 127 československých vojenských instruktorů, kteří však měli přísný zákaz se přímo účastnit jakýkoliv bojových akcí.⁴¹¹ Izrael musel vyklidit Sinajský poloostrov v březnu 1957 a celá suezská krize skončila egyptským politickým vítězstvím.⁴¹² Je důležité také zmínit fakt, že vysílání československých odborníků do Egypta přineslo do Československé státní pokladny značné příjmy. Jen za roku 1957 zisk činil 15 miliónů Kčs. V žádném případě se tedy nejednalo o nezištnou pomoc. Vojenská pomoc, ale nebyla tou jedinou formou. Československá vláda poskytla obyvatelstvu Port Saidu léčiva a obvazový materiál v hodnotě 500.000 Kčs.⁴¹³

S vojenskými otázkami souvisel i pobyt maršála Abdela Hakima Ámira,⁴¹⁴ viceprezidenta republiky, ministra války a vrchního velitele ozbrojených sil ve dnech 9. – 18. října 1958 v Československu. O Ámirovi, který zastupoval touto dobou prezidenta Násira na zahraničních cestách, bylo známé, že usiloval o rozvoj vztahů se socialistickými zeměmi a chtěl přebudovat armádu po sovětském vzoru.⁴¹⁵

V následujícím období vztahy načas ochladly. Násirova politika v letech 1959–1961 byla ve znamení antikomunismu.⁴¹⁶ Protikomunistická kampaň byla zahájena již roku 1958.⁴¹⁷ Nemůžeme ovšem říci, že by došlo k úplné stagnaci vztahů. Příkladem kontaktů byla řada politických návštěv. V prosinci 1959 odcestovala do SAR vládní delegace vedená náměstkem ministra panem Marešem, během které došlo k podpisu doplňku dohody o spolupráci s vojenskými

⁴¹⁰ AMZV, f. TO – T, SAR, 1960–1964, karton č. 1, č. 01546/61, Alexandrie, 17. 11. 1961.

⁴¹¹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 681.

⁴¹² Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 61.

⁴¹³ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 020058/68-9, *Informace o Egyptu*.

⁴¹⁴ Též se uvádí Amir i Ámer.

⁴¹⁵ AKPR, f. KPR – protokol T, 1945–1963, karton č. 109, inv. č. 2826, sign. 0248/61, Návštěva viceprezidenta Sjedenocené arabské republiky Abdela Hakima Amira v ČSR v roce 1958, možná návštěva prezidenta Násira.

⁴¹⁶ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 0131/63, Káhira, 5. 5. 1963.

⁴¹⁷ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR karton č. 2, č. j. 022/355/64, Praha, 7. 4. 1964.

továrnami.⁴¹⁸ Roku 1961 do Egypta zavítala parlamentní delegace vedená předsedou Národního shromáždění Zdeňkem Fierlingerem.⁴¹⁹ Termín pozvání byl stanoven už na leden 1961 a pozvánka byla určena ještě pro dalších devět poslanců.⁴²⁰ Z politických důvodů však byla přeložena na duben s tím, že zpočátku nebylo jisté, jestli povede až do Sýrie, nebo se bude týkat jen Egypta. Z korespondence a politických zpráv vyplývá, že československá delegace nejevila o návštěvu Sýrie příliš valný zájem, ale v případě, že by jim byla nabídnuta, byli ochotni ji absolvovat.⁴²¹ Datum výjezdu delegace byl s konečnou platností stanoven na 4. – 12. dubna a vedením byl pověřen Zdeněk Fierlinger.⁴²² Stěžejní částí programu byly návštěvy předních představitelů SAR, především předsedy Národního shromáždění Anwara Sadata. Zprvu nebylo ani jisté, zdali bude delegace přijata u prezidenta, ale nakonec se přijetí dočkali již třetí den. Všichni členové delegace se shodli, že Gamál Násir byl v rozhovorech velmi přístupný a vstřícný a na návštěvu si vyčlenil téměř hodinu. V televizi a v káhírských kinech byl dokonce promítán z této návštěvy krátký záznam. Celý den končil slavnostní recepcí. O tom, že delegace měla velký politický význam, svědčil i fakt, že se jednalo o vůbec první oficiální politickou delegaci v SAR za nového režimu.⁴²³

Snahy o podporu politických vztahů probíhaly různými způsoby, a to oficiální i neoficiální cestou. Jako jeden z modelů rozvoje neoficiálních vzájemných vztahů se jevil založení Společnosti česko-arabského přátelství. Mělo se sice jednat o nepolitickou organizaci, která však nepřímou mohla podpořit kulturně-politické vztahy a propagaci Československa v Egyptě. Československá strana v tom také spatřovala možnost, jak si připravit platformu pro spolupráci s dalšími arabskými státy. Společnost měla být ustanovena ještě před návštěvou

⁴¹⁸ AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 1058/60/Kr/Li, Káhira, 4. 1. 1960.

Většina vzájemných návštěv, které se v 50. letech odehrály, měla spíše hospodářský než politický charakter. V době Suezské krize navíc došlo k jejich útlumu. Výjimkou byla cesta guvernéra Káhiry El Bindari do Prahy, přičemž pražský primátor podnikl recipročně cestu následující rok a byl dokonce přijat prezidentem Násirem. Významná byla také cesta československé vládní delegace, která podnikla cestu do Sýrie a Egypta na podzim roku 1958 a v Československu byl přijat ministr financí Zaki.

⁴¹⁹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 682.

⁴²⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. j. 132.724/60-9, Káhira, 20. 1. 1961.

⁴²¹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. j. 105.561/61-9, Káhira, 19. 3. 1961.

⁴²² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. j. 561/10, Praha, 7. 3. 1961.

⁴²³ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 0162/61-No, Káhira, 31. 5. 1961.

prezidenta Násira a tím se stala jednou z priorit ve vzájemných vztazích pro rok 1959.⁴²⁴ Političtí představitelé Československa sami přiznali, že nemají se založením takového typu společnosti potřebné zkušenosti, proto se i zde rozhodli čerpat ze Sovětského svazu,⁴²⁵ kde již 21. dubna 1958 byla v Moskvě založena Společnost přátelství a kulturních styků s arabskými zeměmi.⁴²⁶ V září roku 1960 přiletěl do Prahy viceprezident SAR Nureddin Kahale. Jeho návštěva byla důležitá, protože se jednalo o jednoho z politiků, kteří velmi sympatizovali s Československem.⁴²⁷

Jednou z nejdůležitějších událostí ve sledovaném období měla být návštěva prezidenta Násira roku 1961. Jak bylo výše uvedeno, nebyla by to jeho první oficiální cesta do srdce Evropy. Poprvé zde byl jako předseda vlády už roku 1955. Poté, co se stal prezidentem, byl znovu oficiálně pozván. Jeho cesty po Evropě byly naplánovány už na červen 1959. Nejdříve měl odcestovat do Řecka, Rakouska a Jugoslávie. V červenci měl pokračovat do Československa. Právě v tuto dobu ale byla v SAR zahájena protikomunistická kampaň a z plánované návštěvy sešlo.⁴²⁸ Z archivních materiálů se také dozvídáme, že pobyt měl mít i soukromý charakter. Poté, co se obchodní rada Urban dozvěděl přísně důvěrnou informaci od ministra Noseira o Násirově cukrovce a jeho zájmu o lázeňské město Karlovy Vary a možnosti léčby, měla být pozvánka rozšířena i o tento bod. Tedy v oficiálním pozvání do Československa mělo být zakomponováno i pozvání na strávení dovolené s celou rodinou v Karlových Varech.⁴²⁹ Přesto, že bylo stále opakováno, že prezident Násir byl oficiálně pozván již dříve a slovy prezidenta Novotného „*pozvání stále platí*“, byl 27. září 1960 na Valném shromáždění OSN Novotným znovu oficiálně pozván.⁴³⁰ Program návštěvy byl stanoven následovně. První den –

⁴²⁴ AMZV, f. TO – T 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 102.431/59-9, Praha, 27. 1. 1959.

⁴²⁵ AMZV, f. TO – T 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 129.433/58, Praha, 6. 12. 1958.

⁴²⁶ AMZV, f. TO – T 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 8425/58-ML/HG, Moskva, 23. 12. 1958. Zdali skutečným důvodem kopírování modelu Společnosti přátelství od SSSR byl nedostatek zkušeností, či se jednalo o politické nařízení, si můžeme dnes pouze domýšlet.

⁴²⁷ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 049.429/60-9, Praha, 9. 9. 1960.

Pomohl Československu např. získat zakázku na stavbu elektrárny.

⁴²⁸ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 024.984/60, Káhira, 7. 3. 1960.

⁴²⁹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 02/61-No, Káhira, 18. 1. 1961.

⁴³⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 024694, Káhira, 17. 4. 1961.

Okamžitá návštěva prezidentem Egypta se momentálně nejevila vhodná pro jeho odlišný postoj k socialismu. Dokládá to rozhovor Anwara Sadata a Nikiti Chruščova v Moskvě. Chruščov Egyptu

příjezd vlakem do Ostravy. Prohlídka Vítkovických železáren, večer vystoupení souboru lidových písní a tanců a poté odjezd do Prahy. Druhý den – příjezd do Prahy a osobní přivítání prezidentem, poté přesun do rezidence. Setkání s předsedou vlády na slavnostním banketu, ukázka z *Prodané nevěsty*.⁴³¹ Z plánované návštěvy přesto opět sešlo a Československo se muselo spokojit s návštěvami jiných vysoce postavených politických představitelů.

Do Československa místo něho zavítal generál Ámir a jeho návštěva byla mimo jiné opět spojena se zbraňovými dodávkami. Jeden ze členů egyptské delegace sdělil, že SAR má v plánu v letech 1959–1963 nakoupit další vojenskou techniku včetně náhradních dílů.⁴³² Československo nutnou potřebu náhradních dílů využilo ve svůj prospěch a snažilo se tak získat slevu na nákup egyptských výrobků a stále stupňovalo své požadavky. Proto byla smlouva o dodávkách náhradních dílů uzavřena roku 1960 a trvala až do roku 1967.⁴³³

6.4 Politické okolnosti založení Československého egyptologického ústavu a význam československé egyptologie pro vzájemné československo-egyptské vztahy

V oblasti kulturních styků s Egyptem byla významná činnost československých egyptologů. Rozvoj československé egyptologie sahá až do 19. století a má tak dlouhou tradici. Při jejím zrodu stál profesor František Lexa. Významní archeologové však své zázemí přímo v severoafrickém státě získali až o několik desítek let později. Právě na založení Československého egyptologického ústavu v Káhiře a okolnostech jeho vzniku bylo patrné, že politické vztahy zasahovaly i do kulturní sféry života. Antikomunistická orientace Egypta a opačná

vyčítal, že se tváří jako socialistická země, ale přitom se u nich do vězení dostávají komunisté. Sadat mu oponoval s tím, že každá země má k socialismu svoji vlastní cestu. Srov. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 0178/61, Káhira, 16. 5. 1961.

⁴³¹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, bez č. j., nedatováno.

⁴³² Nutné podotknout, že právě uzavření dohody o dodávkách náhradních dílů nebylo jednoduchou záležitostí, protože československý zbrojní průmysl v této době ukončoval výrobu starších typů vojenské techniky. Srov. Jaroslav LÁNÍK, *Poválečný Egypt a tamní československé angažmá*, s. 6. Dostupné na: <http://www.vhu.cz/povalecny-egypt-a-tamni-ceskoslovenske-vojske-angazma/> [cit. 3. 5. 2017].

⁴³³ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 70–71.

cesta Československa tak bránila vzniku instituce, která by posunula československý výzkum v oblasti egyptologie vpřed.⁴³⁴

Na počátku 50. let byl stav československé egyptologie kritický, což se změnilo s kulturní delegací roku 1956 vedenou spisovatelem a malířem Adolfem Hoffmeisterem.⁴³⁵ Jejími členy byli mimo jiné egyptologové František Lexa a Zbyněk Žába.⁴³⁶ Již tehdy egyptský ministr výchovy a školství Kamál ad-Din Husejn⁴³⁷ sdělil, že souhlasí se vznikem instituce, která by se zabývala výzkumem egyptských dějin.⁴³⁸ Návrh na jeho zřízení měl být začleněn do československo-egyptské kulturní dohody, ale zpočátku se neseťkal s větším ohlasem.⁴³⁹ Dostat souhlas se vznikem ústavu rozhodně nebylo jednoduchou záležitostí, protože se k této problematice mohlo vyjadřovat hned několik subjektů, konkrétně Akademie věd, Orientální ústav, děkanát a rektorát FF UK. Bylo rozhodnuto, že vzniknou dvě pracoviště. Nejprve byl vznik ústavu schválen v Praze a poté bylo nutné získat kladné vyjádření egyptské strany ke vzniku ústavu přímo na území Egypta, čehož se ujal sám Zbyněk Žába. K tomu, že jeho slovo mělo velkou váhu, přispěla skutečnost, že se již roku 1955 stal profesorem na Vysoké škole

⁴³⁴ Hned po skončení druhé světové války byl díky návratu Františka Lexy na FF UK obnovený egyptologický seminář. V následujících letech se dostávalo vysoké školství pod silný vliv komunistické strany. František Lexa ani jeho žák Zbyněk Žába proti straně otevřeně nevystupovali, což jim zajistilo pozdější zahraniční stáže a obsazení důležitých postů. Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013, s. 14–15.

⁴³⁵ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 65. Malcová ale uvádí, že delegace byla vedena Andrejem Bagarem.

⁴³⁶ Zbyňku Žábovi v jeho kariérním růstu paradoxně pomohly komunistické prověrky na UK, kdy se díky nedostatku odborných asistentů stal už roku 1946 „pomocnou rukou“ prof. Lexy. Následující rok již zastával funkci asistenta. Hlavní cennou zkušeností mu bylo především působení na High School of Languages na pozici lektora českého jazyka v letech 1953–1956. Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013, s. 17.

⁴³⁷ Ministr Husejn sám sebe vnímal jako osobu, která velmi pomohla rozvoji československé egyptologie, a proto zřejmě očekával, že se mu dostane oficiálního ocenění a uznání za jeho činnost. Když se stále nic neodehrávalo, neváhal jít svému ocenění „naproti“. Československo tradičně udělovalo řád Bílého lva hlavám státu, popř. předsedům jejich vlád. Proto roku 1959 nastala zarážející situace, když se ministr Kamál ad-Din Husejn přes svého podtajemníka na MZV Saleh Chalila zeptal našeho velvyslance při společenské večeři, kdy by bylo možné udělit vyznamenání ministru Husejnovi. O tom, že byla situace nestandardní, vypovídá i skutečnost, že nejprve zůstala ze strany Československa bez odpovědi a poté zazněl apel, aby jeho žádost byla neprodleně ukončena. Srov. AMZV, f. DP – T 1955–1964, SAR, karton č. 11, č. 0181./59/AK/st, Káhira, 18. 6. 1959.

⁴³⁸ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 65.

⁴³⁹ Adéla MACKOVÁ, *Vznik a počátky Československého egyptologického ústavu*, *Nový orient*, roč. 61, č. 1, 2006, s. 57.

jazyků v Káhiře.⁴⁴⁰ Po návratu kulturní delegace zpět do Československa se Zbyněk Žába rozhodl dotáhnout do konce koncepci plánu na zřízení Československého egyptologického ústavu, pro jehož vznik byla půda velmi dobře připravena. Mimo jiné byla pro úspěšnost prosazení koncepce nezbytně důležitá kvalitní politická argumentace. *„Jedním z nejsilnějších argumentů byl fakt, že do té doby byla československá egyptologie odkázána na knihy jiných zemí, zejména západních imperialistických zemí jako Francie, Velká Británie a USA, které mají v Egyptě svá vlastní vědecká pracoviště.“*⁴⁴¹ *„Další významnou skutečností, kterou Zbyněk Žába využil, byla situace, která nastala po tzv. Suezské krizi, kdy byl v Egyptě Britům a Francouzům zakázán archeologický výzkum. V Egyptě tak vznikla příhodná situace pro vědecké pracovníky z jiných zemí, zejména ze zemí východního bloku, z nichž bylo zvýhodněné Československo, kvůli výše zmíněným obchodům se zbraněmi a vzájemné kulturní spolupráci.“*⁴⁴² Profesor Žába chtěl realizaci návrhu co nejvíce uspíšit, a to tím, že návrh zaslal přímo prezidentu Antonínu Zápotockému, ministru školství a kultury Františku Kahudovi a náměstkovi předsedy vlády Václavu Kopeckému. Žábův návrh byl nakonec schválen 23. března 1957.⁴⁴³

Československý egyptologický ústav v Praze byl nakonec zřízen 1. října 1958.⁴⁴⁴ Autorem žádosti o založení Československého egyptologického ústavu v Káhiře byl prof. Žába a 10. června byl tento text předán velvyslancem Karpíškem

⁴⁴⁰ Tamtéž.

⁴⁴¹ Cit. Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013, s. 26.

⁴⁴² Předmětem bádání neměly být jen dějiny starověkého Egypta, ale i Egypta pozdějšího období, oblast arabistiky a islamistiky. Cit. Tamtéž, s. 26–27.

⁴⁴³ Tamtéž, s. 27.

Následná cesta ke konečnému schválení nebyla rozhodně jednoduchá. Roli zde hrálo několik faktorů a v neposlední řadě to byla opět politická argumentace. A to konkrétně, že ani Sovětský svaz neměl v Egyptě svůj vlastní ústav a Československo by tak bylo jedinou zemí z lidově demokratického bloku, která by tohoto úspěchu dosáhla. Tamtéž, s. 28.

To zřejmě vyvolávalo jisté obavy z toho, zdali by tato situace byla vzhledem k podřízené pozici Československa vůči Sovětskému svazu vůbec vhodná.

⁴⁴⁴ Vnitřní členění ústavu bylo následující: pracoviště na FF UK v Praze, pracoviště v Káhiře, knihovna bývalého egyptologického semináře a knihovna káhirského pracoviště, technická a fotografická laboratoř v Káhiře a administrativní kancelář. Prvními interními členy ústavu byly pochopitelně František Lexa, Zbyněk Žába, dále Felix Tauer a Karel Petráček. Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013, s. 31.

Felix Tauer byl výborný orientalista a překladatel specializující se na středověké egyptské dějiny. Jeho nejznámější počinem je překlad knihy pohádek *Tisíce a jedné noci*. Významným afrikanistou byl také Ivan Hrbek, překladatel Koránu. Břetislav VACHALA, *Egypt*, Stručná historie států, sv. 9, Praha 2003, s. 152.

spolu s osobním dopisem ministra školství ministru výchovy SAR a dále ministru národního usměrnění. Ministr zahraničí SAR na tuto žádost odpověděl kladně již 1. ledna 1959. Bylo proto nutné zahájit přípravy oficiálního založení káhirského pracoviště. Klíčovým momentem byla cesta československé delegace pod vedením děkana FF UK Julia Dolanského, která odletěla do Káhiry 13. května 1959.⁴⁴⁵ Dnem oficiálního založení ústavu v Káhiře se stal 20. květen 1959. Na československém velvyslanectví se konala poté recepce pořádaná velvyslancem Arnoštem Karpíškem a vznik ústavu byl slavnostně završen.⁴⁴⁶ Egyptologický ústav se stal součástí Univerzity Karlovy v Praze. Ústav v Praze i Káhiře také čítal knihovnu, technickou a fotografickou laboratoř. Vnitřně byl dále rozdělen na dvě oddělení egyptologické a arabistické. Dokladem toho, že se ústav nevěnoval pouze a jenom studiu tradiční egyptských památek, jsou následující výzkumy arabistického oddělení: „*vyhodnocování arabských historických a vědeckých textů, památek arabské vědy a filozofie, vývoje a struktury arabštiny spisovné a dialektů, arabské literatury a historie.*“⁴⁴⁷ O významném postavení káhirského pracoviště svědčí i skutečnost, že byl jedinou československou vědeckou institucí v Egyptě a zároveň jedinou vědeckou institucí socialistických zemí v Egyptě vůbec. Pro československé egyptology to byl velmi významný posun, protože do té doby byli závislí pouze na materiálech, které jim poskytly jiné země, tudíž výzkum mohl probíhat pouze zprostředkovaně. Navíc poté, co byl roku 1956 zrušen francouzský egyptologický ústav a anglickému odebrána koncese, vize československého ústavu v Káhiře stále více nabírala na aktuálnosti.⁴⁴⁸ V Egyptě ale zpočátku nebylo takové technické

⁴⁴⁵ Členy byli samozřejmě i František Lexa a Zbyněk Žába.

⁴⁴⁶ František Lexa zemřel bohužel velmi krátce po založení ústavu. Po jeho smrti se jeho nástupcem stal Zbyněk Žába. Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013, s. 33.

Kateřina Malcová ve své práci uvádí, že se zaměřila na studium dobového tisku, aby zjistila, jaký prostor byl založení ústavu v Praze v médiích věnován. Následně konstatuje, že ohlas byl téměř nulový a pouze v některých tiskovinách, jako byly *Rudé právo* či *Svornost*, se objevily kusé informace. Založení káhirského pracoviště ale vyvolalo daleko větší pozornost a věnovaly se mu např. *Lidová demokracie* a *Mezinárodní politika*. Autorka tak usuzuje, že založení pražského ústavu širší veřejnosti v podstatě uniklo a bylo předmětem zájmu pouze v akademických vědeckých kruzích. Na základě analýzy dostupných materiálů se domnívám, že založení ústavu mělo u veřejnosti větší ohlas, než uvádí autorka. Srov. Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013, s. 35–36.

⁴⁴⁷ Cit. Adéla MACKOVÁ, *Vznik a počátky Československého egyptologického ústavu*, Nový orient, roč. 61, č. 1, 2006, s. 58.

⁴⁴⁸ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. j. 022/355/64, č. 131.484, Praha, 27. 9. 1957.

zázemí a vybavení, které potřebovali egyptologové ke své práci. Vše potřebné proto bylo zprvu dováženo z Prahy.⁴⁴⁹ V pozdějším období a po přestěhování ústavu na nové místo byly prostory, ve kterých operovali egyptologové v Káhiře o poznání větší a komfortnější než prostory pražské a to i přesto, že v počátcích začínali v podstatě v „prázdné místnosti“.⁴⁵⁰ Díky profesorovi Žábovi a založení nového egyptologického pracoviště, se Československo podílelo na záchranné akci UNESCO, získalo archeologickou koncesi na pyramidovém poli v Abúsíru⁴⁵¹ a v letech 1960–1974 se výzkum soustředil především na odkrývání Ptahšepesovy mastaby. Nejvýznamnější se staly právě záchranné práce UNESCO,⁴⁵² které byly vyhlášeny v roce 1959 v důsledku ohrožení památek v souvislosti se zahájenou stavbou Asuánské přehrady.⁴⁵³ Ta měla započít již v lednu 1960, Egyptané tak byli pod časovým tlakem, kdy by sami na záchranu kulturního dědictví nestačili, a proto se obrátili právě na tuto mezinárodní organizaci.⁴⁵⁴ Účast československých archeologů měla být od samého počátku, nakonec ji znemožnila nemoc profesora Žáby. Proto byla pomoc přislíbena až na zimní období 1961–1962.⁴⁵⁵ Díky vlastním archeologickým výzkumům se naši badatelé mohli začlenit do proudu světové egyptologie.⁴⁵⁶ Československou expedici do Núbie doprovázela ještě jedna zvláštnost. Češi jako jediní podali žádost o možnost vzít si s sebou zbraně. Všichni byli však ujisti, že poušť je bezpečná a žádosti vyhověno nebylo. Na druhou stranu byli upozorněni na obtížné

⁴⁴⁹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 113.78, Káhira, 23. 4. 1960.

⁴⁵⁰ Adéla MACKOVÁ, *Vznik a počátky Československého egyptologického ústavu*, *Nový orient*, roč. 61, č. 1, 2006, s. 58.

⁴⁵¹ V Abúsíru se nacházelo pohřebiště 5. dynastie a podařilo se odkrýt dosud neznámé pyramidové areály a hrobky. Břetislav VACHALA, *Egypt, Stručná historie států*, sv. 9, Praha 2003, s. 151.

⁴⁵² Již roku 1955 bylo zřízeno v Káhiře za pomoci organizace UNESCO Středisko pro dokumentaci a studium umění a civilizace starého Egypta. Egyptská vláda ale UNESCO oficiálně požádala o pomoc a vytvořením mezinárodní kampaně na záchranu památek Núbie až 6. dubna 1959. To také zřejmě přispělo k reorganizaci Československé komise pro spolupráci s UNESCO, která byla schválena v roce 1957. Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013, s. 32. Srov. Kateřina BRADÁČOVÁ, *Počátky fungování Československého egyptologického ústavu a vliv jeho expedice do Núbie v rámci mezinárodní kampaně UNESCO na postavení, chod a vědeckou koncepci ústavu*, diplomová práce, Brno 2016, s. 38–54.

⁴⁵³ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 683.

⁴⁵⁴ Miroslav VERNER, *Objevování starého Egypta*, Praha 1990, s. 8.

⁴⁵⁵ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, *Československý egyptologický ústav*, Praha, 18. 11. 1960.

⁴⁵⁶ V rámci prací UNESCO učinili naši egyptologové rozsáhlý archeologický a epigrafický výzkum. Jejich podíl na této záchranné akci není opomenut ani v expozici Muzea Núbie v Asuánu, které bylo otevřeno roku 1997. Břetislav VACHALA, *Egypt, Stručná historie států*, sv. 9, Praha 2003, s. 150.

zásobování.⁴⁵⁷ Expedice čítala celkem šest osob, v čele s profesorem Žábou.⁴⁵⁸ Žába byl zároveň od roku 1960 pověřen vedením ústavu v Praze, přesto se krátce po svém jmenování vydal do Núbie, protože jeho prioritou se stal tamní výzkum. Ve vedení pražského ústavu ho nahradil Karel Petráček.⁴⁵⁹ Poté, co byl v Núbii zahájen výzkum, museli si českoslovenští egyptologové poradit s potížemi, které souvisely především s nedostatkem financí. Na počátku roku 1961 byl sice sestaven Československý národní výbor pro záchranu nubijských památek,⁴⁶⁰ ale to, co mělo být předmětem výzkumu české expedice,⁴⁶¹ bylo dlouhou dobu nejasné. Teprve dne 9. července 1961 byla uzavřena smlouva mezi Československým egyptologickým ústavem a Egyptskou památkovou službou, která obsahovala program činnosti československé výpravy v Núbii na celých pět let.⁴⁶² Na expedici čekaly těžké úkoly. Museli se v první řadě dobře aklimatizovat na velmi horké počasí a dodržovat zásady hygieny. Celou situaci velmi pestře vykresluje lékař Eugen Strouhal ve svém rukopisném lékařském deníku.⁴⁶³

Co se týče finančních podmínek, Egyptologický ústav mohl být financován pouze z prostředků ministerstva školství a kultury, které získávalo peníze od ministerstva financí. Zde bychom mohli zmínit, že původní slibované prostředky byly o tři pětiny nižší. Pětiletý plán záchrany památek v Núbii byl sice splněn, ale na úkor odkrývání Ptahšepsovy mastaby.⁴⁶⁴

⁴⁵⁷ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 127.857/60-9, Káhira, 28. 10. 1960.

⁴⁵⁸ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. j. 022/355/64, č. 021.058-61-9, Praha, 26. 1. 1961.

⁴⁵⁹ Eugen STROUHAL, *Zahájení československých archeologických výzkumů v Egyptě v roce 1961*, Sborník z konference Věda v Československu v letech 1953–1963. In: *Práce z dějin vědy*, sv. 1, Praha 2000, s. 402-403.

⁴⁶⁰ Tamtéž, s. 405.

⁴⁶¹ Expedice odcestovala neplánovaně až v polovině dubna, čímž se práce na vykopávkách zbrzdila. Srov. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 2432/61, Káhira, 13. 8. 1961.

⁴⁶² Eugen STROUHAL, *Zahájení československých archeologických výzkumů v Egyptě v roce 1961*, Sborník z konference Věda v Československu v letech 1953–1963. In: *Práce z dějin vědy*, svazek 1, Praha 2000, s. 408.

⁴⁶³ Tamtéž, s. 409.

⁴⁶⁴ Adéla MACKOVÁ, *Vznik a počátky Československého egyptologického ústavu*, *Nový orient*, roč. 61, č. 1, 2006, s. 58.

6.5 Smlouvy o zbrojních dodávkách a budování Military Technical College v Káhiře

Pravděpodobně nejznámější formou spolupráce a zároveň symbolem vzájemných československo-egyptských vztahů v 50. letech jsou zbraňové dodávky a další formy vojenské pomoci. Celkem čtyři smlouvy z let 1955–1956 o zbraňových dodávkách v době Násirova režimu přispěly významným způsobem k upevnění vzájemných vztahů a zároveň připravily platformu pro další spolupráci v různých oblastech.⁴⁶⁵ Československu se postupně podařilo vypracovat se mezi významné dovozce zbraní do Egypta a získat i v tomto ohledu jistý punc výjimečnosti. V souvislosti s novým rozdělením světa a počínající studenou válkou se pro Československo některé trhy přirozeně uzavřely, jiné zase otevřely. Nic není věcí náhody a Československo mělo pro vývoz zbraní v 50. letech dobré předpoklady. V důsledku očekávaného konfliktu se československá armáda proměnila v komplex disponující vědeckými i pedagogickými pracovišti. V tom samém období začínalo dekolonizační hnutí. Československo se v podstatě stalo zbrojovkou východní Evropy a navázalo na tradice vývozu zbraní z doby první republiky.⁴⁶⁶ Klíčovým orgánem, který rozhodoval o otázkách zahraniční politiky včetně zahraničního obchodu, bylo předsednictvo ÚV KSČ. Nicméně vývoz zbraní musel být vždy konzultován s nejvyššími představiteli SSSR.⁴⁶⁷

V 50. letech se situace na Blízkém východě stále vyostřovala a Násir se tedy snažil zajistit dostatek zbraní pro svou armádu, ovšem tradiční orientace na západ se v tomto období dostávala do pozadí.⁴⁶⁸ USA sice přislíbilo hospodářskou pomoc, ale k té vojenské se nikterak nemělo. Pro Egypt bylo proto nutností hledat spojení

⁴⁶⁵ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 680.

⁴⁶⁶ Milan VYHLÍDAL, *Československá pomoc při výstavbě vojenského školství v arabském světě v letech 1948–1989*, diplomová práce, Brno 2010.

O zbraňových dodávkách též Eva TATEROVÁ, *Československá zahraniční politika vůči státu Izrael v letech 1948–1967*, disertační práce, Brno 2016, s. 102–106. Srov. Kateřina SVOBODOVÁ, *Česko (slovensko)-izraelské vztahy*, bakalářská práce, Praha 2010, s. 35–36. Srov. Petra PECHOVÁ, *Vyzbrojování a dovoz zbraní do Egypta ze zemí Západního a Východního bloku v letech 1947 až 1956*, diplomová práce, Plzeň 2011, s. 76–86.

⁴⁶⁷ Petr ZÍDEK, *Československo a francouzská Afrika 1948–1968*, Praha 2006, s. 23–24.

⁴⁶⁸ Násir navíc v této době podporoval alžírské povstalce v boji proti francouzské vládě a z toho důvodu dodávali Francouzi od roku 1954 zbraně izraelské armádě. Jaroslav LÁNÍK, *Poválečný Egypt a tamní československé angažmá*, s. 4. Dostupné na: <http://www.vhu.cz/povalecny-egypt-a-tamni-ceskoslovenske-vojenske-angazma/> [cit. 3. 5. 2017].

a spolehlivého dodavatele na jiných místech. První zemí, která byla v tomto ohledu ve hře, byl Sovětský svaz, se kterým v březnu 1954 započala jednání o výměně průmyslového vybavení a ropy za egyptskou bavlnu.⁴⁶⁹ V tomto momentě se ale ještě otevřeně nemluví o dodávkách zbraní. Tento požadavek sdělil Násir Sovětům až koncem roku. Ovšem o stejná jednání se stále pokoušel i v USA. Právě v tomto období se zrodil v myšlenkách Násira rafinovaný plán. Tedy možnost dodávek zbraní nepřímo přes Československo. Tím mohly být uspokojeny zbraňové dodávky, které pro Egypt stále více nabývaly na důležitosti, a zároveň mohla být vůči Sovětskému svazu zachována neutralita.⁴⁷⁰ Náhodou jistě ani nebylo uzavření dohody v prosinci 1954 mezi československou a sovětskou vládou o přezbrojení československé armády. Idea mohla být následující. Staré zbraně by putovaly do Egypta a nové zbraně by zůstávaly pro domácí potřebu.⁴⁷¹ Přezbrojení armády však ještě několik měsíců trvalo. Vliv měla především Suezská krize a zhoršující se situace v Polsku a Maďarsku. Podrobný rozbor stavu výzbroje podle jednotlivých druhů vojsk a zbraní předložil 1. prosince 1956 ministr národní obrany generál Bohumír Lomský.⁴⁷²

Údajně prvním momentem, kdy Egypt otevřeně začal uvažovat o dodávce zbraní z východního bloku, byl rok 1955, kdy před konferencí v Bandungu o této možnosti hovořil prezident Násir s čínským ministrem zahraničí Čou En-lajem. Egypt zbraňové dodávky později odůvodnil jako nutnost, která souvisela s útokem Izraele na Gazu. Ovšem americký historik Uri Raʿanan ukazuje na fakt, že k jednání došlo již dva týdny před tímto útokem. Jiná skupina historiků ovšem upozorňuje na skutečnost, že se jedná o smyšlenou zajímavou konstrukci, která nevychází ze studia primárních pramenů.⁴⁷³ Nicméně v březnu 1955 byla jednání o dodávce

⁴⁶⁹ Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013, s. 20.

⁴⁷⁰ Tamtéž, s. 20–21.

⁴⁷¹ Karel KAPLAN, *Československo v letech 1953–1966, 3. část*, Praha 1992, s. 24.

Po druhé světové válce také zůstalo ve skladech velké množství německých zbraní, munice a techniky, které byly v první fázi vyváženy právě do Sýrie a Egypta. Srov. Milan VYHLÍDAL, *Československá pomoc při výstavbě vojenského školství v arabském světě v letech 1948–1989*, diplomová práce, Brno 2010.

⁴⁷² Jaroslav LÁNÍK, *Poválečný Egypt a tamní československé angažmá*, s. 5. Dostupné na: <http://www.vhu.cz/povalecny-egypt-a-tamni-ceskoslovenske-vojenske-angazma/> [cit. 3. 5. 2017].

⁴⁷³ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 54–55.

velkého množství zbraní v mimořádném utajení za účasti československých představitelů a sovětského vojenského přidělence v Káhiře skutečně zahájena a československé vedení schválilo 8. srpna základní principy kontraktu. „Dne 12. září 1955 byla podepsána československo-egyptská dohoda a 16. září československo-sovětská dohoda, čímž Egypt v otázce zbraní formálně nevstoupil do smluvního vztahu se Sovětským svazem.“⁴⁷⁴ Na základě této dohody bylo Sovětskému svazu umožněno pronikat do zemí třetího světa skrze Československo. O tom, že by Československo mohlo dodávat zbraně do Egypta a kompenzovat tím dodávky, které šly dříve do Izraele, jednalo politbyro už na začátku roku 1955. Z tohoto jednání bylo evidentní, že dodávky se od počátku jevily jako problematické. Egypt v této době formálně patřil pod kapitalistické země, tudíž vývoz zbraní z Československa byl do této země zakázaný. „Ze zasedání politbyra ÚV KSČ v únoru 1955 se totiž dozvíme, že výsledkem jednání československého delegáta v Káhiře byl návrh, aby stranické vedení povolilo výjimku ze zákazu vývozu zbraní pro pouhých 200 pistolí ráže 7,65 mm a 120 nábojů k nim.“⁴⁷⁵ Otázkou také zůstává, jestli měl Násir zprvu skutečně zájem o nákup zbraní z Československa, nebo se jednalo o způsob, kterým chtěl získat zbraně americké.⁴⁷⁶ „Mezi mnohamilionovým zbrojním kontraktem, kterým se československé vedení začalo zabývat teprve v létě 1955, a jednáním československé delegace v únoru 1955, totiž neexistuje žádná explicitní souvislost. Je ale pravděpodobné, že tehdejší egyptská vláda si přála v daném momentě vzbudit dojem, že možnost nákupu zbraní

⁴⁷⁴ Cit. Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 680.

Srov. Jan WANNER, *Československo-egyptská zbrojní dohoda z roku 1955*, Slovanský přehled, roč. 88, č. 1, 2002, s. 59–77.

⁴⁷⁵ Cit. Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 54.

⁴⁷⁶ Násir tyto domněnky v podstatě potvrdil ve svém projevu z 27. září 1955, kdy hovořil k egyptskému lidu o historii nákupu zbraní pro egyptskou armádu. Upozorňoval tu především na fakt, že se dříve obrátil na Francii a poté na USA. Obě země ale nastavily pro Egypt nevýhodné podmínky a Egypt by jim byl smluvně zavázán. Násir zde také zdůraznil, že vyzbrojení armády moderními zbraněmi vidí jako dovršení egyptské revoluce a nová armáda má sloužit k upevnění pocitu bezpečí a jistoty. Srov. *Prohlášení ministerského předsedy Násira k dohodě mezi Egyptem a Československem o nákupu zbraní z 27. září 1955, Dokumenty k otázce Blízkého a středního východu*, Praha 1963, s. 218–221.

USA navíc vyžadovalo platby za zbraně v hotovosti, což bylo pro Egypt ekonomicky nepřípustné. Poté, co se Egypt obrátil na SSSR, snažilo se USA vyvážit nabídku půjčkou z MMF na stavbu Asuánské přehrady. Poté, co Egypt uznal diplomaticky Čínu, svoji nabídku stáhli. Srov. Jaroslav LÁNÍK, *Poválečný Egypt a tamní československé angažmá*, s. 4. Dostupné na: <http://www.vhu.cz/povalecny-egypt-a-tamni-ceskoslovenske-vojenske-angazma/> [cit. 3. 5. 2017].

ze sovětského bloku opravdu zvažuje, což mohlo v konečném důsledku přimět Západ k souhlasu s poskytnutím západní výzbroje Egyptu.⁴⁷⁷ Skutečná jednání o zbraňových dodávkách nastala během návštěvy československé delegace ministerstva zahraničního obchodu v březnu 1955. Jednání probíhala za mimořádného utajení, tudíž zde bude vždy prostor pro spekulace.⁴⁷⁸ Výsledkem uzavření zářijových smluv byly dodávky obrovského množství vojenského materiálu. „Jednalo se o obrovský objem dodávek v hodnotě 45,7 miliónů liber, tj. 921 miliónů devizových korun, z čehož sovětská účast činila 523 a československá 398 milionů korun. Šlo především o 86 letounů Mig-15, 25 letounů JAK-11, 32 letounů Il-28, 20 letounů Il-14, 220 obrněných vozů BTR-152, 200 tanků T-34, 12 torpédových člunů, 50 děl ráže 122 mm, 80 houfnic ráže 122 mm, 50 samohybných děl SAU-100, 24 raketometů ráže 130 mm, 200 protitankových děl, 50 protiletadlových děl ráže 37 mm, radiolokační stanice, transportní loď, minolovky, miny a nákladní vozidla. Dodávky byly rozloženy do tří etap“.⁴⁷⁹ Celý kontrakt dostal krycí označení „akce 105“⁴⁸⁰ a Násir o dodávkách zbraní dokonce otevřeně promluvil 27. září 1955. Při čtení záznamu projevu je jasně cítit jeho entuziasmus a hrdost z uzavření dohody. „...Dnes, bratři, tuším pokřik na různých místech. Tuším tento pokřik, když se nám nyní podařilo získat pro armádu zbraně, které potřebuje, bez podmínek a bez omezení, abychom mohli dosáhnout cíle, který si stanovila tato revoluce – že totiž Egypt má mít silnou národní armádu, jež má hájit jeho skutečnou nezávislost a ochraňovat jeho skutečnou svobodu....“⁴⁸¹ „...Od Československa se nám dostalo odpovědi, že tato země je ochotna dodat nám zbraně podle našich potřeb a podle potřeb egyptské armády na obchodním základě, přičemž tato transakce se bude považovat za normální obchodní transakci. Vyslovili jsme s tím souhlas a minulý týden podepsal Egypt obchodní dohodu s Československem o dodávkách zbraní. Tato dohoda umožňuje Egyptu platit v egyptských výrobcích, jako je bavlna a rýže. Na tuto nabídku jsme vděčně přistoupili. Tímto způsobem, bratři, dosáhneme jednoho z cílů

⁴⁷⁷ Cit. Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 54.

⁴⁷⁸ Tamtéž, s. 54–55.

⁴⁷⁹ Cit. Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 680.

⁴⁸⁰ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 56.

⁴⁸¹ Cit. *Prohlášení ministerského předsedy Násira k dohodě mezi Egyptem a Československem o nákupu zbraní z 27. září 1955*, *Dokumenty k otázce Blízkého a středního východu*, Praha 1963, s. 219.

revoluce, vytvoření silné národní armády...“⁴⁸² Je ale nutné dodat, že Násirův entuziasmus nebyl rozhodně sdílen na mezinárodním poli a Československu se dostalo za uzavření této dohody značné kritiky. Nicméně prohlášení vydané československou vládou dne 3. října 1955 jasně ukazuje, že si za svým rozhodnutím pevně stálo. „...Československo-egyptská dohoda byla uzavřena na základě nezadatelného práva suverénních států vstupovat ve smlouvy odpovídající jejich oprávněným zájmům a není spojena se žádnými podmínkami...“⁴⁸³ Zajímavé je, že stejně pozitivně vnímalo nákup zbraní i prosté egyptské obyvatelstvo: „...dokonce věřili, že jim smlouva přinese nějakým způsobem více jídla, lepší bydlení, dobré šaty a spásu pro každého. Proto nadšeně tleskali Násirovi a Československu, zemi, o níž předtím málokdo věděl.“⁴⁸⁴

Pod krytím československých dodávek se mimo sovětských zbraní dovážely i zbraně polské. Patřily sem například obrněné vozy, nákladní a terénní vozidla, stíhačky Mig 15 a další. Přesto Československo můžeme považovat za výhradního dodavatele zbraní.⁴⁸⁵ „...80 procent mělo být hrazeno na clearingovém základě ve zboží s tím, že Československu případnou veškeré platby ve valutách.“⁴⁸⁶ Egyptané tedy zbraně získali na dlouhodobý výhodný úvěr s tím, že pouze přes 20 % bylo hrazeno financemi, drtivá většina byla kryta surovinami a potravinami.⁴⁸⁷ Kontrakt o zbraňových dodávkách vzbudil mezinárodní zájem. Především Britové se obávali, že by se tím mohla narušit rovnováha sil mezi arabským světem a Izraelem.⁴⁸⁸

⁴⁸² Cit. Prohlášení ministerského předsedy Násira k dohodě mezi Egyptem a Československem o nákupu zbraní z 27. září 1955, *Dokumenty k otázce Blízkého a středního východu*, Praha 1963, s. 221.

⁴⁸³ Cit. Prohlášení vlády ČSR k československo-egyptské dohodě z 3. října 1955, *Dokumenty k otázce Blízkého a středního východu*, Praha 1963, s. 222.

⁴⁸⁴ Cit. Karel DURMAN, *Blízký východ ve světové politice 1918–1959*, Praha 1966, s. 411.

⁴⁸⁵ Ivan BROŽ, *Arabsko-izraelské války*, Praha 2005, s. 122.

⁴⁸⁶ Cit. Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 680.

⁴⁸⁷ Jan WANNER, *Bitva o Suez: studená válka, druhý arabsko-izraelský konflikt a britsko-francouzská intervence v Egyptě*, Praha 2006, s. 158.

⁴⁸⁸ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 56. O významu uzavření první smlouvy o zbraňových dodávkách hovořil i o několik let později ve svém projevu z 9. listopadu 1966 Gamál Násir při příležitosti návštěvy prezidenta Antonína Novotného v SAR. „Egyptský lid nezapomíná na události kolem zlomení zbrojního monopolu, a že první smlouva o dodávce zbraní byla uzavřena s Československem. Tato transakce nebyla pouhým vytvořením arzenálu, v němž by se hromadily zbraně: znamenala velmi významný začátek – začátek arabské bezpečnosti, opírající se o legitimní získání prostředků obrany proti nepříteli, který měl k dispozici veškerou pomoc od nepřátel svobody a od těch, kdo se snažili ovládat arabský národ. Tato transakce nadto zahájila nadvládu svobodné arabské vůle, která se postavila proti politice zájmových oblastí, do

Současně se zbraňovými dodávkami se počítalo s vysláním československých odborníků do Egypta a školením egyptských vojáků v Československu. První školení egyptských vojáků bylo zahájeno na Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně v prosinci 1955.⁴⁸⁹ Československo stejně jako vše ostatní i tento postup konzultovalo se Sověty. K tomu, aby školení bylo účinné, bylo potřeba, aby Egyptané měli přístup i do utajených zařízení. Proto bylo do budoucna žádoucí pomoci Egyptu vybudovat vlastní školicí středisko přímo v jejich zemi a zabránit tak vynášení tajných informací.⁴⁹⁰

Další dohody o dodávkách zbraní na sebe nenechaly dlouho čekat, hned v následujícím roce byly uzavřeny další tři smlouvy. „*První smlouva z 10. dubna 1956 poskytla Egyptu výzbroj za 28,2 miliónů liber (569,5 milionů devizových korun, z toho československý podíl za 303,9 za 36,1 milionů korun a na základě poslední smlouvy bylo Egyptu prodáno československé zařízení na výrobu munice v hodnotě 62 milionů korun. První dvě dohody byly kryty úvěrem, který měl být splacen ve zboží do roku 1960. Egypt však požádal o snížení úroků a odklad splátek. Československo se těmito kontrakty v hodnotě 78,8 milionů liber stalo významným exportérem vojenského materiálu do Egypta.*“⁴⁹¹ V souvislosti se zbraňovými dodávkami se

nichž se imperialismus pokoušel zatáhnout náš arabský národ. Nebyla to jen otázka transakce se zbraněmi, nýbrž otázka arabské bezpečnosti a vlády svobodné arabské vůle.“ Cit. *Dokumenty k Československé zahraniční politice*, roč. 13, Praha 1966, s. 327.

⁴⁸⁹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 680.

První školení egyptských vojáků probíhala na půdě Československa pod záštitou zvláštní egyptské delegace, která své konkrétní požadavky předkládala ministerstvu zahraničního obchodu. Ti je pak projednávali s dalšími příslušnými rezorty. Srov. Milan VYHLÍDAL, *Letec, zpravodajský důstojník, účastník domácího protinacistického odboje a velitel leteckých instruktorů v Egyptě Jan Reindl (1902–1981)*, rigorózní práce, Olomouc 2017, s. 63.

⁴⁹⁰ Milan VYHLÍDAL, *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře*, *Historica Olomucensia*, roč. 26, č. 38, Olomouc 2010, s. 100. Významná byla např. skupina leteckých instruktorů pod vedením Jana Reindla, která působila v Káhiře od 10. července 1956. Reindl se zároveň stal velitelem všech československých leteckých skupin v Egyptě a Sýrii. Srov. Milan VYHLÍDAL, *Letec, zpravodajský důstojník, účastník domácího protinacistického odboje a velitel leteckých instruktorů v Egyptě Jan Reindl (1902–1981)*, rigorózní práce, Olomouc 2017, s. 64.

Otázka zbraňových dodávek do Egypta byla „*trnem v oku*“ mnohým evropským diplomatům působících v Egyptě. Někteří neváhali se k situaci vyjádřit a pustit se s Arnoštem Karpíškem do konfrontace jako švédský velvyslanec Carl Brynolf Julin. Karpíšek k tomu vypověděl následovně: „*Hned zpočátku prohlásil, že Československo způsobilo mnoho rozruchu svým prodejem zbraní Egyptu...Ujišťoval mě, že chápe, že jde o tajnou věc a nebude vyzvídat, ale vzápětí se neomalenež vyptával, kolik bavlny jsme již odebrali na konto dodávek zbraní a zda dohoda o zbraních byla uzavřena zvlášť, nebo v rámci dlouhodobé obchodní dohody.*“ Cit. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karta č. 35, č. j. 826/55/AK, Káhira, 24. 10. 1955.

⁴⁹¹ Cit. Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 680–681.

také rozjela činnost československé rozvědky. Celkem se hovořilo o činnosti tří agentů.⁴⁹² I po suezské krizi byly zbraňové dodávky stále aktuálním tématem a Egypt se zcela viditelně stále více orientoval na Sovětský svaz. Bylo však zřejmé, že finančně znatelně vyčerpaný Egypt bude mít problémy dodávky splácet. Přesto bylo Československo ochotné uzavřít další obchodní smlouvu a to především na dodávky starší vojenské techniky. „*Nová dohoda byla podepsána 28. února 1957 v hodnotě 63,6 miliónů liber (1.282 milionů korun), z čehož československá účast činila 11,6 %. Egypt obdržel padesátiprocentní slevu a hlavní tíhu podpory Egypta tak nesl Sovětský svaz. Když však prezident Násir při návštěvě Moskvy na jaře 1958 požadoval dodávky bombardérů a raket středního doletu, byl odmítnut.*“⁴⁹³ Speciální dodávky ve výši 653,2 miliónů korun měly být splaceny do roku 1966 s tím, že SAR měsíc od podpisu dohody uhradí částku 60 miliónů korun. Egypt nebyl schopen splátky dodržet, proto požádal o odklad na roky 1970–1972. Dodávky, které byly uskutečněny převážně v letech 1957–1959 byly se slevou 50 % a měly být uhrazeny v egyptském zboží.⁴⁹⁴ Zpočátku bylo nejasné, jak na odklad splátek bude reagovat Sovětský svaz, ale nakonec byl dne 10. ledna 1967 s představiteli egyptské vlády ujednán a podepsán protokol o odkladu splátek.⁴⁹⁵ Zájem o zbraně pokračoval i na počátku 60. let. „*Dne 8. července 1960 byla podepsána smlouva o dodávkách vojenského materiálu za 180 miliónů korun. V únoru 1961 egyptská*

⁴⁹² Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 58. Československý zpravodajský úřad vyvíjející činnost exilové zpravodajské služby, který od roku 1953 začal využívat pro získání informací tzv. metodu bílých linek. Ty využívaly navazování kontaktů s Čechoslováky, kteří vycestovali do zahraničí, a informace od nich se daly využít ke zpravodajské činnosti. Jako jedna z hlavních výhod se považovala relevantnost získaných informací, protože z Československa byli do zahraničí vysíláni skuteční odborníci. Nejčastěji byly získávány informace z oblasti zemědělství a vojenského průmyslu, tedy i o dodávkách zbraní do Egypta. Srov. Martin BROŽÍK, *Činnost Československého zpravodajského úřadu v letech 1949–1957*, bakalářská práce, Brno 2010, s. 27. Příkladem prokazatelného kontaktu byl ten mezi M. H. Hamdim působícím na egyptském velvyslanectví v Praze a agentkou Československého zpravodajského úřadu ve Vídni Miroslavou Mrázkovou. Té měl dlouhodobě posílat informace o československo-egyptských obchodních jednáních. Srov. Tamtéž, s. 29.

⁴⁹³ Cit. Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 681.

⁴⁹⁴ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, zn. f. KSČ-ÚV-02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 17, arch. j. 18/13.

⁴⁹⁵ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, zn. f. KSČ-ÚV-02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 24, arch. j. 26/6, *Protokol mezi vládou ČSSR a vládou SAR o novém uspořádání plateb*, Praha, 28. 2. 1967.

strana požádala o vybudování dalších zbrojovek na miny, letecké kanóny, kulometry a municí.“⁴⁹⁶

Postupem času se také zvyšovala potřeba ve školení příslušníků egyptské armády.⁴⁹⁷ Původně měly pokračovat školící kurzy započaté v Alexandrii také v Káhiře, ale nakonec školení získalo institucionalizovanou podobu. „*Již v dubnu 1958 se egyptský ministr války Ámir obrátil na ministra národní obrany generálplukovníka Bohumíra Lomského s požadavkem na zřízení Akademie vojenských věd v Egyptě, která bude zahrnovati úseky pro výzbroj, elektroniku a tanky.*“⁴⁹⁸ V roce 1958 byl schválen plán na vybudování Military Technical College (MTC) v Káhiře a na Vojenské akademii Antonína Zápotockého řada egyptských důstojníků dokončila postgraduální studium.⁴⁹⁹ V roce 1962 byly na akademii zavedeny nové obory vojenské techniky.⁵⁰⁰ Od roku 1962 se na MTC⁵⁰¹ uvažovalo o zřízení chemické fakulty a tím pádem se také hovořilo o příchodu dalších minimálně třiceti československých odborníků.⁵⁰²

Poté, co bylo rozhodnuto o pomoci Čechoslováků při vybudování MTC v Egyptě, bylo třeba stanovit studijní plán. „*Nejdříve šlo o dvouletý středně technický kurz pro důstojníky s cílem poskytnout jim základní souhrn znalostí vědy a techniky, a tím je připravit na další školení. Poté následovala jednorozční praxe. Na ni navazovalo tříleté studium, kdy adept začal studovat vybranou specializaci, během níž si osvojoval její moderní metody. Absolvent měl být graduovaným inženýrem. Tento systém platil víceméně až do roku 1967, kdy byl nahrazen pouze studiem pětiletým.*“⁵⁰³ Ovšem inženýři z civilních škol prošli pouze vojenskou přípravou.

⁴⁹⁶ Cit. Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 681.

⁴⁹⁷ První zahraniční studenti, kteří se školili na VA AZ v Brně, sem přišli již v průběhu školního roku 1955/1956. Konkrétně se jednalo o šest studentů z Čínské lidové republiky a tři studenty z Korejské lidově-demokratické republiky. Srov. Václav VONDRÁŠEK – Sylvestr CHRASTIL – Martin MARKEL, *Dějiny Vojenské akademie v Brně 1951–2001*, Praha 2001, s. 74.

⁴⁹⁸ Cit. Milan VYHLÍDAL, *Zakladatelské období Military Technical College v Káhiře, Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1959–1968*, Paměť a dějiny, roč. 6, č. 3, 2012, s. 34.

⁴⁹⁹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 681.

⁵⁰⁰ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 68.

⁵⁰¹ V některých dobových pramenech je uváděna i česká zkratka VTA (Vojenská technická akademie), správný oficiální název je MTC.

⁵⁰² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 032.619/62-9, Káhira, 26. 11. 1962.

⁵⁰³ Cit. Milan VYHLÍDAL, *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře*, Historica Olomucensia, roč. 26, č. 38, Olomouc 2010, s. 103.

V učebních osnovách se navíc objevily nové předměty jako sociologie, politologie, ruský jazyk a tělesná výchova.⁵⁰⁴ Od počátku bylo v protokolu stanoveno, že československá pomoc při budování vojenského školství je pouze dočasná a v momentě, kdy to bude možné, bude výuka předána do rukou egyptských pedagogů.⁵⁰⁵

Již počátkem července 1956 přijela do Káhiry první speciální skupina s cílem vyškolit příslušníky ozbrojených egyptských sil. Jednalo se o letecké instruktory, kteří měli provádět výcvik na letounech MiG-15bis. Generál Jan Reindl měl konkrétně školit letce ve vojenské taktice. Školící skupina však nebyla nikterak úspěšná a Egyptanům vadila především jejich „arogantní chování“. Další mnohem důležitější skupina působila v Egyptě od října 1957 pod vedením Aloise Farlíka. Vedli především kurzy pro zbrojní podniky v Káhiře a později i Helwánu. Díky tomu, že Egyptané s nimi byli spokojeni, zažádala egyptská vláda v dubnu 1958 Ministerstvo národní obrany o možnost zřízení samostatné vojenské školy.⁵⁰⁶

Českoslovenští pedagogové začali vyučovat na nově vzniklé MTC od března 1959.⁵⁰⁷ Nejprve někteří využili služeb tlumočnicků, poté výuka probíhala výhradně v anglickém jazyce. Právě angličtina činila mnohdy značné problémy. Na jedné straně ji zcela neovládali českoslovenští pedagogové, a na straně druhé měli potíže i egyptští studenti.⁵⁰⁸ Z toho důvodu byli tlumočníci používáni i nadále, což bylo dalším zdrojem konfliktů. Za jejich služby se platily nemalé finanční částky, které

⁵⁰⁴ Milan VYHLÍDAL, *Zakladatelské období Military Technical College v Káhiře, Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1959–1968*, Paměť a dějiny, roč. 6, č. 3, 2012, s. 34.

⁵⁰⁵ Václav VONDRÁŠEK – Sylvestr CHRASTIL – Martin MARKEL, *Dějiny Vojenské akademie v Brně 1951–2001*, Praha 2001, s. 77.

⁵⁰⁶ Skupina Aloise Farlíka byla do určité míry předchůdcem MTC. Srov. Milan VYHLÍDAL, *Československá pomoc při výstavbě vojenského školství v arabském světě v letech 1948–1989*, diplomová práce, Brno 2010.

⁵⁰⁷ V čele československých pedagogů v Egyptě stál Alois Farlík. Srov. Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 68. Většina školených vojáků již předtím absolvovala technické školy v zahraničí, především ve Velké Británii. Kurzy probíhaly na etapy a ne vždy bez komplikací. Jednou z nich byla například velká absence egyptských vojáků a také časté bezostyšné flirtování manželek československých školitelů s egyptskými důstojníky, čímž ženy údajně zaháněly nudu pro nedostatek pracovních příležitostí pro ně samotné. Srov. Milan VYHLÍDAL, *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře*, *Historica Olomucensia*, roč. 26, č. 38, Olomouc 2010, s. 101–102.

⁵⁰⁸ Milan VYHLÍDAL, *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře*, *Historica Olomucensia*, roč. 26, č. 38, Olomouc 2010, s. 104.

Důvody jejich znevýhodnění ale nejsou nikde uvedeny.

byla egyptská strana čím dál tím méně ochotná vynakládat. Zároveň s tím probíhaly i školící kurzy v Československu, ale jejich frekvence klesala a výuka se pak téměř výhradně situovala do Egypta. Jedním z důvodů byla i ochrana československých výrobních postupů, ke kterým se mohli egyptští důstojníci dostat. První etapa budování Military Technical College probíhala pod vedením generála Josefa Zusky. Ten se však mohl jevit jako nespolehlivý z důvodu úzkých kontaktů na emigraci ještě z první republiky,⁵⁰⁹ proto ho později nahradil plukovník Osvald Vašíček. Jeho činnost byla ale hodnocena o poznání hůře, než působení jeho předchůdce. Pomoc Čechoslováků při budování MTC byla brána od počátku jako dočasná, proto bylo důležité, aby se ustavil egyptský pedagogický sbor. Oficiální status vysoké školy však získala až v květnu 1962, kdy směla udělovat tituly BSc., MSc. a Ph.D. Poté, co se spojil Egypt se Sýrií v SAR, na MTC studovali i Syřané. Ti však byli ve studiu značně znevýhodněni, což dokládala například přísnější kritéria pro skládání zkoušek.⁵¹⁰

6.6 Československo-egyptské obchodní vztahy a činnost konzulátu v Alexandrii

Jak již bylo uvedeno v jedné z předcházejících kapitol, k prvnímu výraznějšímu zlepšení obchodních vztahů po druhé světové válce došlo dne 24. října roku 1951, kdy byla uzavřena československo-egyptská obchodní smlouva.⁵¹¹ Až do roku 1956 převažovaly v československém vývozu do Egypta výrobky spotřebního průmyslu, které tvořily více než polovinu. Ve druhé polovině 50. let začaly převažovat produkty strojírenského průmyslu.⁵¹² Zlomovým momentem, kdy obchodní styky nabraly rychlý spád, bylo uzavření smluv

⁵⁰⁹ Milan VYHLÍDAL, *Zakladatelské období Military Technical College v Káhiře, Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1959–1968*, Paměť a dějiny, roč. 6, č. 3, 2012, s. 38. Sám autor ale uvádí, že se jedná o nepotvrzené domněnky.

⁵¹⁰ Milan VYHLÍDAL, *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře*, Historica Olomucensia, roč. 26, č. 38, Olomouc 2010, s. 104.

⁵¹¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 151.595/53-A0/3, Praha, 12. 1. 1954.

Československo postupem času získalo status státu, který měl s rozvojovými zeměmi hned za Sovětským svazem nejrozsáhlejší ekonomické vazby. S rozvojovými státy bylo uzavřeno 14 mezinárodních úvěrových dohod. Srov. *Mírová zahraniční politika ČSSR*, Praha 1966, s. 20.

⁵¹² Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 269.

o zbraňových dodávkách v letech 1955–1956, ovšem už v dřívějších letech můžeme objevit pokusy o rozvinutí obchodních vztahů, jak ze strany Československa, tak ze strany Egypta. Dne 17. listopadu 1953 bylo rozhodnuto o cestě egyptské delegace do Evropy. Návštěva, která probíhala ve dnech 11. – 19. prosince, měla za cíl vztahy zintenzivnit.⁵¹³ Československo usilovalo především o navázání dalších obchodních styků a zvýšení odbytu bavlny.⁵¹⁴ A Egypt se chtěl zbavit ekonomické závislosti na Velké Británii a uzavírat obchody s dalšími státy na bázi „*rovný s rovným*.“ Cesta byla oficiálně prezentována jako studijní.⁵¹⁵

V tom samém roce 16. května bylo egyptskou vládou povoleno pořádání československé průmyslové výstavy v Káhiře. Pořádáním výstavy byly pověřeny například firmy Jablonex, Centrotex, Kohinoor, Ligna, Kovo, Skloexport a další.⁵¹⁶ Přípravy jako takové komplikovala skutečnost, že v Káhiře nemělo Československo obchodního přidělence. Zástupci velvyslanectví v Káhiře proto několikrát apelovali, aby se tato skutečnost změnila.⁵¹⁷ Termín výstavy byl stanoven od 24. března do 13. dubna 1955.⁵¹⁸ V průběhu následujících let navštívilo Egypt několik československých obchodních delegací. Při jednom z jednání v roce 1956 vládní obchodní delegace v Káhiře s egyptskými představiteli byl dohodnut předběžný návrh vědecko-technické spolupráce mezi Československem a Egyptem. Podpis této dohody byl naplánován při příležitosti předpokládané návštěvy prezidenta Násira v Československu.⁵¹⁹ Následující rok v březnu navštívila Egypt a Sýrii československá vládní delegace vedená ministrem zahraničního obchodu Richardem Dvořákem za účelem zjišťování možností vzájemného obchodu.⁵²⁰ Výsledkem bylo uzavření několika obchodních smluv

⁵¹³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 151.595/53-A0/3, Praha, 12. 1. 1954.

⁵¹⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 1441014/53-A0-3, Praha, 10. 11. 1953.

⁵¹⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 145.146/A0-3, Praha, 17. 11. 1953.

⁵¹⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. 104.445/56/A0/2, Praha, 19. 9. 1953.

⁵¹⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. 1265/53, Káhira, 11. 9. 1953.

⁵¹⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 5, č. 139.455/54, Káhira, 6. 12. 1954.

⁵¹⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 1915/56-AK, Káhira, 17. 7. 1956. Návštěva prezidenta Násira v Československu se v tomto roce ale neuskutečnila.

⁵²⁰ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 62. Na závěr návštěvy ministra Dvořáka uspořádal velvyslanec Karpíšek 10. března slavnostní recepci. Osobně se účastnili čtyři egyptští ministři, což byl vůbec nejvyšší počet členů vlády, kteří naráz navštívili společenskou akci pořádanou na československém velvyslanectví. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 896/57/AK/Sá, Káhira, 20. 3. 1957.

na dodávky československých podniků v hodnotě 100 miliónů korun.⁵²¹ Záhy na to roku 1958 vycestovala do SAR delegace vedená ministrem těžkého průmyslu Josefem Reitmajerem. Vzhledem k tomu, že v 50. letech vyrostla v Egyptě řada továren specializujících se na těžký průmysl, bylo jedním z důvodů této cesty hledání uplatnění československé pomoci. Ta byla potřebná i v oblasti zdravotnictví. V souvislosti s britsko-francouzskými nálety⁵²² byla schválena pomoc Československého červeného kříže ve výši 500.000 Kčs.⁵²³ Zájem byl i o československé zdravotní sestry, protože chyběly pracovní síly do lázní Helwán položených několik kilometrů od Káhiry. Zdravotní sestry měly ovšem výhrady k nízkému platu a slabému systému pojištění.⁵²⁴

Další významná obchodní delegace odcestovala do Káhiry v roce 1959 a byla vedená panem Kohoutem. Při její příležitosti byla 26. února uspořádána na československém vyslanectví recepce, které se účastnilo asi 220 významných osob.⁵²⁵

Jeden z nejdůležitějších momentů nastal již roku 1955, kdy byla 19. července v Káhiře uzavřena první dlouhodobá obchodní dohoda. Součástí byla také dohoda platební.⁵²⁶ Dne 6. května 1956 bylo podepsáno definitivní znění Dohody o vědecké a technické spolupráci.⁵²⁷ Ta vyšla z dlouhodobého jednání československo-egyptské smíšené komise a předložila ji československá delegace.⁵²⁸ „Dohoda je úspěchem politiky mírového soužití, prováděné vládami Egyptské republiky a Československé republiky, a která potvrzuje naši vůli i nadále uskutečňovat plodnou spolupráci ku prospěchu národů našich zemí a rozšířit ji i v oblasti vědy a techniky.“⁵²⁹ Jako formy spolupráce zde byly uvedeny výměna

⁵²¹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 681–682.

⁵²² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 017.588/56-A0/II-2, Praha, 9. 11. 1956.

⁵²³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 144.008/56, Praha, 10. 11. 1956.

⁵²⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 10, č. 0433/58/AK/Sá, Káhira, 21. 5. 1958.

⁵²⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 1246/59, Káhira, 4. 2. 1959.

⁵²⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. 44.065/57, Praha, 9. 7. 1957.

⁵²⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, bez č. j., Praha, 27. 9. 1957.

Dokumenty zahraniční politiky hovoří o roku 1957.

⁵²⁸ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 04.534/56, Praha, 7. 8. 1956.

Při příležitosti podepsání této dohody pořádal velvyslanec Karpíšek 11. května 1957 večeři pro vedoucí pracovníky ministerstva zahraničních věcí. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 1496/57/Ka/Šel, Káhira, 12. 5. 1957.

⁵²⁹ Cit. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 124.308/56, Káhira, 9. 9. 1956.

expertů, poskytování studijních stipendií, umožňování průmyslové praxe a další. Československá strana podotýkala, že Egypt bude spíše v roli příjemce technických postupů Československa. Na jeho přání byly z dohody také odstraněny pasáže o kulturní spolupráci. Ty měly být předmětem samostatné dohody. Dohoda byla podepsána v češtině, arabštině a „*nestranném*“ jazyce angličtině. Dohoda skutečně přinesla zintenzivnění vzájemných styků. Hned po jejím podepsání odcestovalo do Československa dvacet odborníků, kteří se přijeli zdokonalit v různých oblastech průmyslu.⁵³⁰ Československo neuzavřelo s Egyptem smlouvy z toho důvodu, že v tomto období Egypt uzavíral pouze dohody. Nelze to proto brát jako projev nedůvěry vůči Československu, ale jako všeobecný trend, který Egypt v té době udržoval vůči všem zemím. V dohodě ale byly obsaženy doložky nejvyšších výhod. Důležitým bodem byly hlavně celní výhody.⁵³¹ Navíc, aby bylo zajištěno dodržování a bezproblémové provádění této dohody, byla zřízena smíšená komise. Ta se měla scházet v případě potřeby, ale zároveň minimálně jednou do roka. Platební dohoda nahrazovala finanční dohodu z roku 1951. Měla platnost do konce července 1956 s možností prodloužení vždy o jeden rok. Smluvní strany zároveň mohly dát z dohody výpověď s tříměsíční lhůtou.⁵³² Roku 1959 byla také ratifikována Dohoda o obchodu a plavbě.⁵³³ Co se týče společného podnikání, umožňovalo egyptské zákonodárství tři možnosti. Za první budování projektů ve volné zóně, kdy se finanční operace odehrávaly ve volné měně. Jednalo se o výhodný způsob, pokud byl podnik schopný obstát v zahraniční konkurenci. Za druhé šlo o akciový podíl ve smíšených společnostech mimo volnou zónu, tedy uvnitř země, popř. úvěrovou účastí na jejich operacích. Za třetí se jednalo o poskytnutí úvěrů ve formě strojů

⁵³⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 128.948/57-A0/II-2, Káhira, 7. 9. 1957.

⁵³¹ Obecně můžeme říci, že až na pár výjimek fungovala celní politika bezproblémově. Poměrně netradiční a kuriózní stížnost, která vznikla nedopatřením, muselo MZV a celní ředitelství řešit roku 1960. Na hlavním nádraží byla příslušníky celního úřadu otevřena bedna, která patřila druhému tajemníkovi velvyslanectví. Z diplomatického protokolu již tehdy vyplývalo, že zavazadla diplomatických příslušníků nepodléhají celní kontrole, nicméně zavazadla veškerého ostatního personálu ano. Nejednalo se však o ojedinělý případ. Další bedna sice doputovala až do budovy velvyslanectví, kde byla celníkem nešetrně otevřena bez přítomnosti oficiálního zastupitele SAR a byla značně poškozená. Československá strana se omluvila a věc byla klasifikována jako nedorozumění. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 89/T/60, Praha, 30. 6. 1960.

⁵³² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 142.750/55-A0-2, Káhira, 29. 11. 1955.

⁵³³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. 127 116/59-9, Káhira, 4. 11. 1959.

Vyhláška ministra zahraničních věcí z 29. června 1960 byla podepsána v Káhiře dne 7. února 1959 a nabyla platnosti výměnou ratifikačních listin 23. dubna 1960. Srov. *Sbírka zákonů: Československá socialistická republika*, rok 1960, s. 363.

a zařízení, které byly spláceny podílem na výrobě. Československé podniky většinou využívaly tuto třetí možnost.⁵³⁴

V rámci skladby obchodovaného zboží, byly našimi nejdůležitějšími vývozními artikly strojní zařízení, obráběcí stroje, řezivo, papír, obkladačky apod. Nejvíce se dovážela bavlna, olejnatá semena, rýže, zelenina a fosfáty.⁵³⁵ Od 60. let se mezi významné dovážené komodity zařadily také nafta a produkty z ní, hnojiva, textilní suroviny, kůže a krmiva.⁵³⁶ Vyvážely se dieselové motory a agregáty, elektromotory, kompletní výrobní zařízení, užitkový porcelán a keramika, řezivo a papír.⁵³⁷ Od 60. let se mezi významné vyvážené komodity zařadily nákladní automobily, autobusy, čerpací a kompresorová zařízení a kovy.⁵³⁸ Jak již bylo výše zmíněno, stejně jako v předešlých letech byla bilance obchodu s Egyptem pasivní.⁵³⁹ Ne vždy však probíhaly obchody bez problémů. Egypt vyjadřoval velkou nespokojenost především vůči reexportu svých produktů Československem do dalších zemí. V politických zprávách je konkrétně zmíněná podzemnice olejná a bavlna. Situaci bylo nutné řešit, jinak by Egypt sáhl ke snížení možnosti odběrů egyptských surovin.⁵⁴⁰ Reexport byl Egyptanům „*trnem v oku*“ už v dřívějším období, kdy o něm mluvil i sám prezident Násir při přijímání nového velvyslance Františka Zachystala. Konkrétně zmiňoval obavy o obchod s bavlnou. V jednu dobu bylo Československo dokonce jejím největším reexportérem a Násir prohlásil, že tuto situaci vnímá jako „*akt proti naší ekonomice*“.⁵⁴¹

V rámci ekonomických vztahů byly velmi zásadní otázky deblokace majetku, které se řešily od roku 1946. Od roku 1953 egyptské sekvestrační⁵⁴² úřady inkasovaly z našich uplatněných pohledávek necelou třetinu, zbývající dvě třetiny byly již promlčené. Československé pohledávky v Egyptě byly promlčené také kvůli tomu, že se vztahovaly k soukromníkům. Egyptské pohledávky v Československu dosahovaly přibližně stejné výše, ale na rozdíl od československých se vztahovaly

⁵³⁴ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 290.

⁵³⁵ *Statistická ročenka republiky Československé*, rok 1959, s. 364–369.

⁵³⁶ *Statistická ročenka Československé socialistické republiky*, rok 1965, s. 395.

⁵³⁷ *Statistická ročenka republiky Československé*, rok 1959, s. 364–369.

⁵³⁸ *Statistická ročenka Československé socialistické republiky*, rok 1961, s. 377.

⁵³⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. 44.065/57, Praha, 9. 7. 1957.

⁵⁴⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 032.619/62-9, Káhira, 26. 11. 1962.

⁵⁴¹ Cit. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 022.008/60, Káhira, 24. 2. 1960.

⁵⁴² Sekvestrace = uvalení nucené správy.

k národním podnikům, potažmo ke státu. Československá strana se proto snažila jejich výši snížit a to celkem nešťastným způsobem, kdy obviňovala egyptskou stranu z administrativních chyb.⁵⁴³ Problém byl také s vymáháním předválečných pohledávek v Egyptě, protože československá strana nevladnila přesný seznam dlužníků.⁵⁴⁴ Z politických zpráv je zřejmé, že pro Československo bylo jednání o deblokaci důležité, ne však natolik, aby samo bylo iniciátorem jednání.⁵⁴⁵ „Podle předběžných směrnic schválených ministry financí, zahraničních věcí a zahraničního obchodu mělo se vypořádání čs. a egyptských předválečných pohledávek provést formou globálního vypořádání a to tak, že uplatněné pohledávky obou stran, které dosahují přibližně stejné výše, byly vzájemně zrušeny a každá země by z bloku vázaného majetku druhé strany vypořádala podle svého uvážení pohledávky svých věřitelů.“⁵⁴⁶ Bylo ale patrné, že si Egypťané slibovali finanční prospěch.⁵⁴⁷

Právě rozvoj obchodních vztahů stál za zrodem generálního konzulátu v Alexandrii. Činnost generálního konzulátu byla zahájena již roku 1920, ale přerušena byla 9. září 1924. Ke znovuoobnovení činnosti došlo 3. dubna 1934, ale z úsporných důvodů byla pozastavena k 31. prosinci 1938. Po dlouhých dvaadvaceti letech byl konzulát povýšen na generální konzulát a jeho provoz opět zahájen 23. srpna 1961. Zástupcem ve sledovaném období byl generální konzul Jaromír Vašíček jmenovaný již 30. července 1961.⁵⁴⁸ Ke zřízení generálního konzulátu v Alexandrii mělo dojít na návrh ministerstva zahraničního obchodu.⁵⁴⁹ MZO zřízení konzulátu vidělo jako důležité proto, že jsme patřili mezi největší

⁵⁴³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. j. 6193/55, Praha, 26. 9. 1955.

⁵⁴⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. j. 3.088/54-taj., Praha, 7. 10. 1953.

⁵⁴⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. j. 143./1.994/54-taj., Praha, 18. 3. 1954.

⁵⁴⁶ Cit. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. j. 203/7.658/54-taj., Praha, 12. 8. 1954.

⁵⁴⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 410.393/54, Káhira, 13. 4. 1954.

⁵⁴⁸ Jiný pramen uvádí jako dobu jmenování již 1. června 1961 a 19. červen je uveden jako den, kdy dal se jmenováním souhlas prezident republiky. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, karton č. 36, č. j. 35037/61, Praha, 12. 6. 1961.

Jaromír Vašíček: Narodil se 3. listopadu 1925 v Dolních Bojanovicích na Hodonínsku. Ve svém vzdělání dosáhl titul inženýra a na MZV nastoupil roku 1954. Svoji kariéru započal jako attaché v Tel Avivu, kde působil do roku 1957. Poté byl přeložen do Káhiry, kde začínal na postu třetího sekretáře. Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa, Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*, Praha 2013, s. 641–642.

Dostupné na:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/vasicek_jaromir.html [cit. 10. 1. 2017].

⁵⁴⁹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 116.629/60-9, Káhira, 20. 6. 1960.

odběratele egyptské bavlny. Zároveň říkalo, že pokud bude egyptská strana vyžadovat reciprocitu, mělo by se jí vyhovět. Dále bylo navrženo, aby v Alexandrii bylo zřízeno obchodní oddělení.⁵⁵⁰ Pobočka obchodního oddělení v Alexandrii byla zřízena již roku 1952 a do jejího čela byl jmenován Vladimír Dvořák. Tato kancelář působila jako součást káhirského velvyslanectví. Problémem však bylo, že MZV SAR tuto pobočku nikdy oficiálně neuznalo. Kancelář tím pádem ani neměla diplomatickou imunitu.⁵⁵¹ Situace se dala vyřešit tak, že by funkci obchodního oddělení převzal generální konzulát, nebo by bylo egyptské straně nabídnuto zřízení obdobné pobočky v Československu. O alexandrijskou pobočku nechťelo Československo přijít kvůli odbytu bavlny a také námořní dopravě.⁵⁵² Tím pádem bylo nutné sehnat vhodnou budovu, která by měla odpovídající prostory. Reálně se uvažovalo o nákupu budovy, kde byla doposud umístěna pobočka obchodního oddělení. Mimo již stávajícího vybavení bylo nutné doplnit vozový park, zařídit kancelář generálního konzula a zřídit telefonní centrálu. Také se muselo počítat s byty pro další zaměstnance.⁵⁵³ Dne 6. ledna 1961 MZV obdrželo oficiální nótu o povolení zřízení generálního konzulátu v Alexandrii. Jeho otevření však bylo schváleno již 1. ledna. MZV SAR mělo ale značné obtíže s nepořádkem v archivu a proto došlo k doručení až o 3 měsíce později.⁵⁵⁴ Dne 19. června 1961 byl tedy jako generální konzul jmenován Jaromír Vašíček.⁵⁵⁵ Téhož roku byl vystaven 30. července konzulský patent pro Vojtěcha Lasovského,⁵⁵⁶ který působil jako konzul pro Alexandrii a přilehlou provincii Beheira.⁵⁵⁷ Mimo to Káhira už nebyla jediným místem, kde se pořádaly významné společenské akce. Při příležitosti desátého výročí založení Československé námořní plavby byl na generálním konzulátu v Alexandrii uspořádán koktail. Tohoto společenského setkání bylo hlavně využito k představení Zdeňka Králíka v jeho nové funkci konzula. Také byly

⁵⁵⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 138.843/60/122, Praha, 22. 4. 1960.

⁵⁵¹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 1087/Vaš/Li, Káhira, 18. 1. 1960.

⁵⁵² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 1087/Vaš/Li, Káhira, 18. 1. 1960.

⁵⁵³ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. j. 031876/60-9, Praha, 29. 11. 1960.

⁵⁵⁴ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 089/61, Káhira, 6. 3. 1961.

⁵⁵⁵ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, bez č. j., Káhira, 30. 7. 1961.

⁵⁵⁶ AMZV, f. DP – O 1955–1964, SAR, karton č. 36, č. 43.423/61, 29. 11. 1961.

⁵⁵⁷ AMZV, f. DP 1965–1975, SAR, karton č. 24, č. 061.250/73-DP, Praha, 1961.

Od roku 1973 zastával tuto funkci Zdeněk Králík. Srov. AMZV, f. DP 1965–1975, SAR, karton č. 24, č. 061.250/73-DP, Praha, 26. 7. 1973.

navázány a upevňovány vztahy s reprezentanty nových státních organizací v obchodě.⁵⁵⁸

Záhy na to, roku 1962 se rozhodovalo o zrušení několika konzulátů v zahraničí. Jedním z nich byl i alexandrijský, jeho činnost měla tedy velmi krátkého trvání. Generální konzul Vašíček byl odvolán 9. února 1962 s platností k 28. únoru. Činnost konzulátu byla zcela pozastavena k 1. březnu. Mělo se jednat o dočasné pozastavení činnosti s tím, že jeho dosavadní agendu bude vykonávat velvyslanectví v Káhiře. Do Káhiry měl být převezen veškerý inventář, spisovna apod.⁵⁵⁹

Co se týče celkového hodnocení vzájemných obchodních vztahů, můžeme vysledovat celkem zajímavá fakta. V hospodářské rovině byl podíl socialistických zemí na obchodu se SAR 3x vyšší než u ostatních afrických zemí.⁵⁶⁰ Od roku 1955 se hospodářské styky s Československem zintenzivňovaly a vrcholu dosáhly v roce 1961.⁵⁶¹ Poté, co ze SAR vystoupila Sýrie, došlo k ekonomickým změnám. Egypt zahájil vlnu zestátnění, poklesl kurz libry a omezily se styky především s USA. Tím se otevíral možný prostor pro Československo. To se také rozhodlo podpořit rostoucí egyptský průmysl nákupem jejich výrobků. Dalším tématem byla otázka úvěrů, kdy ČSR poskytla SAR úvěr na částku 7,5 mil. LEG splatných do pěti let.⁵⁶²

Až 70 % veškerého dovozu tvořily strojírenské výrobky. Z 80 % byla dovážena bavlna. V letech 1956–1962 dodalo Československo do Egypta až třicet investičních celků. Jejich hodnota byla okolo 100 miliónů korun.⁵⁶³ Výhradním dodavatelem se stal podnik zahraničního obchodu Technoexport.⁵⁶⁴ Největší dodávky putovaly například do cukrovaru v Edfú a mlýnice na cukrovou třtinu v Ermatu. Najdeme ale i příklady neúspěšných investic. Dokladem toho byly stížnosti na nekvalitní práci Přerovských strojíren, které dodávaly pro keramický

⁵⁵⁸ AMZV, f. DP – O 1955–1964, SAR, karton č. 36, č. 1961/61, Alexandrie, 30. 12. 1961.

⁵⁵⁹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 022.346/62-9, Praha, 23. 2. 1962.

⁵⁶⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 0131/63, Káhira, 5. 5. 1963.

⁵⁶¹ NA Praha, f. Ministerstvo zemědělství II – odbor zahraničních vztahů, zn. f. MZ II – ZV, karton č. 57, inv. č. 153, Cestovní zpráva, Brno, 20. 7. 1961.

⁵⁶² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 0435/61, Káhira, 22. 11. 1961.

⁵⁶³ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 682.

⁵⁶⁴ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 270.

závod Mostorod a rovněž šamotárnu El Sornaga.⁵⁶⁵ Další spolupráce proběhla například v oblasti kanalizačních prací, kdy 20. června – 12. července 1961 odcestoval do Káhiry na služební cestu Ing. Nikodým, kdy bylo jeho úkolem projednání prováděcího projektu kanalizačních čistíren Alexandrie východ a západ. Jednání se tedy zúčastnili zástupci československého Strojexportu a egyptských firem Egyco a Nimos.⁵⁶⁶ Významné byly také dodávky již uvedeného Strojexportu při výstavbě otočného mostu Benha, ocelového železničního mostu Dairout a železobetonového mostu Gíza.⁵⁶⁷

Celková bilance závazných dokumentů byla následující. Smluvně byly hospodářské styky upraveny dohodami z let 1955, 1959 a 1962. K tomu tu byla ještě dohoda o vědecko-technické spolupráci z roku 1957.⁵⁶⁸ Podepsána byla 11. března a nahrazovala dohody s Egyptem a Sýrií z roku 1957, které však nebyly pro vznik SAR naplněny. Dohoda na rozdíl od ostatních nepodléhala ratifikaci a její platnost se počítala ode dne podpisu.⁵⁶⁹ Dále tu byla dohoda o letecké spolupráci z roku 1959.⁵⁷⁰ Smlouva o obchodu a plavbě byla uzavřena 7. února 1959. Platnost

⁵⁶⁵ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 682.

Srov. Další dodávky: Továrna na obuv a gumárna v provincii Tahrir, cementárna v El Tebbinu, textilní závod Mahalla el Kubra, překlíčárna v Alexandrii, dýhárna v Káhiře, třtinová mlýnice pro cukrovar Kous a další. Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 270.

⁵⁶⁶ NA Praha, f. Ministerstvo zemědělství II – odbor zahraničních vztahů, zn. f. MZ II – ZV, karton č. 57, inv. č. 153, Cestovní zpráva, Brno, 20. 7. 1961.

⁵⁶⁷ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 271.

⁵⁶⁸ Dne 16. května 1957 byla v Káhiře podepsána Dohoda o vědecko-technické spolupráci, která byla 16. ledna 1961 rozšířena na Severní provincie SAR (oblast dnešní Sýrie).⁵⁶⁸ Uzavřením dohody také pozbyla platnost dohoda o výměně zboží mezi ČSSR a Sýrií z 3. května 1957. Zároveň přestal platit protokol, který upravoval otázky vědecko-technické spolupráce mezi těmito zeměmi. Proto vyvstala urgence, aby nová vědecko-technická dohoda platila i pro oblast SAR. Srov. AMZV, f. PO – O 1955–1964, SAR, karton č. 55, č. 020163/59, Káhira, 1. 4. 1959.

Ve vyhlášce ministra zahraničních věcí z 13. února 1958 je jako den sjednání dohody mezi vládou Československé republiky a vládou Egyptské republiky o vědecké a technické spolupráci uváděno 6. května 1957 a nabyla platnosti 13. ledna 1958. Srov. *Sbírka zákonů republiky československé*, rok 1958, s. 2.

⁵⁶⁹ AMZV, f. PO – O 1955–1964, SAR, karton č. 55, č. 217.556/59-PO, Káhira, 1959.

Vyhláška ministra zahraničních věcí z 8. února 1960 o dohodě mezi Československou republikou a Sjediněnou arabskou republikou o leteckých službách byla podepsána v Praze dne 14. srpna 1959 a nabyla platnosti 29. října 1959. Srov. *Sbírka zákonů: Československá socialistická republika*, rok 1960, s. 62.

⁵⁷⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 0131/63, Káhira, 5. 5. 1963.

Drobné dohody a úmluvy v oblasti letectví proběhly již v předchozích letech. Např. 21. července 1956 byl udělen agrément leteckému přidělení ZÚ Egypta v Praze brigádnímu generálu Ezzeldinu Ramzi. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 42.338/56, Praha, 30. 7. 1956. Později byla jeho funkce doplněna o titul attaché pro civilní letectví. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 40.867/58-DP, Praha, 27. 3. 1958. V pořadí dalším leteckým a zároveň vojenským

měla na dva roky a možnost prodloužení vždy po třech letech.⁵⁷¹ Zároveň obsahovala doložku o zacházení podle zásady nejvyšších výhod ve věcech obchodu a plavby. Obecně se zjednodušily formality mezi státy a ani jedna ze stran při dovozu zboží druhé země nevyžadovala konzulární faktury.⁵⁷²

6.7 Společensko-kulturní pozadí československo-egyptských vztahů a českoslovenští krajané v Egyptě

Kulturní vztahy s Egyptem měly v 50. letech proměnlivou intenzitu a stejně jako vztahy hospodářské a politické zaznamenaly hlavní rozvoj především ve druhé polovině, kdy bylo uzavřeno několik významných dohod. Mezi ně patřily dohoda o kulturní spolupráci z roku 1957⁵⁷³, další dohoda z roku 1961 a dohoda mezi rozhlasovou službou SAR a československým výborem pro rozhlas a televizi z roku 1959.⁵⁷⁴

Kulturní spolupráce mezi oběma zeměmi měla velkou tradici, jejíž převážná většina měla těžiště v orientalistice a začínala u jejich významných představitelů Františka Lexy a Bedřicha Hrozného. Kulturní spolupráce přetrvala do druhé světové války a poté byla znovu obnovena příjezdem dvou mírových pracovníků do Československa. Nový rozměr spolupráce získala v době, kdy se Egypt stal republikou. Prvními počiny byly fotografické výstavy v Egyptě, které vypovídaly o životě v Československu.⁵⁷⁵ Ministerstvo zahraničních věcí se také snažilo skrz umění přiblížit Egyptu běžný život v naší zemi, proto byla na budově

přidělcem se stal dne 20. července 1960 brig. gen. Burhanu Kayalu. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 14260/OSZ, Praha, 21. 7. 1961. Následně byl dne 14. dubna 1962 jmenován Mahmoud Abbas Abdel Hadi. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 41.186/62-DP, Praha, 22. 5. 1960. Dalším byl Hassan El Sayed Ahmed. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 41.769/63-DP, Praha, 19. 8. 1963.

⁵⁷¹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. j. 022/355/64, Praha, 7. 4. 1964.

⁵⁷² Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 252.

V publikaci Radomíra Macka je uvedeno, že smlouva byla uzavřena na tři roky. Srov. Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 260.

⁵⁷³ Dohoda o kulturní spolupráci byla sjednána 19. října 1957, jako vyhláška ministra zahraniční byla vydaná 28. srpna 1958 a účinnosti nabyla 24. března 1958. Srov. *Sbírka zákonů Republiky československé*, rok 1958, s. 117.

⁵⁷⁴ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. j. 123.437, Káhira, 16. 7. 1954.

⁵⁷⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 325/56-K, Káhira, 9. 2. 1956.

velvyslanectví v dubnu 1954 otevřena výstava *Životní úroveň v Československu*.⁵⁷⁶ Roku 1954 se dokonce Egypt zúčastnil filmového festivalu v Karlových Varech a celkově můžeme říci, že se v rámci filmové spolupráce začala rodit nová tradice. Zprvu mělo větší úspěch nekomerční promítání v soukromých egyptských organizacích. Československé filmy byly nezdědka využívány k různým formám vzdělávání. Například ředitel pro sport a sociální záležitosti Ali Hafez zorganizoval promítání československého filmu *Pracovní zálohy nastupují*, jehož se účastnilo na třicet profesorů tělesné výchovy, kteří se zájmem sledovali především organizaci nástupů.⁵⁷⁷ Film byl také promítnut na ministerstvu výchovy a několika školách. Další film *Cesta do pravěku*, který byl prezentován jako vzdělávací, byl promítnut v Káhirském kině Rivoli.⁵⁷⁸

Roku 1955 se také začaly objevovat překlady českých a slovenských knih do arabštiny, jako byla například *Reportáž* Julia Fučíka.⁵⁷⁹ Od prvních překladů knih netrvalo příliš dlouhou dobu k prvním zájezdům československých spisovatelů do Egypta. Mezi ty významné můžeme určitě zařadit cestu delegace Svazu československých spisovatelů v květnu 1958.⁵⁸⁰ O měsíc později je následovala delegace československých novinářů.⁵⁸¹ Egyptští zástupci se také účastnili festivalu Pražské jaro.⁵⁸² Důležité události se ale odehrály spíše ve druhé polovině 50. let. Například roku 1956 odcestovali do Československa první

⁵⁷⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 6, č. 841/54, Káhira, 27. 5. 1954.

⁵⁷⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 325/56-K, Káhira, 9. 2. 1956.

⁵⁷⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 0186/56-F, Káhira, 8. 2. 1956.

⁵⁷⁹ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 024.923/61-9, Káhira, nedatováno.

⁵⁸⁰ Delegace byla pouze dvoučlenná – František Vrba a Vladimír Oleríny. Svaz egyptských spisovatelů v Klubu povídek uspořádal odpolední čaj. Bylo tudíž společensky žádoucí uspořádat na oplátku podobnou společenskou akci. Čechoslováci ale neměli vhodné prostory. Nakonec byl uspořádán skromný koktail v bytě chargé d'affaires Zdeňka Králíka. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 1120/58-Kr/H, Káhira, 16. 5. 1958.

⁵⁸¹ Při této příležitosti uspořádal velvyslanec Karpíšek slavnostní koktail, který měl velmi vysokou návštěvnost. Dorazilo celkem přes sto osob a zprávy o něm se objevily i v místním tisku. Srov. AMZV, f. DP – O 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 1296/58/AK/II, Káhira, 6. 6. 1958.

⁵⁸² Festival Pražské jaro se snažilo Československo v Egyptě co nejvíce zpropagovat a nalákat na něj egyptské hudebníky. Zpočátku o něj nejevili téměř žádný zájem, což by se dalo vysvětlit i tím, že kulturní život v Egyptě byl velmi chudý a Egyptané se tudíž nezajímali ani o tento typ akcí v zahraničí. Do propagace se zapojilo i Československé kulturní středisko v Káhiře formou uspořádání fotografické výstavy. Srov. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 2420/61, Káhira, 30. 7. 1961.

stipendisté⁵⁸³ a do Egypta zavítal zájezd Janáčkova a Novákova kvarteta. Na základě pozvání egyptského ministra národního vedení navštívil Egypt šéfredaktor Rudého práva Koucký, redaktor Československého rozhlasu Čapek a mnoho dalších. Nejdůležitější událostí byla cesta oficiální kulturní delegace. Cesta této delegace byla již zmíněna v podkapitole týkající se československé egyptologie. Nyní bych se zaměřila na skutečnosti, které stály v jejím pozadí a byly spjaty s politickými otázkami. Jednání o výměně kulturních delegací započala již roku 1955. Členové měli být pouze zástupci kulturní sféry, nikoli vládních kruhů. Pro egyptskou stranu byla tato skutečnost nepřijatelná, protože vylučovala možnost případného podepsání kulturní dohody. V depeši ministerstva zahraničních věcí č. 118.361 bylo explicitně uvedeno, že delegace není pověřena jednat o uzavření kulturní dohody, na připomínky velvyslanectví bylo nakonec toto stanovisko přehodnoceno a delegace byla oprávněná jednat o textu návrhu kulturní dohody. Delegace tedy odcestovala do Egypta ve dnech 26. května až 27. června a v jejím vedení stál Adolf Hoffmeister.⁵⁸⁴ Dále se účastnili slovenský herec Andrej Bagar, redaktor Jaroslav Putík, egyptologové František Lexa a Zbyněk Žába a kameraman Ivan Frič.

Egyptské úřady také měly návrh o možné vědecké spolupráci a pomoci našich egyptologů v egyptologickém Dokumentačním středisku v Káhiře, záchraně památek v Núbii a účasti na archeologických vykopávkách. O všech těchto skutečnostech bylo ale již dříve jednáno mezi egyptology Selimem Hassanem a Ahmedem Badawym a Františkem Lexou a Zbyňkem Žábou. Otázkou tedy zůstává, zda Zbyněk Žába cestoval do Egypta se zcela jasným plánem na zřízení československého egyptologického pracoviště, či bylo vše souhrou náhod a příznivých událostí. Faktem ale zůstává, že po návratu kulturní delegace zpět do Československa se začali Žába a Lexa s pracovníky ministerstva školství

⁵⁸³ Z důvodu politické situace nastal větší příliv studentů až na přelomu 1957/1958. Srov. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. j. 440/57-AK, Káhira, 5. 2. 1957.

⁵⁸⁴ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 65. Srov. Kateřina Malcová uvádí, že kulturní delegace byla vedena slovenským hercem Andrejem Bagarem. V pramenech AMZV jsem se též setkala s uvedením jména Adolf Hoffmeister.

a kultury podílet na vytváření konceptu kulturní dohody, která měla obsahovat i návrh zřízení Československého egyptologického ústavu v Praze i Káhiře.⁵⁸⁵

Velký obdiv mělo v Egyptě také československé školství. Příkladem byla přednáška uspořádaná na střední průmyslové škole v Port Saidu, kde byl více jak půlhodinový monolog věnován Československu. Prostor byl také pro dotazy ohledně organizace a systematizace československého školství. Na závěr byly promítnuty československé filmy, kde největší úspěch sklídl film *Československo*.⁵⁸⁶ Z výše uvedených příkladů je tedy zřejmé, že kulturní styky byly velmi pestré a týkaly se různých odvětví. Vzhledem k jejich stále větší četnosti bylo žádoucí je zaštitit oficiálně platným dokumentem. Roku 1957 byla tak první vlna kulturních styků završena uzavřením kulturní dohody.

Dalším významnou událostí v tomto roce byl začátek působení odborníků z Československa na High school of Languages (Vysoké škole cizích jazyků).⁵⁸⁷ Prvním vyučujícím českého jazyka na Univerzitě krále Fuada I. byl Otakar Pecháček, který výuku rozšířil i o ruský jazyk.⁵⁸⁸ Výuka českého jazyka byla později zavedena i na Univerzitě Ajn Šams. Mezi významné Čechy, kteří vyučovali v Egyptě, patřili například Rudolf a Zdenka Veselí a Ladislav Drozdík. Tyto významné osobnosti stáli také při zrodu české arabistiky. Jednou z významných prací, která vyšla až roku 1965, byla učebnice *Egyptská hovorová arabština*, která vznikla ve spolupráci Rudolfa Veselého a Jaroslava Oliveriuse.⁵⁸⁹ Řada umělců také cestovala do Egypta prezentovat svoji uměleckou tvorbu. Příkladem byl zájezd Slovenského Ludového uměleckého kolektivu (SLUK), jehož členové vystupovali v káhirské opeře a v halách v Alexandrii a Port Saidu a dokonce zkraje března vystoupili na soukromé garden party velvyslance Karpíška.⁵⁹⁰

Kulturní styky se Sýrií se odehrávaly v obdobném duchu, ale přeci jen s menší intenzitou. I do této země dorazili českoslovenští odborníci, umělecké

⁵⁸⁵ Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013, s. 23–26.

⁵⁸⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, 396/57/F, Káhira, 6. 2. 1957.

⁵⁸⁷ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 024.923/61-9, Káhira, nedatováno.

⁵⁸⁸ NA, f. ČÚZ II, karton č. 11, inv. č. 68, Káhira, 10. 6. 1957.

⁵⁸⁹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 683.

⁵⁹⁰ AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 756/57-KA, Káhira, 9. 3. 1957.

soubory a kulturní delegace a také došlo k uzavření kulturní dohody. Poté, co se země spojily v SAR, nebyla ani jedna z kulturních dohod nijak narušena.⁵⁹¹

Právě již výše zmíněná první dohoda o kulturní spolupráci přinesla zásadní rozvoj vzájemných vztahů. Bylo tudíž čím dál více žádoucí zřídit na půdě Egypta instituci, která by sloužila jako zázemí pro kulturní aktivity. Prvořadým úkolem bylo nalézt vhodný objekt, kde by bylo zřízeno Československé kulturní středisko. Stěžejním kritériem nebyla jenom cena, ale i velikost prostor. Součástí střediska měl totiž být i kino sál, kam by se vešlo minimálně sto osob,⁵⁹² přičemž v konečné fázi měl místa dokonce pro dvě stě osob,⁵⁹³ O zřízení kulturně-informačního střediska v Káhiře bylo uvažováno již roku 1956. Středisko mělo provádět následující úkoly: informační, filmovou, hudební a kulturně osvětovou službu.⁵⁹⁴ Svoji činnost ale zahájilo 15. prosince o čtyři roky později a bylo schváleno kulturním plánem na rok 1959. Proto i když nebylo zcela dobudováno, bylo důležité, aby k jeho otevření došlo nejdéle v prosinci. Situace byla vyřešena rafinovaně. Prozatím se veřejnosti otevřela pouze část prostor s tím, že druhé křídlo bude dobudováno v následujících měsících.⁵⁹⁵ Zpočátku kulturní středisko pořádalo především filmové večery a tím přispělo k rozšíření povědomí o Československu. Dále pořádalo hudební večery, koncerty a výstavy. Podle statistik kino kulturního střediska navštívilo okolo tří tisíc osob měsíčně.⁵⁹⁶ Středisko se svojí činností neomezovalo pouze na prostor Káhiry, ale kulturní akce pořádalo i v Alexandrii. Egyptské úřady měly k této činnosti výhrady, protože aktivity, které byly pořádány v Alexandrii, brali jako nezávislé od Káhiry. Úřady proto požadovaly, aby byla podána oficiální žádost na Ministerstvo zahraničních věcí SAR o prodloužení činnosti i na oblast Alexandrie.⁵⁹⁷ Nutno poznamenat, že kulturní akce pořádané v Alexandrii rozhodně nebyly zanedbatelné. Roku 1961 zde proběhla československá výstava skla, která se stala největší akcí za poslední

⁵⁹¹ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 024.923/61-9, Káhira, nedatováno.

⁵⁹² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 6, č. 110262, Káhira, 25. 9. 1959.

⁵⁹³ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. j. 022/355/64, Praha, 7. 4. 1964.

⁵⁹⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 6, č. 56.735/58-VII/3, Káhira, 24. 12. 1958.

⁵⁹⁵ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 0363/59-Kr/st, Káhira, 25. 12. 1959.

⁵⁹⁶ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 024.923/61-9, Káhira, nedatováno.

⁵⁹⁷ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 0254/61, Káhira, 12. 7. 1961.

dobu v tomto městě vůbec.⁵⁹⁸ Kulturní středisko tedy sloužilo k propagaci Československé kultury a k tomu významně dopomohl časopis *Československo dnes* produkován v jeho spolupráci, který až do roku 1990 vycházel každý měsíc i v arabštině.⁵⁹⁹

Významná kulturní spolupráce se tedy odehrávala i v oblasti tisku a literatury, v arabštině vyšla dokonce řada českých klasických děl, jako příklad *Matka* od Karla Čapka.⁶⁰⁰ V knize byla obsažena arabská předmluva, která ve své podstatě obhajovala loajalitu občanů k válce.⁶⁰¹ Kniha tak svým osobitým způsobem přispěla k ospravedlnění arabsko-izraelské války. Jednalo se také o první československou hru, která vyšla v arabštině knižně.⁶⁰² Koncem roku 1960 začalo velvyslanectví v Káhiře vydávat krátké tiskové zprávy, přičemž MZV přímo kladlo důraz na to, aby byly vydávány jen takové zprávy a prohlášení, které mohou přispět k propagaci Československa a vzbudit v Egyptě zájem.⁶⁰³ MZV si také dávalo velmi záležet na mediálním obrazu naší země v Egyptě, tudíž tu byl i apel na přísnější prověřování egyptských novinářů, kteří mohou odcestovat do Československa.⁶⁰⁴

I Egyptané usilovali o rozšíření egyptských periodik v Československu. Jedním z nich byl kulturně-politický měsíčník *Al-Ghadd* (Zítřek). Zástupce časopisu argumentoval tím, že časopis objektivně reflektuje situaci v Egyptě a může být přínosem pro ČAV a Univerzitu Karlovu, přičemž měl být vyměněn za vhodné československé materiály.⁶⁰⁵ Poté, co byla v Egyptě zřízena na jaře 1955 nová tisková kancelář soukromého charakteru, projevila zájem o spolupráci s ČTK o výměně důležitých informací. Československá strana se k tomu stavěla kladně, protože šlo o další možnost, jak šířit tiskové zprávy v Egyptě. Z rozhovoru s Arnoštem Karpíškem a radou egyptského vyslanectví Zawahrim bylo také zřejmé,

⁵⁹⁸ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 094.62, Káhira, 15. 3. 1963.

⁵⁹⁹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 683.

⁶⁰⁰ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 37717/61-VII/2a, Praha, 11. 8. 1961.

⁶⁰¹ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 1484, Praha, 31. 5. 1961.

⁶⁰² AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 2833/61, Káhira, 10. 10. 1961.

⁶⁰³ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 021.311/61-9, Káhira, 1. 2. 1961.

⁶⁰⁴ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 021.311/61-9, Káhira, 1. 2. 1961.

Byl doložen i případ novináře Vasim Kháleda z *Al Goumhourije*, jehož nezájem o ČSSR měl za následek nepřesné informace v egyptském tisku.

⁶⁰⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 6, č. 4008/58-Kr., Káhira, 5. 12. 1958.

že egyptská vláda nemá dostatečný přehled o československých významných osobnostech. Zawahri dokonce vyslovil přání o darování stručných biografíí členů vlády a dalších význačných osobností. Egyptská strana také usilovala o zřízení honorárního konzulátu v Československu, k čemuž se československá strana postavila záporně.⁶⁰⁶

Pro upevnění vzájemných vztahů byla uzavřena i dohoda mezi rozhlasovou službou SAR a československým výborem pro rozhlas a televizi. Obě strany se zavázaly, že si budou vyměňovat televizní a rozhlasový materiál a ke statním svátkům bude připraveno třiceti minutové video. Tato dohoda nabyla platnosti dnem podpisu a platila na dva roky. Dohoda mohla být automaticky prodloužena o další dva roky, když strany budou plnit závazky a ani jedna ze stran smlouvu nevypraví. Kdyby ale takový případ nastal, byla stanovená tříměsíční výpovědní lhůta.⁶⁰⁷ Dohoda byla předložena československým zástupcem Jaromírem Hřebíkem, který navštívil SAR 7. – 18. ledna 1959 jako člen československé kulturní delegace.⁶⁰⁸ Již v minulosti navštívila egyptská rozhlasová delegace Československo a bylo na čase, aby cesta byla reciproční.⁶⁰⁹ Spolupráce mezi oběma rozhlasovými službami probíhala úspěšně. Bylo zaznamenáno pouze jedno pochybení z egyptské strany, kdy vysílala československý film *Matka*, který nebyl předem schválen cenzurou.⁶¹⁰ Na pořádání filmových představení se dokonce podílel i diplomatický sbor. Jedno z významných promítání se uskutečnilo 26. listopadu 1957 v hotelu Continental. Pozvání přijalo celkem přes dvě stě osob a byly promítány filmy *Týden mezi přáteli* a *Hra o život*. Toto promítání bylo specifické také v tom, že ho doprovázela řada obtíží technického rázu. Promítání jako takové měl zajistit hotel, protože československé velvyslanectví nedisponovalo potřebnou technikou. V průběhu večera bylo promítání několikrát přerušeno a celá situace „budila dojem připravené nástrahy“. Hlavní podezřelí byli zástupci velvyslanectví

⁶⁰⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 120.534/55-A0/2, Káhira, 1. 6. 1955. Důvod nebyl nikde explicitně uveden.

⁶⁰⁷ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 117127/59, Káhira, 8. 6. 1959.

⁶⁰⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. j. 27-6/59, Praha, 23. 1. 1959.

⁶⁰⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 117127/59, Káhira, 8. 6. 1959.

⁶¹⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 423/57-F, Káhira, 9. 2. 1957.

USA a SRN, kteří měli údajně podplatit personál hotelu a způsobit tak tyto nepříjemnosti.⁶¹¹

Druhá dohoda o kulturní spolupráci měla za úkol vztahy ještě více zintenzivnit. Československý svaz mládeže navázal přátelské styky s Egyptským sdružením pro mezinárodní korespondenci.⁶¹² Další formou kontaktů bylo zaslání časopisu *Československá mládež*.⁶¹³ Nadále také pokračovala tradice kulturních delegací. Dne 31. října 1961 přijela do Československa sedmičlenná egyptská kulturní delegace⁶¹⁴. Už o dva roky dříve navštívila československá kulturní delegace Egypt a dostalo se jí velké pozornosti a dokonce přijetí u prezidenta Násira. Proto bylo navrženo, aby egyptskou delegaci přijal předseda vlády Viliam Široký. Československo mělo již v Káhiře své kulturní středisko, proto bylo určitým zklamáním, že egyptská strana stále neuvažovala o recipročním zřízení v Praze. V rámci pokračující spolupráce se obě strany zavázaly k výměně studentů, vysokoškolských lektorů, podpoře cestovního ruchu, podpoře návštěv uměleckých souborů apod.⁶¹⁵ a dohoda nabyla konečné platnosti 31. prosince 1961.⁶¹⁶

Specifickou formou kulturních vztahů byla filmová spolupráce⁶¹⁷, kdy se Československo od počátku 50. let snažilo prorazit do Egypta se svojí filmovou tvorbou. Je nutné podotknout, že o filmy byl skutečně zájem a postupem času si získávaly svoji popularitu. Egyptané měli dokonce československou filmovou tvorbu do určité míry za svůj vzor. Svědčí o tom například projevy zájmů o návštěvy Barrandovských ateliérů.⁶¹⁸

Vůbec první projekce československých filmů v Egyptě se uskutečnila 2. července 1953. Promítány byly filmy *Lenin v Praze*, *Bedřich Hrozný* a *Vstanou noví bojovníci*. Promítání se účastnilo kolem padesáti osob. Cílem bylo seznámit se

⁶¹¹ AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 4041/57-Kr/PŠ, Káhira, 9. 12. 1957.

⁶¹² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 109.552/61-9, Praha, duben 1961.

⁶¹³ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. j. 1446/1, Praha, 19. 4. 1961.

⁶¹⁴ Školská a kulturní delegace cestovala do ČSR už na přelomu října a listopadu 1960, měla ale spíše průzkumný charakter. Srov. AMZV, TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 024.923/61-9, Káhira, nedatováno.

⁶¹⁵ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 35518/61-VII/2a, Praha, 18. 9. 1961.

⁶¹⁶ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. j. 2704/60-kor, Káhira, 12. 10. 1960.

⁶¹⁷ O filmové spolupráci podrobně pojednává práce Elišky Malečkové. Srov. Eliška MALEČKOVÁ, *Československo-blízkovýchodní filmové kontakty v 50. a 60. letech*, diplomová práce, Brno 2014.

⁶¹⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 125.683/54-A0-2, Praha, 6. 8. 1954.

se členy zastupitelských úřadů a připravit si půdu pro další propagační akce Československa v Káhiře. Filmové promítání mělo vesměs pozitivní ohlasy. K tomu jistě přispěl fakt, že v jeho průběhu bylo podáváno občerstvení a pro lepší porozumění obsahu filmu, byly pro pozvané připraveny brožury v jejich mateřském jazyce.⁶¹⁹ Dalo by se říci, že postupem času se československé filmy v Egyptě začaly těšit velké oblibě a jejich promítání na československém velvyslanectví začalo nabývat na pravidelnosti. Zajímavé bylo promítání v zahradě rezidence československého velvyslanectví 15. června 1955, kdy byl uveden loutkový film *Arie prerie* a hlavní film večera *Cirkus bude*. Účastníci byli většinou členové zahraničních zastupitelských sborů, ale i významní tamní političtí představitelé.⁶²⁰ Dne 20. května 1955 byl promítnut další film *Rodná zem*. Toto promítání mělo trochu odlišný charakter, protože bylo primárně určeno československým krajanům v Egyptě.⁶²¹ Ze strany Československa byla snaha dávat filmové spolupráci stále nový rozměr. Proto byl do Káhiry vyslán pan Haise, který měl dojednat distribuci československých filmů v Egyptě a egyptských filmů v Československu. Dohoda se týkala výměny čtyřiceti československých a třiceti egyptských filmů. Mezi prvními vybranými filmy byly *Únos*, *Cirkus bude* a *Byl jednou jeden král*.⁶²² V roce 1958 byl v Československu uveden první hraný egyptský film *Pod žhnoucím nebem*.⁶²³

V roce 1959 byl uspořádán týden československého filmu v SAR, který ve dnech 9. – 14. března proběhl velmi úspěšně v Káhiře. Ve dnech 19. – 27. dubna měl být uskutečněn v Damašku. Další v pořadí byl Bagdád.⁶²⁴ Pro srovnání můžeme uvést, že obdobný festival se konal v Československu v roce 1964 a oproti tomu káhirskému byl hojněji navštěvován.⁶²⁵ Obdobná akce se konala i o dva roky později, kdy se v Praze ve dnech 27. listopadu – 3. prosince 1961 uskutečnil týden arabského filmu. Při této příležitosti do Prahy přicestovala tříčlenná delegace.⁶²⁶

⁶¹⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 6, č. 909/53, Káhira, 17. 7. 1953.

⁶²⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 6, č. j. 1365/55-AK, Káhira, 24. 6. 1955. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 1365/55-AK, Káhira, 24. 6. 1955.

⁶²¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 6, č. j. 1213/55-F, Káhira, 9. 6. 1955.

⁶²² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 6, č. j. 2739/56-F, Káhira, 6. 10. 1956.

⁶²³ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 257.

⁶²⁴ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 6, č. 1540/56-Kar, 23. 3. 1959.

⁶²⁵ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 041/62, Káhira, 31. 1. 1962.

⁶²⁶ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. j. 127.051/61, Praha, 6. 11. 1961.

Již dříve byla mimo jiné obnovena koprodukce filmů *Šeherezáda* a *Poklad faraonů* a padl zde návrh přizvat ke koprodukcí třetí stranu.⁶²⁷ Jednání o koprodukcí probíhala od roku 1958 mezi Barrandovem a Missr Univerzal. Z důvodu politické situace byla i přes schválení jednání zastavena a od smlouvy bylo ze strany Československa upuštěno. Vzhledem k tomu, že již byly hotové scénáře a na filmy byly vynaloženy značné náklady, byl ze strany Egypta zájem ve spolupráci pokračovat, proto navrhl vstup třetí strany, konkrétně Německé spolkové republiky.⁶²⁸ Od projektu *Poklad faraonů* bylo nakonec definitivně upuštěno. O možnosti realizace filmu *Šeherezáda* se diskutovalo i v následujících letech, ale z důvodu vysokého rozpočtu se realizace ani tohoto filmu neuskutečnila.⁶²⁹

Snahy o prohloubení spolupráce byly i v oblasti hudby. Dokladem toho byla účast Egypta na festivalech Pražské jaro. Egypt se účastnil již v ročnících na počátku 50. let, ale od roku 1957 bylo v plánu vydávání brožury o egyptské hudební tvorbě, která měla být na festivalu distribuována. Stejně tomu bylo i v následujících letech.⁶³⁰ Filmová tvorba hrála v 50. letech svoji významnou roli i při udržování společenských kontaktů s nejrůznějšími zahraničními politickými představiteli a mnohdy promítání československého filmu tvořilo hlavní část kulturního programu.⁶³¹

Pro širší veřejnost měla největší význam spolupráce v oblasti školství a vzdělávání.⁶³² V 50. a 60. letech bylo také natočeno asi dvacet krátkometrážních filmů zabývajících se Egyptem. Vůbec první filmy o Egyptě vznikly jako zakázkové reportáže. Jednalo se například o filmy *Čerpací stanice Amira v Egyptě*, *Československá průmyslová výstava v Káhiře*, *Den v Káhiře* a další.⁶³³

⁶²⁷ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 113.126/60-9, Praha, 17. 5. 1960.

⁶²⁸ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 113.126/60-9, Praha, 17. 5. 1960.

⁶²⁹ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 4, *Československo-egyptská filmová koprodukce, Dopis zastupitelského úřadu v Káhiře ministerstvu zahraničních věcí*, Káhira, červen 1962.

⁶³⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 6, č. 63.933/E/II/1/56, Praha, 17. 10. 1956.

⁶³¹ Např. Promítání filmu *Němá barikáda* 1. dubna 1957 při příležitosti počátku Ramadánu. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 1578/57/Su/Šel, Káhira, 23. 5. 1957.

⁶³² Při zmínce o školství nesmíme opomenout ani sportovní aktivity jako například v lednu 1956 účast Čechoslováků na cyklistických závodech *Kolem Egypta. Šťastnou cestu do Egypta*, Mladá fronta, 5. 1. 1956.

⁶³³ Eliška MALEČKOVÁ, *Československo-blízkovýchodní filmové kontakty v 50. a 60. letech*, diplomová práce, Brno 2014, s. 116–117.

V tomto období začala intenzivněji pronikat čeština do egyptských vzdělávacích institucí. S rozvojem výuky češtiny v Káhiře bylo potřebné do Káhiry získat i československé profesory. Mezi první patřili manželé Joskovi.⁶³⁴ Egyptští studenti měli také zájem o studium v Československu, protože jim tamní prostředí nenabízelo takové možnosti a výběr studijních oborů. Tím, jak se zpříšňovala pravidla a povolení studia v Rakousku a Německé Spolkové republice, zvýšil se zájem o studium v Československu.⁶³⁵ Tito studenti se čím dál častěji obraceli na zastupitelský úřad s žádostí o udělení vstupních víz do Československa.⁶³⁶ V roce 1957 k nám odcestovali jedni z prvních egyptských stipendistů.⁶³⁷ Mělo se jednat především o středoškolské studenty, ale nakonec největší počet byl z řad studentů postgraduálních.⁶³⁸ Pro léta 1956 a 1957 bylo nabídnuto devadesát míst pro stipendisty z málo rozvinutých zemí, z toho dvacet pět Egyptanům. Z důvodu napjaté politické situace se jejich odcestování oddálilo a byli přijati ke studiu až pro léta 1957/1958.⁶³⁹ Ani zde se spolupráce neobešla zcela bez problémů. Zejména zájemci v oblasti postgraduálního vzdělávání nezasílali včas potřebné dokumenty a tím bylo jejich přijetí pozdrženo.⁶⁴⁰ Navíc egyptská vláda nechtěla nechat studovat své občany po celou dobu pěti let z důvodu obavy, že by mohli podlehnout komunistickým vlivům.⁶⁴¹ Velká část stipendistů studovala na Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně, ale mezi studenty byli i ti, kteří měli zájem o jiné obory než techniku a vojenství. Od roku 1961 začala v Praze fungovat Univerzita 17. listopadu, kde mohli mladí lidé z rozvojových zemí studovat společenské vědy v angličtině a francouzštině. Možné bylo i studium na jiných univerzitách, ale tam byla znalost češtiny podmínkou.⁶⁴²

⁶³⁴ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 46129/59/VII/3, Praha, 3. 11. 1959.

⁶³⁵ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 10676/58-Kp, Vídeň, 23. 12. 1958.

⁶³⁶ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 52.140/58-VII/5, Praha, 13. 12. 1958.

⁶³⁷ Několik prvních studentů zavítalo do Československa už předcházející rok.

⁶³⁸ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 11633/58-K/5, Praha, 11. 3. 1958.

⁶³⁹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 102.711/57, Praha, nedatováno.

⁶⁴⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 48517/59-VII/5-6041, Praha, 24. 11. 1959.

⁶⁴¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. 102.711/57, Praha, nedatováno.

⁶⁴² Alexandr ORT, *Česká zahraniční politika*, Plzeň 2005, s. 182.

Velkou kulturní událostí byla nesporně recepce pořádaná na počest Jaroslava Heyrovského, držitele Nobelovy ceny z roku 1959, který tou dobou přednášel na National Research Centre. Recepce se konala 14. března a byla hojně navštěvená i přesto, že právě probíhal Rammadán. Československý chargé d'affaires vtipně glosoval s tím, že alespoň nebyly vysoké náklady na občerstvení. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 0100/60/Pe, Káhira, 16. 3. 1960.

Univerzita 17. listopadu také sloužila k přípravě studentů pro studium na jiných vysokých školách. Studenti byli také organizováni do svazů podle kontinentů a států.⁶⁴³

V rámci společenských a kulturních styků bylo také důležité udržovat kontakt s Čechoslováky žijícími v Egyptě. Nyní si ve stručnosti připomeneme osud československé kolonie po druhé světové válce a zároveň se přesuneme ke stavu v 50. letech. Na rozdíl od předchozích let se od druhé poloviny 50. let tento úkol příliš nedařilo naplnit. Jedním z důvodů byl i dramatický pokles počtu našich občanů v této zemi. Československá kolonie⁶⁴⁴ v Egyptě se tvořila již po první světové válce. Ve 20. letech čítala okolo dvě stě osob, ve 30. letech to bylo téměř pět set. Po druhé světové válce došlo ke značnému úbytku členů, a to více než o polovinu. Český tisk uváděl, že v roce 1947 žilo v Egyptě okolo dvě stě občanů české národnosti. Jednalo se vesměs o skláře nebo zaměstnance firmy Baťa či Škoda. Mnoho z nich bylo sdruženo ve spolku Lidice.⁶⁴⁵ Objevily se i myšlenky na zřízení československé školy, ale pro velmi nízký počet dětí a navíc různého věku, bylo její založení nereálné. Větší potenciál byl v ekonomické rovině, kde činnost zaštiťovalo Československé hospodářské sdružení pro Egypt a Súdán, které mělo zpřehlednit činnost a vyvrátit obavy ze vzájemné konkurence.⁶⁴⁶

Počet československých obyvatel v Egyptě tedy nikdy nebyl závratně vysoký, přesto v 50. letech ještě došlo k jeho drastickému snížení. Z archivních materiálů je také velmi obtížné zjistit počet československých občanů, kteří v té době v Egyptě žili. Většina z nich již neudržovala kontakt se zastupitelským úřadem v Káhiře a neúčastnila se zde oslav svátků, pořádání recepcí apod. Tím pádem velvyslanectví postupně ztrácelo přehled o jejich počtu i činnosti.⁶⁴⁷ Velmi

⁶⁴³ Veronika Kuthanová ve své práci hovoří o svazech studentů např. z Alžírsko, Tuniska, Maroka, Sýrie. O studentech z Egypta se zde nezmiňuje. Můžeme tedy usoudit, že netvořili natolik početnou komunitu. Srov. Veronika KUTHANOVÁ, *Národnostní situace Československa v letech 1948–1989. Sondy do problematiky imigrace do ČSR/ČSSR a postavení legislativně uznaných národností/menšin*, diplomová práce, Brno 2010, s. 37–38.

⁶⁴⁴ Vůbec prvním Čechem, který prokazatelně pobýval v Egyptě, byl Martin Kabátník vyslaný českobratrskou jednotou v roce 1539. Srov. Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 255.

⁶⁴⁵ Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v letech 1948–1953*, Mezinárodní vztahy, č. 1, 2015, s. 83.

⁶⁴⁶ NA Praha, f. ČÚZ II, karton č. 11, inv. č. 68, Káhira, leden 1947.

⁶⁴⁷ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 034/62-Str./k., Káhira, 11. 7. 1962.

omezená komunikace československých krajanů s rodnou zemí nebyla pouze záležitostí Egypta, ale Afriky obecně. Na počátku 50. let žilo v Africe okolo dvou tisíc Čechoslováků, kteří byli s Československem jen výjimečně ve spojení formou výměny individuální korespondence. Nejsilnější československý kroužek „*Quelo*“ se nacházel v Jižní Rhodesii a i on měl pouze dvacet členů.⁶⁴⁸

Přesto od meziválečného období existovaly snahy o zaštitění a institucionalizaci péče o krajiny v zahraničí. V roce 1926 byl založen Československý ústav zahraniční, jehož činnost byla přerušena v roce 1938. Krátce po skončení druhé světové války byl 15. května 1945 založen Zahraniční ústav, který v ideové rovině navazoval na činnost předcházející instituce. Ústav obstarával celkem širokou agendu a jeho úkoly se dělily do skupin – vědecká, propagační, školská, kulturní, sociální, hospodářská a jiná činnost. Zahraniční ústav sledoval situaci především u evropských krajanů, nicméně nebyl opomenutý ani Egypt.⁶⁴⁹

Z dostupných údajů vyplývalo, že mnoho československých občanů, kteří žili v Egyptě, se po druhé světové válce přestěhovalo do Austrálie, Jižní Ameriky či Kanady. Další významná vlna emigrace nastala po vypuknutí arabsko-izraelských konfliktů.⁶⁵⁰ Především v souvislosti s československými dodávkami zbraní do Izraele se českoslovenští krajané ocitli v nesnadné situaci. U řady z nich byly provedeny domovní prohlídky a byli i vyšetřováni policií. Navíc řada osob s prošlým pasem se rozhodla, že o nový už nepožádá.⁶⁵¹ Následující vlna emigrací odstartovala po napadení Suezského průplavu roku 1956. Dalo by se říci, že v Egyptě zůstaly především české osoby, které si nadále udržely československé občanství. I ti občané, kteří v Egyptě zůstali, víceméně přerušili styk s československým zastupitelským úřadem v Káhiře. Z dostupných údajů tak vyplývalo, že v Egyptě žilo pouze okolo padesáti krajanů.⁶⁵² Zajímavé také bylo, že dvacet devět z těchto krajanů byli učitelé-řeholníci, kteří zde vyučovali na školách

⁶⁴⁸ Většina z nich pracovala ve službách jako číšníci, kuchaři a prodavači. Někteří se věnovali soukromému podnikání. Srov. NA, f. ČÚZ II, karton č. 70, inv. č. 105, *Výroční zpráva o Africe za rok 1958*, Praha, 17. 2. 1953.

⁶⁴⁹ NA, f. ČÚZ II, karton č. 7, inv. č. 39, č. 3419/46 jnk/st, 11. 3. 1946.

⁶⁵⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 034/62-Str./k., Káhira, 11. 7. 1962.

⁶⁵¹ NA, f. ČÚZ II, karton č. 11, inv. č. 68, č. 034/62-Str/k, Káhira, 11. 7. 1962.

⁶⁵² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 034/62-Str./k., Káhira, 11. 7. 1962.

zřízených Vatikánem. Trvalý styk byl pak udržován pouze se šesti osobami.⁶⁵³ I přes takto malý počet jim byl zasílán časopis *Československý svět*.⁶⁵⁴ Ten se stal hlavní informační platformou poskytující údaje o životě v Československu, protože přes velkou vzdálenost bylo pochopitelně nereálné zasílání denního tisku.⁶⁵⁵ Dalším periodikem distribuovaným nejen na území Egypta, ale i celé Afriky, byl *Domov*.⁶⁵⁶ Hlavním cílem těchto periodik byla politická propaganda, kdy Českoslovenští představitelé měli značný zájem na tom, aby krajané vnímali situaci ve své rodné zemi z jejich perspektivy.⁶⁵⁷

Specifická situace nastala v případě emigrace našich občanů z Československa z důvodu vnitřní politické situace. Občané naší země si hledali cestu, jak z Československa utéci. Jednou ze zemí, kam směřovali, byl Egypt. Roku 1960 byl zaznamenán případ, kdy šest československých občanů vycestovalo do Egypta. Zde nějaký čas pobývali a poté cestovali do jiných zemí jako Argentiny, Švýcarska a Brazílie. Oficiálně uváděli, že se jedná o cesty pracovní. Československý zastupitel v Káhiře k tomu prohlásil, že „nelze úřady SAR vinit z toho, že by poskytováním neoprávněného pobytu na svém území napomáhaly této emigraci.“⁶⁵⁸ Dále prohlásil něco v tom smyslu, že ve své podstatě ani nebylo jejich povinností zjišťovat, proč dotyční nyní míří například právě do Švýcarska.⁶⁵⁹

Zároveň byla problematická otázka udělování víz. Roku 1953 byly problémy s udělováním víz pro naše kurýry, čímž byla narušena plynulost spojení mezi československým ZÚ v Káhiře a československou vládou.⁶⁶⁰ Následně se situace uklidnila, ale další problémy nastaly již záhy roku 1956. Do té doby byla víza kurýrům udělována na počkání do druhého dne, nyní byla stanovena lhůta deset

⁶⁵³ NA, f. ČÚZ II, karton č. 11, inv. č. 68, č. 034/62-Str/k, Káhira, 11. 7. 1962.

⁶⁵⁴ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 034/62-Str./k, Káhira, 11. 7. 1962. Nemůžeme si ovšem představovat nijak ohromující náklad. Např. v roce 1951 ho odebíralo 89 osob a o rok později dokonce jen 81. Srov. NA, f. ČÚZ II, karton č. 70, inv. č. 105, *Výroční zpráva o Africe za rok 1958*, Praha, 17. 2. 1953.

⁶⁵⁵ NA, f. ČÚZ II, karton č. 11, inv. č. 68, č. III-3115/61-pro/vs, Praha, 7. 11. 1961.

⁶⁵⁶ NA, f. ČÚZ II, karton č. 11, inv. č. 68, Káhira, 6. 7. 1961.

⁶⁵⁷ NA, f. ČÚZ II, karton č. 11, inv. č. 68, č. S/II-010.183/62-pro, Káhira, 4. 10. 1962.

⁶⁵⁸ Cit. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 020.864/61-9, Káhira, 13. 11. 1961.

⁶⁵⁹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 020.864/61-9, Káhira, 13. 11. 1961.

⁶⁶⁰ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. j. 133.759/52-AO/4, Káhira, 3. 11. 1953. Ministr Zahwari prohlašoval, že se jedná o technické problémy, nikoli cíleně kladené překážky ze strany Egypta. Srov. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. j. 123.437, Káhira, 16. 7. 1954.

dnů.⁶⁶¹ Také československý zastupitelský úřad měl průtahy v udělování víz Egyptanům, kteří chtěli navštívit Československo, a to často i několik měsíců. Oproti ostatním ZÚ se jednalo o nepřiměřeně dlouhé lhůty, navíc poplatky za jejich udělení byly velmi vysoké.⁶⁶²

Egyptské úřady také ne příliš ochotně uznávaly cizincům egyptské občanství, nebo jim neradi prodlužovali pobyt na území Egypta. Vznikaly proto i absurdní situace, kdy Čechoslovákům již narozeným v Egyptě, kteří ani neuměli naši řeč, „hrozil“ návrat do Československa.⁶⁶³

⁶⁶¹ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, č. j. 90.141/55-SP/I, Praha, 30. 1. 1956.

⁶⁶² AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, 2276/54-55/Vej., Káhira, 21. 1. 1955.

⁶⁶³ AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 7, 2276/54-55/Vej., Káhira, 21. 1. 1955.

7 Konsolidace československo-egyptských vztahů v letech 1961–1968

7.1 Vnitropolitický vývoj Egypta a důležité milníky zahraniční politiky

Prezident Gamál Násir se v tomto období více než kdy jindy soustředil na posílení centralizace uvnitř země. Postupně bylo utlumeno soukromé podnikání na úkor státního sektoru a od února 1960 započalo znárodňování bankovních institucí. Následovaly červencové znárodňovací dekrety 1961, které odstartovaly socialistickou orientaci Egypta.⁶⁶⁴ Formuloval se tzv. „*Arabský nacionalismus*“. Jednalo se o jakýsi systém Násirových představ a dosavadních zkušeností s evropským socialismem. Ten jeho ovšem odmítal myšlenku třídního boje a byl přístupný každému, kdo byl ochotný tyto hodnoty sdílet.⁶⁶⁵ Můžeme zde do určité míry pozorovat paralelu s obdobnými procesy, které se v Československu odehrály o dvě dekády dříve.

Socialismus byl dokonce vyhlášen cílem egyptské revoluce na Národním kongresu lidových sil v červnu 1962 v Chartě národní akce.⁶⁶⁶ Zatímco egyptští podnikatelé s nastalou situací neprovedli nic, Syřané v Damašku povstali, což vedlo v konečném důsledku k odtržení Sýrie od Egypta a k rozpadu Sjednocené arabské republiky.⁶⁶⁷ Socialistická orientace vlády se projevila především s osobou Ali Sabriho, který stál v jejím čele od září 1962 do října 1965. Masovou politickou stranou se stal Arabský socialistický svaz.⁶⁶⁸ V polovině 60. let se také egyptští komunisté dostali na vlivná místa ve státním aparátu a do redakcí významných

⁶⁶⁴ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 591–592.

⁶⁶⁵ Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 476.

⁶⁶⁶ Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 476.

⁶⁶⁷ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 592. Viz str. 86: *Prohlášení prezidenta Násira k odtržení Sýrie od Sjednocené arabské republiky z 29. září 1961*. Srov. Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 475.

⁶⁶⁸ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 593.

Arabský socialistický svaz byl postaven na zásadách, že alespoň 50 % členů musí tvořit dělníci, rolníci a vojáci. V roce 1967 měl okolo sedmi miliónů členů. Srov. Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 477.

časopisů a deníků.⁶⁶⁹ Ne všichni však byly ochotní srůst s ASS, přičemž z řad vojenských důstojníků se začala utvářet opozice v čele s maršálem Ámirem.

V 60. letech také došlo k obnovení opoziční aktivity Muslimského bratrstva a roku 1965 dokonce došlo i k opětovnému atentátu na prezidenta Násira,⁶⁷⁰ ze kterého byl obviněn Sajjid Qutb, který byl za tento čin roku 1966 popraven oběšením.⁶⁷¹ Velké finanční prostředky Egyptu odčerpávala zahraniční politika, zejména zapojení do občanské války v Jemenu, kdy Egypt podporoval opoziční Stranu svobodných Jemenců. Právě tato válka vedla k velké zadluženosti Egypta. Ani po rozpadu SAR se Násir nevzdal myšlenky arabské jednoty a posledním pokusem v tomto ohledu bylo jednání o sjednocení Egypta, Sýrie a Iráku na jaře 1963. Jednalo se o neúspěšný pokus, po kterém se prezident Násir začal orientovat na diplomacii arabských konferencí. Násir stál spolu s jugoslávským prezidentem Titem, indickým premiérem Nehrú, indonéským prezidentem Sukarnem a ghanským prezidentem Nkrumahem u založení Hnutí nezúčastněných, sám Násir byl v čele Hnutí v letech 1964–1970. Egypt také velmi aktivně podporoval boj Afričanů za národní nezávislost a formování nových samostatných států. Od 60. let se také proměnily vztahy se Sovětským svazem, kdy již roku 1958 se SSSR zavázal k financování stavby Asuánské přehrad. Egypt měl pro něho strategickou polohu a vyhovoval z hlediska přístupu válečného loďstva do svých přístavů. Tím, že se změnil v pozitivním smyslu vztah se SSSR, změnil se i k dalším socialistickým státům a tím pádem i k Československu.

Další významné problémy zahraniční politiky zahrnovaly palestinskou otázku a konflikt s Izraelem a otázku dořešení vod řeky Jordán. Za tímto účelem se scházely arabské konference na nejvyšší úrovni, přičemž druhá konference se konala ve dnech 5. – 11. září právě v Alexandrii. Zde byl vypracován plán proti

⁶⁶⁹ Josef MUZIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987, s. 87.

Zajímavé také bylo sledovat střet islámu a komunistické ideologie. Například Azharská univerzita vydala 9. srpna 1965 rozhodnutí, které zakazovalo sňatky muslimských žen s komunisty. Odůvodnění znělo následovně - „komunismus je materialistické učení, které vylučuje víru v boha... manželství mezi muslimskými ženami a komunisty se tudíž zakazuje.“ Cit. Josef MUZIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987, s. 87.

Univerzita al-Azhar se stala střediskem progresivního křídla egyptského islámu v roce 1961. Tamtéž, s. 88.

⁶⁷⁰ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 595–596.

⁶⁷¹ Gilles KEPPEL, *Válka v srdci islámu*, Praha 2006, s. 155.

jednostrannému využití vod Jordánu ze strany Izraele. Zároveň zde byl schválen Násirův návrh, „že osvobození Palestiny je konečným cílem celého arabského národa“. Na třetí konferenci v Casablance byl předsedovi Organizace pro osvobození Palestiny Šuqajrímu přiznán oficiální statut a bylo zahájeno formování Palestinské osvobozené armády.⁶⁷² V roce 1966 vytvořil Egypt se Sýrií válečnou alianci a navíc v této době měly obě země silné vazby na Sovětský svaz. Ani Jordánsko, ani Libanon v tomto sporu nevystupovaly tak radikálně.⁶⁷³

Od roku 1967 se situace neustále přiostrhovala, až egyptská vojska nakonec vstoupila na Sinajský poloostrov a válečný konflikt byl na spadnutí.⁶⁷⁴ Násirovi se podařilo na generálním tajemníkovi OSN U Thantovi vymoci, aby byly ze Sinajského poloostrova staženy jednotky UNEF.⁶⁷⁵ Poté, co 22. května 1967 vyhlásil Egypt uzavření Tiranských nížin pro izraelskou lodní dopravu, znamenalo to pro Izrael vyhlášení války. O zmírnění napětí se pokusil generální tajemník OSN U Thant, který 23. května přiletěl do Káhiry a doporučil moratorium v oblasti nížin a obnovení diplomatických jednání, což ale Izrael odmítnul.⁶⁷⁶ Poté, co izraelský ministr zahraničí Abba Eban odcestoval do Washingtonu, aby zjistil postoj USA k vyostřujícímu se konfliktu, byla údajně poprvé použita „červená linka“ mezi Bílým domem a Moskvou.⁶⁷⁷ Sovětský svaz byl zcela na straně arabského světa a 7. června přerušil diplomatické styky s Izraelem. Neměl tedy rozhodně zájem na tom, aby Egypt byl brán jako země, která má na svědomí válečný konflikt. Násir musel proto sovětskému představiteli Andreji Antonoviči Grečkovi přislíbit, že SAR nezahájí palbu první.⁶⁷⁸ Šestidenní válka⁶⁷⁹ trvala od 5. do 10. června 1967 a začala

⁶⁷² Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 597–605. Arabsko izraelský konflikt dále Srov. Kirstin E. SCHULZE, *Arabsko-izraelský konflikt*, Brno 2012. Srov. Chaim HERZOG, *Arabsko-izraelské války: válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost*, Praha 2008.

⁶⁷³ Marek ČEJKA, *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, Brno 2007, s. 113.

⁶⁷⁴ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 606–607.

⁶⁷⁵ Marek ČEJKA, *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, Brno 2007, s. 113.

⁶⁷⁶ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 607.

⁶⁷⁷ Marek ČEJKA, *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, Brno 2007, s. 113.

⁶⁷⁸ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 608.

⁶⁷⁹ Šestidenní válka také představovala první moment, kdy se na Blízkém východě zapojily Spojené státy americké i jiným způsobem než na poli energetiky. Gilles KEPEL, *Válka v srdci islámu*, Praha

izraelským leteckým útokem. Zajímavým faktem bylo, že prezident Násir dostával zprvu od maršála Ámira nepravdivé a zcela zkreslené informace o průběhu válečného konfliktu. O to větší bylo zděšení nejen jeho, ale celého egyptského lidu, když se dozvěděl o totální porážce. Výsledkem šestidenní války byla okupace Sinajského poloostrova, pásma Gazy, západního břehu Jordánu a Golanských výšin Izraelem.⁶⁸⁰ Vítězství navíc Izrael dosáhl s relativně malými ztrátami do osmi set mužů, zatímco egyptské ztráty se daly počítat na desetitisíce.⁶⁸¹ Zajímavé také bylo, že doposud spíše antinábožensky působící Násir začal po porážce používat islám ve své politické argumentaci. Porážku Arabů dokonce prezentoval jako předurčenou od boha.⁶⁸²

Není proto překvapující, že neúspěch v šestidenní válce měl za následek proměnu vnitropolitické situace Egypta. Prezident Násir 9. června rezignoval spolu s maršálem Ámirem a šesti vysokými důstojníky. Vrchním velitelem armády se stal Muhammad Fawzi a náčelníkem generálního štábu Abd al-Mun'im Rijád. Rezignace prezidenta Násira vyvolala v řadách lidu velkou vlnu nevolí, a proto se hned následující den ráno do své funkce navrátil. Rezignace ostatních ale zůstala v platnosti. Ve vzduchu visela možnost státního převratu, protože se proti Násirovi začala formovat opozice v čele s Ámirem. Ámir měl následně za své počínání skončit před vojenským výborem, což pro něho bylo nepřijatelné a raději spáchal sebevraždu. Velká část státního aparátu byla v této době orientovaná antisocialisticky a ve společnosti docházelo k mnohým dialogům, které byly završeny „*Programem 30. března*“.⁶⁸³ Zjednodušeně by se dalo říci, že program oscilloval mezi prohloubením socialismu a liberalizací a oživením soukromého sektoru. Prezident Násir se ale stále více orientoval na zahraniční politiku a ve vnitřní politice nechával volné ruce svým spolupracovníkům, tudíž se zde tvořila různá centra moci, mezi kterými panovala rivalita. Stále větší vliv získával

2006, s. 27. Srov. Romana GRÉGROVÁ, *Změna zahraniční politiky Egypta – Mírový proces na Blízkém východě*, bakalářská práce, Brno 2015, s. 27.

⁶⁸⁰ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 609–613.

⁶⁸¹ Marek ČEJKA, *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, Brno 2007, s. 114.

⁶⁸² Josef MUZIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987, s. 89.

⁶⁸³ Násir s tímto programem vystoupil v hutním závodu Helwánu a poprvé zde hovořil o lidových masách jako o jediné hybné síle revoluce. Tento program ve svém výsledku znamenal porážku pravice ve vládě. Srov. Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 481.

tzv. vnitřní kruh v čele s Anwarem as-Sádátem, který se v prosinci 1969 stal Násirovým jediným viceprezidentem.

Šestidenní válkou neskončily vojenské konflikty a už tři týdny po uzavření příměří došlo k prvním incidentům u Suezského průplavu. Tentokrát Egypt zvolil koncepci „vyčerpávací války“, kdy chtěl izraelskou armádu přimět ke statickému stylu boje a důsledkem měly být co největší hospodářské ztráty. Ani tato válka Egyptu nepřinesla kýžené výsledky, ale velké ztráty na životech vojáků i civilistů.

Řešení blízkovýchodních otázek ze strany OSN započalo v červnu 1967 na mimořádném Valném shromáždění. Arabské státy svolaly k této příležitosti už v pořadí čtvrtou konferenci hlav arabských států do Chartúmu. Rada bezpečnosti OSN také schválila rezoluci č. 242, která požadovala vytvoření spravedlivého a trvalého míru. Příměří mezi státy se nakonec podařilo uzavřít až v srpnu 1970. Násir krátce na to zemřel.⁶⁸⁴

Násirova vláda se také snažila co nejrychleji překonat ekonomické problémy způsobené válkou. Za pomoci SSSR bylo už v roce 1970 dokončeno okolo dvaceti investičních projektů a byla zahájena reorganizace ozbrojených sil. Také v zahraniční politice přetrvala orientace na socialistické země. Násir se však nevzdával myšlenky arabské jednoty pod egyptskou nadvládou.⁶⁸⁵

⁶⁸⁴ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 614–617. Srov. Karel DURMAN, *Popely jsou ještě žhavé: velká politika 1938–1991 (II. díl)*, Praha 2009.

⁶⁸⁵ Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987, s. 481–482.

7.2 Činnost Ministerstva zahraničních věcí, příslušné zastupitelské úřady a jejich představitelé

Od roku 1953 byl post ministra zahraničních věcí dlouhodobě obsazen Václavem Davidem, který zde vydržel celých patnáct let.⁶⁸⁶ Zahraniční politiku mu také pomáhalo vést pět náměstků. V 60. letech rostl počet ZÚ v cizině a bylo tedy nutné zvýšit počet zaměstnanců MZV.⁶⁸⁷ Další novinkou tohoto období bylo, že se na zastupitelské úřady v cizině, na rozdíl od předchozích let, dostávali také vzdělaní jedinci, což mělo za výsledek i lepší kvalitu vykonané práce. Jindřich Dejmek ve své knize uvádí, že se ve většině případů zlepšila i úroveň zasílaných materiálů.⁶⁸⁸ Pokud se zaměříme přímo na Egypt, tak můžeme konstatovat, že na rozdíl od ostatních států, s výjimkou počátku 50. let, zde byla kvalita spisové služby a informační činnost vždy více než dobrá.

Mezi zastupitelskými úřady v cizině měla i nadále významné postavení Moskva, která byla obsazována pouze vybranými aparátčíky. V 60. letech také došlo ke sloučení agendy Předního východu a Afriky do jediného odboru.⁶⁸⁹ Zajímavé je, že v čele se vystřídali František Zachystal a Mečislav Jablonský, oba velvyslanci v Káhiře. Vzhledem k tomu, že se jednalo o důležitý post, můžeme proto usuzovat i na důležitost velvyslanectví v Káhiře.

Sloučení odborů se ovšem ukázalo jako nešťastná volba, a to vzhledem k událostem arabsko-izraelského konfliktu v roce 1967. Proto se vše záhy vrátilo do původního stavu.⁶⁹⁰ „S postupujícími obrodnými procesy roku 1968 vyslovila celozávodní organizace KSČ MZV nedůvěru dosavadnímu ministru zahraničí Václavu Davidovi. Na jeho postu ho nahradil zkušený diplomat Jiří Hájek. Změny, které se na MZV odehrály, byly pouze minimální. Hájek si ponechal dosavadní náměstky a většina vedoucích funkcí byla též zachována“.⁶⁹¹ Jiří Hájek však na svém místě

⁶⁸⁶ Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012, s. 177. Ani poté se od zahraniční politiky neodchýlil a v diplomatických službách pracoval až do roku 1990.

⁶⁸⁷ Tamtéž, s. 177.

⁶⁸⁸ Tamtéž, s. 182.

⁶⁸⁹ Tamtéž, s. 188.

⁶⁹⁰ Tamtéž.

⁶⁹¹ Tamtéž, s. 189–190.

dlouho nezůstal. Příčinou byl jeho nesouhlas na půdě OSN s okupací Československa státy Varšavské smlouvy. Okupace se nedotkla „pouze“ území Československa, ale problém nastal i na zastupitelských úřadech v cizině. Většina velvyslanců byla na dovolené v Československu a mohla se navrátit až po několika dnech. Právě o tom, jak se situací bezprostředně po okupaci vyrovnávala jednotlivá velvyslanectví, máme pouze minimální zprávy, které se v mnohých případech nedochovaly vůbec.⁶⁹² Vzhledem k postoji Jiřího Hájka bylo pravděpodobné, že bude muset svou pozici opustit a do čela ministerstva zahraničních věcí nastoupí nový představitel.⁶⁹³ Jeho vynucený odchod dne 17. září a nástup slovenského poslance Jána Marka znamenal jednu z prvních cest k normalizaci, která se samozřejmě projevila i v zahraniční politice Československa.⁶⁹⁴

Ve sledovaném období bylo velvyslanectví v Káhiře stejně jako v minulých letech obsazováno schopnými diplomaty, úřad si udržoval jedno z výsadních postavení a působení zde bylo prestižní záležitostí. Po okupaci tomu už tak nebylo a Egypt se stal naopak místem, kam se dali „odložit“ nepohodlní diplomaté. Oproti předešlým létům nabývala činnost velvyslanectví v Káhiře na intenzitě a mnohdy přesahovala zadané úkoly. Úřad velkou pozornost věnoval například politické situaci v SAR a ostatních afrických zemích, což mělo ale spadat pouze do okrajové sféry jeho zájmu. Dále byly také udržovány styky s africkými kanceláři v SAR.⁶⁹⁵ Zaměstnanci velvyslanectví se také výrazněji angažovali v kulturní sféře, kdy v arabštině vydávali měsíčník *Československo*, který do roku 1962 dosáhl přes 24 000 výtisků a jeho mutace vycházely i v Sýrii, Tunisu, Libyi, Alžírsku a Súdánu.⁶⁹⁶

Z polických zpráv, telegramů a depeší tedy jasně vyplývá, že ústředí MZV v Praze bylo s činností velvyslanectví v Káhiře spokojené. Pokud se objevovaly nějaké výtky, tak se týkaly pouze nedostatečné komunikace s arabskými novináři a publicisty.⁶⁹⁷ To, jak důležitou roli hrálo velvyslanectví v SAR, dokládá následující

⁶⁹² Tamtéž, s. 192.

⁶⁹³ Tamtéž, s. 195.

⁶⁹⁴ Alexandr ORT, *Česká zahraniční politika*, Plzeň 2005, s. 204.

⁶⁹⁵ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 053/63, Káhira, 30. 1. 1963.

⁶⁹⁶ Tamtéž.

⁶⁹⁷ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 0228/62, Káhira, 16. 6. 1962.

záznam: „Při své práci jsme vycházeli z toho, že SAR je zemí našeho přednostního zájmu.“⁶⁹⁸ Již v dřívějších letech se uvažovalo o přestěhování ZÚ na vhodnější místo a počátkem 60. let se tato myšlenka konečně stala realitou. Roku 1962 se ZÚ přestěhoval do novostavby, která byla na rozdíl od předchozí budovy vybavena i řadou přijímacích místností a budila tak reprezentativnější dojem.⁶⁹⁹ Na druhou stranu bylo stěhování samozřejmě nákladnou záležitostí a vyvstaly otázky, kde lze finance uspořit. Ukázalo se, že velmi dobře lze omezit výdaje na pořádání společenských akcí, kdy se náklady na ně snížily o 30 % a v některých případech dokonce o 50 %. Podle svědectví zúčastněných se tyto škrty v rozpočtu však na úrovni pořádaných akcí očividně neprojevíly. Další úsporná opatření se týkala personální politiky, kdy tu byla větší snaha zapojit manželky pracovníků ZÚ, protože drtivá většina z nich měla v domácnosti služebnou a potenciálně tak disponovala volným časem. Začaly se proto pořádat vzdělávací semináře, o které však většina manželek nejevila pro svou pohodlnost zájem a do pracovního procesu tedy nebyly povětšinou zapojeny.⁷⁰⁰

Na postu velvyslance v Káhiře působil do roku 1964 František Zachystal.⁷⁰¹ Jeho kvality v průběhu působení v SAR nezůstaly bez povšimnutí ani u nejvyššího politického představitele země. Dne 13. července 1964 se Zachystal dozvěděl, že ho prezident Násir hodlá před jeho definitivním návratem do Československa vyznamenat, tedy pokud s tím bude vláda ČSSR souhlasit. V prvotní zprávě, kterou Zachystal obdržel od vrchního ceremoniáře, však nebyla informace, o jaký řád se přesně jedná. Až později mu bylo sděleno, že jde o „řád SAR v ocenění jeho zásluh

⁶⁹⁸ Cit. František Zachystal: AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 0187/63, Káhira, 28. 6. 1963.

⁶⁹⁹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 053/63, Káhira, 30. 1. 1963.

⁷⁰⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 0187/63, Káhira, 28. 6. 1963.

⁷⁰¹ **František Zachystal:** Po vystudování gymnázia svá studia úspěšně zakončil na právnických fakultách v Praze a Bratislavě. Již od mládí se velmi angažoval v komunistickém hnutí. V období Protektorátu Čechy a Morava byl Němci zatčen a vězněn. Po válce stál v čele KSČ na magistrátu na Žižkově a od roku 1948 vedl úřad místopředsedy vlády Viliama Širokého. Právě tato funkce mu pomohla k odstartování kariéry na MZV, kam přešel roku 1950 právě s Širokým, kde působil až do své smrti roku 1971. V letech 1951–1955 působil jako velvyslanec v Afganistánu, po návratu přešel na africký odbor (AO), které záhy celý vedl. Od roku 1957 byl vedoucím nově vzniklého blízkovýchodního odboru. V letech 1960–1964 byl velvyslancem v Egyptě, poté se opět vrátil na blízkovýchodní odbor. Dále působil jako velvyslanec v Alžírě a ve Francii. Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918–1922)*, Praha 2013, s. 664–665.

na rozvoji vzájemných vztahů mezi ČSSR a SAR.“⁷⁰² Udělení ovšem bylo podmíněno schválením Diplomatickým protokolem MZV a předsednictvem ÚV KSČ. Vzhledem k tomu, že obě zmíněné instituce vztahy v období 60. let považovaly za bezproblémové a přátelské, nepředpokládalo se, že by povolení nebylo uděleno. Sám prezident Násir se ještě předtím osobně dotázal přímo Františka Zachystala, zdali řád přijme. Tím se možné komplikace s udělením řádu omezily na minimum. Zachystal mu odpověděl: „bylo by pro mne velkou poctou, s kterou bude jistě souhlasit má vláda“.⁷⁰³ Udělení řádu tedy nakonec proběhlo bez komplikací.

Novým velvyslancem se stal Mečislav Jablonský.⁷⁰⁴ Vzhledem k tomu, že se blížilo konání konference neangažovaných zemí a počítalo se s velkou vytížeností prezidenta Násira, musely být dopředu zjištěny možnosti předání jeho pověřovacích listin.⁷⁰⁵ Ty byly předány prezidentu Násirovi za přítomnosti ministra zahraničí Mahmuda Riada v září 1964. Sám Jablonský hodnotil i přes prezidentův nabitý program přijetí jako vřelé.⁷⁰⁶

Posledním velvyslancem v SAR byl ve sledovaném období Otto Klička.⁷⁰⁷ Jednalo se o zkušeného diplomata, pro kterého se SAR stala takřka posledním

⁷⁰² Cit. AMZV, f. DP – T 1955–1964, SAR, karton č. 11, č. j. 017.500/64-DP, Káhira, 20. 6. 1964.

⁷⁰³ Cit. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 026.381/64-9, Káhira, 15. 7. 1964.

⁷⁰⁴ **Mečislav Jablonský:** Původně absolvoval obchodní akademii v Semilech a do roku 1946 pracoval jako úředník v soukromých firmách. Roku 1949 získal na VŠPS titul inženýra. Svou kariéru na MZV zahájil tentýž rok jako asistent pedagoga na Dělnické diplomatické škole. První část své diplomatické služby strávil v asijských zemích jako člen delegace pro dodržování příměří v Koreji a jako sekretář na velvyslanectví v Číně. Od roku 1956 vedl asijský a poté dálnévýchodní odbor na MZV. Dále působil jako velvyslanec v Íránu a poté byl vedoucím teritoriálního odboru pro Dálný východ. V letech 1964–1967 byl velvyslancem v Egyptě. Následně byl vedoucím blízkovýchodního a afrického odboru MZV a v letech 1970–1971 dokonce vedoucím sekretariátu ministra zahraničí Jána Marka. Poté vedl 5. západoevropský odbor FMZV v letech 1974–1977 byl velvyslancem ve Velké Británii. Po svém návratu zastával funkci náměstka Bohumila Chňoupka. Svou kariéru diplomata završil jako velvyslanec ve Francii. Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918–1922)*, Praha 2013, s. 385.

⁷⁰⁵ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 119.923, Praha, 10. 9. 1964.

⁷⁰⁶ AMZV, f. TO – T 1960–1964, karton č. 5, č. 0194/64, Káhira, 4. 9. 1964.

⁷⁰⁷ **Otto Klička:** Vzdělání ani první kariérní kroky Otto Kličky příliš nesouvisely s diplomatickou službou, ve které nakonec velmi vynikal. Po ukončení studia na gymnáziu pokračoval na přírodovědné fakultě UK a poté v letech 1936–1938 sloužil v československé armádě. Po skončení druhé světové války nastoupil na oddělení průmyslu na ZNV v Praze, kde dokonce dosáhl postu místopředsedy. Svou kariéru diplomata zahájil v severských zemích, nejprve ve Finsku, kde setrval do roku 1951 a poté do roku 1954 působil ve Švédsku. Po svém návratu se stal ředitelem asijského odboru MZV a měl být i prvním zástupcem ve Vietnamu, kam však nikdy neodcestoval. V letech 1956–1961 zastával funkci velvyslance ve Východním Berlíně, poté byl až do roku 1968 jedním z náměstků ministra zahraničí. Jeho diplomatická kariéra v Egyptě byla velmi krátká. Do funkce nastoupil v únoru 1968 a již na podzim byl přeložen do Jugoslávie. Roku 1969 byl odvolán zpět do

místem působení. O jeho činnosti zde, která trvala méně než rok, nejsou ale téměř žádné záznamy.

Od 4. září 1959 do roku 1966 působil jako velvyslanec v Československu Mohamed Kamel Al Rahmany.⁷⁰⁸ O definitivním ukončení jeho působnosti v Československu bylo rozhodnuto v červenci a odjezd byl stanoven na 15. srpna 1966.⁷⁰⁹

V letech 1966–1972 zastával úřad Mohamed Magdí Hasanejn. Do své funkce nastoupil 21. září.⁷¹⁰ Můžeme proto vysledovat, že stejně jako v případě československého velvyslanectví v Káhiře byly mezi příchody jednotlivých velvyslanců časové prodlevy. Úřady v době tohoto vakua povětšinou vedl atašé či tajemník. Ještě předtím než se Hasanejn ujmul vedení úřadu v Československu, udržoval čilé styky s československým ZÚ v Káhiře. Aspoň částečné povědomí o Československu z něj proto po Rahmany činiho horkého kandidáta na post v Praze. Dokonce již před svým odjezdem si stanovil jako hlavní prioritu zvýšení počtů egyptských studentů v ČSSR.⁷¹¹

Prahy. Následujícího roku byl zbaven členství v KSČ a penzionován. Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918–1922)*, Praha 2013, s. 418–419.

⁷⁰⁸ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 681.

⁷⁰⁹ AMZV, f. DP 1965–1975, SAR, karton č. 24, č. 061.250/73-DP, Praha, 13. 7. 1966.

⁷¹⁰ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 681.

Při slavnostním aktu předávání pověřovacích listin prezidentu Novotnému byly především zdůrazněny základní pilíře mezi Československem a SAR. Novotný uvedl, že si cení hlavně shodného názorání na aktuální otázky zahraniční politiky. Srov. *Dokumenty k Československé zahraniční politice*, roč. 13, Praha 1966, s. 243.

⁷¹¹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 026.918/66-9, Praha, 3. 3. 1967.

Již od konce 50. let se neustále spekovalo o možné návštěvě prezidenta Násira v Československu. Roku 1964 v této souvislosti žádalo velvyslanectví SAR v Praze dokonce o poskytnutí nových budov pro svůj zastupitelský úřad. Jako důvod byla uvedena potřeba zisku reprezentativnějších prostor. Československá strana sice nemohla ihned zástupcům SAR vyhovět, ale z návštěvy, kterou podstoupil tajemník Salah Allouby u velvyslance Jablonského bylo zřejmé, že se pokusí vyjít maximálně vstříc. Srov. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 105.612/64-9, Praha, 13. 6. 1964.

7.3 Politická linie vzájemných vztahů, významné politické delegace a návštěvy

V 60. letech se československá zahraniční politika obecně soustředovala na spolupráci se státy ze socialistického bloku a hledala i další možnosti spolupráce s rozvojovými zeměmi. Právě s těmito zeměmi byly styky povyšovány na úroveň velvyslanectví.⁷¹² O důležitosti vztahů s Egyptem svědčí i skutečnost, že zde byly vztahy na úroveň velvyslanectví posunuty již roku 1956. V době protikomunistické kampaně nebyly vztahy s Československem optimální. Dokonce byli z Prahy do Sýrie povoláni pod záminkou nástupu na vojenskou službu syrští studenti. Pravý důvod však byl ten, aby netrávili čas v socialistické zemi.⁷¹³ Bylo jasné, že vylepšení vztahů je žádoucí, a to především z hospodářských důvodů.⁷¹⁴

Jako vhodný prostředek k jejich rozvinutí se jevily politické návštěvy na té nejvyšší úrovni, které byly zahájeny parlamentní delegací vedenou Zdeňkem Fierlingerem.⁷¹⁵ Tím se nastolila jakási norma a v následujících letech takových návštěv proběhla celá řada. Lišily se významem, který měly, což ve většině případů odpovídalo tomu, jak důležité osobnosti stály v čele delegací. Jednu z prvních významných návštěv učinil ministr zahraniční Václav David,⁷¹⁶ který odcestoval do Káhiry na pozvání ministra zahraničních věcí SAR Mahmouda Fawziho ve dnech 18. – 26. února 1964.⁷¹⁷ Mezi další významné můžeme řadit návštěvu předsedy vlády Ali Sabriho s jeho náměstkou v září 1964. Ve dnech 30. dubna – 8. května 1964 navštívil SAR místopředseda vlády ČSSR Otakar Šimůnek s manželkou a dalším doprovodem, většinou se jednalo o náměstkou ministrů. V průběhu návštěvy došlo

⁷¹² Alexandr ORT, *Česká zahraniční politika*, Plzeň 2005, s. 188.

⁷¹³ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 69.

⁷¹⁴ Tamtéž, s. 72.

⁷¹⁵ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 682–683.

⁷¹⁶ Plánování data návštěvy měl v kompetenci velvyslanec Rahmany. Návštěva se měla uskutečnit začátkem roku 1964, ale v Egyptě do tohoto období vstoupily náboženské svátky, tudíž byl termín návštěvy stanoven bezprostředně po jejich skončení. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 40.015/64, Praha, 3. 1. 1964. Výsledek návštěvy zhodnotil Rahmany jako více než uspokojivý, protože tu došlo k prohloubení dosavadní spolupráce a nastínění možnosti jejího rozšíření. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 40.338/64-DP, Praha, 3. 3. 1964.

⁷¹⁷ Během jeho pobytu ho doprovázela manželka. Srov. *Dokumenty k Československé zahraniční politice*, roč. 16, část 3, Praha 1964, s. 109. Významných jednání se účastnili také František Zachystal, Mečislav Jablonský, vedoucí odboru ministerstva zahraničních věcí Milan Klusák, tajemník ministra Břetislav Kohora. Srov. *Dokumenty k Československé zahraniční politice*, roč. 16, část 3, Praha 1964, s. 108.

k přijetí u předsedy vlády i u prezidenta Násira. Projednávány byly například možnosti účelových úvěrů a spolupráce na trzích v zemích třetího světa.⁷¹⁸ V listopadu 1964 zavítala do Egypta delegace ministerstva zdravotnictví v čele s Josefem Plojharem, která měla jednat o pomoci egyptskému zdravotnickému systému.⁷¹⁹ V červnu 1964 byl pozván do ČSSR generální tajemník Arabské ligy Khalek Hassuna se svou manželkou, který měl k Československu užší vazby už z předešlých let, kdy v roce 1928 působil na vyslanectví v Praze jako tajemník.⁷²⁰ Vzhledem k jeho pracovním povinnostem to však vypadalo, že by mohl do Čech odcestovat až v září.⁷²¹ Nakonec se návštěva uskutečnila již ve dnech 9. – 16. srpna 1965. Khalek Hassuna si termín pobytu stanovil záměrně na letní měsíc, kdy panovala doba dovolených, aby jeho návštěva měla spíše charakter odpočinku než pracovních povinností. Ovšem ani politickým návštěvám se zcela nevyhýbal. Z nejvýznamnějších můžeme uvést přijetí u ministra zahraničí Václava Davida, primátora hlavního města Prahy, účast na recepci na velvyslanectví SAR v Praze, prohlídku arabských ZÚ v Praze a návštěvu předsedy SNR Michala Chudíka v Bratislavě.⁷²² Hassuna projevil také mimořádný zájem o seznámení se s kulturním životem v Československu a o návštěvu Vysokých Tater.⁷²³ V tomto období byl do ČSSR také pozván guvernér Alexandrie Ashura. V březnu 1965 odcestoval do SAR předseda vlády Jozef Lenárt⁷²⁴ a ministr zahraničí Václava David. Výsledkem bylo jednání o zřízení Výboru pro hospodářskou, vědeckou

⁷¹⁸ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 682–683.

I tato cesta byla doplněna o kulturní program zahrnující návštěvu Asuánu, památek v Káhiře, Alexandrii, Port Saidu a dalších. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. j. 0271/64, Praha, 9. 3. 1964.

⁷¹⁹ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 73. Stejně jako v případě cesty ministra Davida do SAR, byla i v tomto případě organizační stránka věci v kompetenci velvyslance Rahmanyho. Srov. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 41.547/64, Praha, 21. 8. 1964.

⁷²⁰ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 026.117, Praha, 12. 6. 1964.

⁷²¹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 027.326/64-9, Praha, 5. 9. 1964.

⁷²² AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 024.867/64, bez data, bez místa určení.

⁷²³ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 2465/65, Káhira, 12. 7. 1965.

⁷²⁴ Předseda vlády Jozef Lenárt odcestoval do SAR ve dnech 7. – 10. března 1965 spolu se svou manželkou, která zde byla čestným hostem. *Dokumenty k Československé zahraniční politice*, roč. 12, Praha 1965, s. 101. Lenárt byl přijat prezidentem Násirem a obdržel Řád Nilu. Kromě ministra Davida se významných jednání účastnil také jeho náměstek Jaroslav Kohout, Mečislav Jablonský, poradce ministra zahraničí Miloslav Hruža, vedoucí odboru zahraničních věcí František Vavříčka a vedoucí odboru předsednictva vlády Jirí Růžička. *Dokumenty k Československé zahraniční politice*, roč. 12, Praha 1965, s. 103–104.

a technickou spoluprací mezi Československem a SAR.⁷²⁵ V rámci jednání byla také uzavřena druhá dlouhodobá dohoda o hospodářské spolupraci. Na jejím základě se mělo Československo podílet dodávkami strojů a participací na výstavbě objektů v SAR. Československo mělo také poskytnout nezbytnou technickou podporu, bez které nebylo zprovoznění průmyslových podniků možné. SAR se naproti tomu zavázala dodávat do Československa především zemědělské produkty.⁷²⁶ Tato dohoda navazovala na dohodu z roku 1962 a ČSSR tím poskytlo Egyptu dlouhodobý vládní úvěr v hodnotě 55 miliónů liber šterlinků na nákup československých investičních celků a průmyslových zařízení.⁷²⁷ Na dodávkách se podílel například Strojexport pěti čerpacími stanicemi pro ministerstvo veřejných prací v Káhiře, Motokov dodávkami do závodu motocyklů v Helwánu, Škodaexport dodávkami do elektrárny Siouf, Technoexport zařízením do cukrovaru Deshna a další.⁷²⁸

Roku 1964 byla ze strany Československa pozvaná parlamentní delegace ze SAR. Jejím hlavním účelem bylo, aby došlo k vzájemnému seznámení politických představitelů a země navzájem získaly větší přehled o hospodářském, sociálním a kulturním životě. Pozvání mělo sloužit jako reciprocita za přijetí československé delegace představitelů Národního shromáždění ČSSR v roce 1961. Delegace nakonec navštívila ČSSR ve dnech 24. dubna – 3. května 1965.⁷²⁹ Ještě před samotnou návštěvou NS SAR žádalo, aby jim byly doručeny publikace týkající se úlohy NS v ČSSR, které nejsou běžně k dispozici. Například vztah k politickým stranám a masovým organizacím, úloha ve vědě a kultuře, úloha v zahraničním

⁷²⁵ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 73. Radomír Macek ve své publikaci uvádí, že Výbor byl zřízen roku 1964 na základě mezivládní dohody. Srov. Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 253.

⁷²⁶ *Dokumenty k Československé zahraniční politice*, roč. 12, Praha 1965, s. 106.

⁷²⁷ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 253.

První dohoda o hospodářské spolupraci byla uzavřena 21. března 1962 a Československo poskytlo úvěr na nákup investičních celků v hodnotě 25 miliónů liber šterlinků. Druhá dohoda byla uzavřena 10. března 1965 na úvěr v hodnotě 30 miliónů liber šterlinků. Tamtéž, s. 261.

⁷²⁸ Tamtéž, s. 271.

Mezi další podniky, které dodávaly své produkty v letech 1955–1970 do Egypta patřily v oblasti strojírenství společnosti Motokov a Kovo. V oblasti mimo strojírenství společnosti Ferromet, Chemapol P., Ligna, Centrotex, Československá keramika, Pragoexport, Skloexport, Koospol, Jablonex, Artia a další. Tamtéž, s. 279.

⁷²⁹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 01518/64, Praha, 4. 7. 1964.

a domácím obchodu, při financování a plánování národního hospodářství apod.⁷³⁰ Nutno podotknout, že od roku 1964 se kvalitativní úroveň politických styků proměnila. SAR se stále více zajímala o možnosti a způsoby budování socialismu, kde chtěla co nejvíce čerpat právě z československých zkušeností. Dokladem těchto snah byla výměna studijních delegací mezi Vysokou politickou školou při ÚV KSČ a Institutem socialistických studií Arabského socialistického svazu. Ve dnech 21. – 24. července 1966 delegace ASS dokonce navštívila ČSSR.⁷³¹

Počátkem roku 1965 se také vypravila československá vládní delegace v čele s premiérem Jozefem Lénartem do Indie a při zpáteční cestě do Egypta, což bylo dalším důkazem důrazu na spolupráci s rozvojovými zeměmi.⁷³² V ten samý rok odcestovala do ČSSR delegace egyptského parlamentu pod vedením Anwara Sadata.⁷³³ Nová egyptská vláda sestavená roku 1966 byla levicovější a tentýž rok v ČSSR na pozvání ÚV KSČ pobývala delegace Arabského socialistického kongresu vedená Kamalem Rifaátem. V roce 1965 se dokonce objevily důkazy o spolupráci československé a egyptské rozvědky, kdy došlo k vzájemnému předávání informací. V září 1966 se československé rozvědce doneslo, že má být na prezidenta Násira spáchán atentát na konferenci OAJ v Etiopii. Tato zpráva měla být se souhlasem prezidenta Novotného Násirovi předána.⁷³⁴ Informace se nakonec ukázala jako nesmyslná.

V roce 1966 zavítala do Československa delegace Výboru obránců míru SAR, která měla přinést další formy spolupráce, a to konkrétně mezi Vysokou politickou školou KSČ a Institutem ASS. Bylo navrženo, aby zástupci obou institucí podnikli vzájemnou návštěvu. Projednávaná byla také možnost založení Společnosti přátelství SAR-ČSSR. Hlavním cílem delegace však bylo vysvětlit představitelům československého mírového hnutí postoj k palestinské otázce.⁷³⁵ Dále v září 1966

⁷³⁰ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 0233/64, Praha, 24. 11. 1964.

⁷³¹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 020058/68-9, Informace o Egyptu. O možnosti budování socialismu se zajímal i Násir při návštěvě Novotného v SAR.

⁷³² Alexandr ORT, *Česká zahraniční politika*, Plzeň 2005, s. 196.

⁷³³ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 253.

⁷³⁴ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 73–74.

⁷³⁵ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, 056/66, Káhira, 22. 2. 1966.

ČSSR navštívil předseda Všeobecné federace práce SAR a místopředseda Národního shromáždění Ahmed Fahim.⁷³⁶

Stále se však čekalo na vzájemné návštěvy hlav států, o kterých se hovořilo již od počátku 60. let. Návštěva prezidenta Antonína Novotného se uskutečnila ve dnech 9. – 14. listopadu 1966 na osobní pozvání prezidenta Gamála Násira.⁷³⁷ Zajímavé bylo, že se v egyptském tisku objevovaly nepravdivé informace, které avizovaly cestu Novotného do SAR v dřívějším datu. Československý velvyslanec dokonce roku 1965 upozornil MZV v Praze, že se v tamějším tisku Al Ahram objevila zpráva, že Novotný navštíví SAR již počátkem roku 1966. Nebylo však zřejmé, z jakých zdrojů egyptský tisk čerpal, protože tato informace byla nepotvrzená a čistě spekulativní. To pochopitelně vyvolalo na ZÚ v Káhiře „paniku“, protože jim nebylo jasné, proč se tyto informace nedozvěděli jako první a po právu se obávali, že by se na tuto situaci nestihli náležitě připravit. Jablonský proto žádal o urychlené poskytnutí informací.⁷³⁸

V momentě, kdy se skutečně potvrdilo, že se návštěvy na takto vysoké úrovni uskuteční, dostalo ZÚ v Káhiře k dispozici jakýsi manuál o tom, jak probíhají návštěvy politických představitelů v SAR. Z vyslanectví putovaly na ústředí MZV do Prahy. Prezidentu Novotnému tu bylo doporučeno, aby vyzdvihl především socialistickou přestavbu ČSSR a další zkušenosti s tím spojené. Dále měl zdůraznit význam vzájemných návštěv a znovu neopomenout pozvat prezidenta Násira do Československa. Bylo také doporučeno připravit se na vznesení dotazu o možnostech navýšení počtu egyptských studentů v Československu či ustanovení Společnosti přátelství SAR-ČSSR.⁷³⁹ Velká pozornost byla také věnovaná pečlivému výběru darů, které měl prezident Novotný předat Násirovi, jeho ženě a nejvýznamnějším představitelům politického života v SAR. Pro samotného prezidenta byl zvolen sanitní vůz.⁷⁴⁰ Došlo také k výměně významných vyznamenání. Novotnému Násir udělil Řád Nilu a Novotný Násirovi na oplátku řád

⁷³⁶ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 020058/68-9, *Informace o Egyptu*.

⁷³⁷ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 682–683.

⁷³⁸ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 039.642/65-9, Káhira, 30. 12. 1962.

⁷³⁹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 026.707/66-9, Káhira, 30. 9. 1966.

⁷⁴⁰ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 026.902/66-9, Káhira, 4. 10. 1966.

Bílého lva I. třídy.⁷⁴¹ Návštěva získala punc větší významnosti také proto, že prezident Novotný cestoval do zemí mimo socialistický blok pouze výjimečně.⁷⁴² Prezident odletěl z ruzyňského letiště 9. listopadu 1966 na pětidenní návštěvu spolu se svojí ženou a dalšími významnými státními představiteli.⁷⁴³ Již přivítání na káhirském letišti bylo velkolepé. Letadlo s prezidentem dokonce doletělo v doprovodu egyptských vojenských letounů a po přistání následovaly oslavné salvy. Prezident byl po celou dobu návštěvy ubytován v paláci Kubba.⁷⁴⁴ Když se podíváme detailněji na program cesty, uvidíme, že byl naplánován takovým způsobem, aby se prezident Novotný neopomenul seznámit s různými aspekty života SAR. První den byl logicky vyčleněn pro návštěvu prezidenta Násira, druhý den absolvoval prohlídku vojenského závodu č. 54 v Maadi a hutního kombinátu v Helwánu, třetí den prohlídku v Asuánu a plavbu po Nilu. Další dny už byly věnovány kulturnímu vyžití. Novotný navštívil egyptologická muzea, památky v Luxoru a Gíze, Military Technical College, absolvoval bankety, tiskové konference a setkání s československou kolonií.⁷⁴⁵

Návštěvě byl věnován skutečně velký důraz, dokonce se říkalo, že tak vřelému a slavnostnímu přijetí se v SAR dostalo předtím pouze sovětskému představiteli Kosyginovi.⁷⁴⁶ Rozsah její publicity byl také naprosto mimořádný. Především televizní média ji věnovala velké množství času. Již v této době sledovalo televizi až pět milionů obyvatel, tudíž se informace o jejím průběhu dostaly i mezi širokou společnost.⁷⁴⁷ Dle vyjádření Mečislava Jablonského „se

⁷⁴¹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 682–683. K tomuto aktu došlo hned první den návštěvy. Srov. *Přivítání v Káhiře*, Mladá fronta, 9. 11. 1966.

⁷⁴² Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 76.

⁷⁴³ Spolu s prezidentem odcestoval ministr zahraničních věcí Václav David, místopředseda Slovenské národní rady a předseda Slovenské plánovací komise František Barbínek, náměstek ministra zahraničního obchodu Ludvík Obl, náměstek ministra národní obrany Vladimír Janko a vedoucí Kanceláře prezidenta republiky Ladislav Novák. Srov. *Přivítání v Káhiře*, Mladá fronta, 9. 11. 1966.

⁷⁴⁴ *Přivítání v Káhiře*, Mladá fronta, 9. 11. 1966.

⁷⁴⁵ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 027.561, Praha, 3. 3. 1967. Srov. *V ocelovém srdci SAR*, Mladá fronta, 11. 11. 1966.

⁷⁴⁶ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 056/66, Praha, 17. 11. 1966.

O tom, jak velkou váhu přikládal Egypt návštěvě Antonína Novotného, svědčí skutečnost, že ho na mnoha místech doprovázel kromě prezidenta Násira i generální tajemník ASS a viceprezident Ali Sabri. Srov. AMZV, f. GS – T 1955–1964, SAR, karton č. 24, č. j. 011592/66, Praha, 9. 12. 1966.

⁷⁴⁷ Zajímavé je, že naopak v Československu se v rámci celého zpravodajství neobjevila z návštěvy ani jediná reportáž. AMZV, f. GS – T 1955–1964, SAR, karton č. 24, č. j. 011592/66, Praha, 9. 12. 1966.

Československu dostalo v souvislosti s návštěvou soudruha prezidenta popularity, která pronikla hluboko do povědomí širokých mas.“⁷⁴⁸ Prezident Násir se zajímal především o způsoby, kterými proběhla v Československu socialistická přestavba. Dále hovořil o momentálně nepříznivé ekonomické situaci a žádal Novotného o prodloužení splátek z roku 1966. Zároveň upozornil, že v následujících letech nebudou moci být investice v takové výši, jak bylo v plánu a tudíž nebudou ani schopni dodržet slibované množství odebíraného zboží z ČSSR. Také hovořil o pravděpodobných žádostech na uzavírání dlouhodobých úvěrů. Československo přislíbilo, že celou obtížnou platební bilanci Egypta přehodnotí.⁷⁴⁹ Nakonec náčelník generálního štábu maršál Fawzi oficiálně požádal o odklad splátek. Jednalo se o dohodu na dovoz speciálního materiálu uzavřenou 28. února 1967 v celkové výši 195,6 milionů korun.⁷⁵⁰ Předsednictvo ÚV KSČ odsouhlasilo odklad splátek 14. prosince 1966 s tím, že splátky měly být uhrazeny v letech 1970–1972.⁷⁵¹ Oficiálně k odkladu českoslovenští představitelé přistoupili dne 10. ledna 1967⁷⁵² při příležitosti návštěvy egyptské vojenské delegace v ČSSR. K tomuto jednání byli také přizváni představitelé SSSR. Pro československou stranu bylo žádoucí, aby SSSR odklad splátek umožnil, proto ÚV KSČ 7. března 1967 schválilo *pamětní záznam* prosazující odklad splátek a zároveň byl pověřen ministr zahraničí Václav David jejím předáním představitelům SSSR.⁷⁵³ V závěru návštěvy bylo vydáno společné komuniké, kde obě země potvrdily shodu v hodnocení hlavních problémů mezinárodních vztahů.⁷⁵⁴ Novotný také opět pozval Násira do Československa. Násir svou cestu přislíbil v létě 1967, ale nakonec k ní nedošlo.⁷⁵⁵

⁷⁴⁸ Cit. AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 056/66, Praha, 17. 11. 1966.

⁷⁴⁹ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Zn. f. ÚV – 02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 15, arch. j. 16/kinf8 (nedatováno, bez místa).

Především mělo jít o přeúvěrování na dlouhodobé úvěry na 12 let. Srov. AMZV, f. GS – T 1955–1964, SAR, karton č. 24, č. j. 011.592/66, Praha, 9. 12. 1966.

⁷⁵⁰ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Zn. f. ÚV – 02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 17, arch. j. 18/13, 5. 12. 1966.

⁷⁵¹ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Zn. f. ÚV – 02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 24, arch. j. 26/6, Praha, 1. 2. 1966.

⁷⁵² Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 76.

⁷⁵³ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, 022.677/67-9, Praha, 2. 9. 1968.

⁷⁵⁴ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 020058/68-9, *Informace o Egyptu*.

⁷⁵⁵ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 020058/68-9, *Informace o Egyptu*.

Cesta prezidenta Antonína Novotného do SAR neměla jen politický a hospodářský dopad, ale přispěla také k důležité výměně informací mezi ČSSR a SAR v oblasti vědy. Od roku 1962 probíhaly výzkumy, které měly mít zásadní vliv i na země jako SAR a Etiopie a právě delegace vedená Novotným měla předat výsledky výzkumu. Jednalo se o výsledky na výzkumu bilhariozy, výzkumu v oboru přenosu štěpů kostní a chrupavkové tkáně, výzkumu škůdců kulturních rostlin, výzkumu boje proti termitům. Na výzkumech se podílela Univerzita Karlova, Univerzita 17. listopadu a Lékařská fakulta v Hradci Králové. Akademik Ivan Málek navrhoval, aby výsledky byly poskytnuty jako dar. Nejužší kontakt měl proběhnout právě s Lékařskou fakultou v Hradci Králové, která měla zprostředkovat spolupráci s Tkáňovou bankou Fakultní nemocnice. Biologický materiál měl být poskytován do SAR pouze za minimální úhradu. Nabízela se také možnost založení tkáňové banky přímo v SAR za pomoci československých odborníků.⁷⁵⁶

I po cestě prezidenta Novotného do SAR kontakty nadále pokračovaly. V dubnu 1967 následujícího roku odcestovala do SAR delegace vedená místopředsedou Ústřední rady odborů Miroslavem Pastyříkem.⁷⁵⁷ A ve dnech 19. – 21. června 1967 zavítal do Československa zplnomocněný zástupce prezidenta Násira Ahmed Fuad.⁷⁵⁸ Také počátek roku 1968 byl co se politických návštěv týče velmi úrodný. Ve dnech 7. – 17. prosince byla naplánovaná cesta delegace Národního shromáždění do SAR. Z politických jednání se uvažovalo o setkání s viceprezidenty SAR Zakarii Mohiedina a Ali Sabrim a generálním tajemníkem Arabského socialistického svazu Mohsem abu el Nura. Členové delegace měli zároveň navštívit významné památky v Luxoru, Asuánu, Alexandrii, Suezu a Hurghadě. Vynechány nebyly ani průmyslové závody v Asuánu a Helwánu. K příležitosti této návštěvy se také počítalo s vybavením delegace drobnými dary, které měly být dávány představitelům politického, ekonomického i kulturního

⁷⁵⁶ AMZV, f. GS – T 1965–1969, SAR, karton č. 37, č. j. 010.730/66-KM, Praha, 30. 5. 1966.

Ve stejném období si cestu do Československa naplánoval maršál Ámir, který zde byl poprvé již v roce 1958. Obě země se shodly, že by nebylo vhodné tuto významnou událost „zastínit“ cestou další významné osobnosti. Ámírova cesta tak byla odložena a místo do ČSSR se vypravil do SSSR, přičemž další stanovení možného termínu cesty do ČSSR bylo podmíněno jeho politickými a obchodními úspěchy či neúspěchy při jednání v SSSR. Srov. AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 028.170/66-9, Praha, 13. 6. 1966.

⁷⁵⁷ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 020058/68-9, *Informace o Egyptu*.

⁷⁵⁸ AMZV, f. DP 1965–1975, SAR, karton č. 24, č.41.094/67-DP, Praha, 20. 7. 1967.

života. V úvahu přicházelo několik variant, zvítězila nakonec ta, která mohla pomoci rozvinout další obchodní kontakty. Zvoleným darem se stalo broušené sklo, které připomínalo prvorepublikovou tradici obchodních styků. Delegace se musela také připravit především na dvě témata. Musela být schopna se vypořádat s dotazy ohledně československo-egyptských vztahů a umět se diplomaticky vyjádřit k otázce izraelské agrese.⁷⁵⁹ V únoru 1968 odcestovala do Egypta další vládní delegace vedená předsedou Národního shromáždění Bohuslavem Laštovičkou.⁷⁶⁰ Ještě začátkem srpna navštívili ČSSR významní egyptští představitelé. Dne 2. srpna přicestoval do Prahy náměstek ministra zahraničních věcí SAR Hassan El Fiki, který se tu zdržel jako host velvyslance Rahmanyho. Jeho návštěva trvala do 7. srpna.⁷⁶¹

K obsazení ČSSR vojsky Varšavské smlouvy se většina předních politických osobností SAR, včetně prezidenta Násira, nevyjádřila. Již 21. srpna 1968 informoval chargé d'affaires o motivech počínání Sovětského svazu. O tom, že československý velvyslanec informoval ministra zahraničí o stanovisku ČSSR, nebyla v tisku žádná zmínka. Na základě oficiálního vyjádření mluvčího vlády Zayata bylo evidentní, že SAR se přiklonila spíše na stranu SSSR. V SAR se objevovala například následující oficiální vyjádření „*že přátelský Sovětský svaz v přátelské ČSSR vyhání společného nepřítele – americké imperialisty a sionisty*“.⁷⁶² Zároveň bylo zdůrazňováno, že se jedná o „rodinnou“ záležitost, kterou si mezi sebou musí vyřešit socialistické země. Velvyslanectví v Káhiře neoponechávalo nic náhodě a v otázkách intervence se snažilo aktivizovat československé občany žijící v SAR a přesvědčit je, aby se otevřeně hlásili k nesouhlasu s invazí.⁷⁶³ Jednotný postoj k okupaci měli i českoslovenští experti působící v Káhiře a další Čechoslováci v Egyptě. Kapitán Kameníček dokonce zformuloval požadavky na urychlený odchod okupačních vojsk z Československa a přednesl ho na celokáhirském shromáždění československých občanů. Z textu protestního dopisu je znát velké rozhořčení s nastalou situací a zejména v některých pasážích

⁷⁵⁹AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 05/68, Káhira, 3. 1. 1968.

⁷⁶⁰ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 253.

⁷⁶¹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, 026.337/66-9, Praha, 20. 8. 1968.

⁷⁶² Cit. AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 01228/68, Káhira, 16. 9. 1968.

⁷⁶³ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 01228/68, Káhira, 16. 9. 1968.

působí velmi emotivně.⁷⁶⁴ „...Udál se čin, jehož charakter nemá příkladu v dějinách kulturních národů. Náš stát byl věrolomně přepaden vojsky některých svých dosavadních spojenců...Srdce i rozum se vzpírá pochopení pohnutek k tomuto násilnému aktu...Dnes se z těchto bratrů stali okupanti. Je paradoxem dějin, že přišli toutéž cestou, kterou k nám v roce 1945 přišla svoboda...Stala se tragédie, která bude mít hluboké důsledky. Byly narušeny ty nezákladnější vztahy uvnitř socialistických států...Protestujeme proti okupaci naší země Československé socialistické republiky vojsky SSSR, Polska, NDR, Maďarska a Bulharska. Žádáme okamžitý odchod těchto vojsk z naší země...Stavíme se plně za naše čelné a řádné zvolené představitele – prezidenta republiky gen. Ludvíka Svobodu, 1. tajemníka KSČ A. Dubčeka, předsedu vlády ing. O. Černíka a předsedu NS J. Smrkovského.“⁷⁶⁵ Podařilo se nasbírat téměř dvě stě podpisů a odmítnutí této výzvy se objevovala zcela sporadicky. Dopisy byly hned následující den, tedy 22. srpna, doručeny okupačním státům.⁷⁶⁶ Ze všech zastupitelských úřadů byly dopisy vráceny zpět na československé velvyslanectví. Nejvíce agresivně reagovali diplomaté na ZÚ NDR,⁷⁶⁷ kde československé občany z budovy doslova vyhodili. Další rozhořčení souviselo s nedostatkem informací o momentálním stavu v Československu, proto probíhala velká snaha o zajištění informací o aktuálním dění. Výsledkem bylo denní vydávání tiskových zpráv pro egyptské publikační orgány. Dále českoslovenští tituláři na velvyslanectví v Káhiře kontaktovali dalších osm sousedních zastupitelských úřadů s žádostí o součinnost. Nesmíme však tuto situaci chápat tak, že by českoslovenští zástupci diplomatického sboru v Káhiře přerušili styky s tituláři států Varšavské smlouvy, naopak stále se snažili s nimi být v kontaktu a předkládat jim své nesouhlasné stanovisko s nastalou okupační situací.⁷⁶⁸

⁷⁶⁴ Milan VYHLÍDAL, *Činnost československých instruktorů v egyptských ozbrojených silách: účast na egyptském vojenském školství v letech 1956–1977*, disertační práce, Olomouc 2015, s. 74.

⁷⁶⁵ Cit. Tamtéž, s. 75–76.

⁷⁶⁶ Tamtéž, s. 76.

Další forma protestu spočívala např. v tom, že se členové výboru MTC odmítli v rámci oslav Velké říjnové socialistické revoluce dát zdravici sovětským instruktorům. Tamtéž, s. 78.

⁷⁶⁷ Milan Vyhlídal ve své práci uvádí, že na maďarském velvyslanectví nebyli dokonce ani puštění dovnitř. Srov. Milan VYHLÍDAL, *Činnost československých instruktorů v egyptských ozbrojených silách: účast na egyptském vojenském školství v letech 1956–1977*, disertační práce, Olomouc 2015, s. 76.

⁷⁶⁸ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 01228/68, Káhira, 16. 9. 1968.

Vztahy mezi Československem a Egyptem po roce 1968 se odcizily. Situace byla pochopitelná, vzhledem k tomu, že prezident Násir byl v této době prosovětsky orientovaný a okupaci uznával jako legitimní akt, což se nedá ale říci o velké části egyptské inteligence.⁷⁶⁹ Nicméně i přes tuto situaci nebyly kontakty mezi Československem a SAR přerušeny, ale zdaleka nedosahovaly takové úrovně jako v předešlých letech. Ve dnech 24. – 25. listopadu 1968 přicestovala do Prahy delegace zástupců ASS. Program byl ve skrze kulturní. Členové absolvovali prohlídku pražských památek a účastnili se oficiální večeře, kterou pro ně uspořádal Svaz československých spisovatelů. Obecně tato návštěva nebyla hodnocena příliš příznivě, protože její zástupci se místo budování kulturních vazeb a věnování se otázkám další možné spolupráce, spíše soustředili na nakupování československých produktů. *„Všichni členové delegace byli v ČSSR poprvé. Charakteristické pro celou delegaci bylo hromadné až překotné nakupování čs. hutnického a broušeného skla a jiného zboží“.*⁷⁷⁰

K postupnému oživení kontaktů přispěly návštěvy významných rezortních ministrů a předsedů partnerských společenských organizací. Například v roce 1970 byla ustanovena československo-arabská skupina ve Federálním shromáždění ČSSR a egyptsko-československá skupina v Lidovém shromáždění SAR. Dále byl například v únoru 1971 podepsán protokol o spolupráci mezi KSČ a Arabským socialistickým svazem.⁷⁷¹ Komunistickému vedení Československa se tedy i v následujících letech dařilo opět plnit plán československo-egyptské spolupráce.

⁷⁶⁹ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 682–683.

⁷⁷⁰ Cit. AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 029.880/65-9, Praha, 11. 3. 1968.

⁷⁷¹ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 253.

7.4 Vývoj hospodářských vztahů, uzavření významných obchodních a dalších dohod

Přestože se Egypt podílel v 60. letech na československém zahraničním obchodu pouze 1,5 %, i tak představoval jednu pětinu celkového obrátu s rozvojovými zeměmi a více než polovinu z obchodu s africkými zeměmi.⁷⁷² Hospodářské vztahy Československa s Egyptem byly v 50. letech orientované především na zbraňové dodávky a těžký průmysl. Ovšem s postupujícími 60. léty se hledaly další formy obchodní spolupráce. Nově se jako výhodné jevílo zaměření na chemický průmysl, energetiku, optiku a potravinářství. V těchto oblastech bylo potenciálně možné zaplnit mezery na egyptském trhu a solidním způsobem obstát v konkurenci. I nadále tu však zůstávala možnost spolupráce v oblasti vyššího technického školství, především v rámci vzdělávání egyptských technických odborníků. V tomto období působili českoslovenští experti například v šamotárně Sornago a cementárně El Tabbin. Řada z nich zde i nadále zůstala v pozici pedagogů na tamních univerzitách. Velké množství jich působil právě na MTC. Nicméně tento trend spíše ustupoval do pozadí, protože si egyptští politici uvědomovali, že mnohem úspornější a trvalejší řešení bude rekrutování technické inteligence přímo z řad egyptských občanů. Egyptská strana proto projevovala čím dál větší zájem o nastudování našeho školského systému a vysílala své pedagogy do Československa, aby se s ním mohli aktivně seznámit.⁷⁷³

Egyptský trh přinášel svá specifika a nedovoľoval československým organizacím zahraničního obchodu vybudování zastupitelské sítě mající na starost obchodní vztahy. Tato činnost se tedy mohla uskutečňovat pouze prostřednictvím delegátů obchodního oddělení v Káhiře a Alexandrii. Na druhé straně pak byly egyptskou vládou určeny egyptské státní společnosti, které měly vymezenou teritoriální a komoditní působnost a staly se tak výhradními spolupracovníky československých organizací zahraničního obchodu.⁷⁷⁴ K systematickému

⁷⁷² Tamtéž, s. 267.

⁷⁷³ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 019/64, Káhira, 29. 1. 1964.

⁷⁷⁴ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 285.

Jednalo se o organizace Tractor and Engineering Co., Káhira (Strojexport, Kovo, Merkurie, Motokov, Strojimport), Misr Car Trading Co. S. A. A. (Motokov), General Company for Trading and Chemicals (Kovo), El Wadi Company for Exportation of Agricultural Products, El Nile Company for Exportation

zpracování egyptského trhu bylo společností Kovo, Merkuria a Chirana vybudováno technické středisko Kovo Exhibition v Káhiře, které zpracovávalo komodity vyvážené těmito podniky. Společností Transakta bylo v roce 1963 založeno Výstavní středisko, které smluvně zastupovalo deset organizací československého zahraničního obchodu. Jednalo se například o Kerametal, Československou keramiku, Pragoexport a Omnii.⁷⁷⁵

Řada důležitých dohod byla podepsána již v předchozích letech a ty, které následovaly, byly formulovány v obdobném duchu. Pro obchodní výměnu byla důležitá hlavně jednání probíhající roku 1961 mezi MZO ČSSR a SAR, kdy se hovořilo o tom, že při Federaci obchodních komor SAR vznikne samostatná československá sekce, která měla vzájemný obchod výrazně ulehčit a zprůchodnit. Celá situace byla důsledkem reorganizace egyptské politiky zahraničního obchodu a plánovaného vzniku smíšených komisí.⁷⁷⁶ Poprvé byla smíšená komise ČSSR-SAR svolána na 26. října 1963 do Káhiry a hlavním předmětem jednání bylo stanovení kvót pro dovoz bavlny a rýže.⁷⁷⁷

Dne 21. března 1962 bylo v Káhiře podepsáno několik důležitých dohod. Byly to Dlouhodobá obchodní dohoda, Platební dohoda a Dohoda o hospodářské spolupráci.⁷⁷⁸ Pro SAR byla důležitá především naposledy zmiňovaná. Bylo zde uvedeno, že ČSSR poskytne SAR úvěr ve výši 400 mil. Kčs na osm až dvanáct let, který byl v březnu 1965 dále navýšen na 440 mil. Kčs, přičemž finance měly být poskytnuty na nákup investičních celků. V SAR byl však v rámci druhého pětiletého plánu přehodnocen investiční program a SAR žádala o odklad nebo přímo zrušení některých projektů.⁷⁷⁹ V Egyptě se také velmi propagovalo československo-

of Agricultural Products. Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 286.

⁷⁷⁵ Dále se jednalo o organizaci Skloexport, Jablonex, Bohemia Works, Artia, Martimex a Tuzex. Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 286–287.

⁷⁷⁶ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 4, č. 103.906/62-9, Praha, 26. 2. 1962.

⁷⁷⁷ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 123545/63-9, Káhira, 21. 10. 1963.

⁷⁷⁸ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 113.852/62-9, Káhira, 30. 5. 1962.

⁷⁷⁹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 056/66, Káhira, 22. 2. 1966.

Poskytování úvěrů pokračovalo i v následujících letech: 10. března 1965 na 40 mil Kčs a dále 500 mil. Kčs. Oba úvěry byly poskytnuty na 7 – 12 let na dodávky investičních celků a zařízení. Další speciální úvěr HTS z 15. března 1964 byl uzavřen na 200 mil. Kčs na dobu 10 let. Pro egyptskou stranu se jednalo o výhodné úvěry, protože úrok byl pouze 2,5 %. Srov. AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 020058/68-9, Informace o Egyptu.

sovětské spojenectví, kdy prvním krokem k utužení spolupráce bylo uzavření československo-sovětské smlouvy o spolupráci a přátelství v roce 1943. V souvislosti s blížícím se 20. výročím tohoto podpisu se rozběhla taktéž mediální kampaň, která měla podpis této smlouvy propagovat. Při této příležitosti byl v řadě egyptských deníků jako *Le Journal d' Egypt* a *Journal Commercial* otištěn text o spolupráci. V rámci oslav se na velvyslanectví v Káhiře konal společenský večer a kulturní středisko připravilo tematickou výstavu.⁷⁸⁰

Mimo působení smíšené komise měla květší intenzitě vztahů napomoci dohoda mezi vládou ČSSR a SAR o zřízení Výboru pro hospodářskou, vědeckou a technickou spolupráci podepsaná 26. září 1964⁷⁸¹. Hlavním důvodem jeho zřízení mělo být stanovení co nejpříznivějších podmínek pro podepsání nové dohody o vědecko-technické spolupráci, která by účelným způsobem nahradila dohodu z roku 1957.⁷⁸² Nová dohoda o vědecké a kulturní spolupráci byla podepsána 20. února 1966.⁷⁸³ V konečném důsledku si SAR nejvíce slibovala od vysílání československých odborníků v oblasti techniky, projektování a vývoje. Ti měli napomoci vychovat tamní odborníky. Také byl projeven zájem o chemická a textilní zařízení a elektroniku, ekonomické experty a spolupráci v oblasti jaderného výzkumu.⁷⁸⁴ Výbor měl také dohlížet na plnění dříve uzavřených dohod. Později se uvažovalo o tom, že by bylo vhodné, aby členem výboru byl zástupce MZV.⁷⁸⁵ V letech 1966–1970 řešil Výbor převážně otázky dovozu. Bylo stanoveno, že se měl rozšířit dovoz československého spotřebního zboží a zároveň dovoz dalších dosud neobchodovaných typů potravin ze SAR do ČSSR. MZO navrhovalo, aby do SAR byla poslána delegace, která měla tyto obchodní příležitosti posoudit. Možnosti, které se zde nabízely, by znamenaly, že do roku 1970 by se mohl dovoz

⁷⁸⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 3172/63, Káhira, 16. 12. 1963.

⁷⁸¹ Ten byl skutečně zřízen jako výsledek jednání delegace Josefa Lénárta v SAR z roku 1965. Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 73.

⁷⁸² AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. j. 013.181/65, Praha, 20. 5. 1965. Srov. Beno JAKUBŮV, *Zahraniční obchod ČR s Egyptem*, bakalářská práce, Praha 2012, s. 23. Tato práce pojednává především o obchodních vztazích po roce 1970.

⁷⁸³ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 262.

⁷⁸⁴ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. j. 013.181/65, Praha, 20. 5. 1965.

⁷⁸⁵ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. j. 19904/64-47, Praha, 11. 6. 1964.

potravin až 22x zvýšit.⁷⁸⁶ Když se podíváme na hospodářské statistiky, uvidíme, že dovoz potravin se sice skutečně zvýšil, ale nikoli takto dramaticky.

Jedním ze zásadních momentů, který přinesl změny v obchodní oblasti, byla návštěva předsedy vlády Josefa Lénárta a ministra zahraniční Václava Davida ve dnech 9. – 15. března 1965. Hned první den měl být uspořádán banket, kde se měl Lénárt setkat s významnými představiteli SAR.⁷⁸⁷ Lénárt také obdržel plnou moc, díky které mohl podepsat Dohodu o hospodářské spolupráci mezi ČSSR a SAR.⁷⁸⁸ To, že k podpisu hospodářské dohody mělo dojít právě v průběhu jeho návštěvy, mělo i velmi pragmatický význam. Dohoda se tím stala politicky významnější a potvrdila se tak nová linie v hospodářských vztazích SAR, a to sice navazování užších kontaktů se socialistickými zeměmi. K podpisu dohody došlo 10. března, ale ze strany SAR se ještě čekalo na ratifikaci. Československá vláda tím zároveň dala k dispozici úvěr až ve výši 25 mil. liber šterlinků s tím, že až 95 % veškerých investičních celků mělo být odebíráno z ČSSR.⁷⁸⁹ Následně byla 10. července podepsána Dlouhodobá obchodní dohoda.⁷⁹⁰ Jako výsledek jednání byl též zřízen právě Výbor pro hospodářskou, vědeckou a technickou spolupráci.⁷⁹¹ Již na prvním zasedání byly definované úkoly, které se rozdělily do následujících skupin. Spolupráce v oblasti turistiky a kooperace na projektech v SAR převážně ve stavebnictví.⁷⁹² Československá strana zde zároveň deklarovala, že by chtěla přistoupit k většímu nákupu spotřebního zboží ze SAR, popřípadě některých druhů zeleniny.⁷⁹³ Dále bylo uvažováno o uzavření dalších dohod a nastavení nových forem spolupráce, které by vzájemné vztahy zintenzivnily a usnadnily. Jednalo se o dohodu vylučující dvojí zdanění a o dohodu osvobozující letecké podniky od zdanění.⁷⁹⁴ Také se hovořilo o vhodnosti uzavření smlouvy o přátelství.

⁷⁸⁶ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 027/65, Káhira, 15. 8. 1965.

⁷⁸⁷ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 1167/65, Káhira, 27. 1. 1965.
Předtím ještě navštívil jordánského krále a prezidenta Tuniska.

⁷⁸⁸ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 105.149/65-9, Praha, 3. 3. 1965.

⁷⁸⁹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, příloha k č. j. 025193/65-9, Káhira, 10. 3. 1965.

⁷⁹⁰ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 022.245/65-9, Praha, březen 1965.

⁷⁹¹ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 73.

⁷⁹² AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 056/66, Káhira, 22. 2. 1966.

⁷⁹³ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, příloha k č. j. 025193/65-9, Káhira, nedatováno.

⁷⁹⁴ Ve dnech 24. – 26. listopadu 1954 zahájila oficiálně provoz letecká linka Praha – Káhira. Srov. AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. j. 2172/54-AK, Káhira, 7. 12. 1954.

V 60. letech zůstaly i nadále nedořešeny otázky vzájemného majetkového vyrovnání. V rámci předešlých let jich byla celá řada splacena, nicméně Egypt měl vůči Československu stále závazek ve výši 11.400 egyptských liber. Vzhledem k tomu, že se jednalo o závazky vzniklé před druhou světovou válkou, hledání dědiců se považovalo za irelevantní, tudíž zde byl předpoklad, že suma připadne „národnímu podniku“.⁷⁹⁵

Ačkoli vojenské dodávky už nikdy nedosáhly takového významu jako v polovině 50. let, nelze je ani v tomto období opomenout. V těchto letech byly vázané více než kdykoli předtím na stanovisko SSSR. Ve dnech 26. – 28. června 1967 navštívil SAR Vladimír Koucký, tajemník ústředního výboru komunistické strany, jako osobní zmocněnec prezidenta ČSSR. V SAR hovořil přímo s prezidentem Násirem a probírali možnosti dodávek do SAR. Násir hovořil o koncepci zahraniční politiky a jeho boji s imperialismem. Koucký ho ujistil, že ČSSR je v tomto ohledu plně na jejich straně. Také hovořil o obtížné finanční situaci, do které se SAR dostala díky vojenské agresí Izraele. Prezident Násir nebyl jedinou politickou osobností, se kterou se tajemník Koucký setkal. Další byl například Ali Sabri, který přislíbil svou cestu do ČSSR. Z této návštěvy také vyplývala možnost další pomoci při obnově vojenského potenciálu SAR. Návštěvy československé delegace si v Egyptě velmi vážili a 27. června informoval generál Mahmoud Fawzi generála Miroslava Šmoldase, že si Egypt velmi cení daru vojenského materiálu. Zároveň byl předán požadavek na bojová letadla Mig-21 a cvičná letadla L-29, obrněné transportéry a protiletadlové zbraně.⁷⁹⁶ O tom, kdy přesně byla podepsána dohoda na dodávky letounů L-29 se archivní prameny různí. V jednom záznamu se uvádí, že dohoda na dodávku letounů L-29, náhradních motorů a dalších dílů, byla uzavřena 18. listopadu 1967.⁷⁹⁷ Jiný záznam hovoří o datu dřívějším a to 25. května 1966.⁷⁹⁸ Vzhledem k tomu, že dohoda byla uzavřena v rámci působení československé delegace ve dnech 8. – 19. listopadu vedené Ing. Langrem, generálním ředitelem hlavní technické správy ministerstva

⁷⁹⁵ AMZV, f. PO 1955–1964, SAR, karton č. 55, č. j. 212.582/62-PO, Praha, 25. 7. 1962.

⁷⁹⁶ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Zn. f. ÚV – 02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 39, arch. j. 39/8.

⁷⁹⁷ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Zn. f. ÚV – 02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 56, arch. j. 61/3, č. j. P 3512/20, Praha, 12. 12. 1967.

⁷⁹⁸ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. j. 0143789, Praha, 12. 8. 1966.

zahraničního obchodu, je více než pravděpodobné, že správné bude listopadové datum. Celkem mělo být dodáno 70 letounů a 35 náhradních motorů o celkové hodnotě 290 mil. Kčs. V rámci této dohody také odcestovala do SAR skupina československých odborníků, kteří měli provést technický a ekonomický průzkum možnosti montáže L-29 přímo v závodech v SAR.⁷⁹⁹

V této době sice bylo Československo v područí vlivu SSSR, ale ještě zde nebyla přítomná sovětská vojska, což byl jeden z argumentů, proč se ČSSR zdráhalo vyvážet vojenský materiál. „...na území ČSSR se na rozdíl od jiných středoevropských socialistických zemí nenacházejí sovětská vojska a tudíž veškerá váha a odpovědnost vojsk prvního strategického sledu spočívá na čs. ozbrojených silách. Tato skutečnost vyžaduje, aby ozbrojené síly ČSSR byly neustále udržovány na vysokém stupni bojové pohotovosti a nasycenosti moderní technikou a omezuje možnosti ČSSR v poskytování této techniky SAR.“⁸⁰⁰ ČSSR se nakonec přesto vyjádřila k ochotě poskytnout omezené množství vojenské techniky. Poukázáno bylo i na stále složitější mechanismus zbraní a nutnost poslat s těmito dodávkami zároveň československé školitele. Mimo jiné byly vzneseny i požadavky na dodávky civilního materiálu, i když si představitelé SAR uvědomovali, že ČSSR není schopná splnit všechny jejich požadavky. Patřily sem například „potraviny, papír, strojírenské výrobky, farmaceutické produkty...“⁸⁰¹

Dalším nevyřešeným problémem byly stížnosti na reexport egyptské bavlny ze strany ČSSR do dalších států. Konkrétně si na tuto situaci stěžoval obchodní rada velvyslanectví SAR v Praze. Stejně jako v předchozích letech se mu dostalo odpovědi, „že ČSSR žádný reexport neprovádí“.⁸⁰² Mezi další reexportované produkty měla patřit i cibule.⁸⁰³

Objem obchodovaného zboží se od roku 1950 více než zdvojnásobil, nicméně objevovaly se zde velké výkyvy, které byly odvislé od prodeje bavlny.

⁷⁹⁹ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Zn. f. ÚV – 02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 56, arch. j. 61/3, č. j. P 3512/20, Praha, 12. 12. 1967.

⁸⁰⁰ Cit. NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Zn. f. ÚV – 02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 39, arch. j. 39/8.

⁸⁰¹ Cit. Tamtéž.

⁸⁰² Cit. AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 027.953/66-9, Káhira, 8. 12. 1965.

⁸⁰³ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 0222/66, Káhira, 14. 9. 1966.

V 60. letech se také značně rozšířil sortiment obchodovaného zboží.⁸⁰⁴ Když se podíváme na skladbu obchodovaných komodit, uvidíme, že hlavními vývozními položkami byly investiční celky, měřicí přístroje, textilní stroje, nákladní automobily, traktory, čerpadla, stavební ocel apod. Až 70 % celého dovozu i nadále představovala bavlna. Dále se dovážela ve větším množství rýže, citrusy, ropa a kůže. Československo SAR v průběhu 60. let také poskytlo několik úvěrů na vládní úrovni.⁸⁰⁵ Vzhledem k tomu, že v ČSSR se stále zmenšovala potřeba dovozu bavlny z důvodu větší výroby umělých vláken, hledaly se nové dovozní komodity, které by se co do objemu mohly vyrovnat dovozu bavlny. Jednou z těchto možností byla ropa, protože Egypt plánoval do roku 1970 její těžbu téměř ztrojnásobit. Cena se měla pohybovat okolo 120 – 125 Kčs za tunu a dovážena měla být ropovodem, který měl být dokončen roku 1967.⁸⁰⁶ Nevýhodou však bylo, že egyptská ropa obsahovala velké množství síry, což mohlo v československých klimatických podmínkách působit komplikace.⁸⁰⁷ Roku 1967 se objevily s dodávkami bavlny větší obtíže, kdy bylo dodáno pouze 78 % dohodnutého množství a na další rok bylo přiděleno množství ještě nižší, což bylo pro československý textilní průmysl naprosto nedostačující. Zkraje roku 1968 tuto kritickou situaci řešil přímo předseda vlády Jozef Lenárt.⁸⁰⁸

V letech 1960–1967 se velmi dařilo vývozu strojírenských výrobků, které tvořily dokonce až 70 % celkových dodávek.⁸⁰⁹ Roku 1968 byl stanoven nový hospodářský plán, který vycházel z akčního programu uveřejněného 5. dubna. Právě zde bylo stanoveno, že mimořádná pozornost má být věnována dodávkám ropy. Jednalo se skutečně spíše o výhledový plán přesahující sledované období, protože větší těžba ropy se v SAR předpokládala až po roce 1970.⁸¹⁰

⁸⁰⁴ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 264.

⁸⁰⁵ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 020058/68-9, Informace o Egyptu.

⁸⁰⁶ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. j. 013.181/65, Praha, 20. 5. 1965.

⁸⁰⁷ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, příloha k č. j. 025193/65-9, Káhira, nedatováno.

⁸⁰⁸ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 020871/68-9.

⁸⁰⁹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 087/67, Káhira, 19. 6. 1968, Praha, nedatováno.

⁸¹⁰ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 087/67, Káhira, 19. 6. 1968, Praha, nedatováno.

7.5 Kulturní a společenské kontakty

Rozvoj kulturních vztahů a spolupráce nabral rychlý spád po roce 1955, kdy byla podepsána kulturní dohoda a od roku 1959 k ní byly pravidelně zhotovovány prováděcí plány.⁸¹¹ Většina kulturních styků probíhala na základě kulturní dohody, jejíž plán byl stanoven vždy na rok dopředu. Výjimku tvořila výstava egyptského užitného umění v roce 1962, o které nebyla v původním plánu sebemenší zmínka.⁸¹² Výstava měla původně proběhnout pouze v SSSR, ale nakonec bylo rozhodnuto o jejím převezení i do ČSSR. Tento krok se nakonec ukázal jako problematický, protože zde nebyly vhodné prostory.⁸¹³

Především od 60. let se kladl větší důraz na pořádání různých koktejlů a recepcí. V dřívějším období bylo samozřejmé, že byly pořádány při příležitosti politických setkání, ale nyní se hojně konaly i při příležitosti setkání s významnými osobnostmi kulturního a sportovního světa, které měly přispět k navazování vztahů i mimo politickou rovinu. K utužování vztahů také přispívaly tzv. Dny přátelství mezi Čechoslováky a Egypty, kdy při jednotlivých setkáních byly promítány československé filmy. Například 19. dubna *Spartakiáda – III. díl*.⁸¹⁴

Již od konce 50. let ke kulturní spolupráci neodmyslitelně patřila každoroční výměna stážistů, stipendistů a výměnné zájezdy vědců a umělců.⁸¹⁵ Významná byla také spolupráce v oblasti vzdělávání, kdy na Univerzitě 17. listopadu studovala řada stipendistů z rozvojových zemí a velká část z nich pocházela právě z Egypta.⁸¹⁶

V rámci kulturních styků hrálo stále důležitou roli Československé kulturní středisko v Káhiře, které se podílelo nejen na propagaci československé kulturní tvorby, jako například pořádání různých výstav, ale také zasahovalo do oblasti politické. Mnohdy bylo místem, kde se pořádaly recepce či obědy při příležitosti oficiálních návštěv z ČSSR. Průměrná návštěvnost střediska se měsíčně pohybovala

⁸¹¹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 18.562/62-VII/2a, Praha, 26. 4. 1962.

⁸¹² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 20242/02-VII/2a, Praha, 5. 5. 1962.

Původně měla být zahájena výstava současného malířství.

⁸¹³ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 18.562/62-VII/2a, Praha, 26. 4. 1962.

⁸¹⁴ AMZV, f. DP – O 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 2350/61, Káhira, 17. 7. 1961.

⁸¹⁵ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, *Informace o Egyptu*, č. j. 020058/68-9.

⁸¹⁶ Alexandr ORT, *Česká zahraniční politika*, Plzeň 2005, s. 190.

okolo pěti tisíc osob. Jako určitá nedostatečnost byla vnímána menší komunikace mezi kulturním střediskem a káhirským velvyslanectvím. V tomto důsledku docházelo k různým faux pas, jako například, když byl v kulturním středisku vystaven propagační materiál o Izraeli, což bylo z politických důvodů pochopitelně vnímáno jako nepřijatelné. Bylo proto žádoucí, aby vystavované exponáty prošly konzultací s kompetentní osobou na velvyslanectví. Kulturnímu středisku byla také částečně vytýkána menší technická vybavenost. Zástupci střediska měli mnohdy tendenci si práci ulehčit a sázet pouze na filmová představení, jejichž zajištění bylo nejméně náročné. Množství titulů, které zde mohly být promítány, ale bylo omezené, a proto z ČSSR mnohdy přicházely zprávy, ať se zaměří i na jinou činnost jako je pořádání recepcí, divadelních představení, přednášek a podobně.⁸¹⁷ Nečekaná změna ve vedení kulturního střediska nastala roku 1963, kdy byl zástupce ředitele Zdeněk Suchomel s manželkou nečekaně odvolán k výkonu funkce do Havany. Celá situace byla tím zvláštnější, že nebyl stanoven nový vedoucí. Dokonce se uvažovalo o provizorním řešení, že by středisko mohla dočasně vést některá z žen diplomatů působících v Egyptě.⁸¹⁸ Středisko ale nakonec dočasně zůstalo pod vedením jediné osoby p. Hanáka, který stanul v čele jako jeho ředitel.⁸¹⁹

V roce 1962 byly podepsány dohody o spolupráci v oblasti rozhlasové a televizní spolupráce. Již od počátků však byla aktivnější spolupráce filmová, kdy Československo dodalo do SAR stovky celovečerních filmů a narušilo tak monopol západní, především americké produkce, která se do té doby v SAR tradičně objevovala.⁸²⁰ Roku 1962 slavil československý film dokonce úspěch na Mezinárodním festivalu televizních filmů v Alexandrii. V srpnu 1962 jeden z československých filmů dokonce získal první cenu *Perla Alexandrie*.⁸²¹ Což byl také důvod další účasti ve dnech 1. – 10. září 1963, kdy Čechoslováci opět doufali v úspěch.⁸²² Oba státy měly zájem na tom, co nejefektivněji prezentovat svou filmovou tvorbu veřejnosti. Od roku 1960 se pravidelně konal Týden

⁸¹⁷ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 1045/64, Káhira, 14. 1. 1964.

⁸¹⁸ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 1154/63, Praha, 14. 3. 1963.

⁸¹⁹ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 115.598/63-9, Káhira, 15. 7. 1963.

⁸²⁰ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, Informace o Egyptu, č. j. 020058/68-9.

⁸²¹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 053/63, Káhira, 30. 1. 1963.

⁸²² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 2116/63, Káhira, 28. 6. 1963.

československého filmu v Káhiře. Zvláště významný byl ten pořádaný od 8. ledna 1962.⁸²³ Uvedeno bylo pět titulů s tím, že Československo souhlasilo s uspořádáním týdne egyptského filmu v Praze v květnu 1963.⁸²⁴ Původně byl zamýšlený počet titulů vyšší, ale československá strana nakonec přistoupila na pět, což byl i počet egyptských filmů, které měly být následující rok představeny v Československu. Velvyslanectví v Káhiře bylo doporučeno představit sedm filmů s tím, že dva budou muset být otitulkovány na vlastní náklady. Nakonec jich bylo skutečně promítnuto sedm, a i přes vyšší náklady byl tento počín vnímán jako dobrá investice. V rámci připravovaného týdne československého filmu odcestovala do Egypta za účelem propagace též tříčlenná delegace.⁸²⁵ Ta mimo jiné navštívila kulturní památky v Luxoru a mnohé prosperující podniky, například Filmový institut a textilní závod Mehalla el Kubra. V rámci filmové spolupráce mělo též dojít ke koprodukcí několika filmů, přičemž první měl být dokončen již toho roku.⁸²⁶ Filmové týdny byly velmi úspěšné a vedly roku 1963 dokonce k podepsání aide-mémoire o další filmové spolupráci.⁸²⁷

Právě v období let 1961–1967 zavítalo do Československa a recipročně do SAR několik kulturních delegací, přičemž každá sledovala svůj specifický cíl. Některé delegace dokonce suplovaly roli oficiálních politických návštěv. Jednou z nich byla ta v souvislosti s plánovaným 10. výročím založení SAR dne 23. července 1962, kdy se na přání politických představitelů SAR mělo účastnit pět osob z československé kulturní sféry, které by naši zemi reprezentovaly.⁸²⁸ Nakonec se jednalo o osobnosti známé z kulturního prostředí, jmenovat můžeme například Vojtěcha Maxu, Jaroslava Kokošku a Milana Smolíka.⁸²⁹ Ve dnech 31. srpna – 19. září 1962 pobývala v Praze tříčlenná kulturní delegace ze SAR. Zájem byl upřen především na divadlo. Delegace se také setkala s významnými politickými představiteli, jako byli Vasil Biřak a František Kahuda. Zarážející byl ale

⁸²³ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 3227/61, Káhira, 14. 12. 1961.

⁸²⁴ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 0407/62/Pos/vet, Praha, 4. 12. 1962.

⁸²⁵ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. j. 1819/62-F, Káhira, 6. 11. 1962.

Uvádí se, že součástí delegace byl známý herec a herečka, bohužel nikde nejsou k dispozici jejich jména.

⁸²⁶ Tamtéž.

⁸²⁷ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, Informace o Egyptu, č. j. 020058/68-9.

⁸²⁸ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 108.506/62-9, Praha, 5. 4. 1962.

⁸²⁹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 117.118/62-9, Praha, 5. 6. 1962.

nezájem ze strany diplomatických představitelů SAR v Praze. Náměstek ministra kultury Abdel Aziz Wasfim jednání úřadu dokonce označil jako „*nehorázně*“ a jeho členy odmítl pozvat na závěrečný oběd při příležitosti odjezdu.⁸³⁰

Ve dnech 29. září – 9. října 1963 pobývala v ČSSR oficiální delegace odborníků ze SAR. Stěžejní bylo projednání otázek o atomové energii. Padl zde i dotaz, zda by se ČSSR nepodílelo na stavbě jaderné elektrárny v SAR.⁸³¹

Další návštěva egyptské kulturní delegace v Československu se uskutečnila ve dnech 31. října – 13. listopadu 1963. Účast delegace zprvu doprovázely problémy, protože byla vedena ještě podle kulturního plánu z roku 1962 a účastnily se jiné osoby, než bylo původně oznámeno. V konečném součtu však byla hodnocena pozitivně. Předseda delegace Wasfi se vyjadřoval velmi pochvalně o československém kulturním středisku v Káhiře a sdělil své přání, aby se jeho činnost postupně rozšířila i na další města. Jako již tradičně zde byl projeven zájem o lázně a možnosti léčby, které nabízejí.⁸³² Ve dnech 7. – 20. prosince 1963 pobývala v SAR delegace Československé akademie věd. Cílem byl podpis dohody o vědecké spolupráci mezi ČS AV a egyptským ministerstvem vědeckého výzkumu. Delegace byla pořádána na oplátku za návštěvu delegace SAR z června 1962. Právě tady byly položeny základy budoucí vědecké spolupráce, která měla být právě zde ratifikována. Návštěva splnila především politicko-propagační účel, protože k formálnímu podpisu dohody nedošlo. Na vině byly jistě i neshody na egyptské straně a to v tom smyslu, v jakém rozsahu má být dohoda uzavřena. Předpoklad uzavření dohody se rýsoval až na léta 1964–1965 při podepsání prováděcího plánu kulturních, školských a vědeckých styků.⁸³³ Jako další v řadě přicestovala do ČSSR dne 26. června 1964 egyptská kulturní delegace, a to za účelem podpisu prováděcího plánu ke kulturní dohodě.⁸³⁴

V březnu 1965 působila v Káhiře delegace československých školských pracovníků pod vedením náměstka ministra Hendrycha. O měsíc později navštívila

⁸³⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 4, 43.090/62-VII/2a, Praha, 5. 10. 1962.

⁸³¹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 4, č. 1607/64, Káhira, 8. 4. 1964.

⁸³² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 4, č. 120.956/64-9, Praha, 14. 11. 1964.

⁸³³ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 3218/63, Káhira, 5. 1. 1964.

⁸³⁴ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 026.117, Praha, 12. 6. 1964.

SAR delegace Svazu československých spisovatelů.⁸³⁵ Návštěva se uskutečnila ve dnech 1. – 7. května 1965 a mezi členy delegace byl i spisovatel a dramatik Milan Kundera.⁸³⁶ V listopadu 1965 odcestoval do Káhiry ke studijnímu pobytu náměstek ministra kultury.⁸³⁷

Mimo významných delegací do SAR zavítalo také několik zájezdů z Československa a pořádalo se zde mnoho výstav. Účelem obojího byla především propagace naší země. Ve dnech 2. – 9. března 1963 pobývala v Káhiře Laterna Magica. Představení se těšilo velké oblibě, což dokládaly i články, které vyšly v tamních denících hovořících o „*frontách před pokladnou*“.⁸³⁸ Některé články v egyptském tisku však kritizovaly vysoké vstupné a náročnost představení, které mohli údajně ocenit pouze vzdělaní diváci a odborníci v oblasti umění.⁸³⁹ Přesto toto představení můžeme hodnotit jako jedno z nejúspěšnějších vůbec. Počet návštěvníků dokonce přesáhl stotisícovou hranici.⁸⁴⁰

Dále se v Káhiře 15. září 1964 uskutečnila výstava československé grafiky. Výstava slavila velký úspěch a zhlédlo ji celkem přes čtyři tisíce návštěvníků. I přes významné momenty, které se odehrály na mezinárodním poli, se našly zmínky i v různých denících. Pro její velký úspěch byla od 5. listopadu nainstalována taktéž v Alexandrii, kde se však setkala s mnohem nižší návštěvností.⁸⁴¹

Velký zájem byl i o československé výtvarné umění. Dokladem toho bylo například zřízení stále expozice reprodukováných děl světového malířství, kde měla být obsažena i česká díla.⁸⁴² Spolupráci bychom mohli vysledovat i na poli hudebním, ovšem při porovnání s filmovou spoluprací se jednalo pouze o okrajovou záležitost. Již od roku 1960 působila v káhirském symfonickém orchestru skupina československých hudebníků, od roku 1963 byl jejím vedoucím

⁸³⁵ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 056/66, Káhira, 22. 2. 1966.

⁸³⁶ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 0128/65, Káhira, 6. 6. 1965.

⁸³⁷ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 056/66, Káhira, 22. 2. 1966.

⁸³⁸ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 1831/63, Káhira, 21. 5. 1963.

⁸³⁹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 1830/63-F, Káhira, 28. 5. 1963.

⁸⁴⁰ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 5, č. 0187/63, Káhira, 28. 6. 1963.

⁸⁴¹ AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 3346/64, Káhira 2. 12. 1964.

⁸⁴² AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 3, č. 1067/62, Káhira, 15. 1. 1962.

dirigent pan Trhlík.⁸⁴³ Nesmíme ani zapomínat na Úmluvu o spolupráci v oblasti zdravotnictví, která byla uzavřena v Káhiře 26. listopadu 1964.⁸⁴⁴

Zejména od počátku 60. let vzrostl význam sportovních událostí a pořádání setkání s významnými sportovci či celými sportovními kluby. Tento typ akcí se osvědčil především z toho důvodu, že mnozí významní egyptští političtí představitelé se společenských událostí účastnili velmi sporadicky, ale sportovní akce si nenechali ujít. Československo toho tedy využívalo k dalšímu budování osobnějších kontaktů s vysokými funkcionáři a do Egypta byly proto zvány naše sportovní špičky.⁸⁴⁵ Tradici měly také dlouhodobě sportovní spolupráce, a to především zájezdy československých fotbalistů do SAR. Nebyli to však jediní sportovci, kteří zde působili. Dále můžeme jmenovat házenkáře, hráče pozemního hokeje, tenisty a další. Egyptští sportovci měli také dlouhodobě v úctě československou spartakiádu, kterou obdivovali a brali jako svůj vzor.⁸⁴⁶ Nelze opomenout ani skutečnost, že z archivních pramenů vyplývá, že v tomto ohledu udržovali se SAR vazby i osobnosti z východočeského regionu. Zde je možné zmínit například návštěvu z 15. – 23. listopadu 1965, kdy podnikl cestu do SAR vedoucí střediska pro zahraniční studenty v Dobrušce Ján Harman. Přes káhirské velvyslanectví došlo k jeho pozvání přímo od Abu Fadla, člena Arabského socialistického svazu. Ze zprávy, kterou o návštěvě podal československý velvyslanec, vyplývalo, že se egyptští představitelé domnívali, že je navštívila mnohem významnější osobnost, než tomu ve skutečnosti bylo. Vypovídalo o tom zprostředkované setkání s předními činiteli ASS a mírového hnutí SAR. Ján Harman byl v korespondenci taktéž oslovován jako profesor, přitom držitelem tohoto titulu nebyl. Nicméně velmi vřelé přijetí bylo důkazem toho, že SAR měla zájem rozvíjet mírové soužití.⁸⁴⁷

⁸⁴³ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, *Informace o Egyptu*, č. j. 020058/68-9.

⁸⁴⁴ Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 263.

⁸⁴⁵ Např. Dana a Emil Zátokovi v lednu 1961. AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, č. j. 2350/61, Káhira, 17. 7. 1961.

Nebyli zde pouze jako turisté, ale pořádali tu několik přednášek. Emil Zátok dokonce vedl vzorový trénink s armádními i civilními sportovci. Srov. AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. 031421, Praha, 26. 10. 1961.

⁸⁴⁶ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, *Informace o Egyptu*, č. j. 020058/68-9.

⁸⁴⁷ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 0254/65, Káhira, 24. 11. 1965.

Když v roce 1966 navštívil pracovník egyptského hnutí obránců míru Dr. Quesny ČSSR, padla zde myšlenka na založení Společnosti přátelství SAR-ČSSR. Podobné společnosti byly již dříve založeny v dalších arabských státech, jako jsou Maroko, Alžírsko a Súdán. Nutno však podotknout, že nebyly považovány z hlediska své činnosti za příliš úspěšné. Byla tudíž přirozená obava, že podobný neúspěch by byl i v případě této společnosti, protože arabské národy se vyznačují podobnou mentalitou. „...lze mít obavy, aby Společnost záhy nestagnovala a nevytvářel ji jen úzký okruh přátel z VOM, eventuálně ještě z kulturních kruhů kolem čs. střediska...“⁸⁴⁸ Bylo proto dohodnuto, aby československá strana sama nevyvíjela žádnou iniciativu,⁸⁴⁹ a to skutečně dodržela. Nicméně již koncem května Dr. Quesny oznámil, že prezident Násir schválil jeho plán o založení Společnosti. Z československé strany bylo navrženo, aby se otázka projednání přesunula na září.⁸⁵⁰ Dále padl návrh, že společnost by mohla být ustanovena v době návštěvy prezidenta Novotného v SAR.⁸⁵¹ Poté vyvstala otázka, která osobnost by měla být v jejím čele. Vybrán byl Mohamed Kamel Al Rahmany, bývalý velvyslanec v ČSSR.⁸⁵²

Ani v této kapitole nelze opomenout spolupráci na poli egyptologie. Výrazná byla egyptologická spolupráce, kdy v letech 1960 – 1974 probíhal výzkum Ptahšepesovy mastaby.⁸⁵³ Egyptologové působili i jako lektori českého jazyka na Univerzitě Ajn Šams. Dále zde působili významní arabisté jako Rudolf Veselý se svou ženou Zdenkou a Ladislava Drozdík. Několik dlouhodobých stáží absolvoval v Egyptě i Jaroslav Oliverius, který spolu s Rudolfem Veselým vydal roku 1965 *Egyptskou hovorovou arabštinu*. Pod vedením Luboše Kropáčka a díky jeho výzkumům v egyptských archivech mohly vzniknout *Všeobecné dějiny Afriky* v rámci projektu UNESCO.⁸⁵⁴ Ke studiu soudobých myšlenkových a literárních proudů byla v roce 1968 do Egypta vyslána skupina arabistů v čele s Karlem Petrářkem. Čeští arabisté také přeložili mnoho významných egyptských děl

⁸⁴⁸ Cit. AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 023.524/66-9, Káhira, 25. 7. 1968.

⁸⁴⁹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 023.524/66-9, Káhira, 25. 7. 1968.

⁸⁵⁰ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 0116/66, Káhira, 20. 7. 1966.

⁸⁵¹ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 0232, Praha, 17. 10. 1966.

⁸⁵² AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 2, č. 022/66, Káhira, 6. 10. 1966.

⁸⁵³ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 683.

⁸⁵⁴ Tamtéž, s. 683.

do českého jazyka. Na stážích na Káhirské univerzitě působili i slovenští odborníci jako Karol Sorby a Ján Paulíny.⁸⁵⁵

Jak už bylo dříve uvedeno, Československý egyptologický ústav se od svého počátku potýkal s problémy nedostatečného prostoru. V roce 1967 měl devět pracovníků, kteří měli v Praze k dispozici tři místnosti a temnou komoru, ale prostory neodpovídaly požadavkům na přípravu vydání náročných děl a chybělo místo pro nové nálezy. V témže roce odkázal Jaroslav Černý ve své závěti egyptologickému ústavu svou knihovnu, kterou byl ochoten dát ihned k dispozici. Byla zde myšlenka na jednom místě soustředit ústav, knihovnu a byt Černého. Tuto myšlenku podpořilo i Náprstkovo muzeum, které sem chtělo umístit staroegyptské sbírky a dopřát jim tak odpovídající prostor nejen k výzkumu, ale i pro vystavování. Plán bohužel nebyl realizován. Nutno také dodat, že součástí vybavení ústavu byla i terénní auta využívaná k výzkumu v Egyptě.⁸⁵⁶

Koncem 60. let se také rozšiřovala spolupráce v oblasti cestovního ruchu. I vzhledem k úspěchům československé egyptologie se dal očekávat přibývající zájem turistů o tuto exotickou destinaci. Cestovní kancelář ČEDOK roku 1965 přišla s nabídkou zájezdů na dobu deseti dnů, kdy cena za osobu činila 6.900 Kčs. Když k tomu přihlédneme k průměrné měsíční mzdě okolo 1.300 Kčs, je zřejmé, že o tyto zájezdy nebyl zpočátku enormní zájem. Z průzkumů vztahujících se k finančním možnostem českého turisty vyplývalo, že maximální částka, kterou by reálně mohl vynaložit na rekreaci, byla 4.000 Kčs. ČEDOK si tuto skutečnost uvědomoval a pro začátek přišel alespoň s alternativním řešením. Byly sestaveny krátké poznávací zájezdy na dobu čtyř dnů, které se svojí cenou dostaly podstatně níže.⁸⁵⁷

⁸⁵⁵ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 683.

⁸⁵⁶ Adéla MACKOVÁ, *Vznik a počátky Československého egyptologického ústavu*, *Nový orient*, roč. 61, č. 1, 2006, s. 60.

⁸⁵⁷ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č 2, č. 027/65, Káhira, 15. 8. 1965.

Československý turismus do Egypta se začal rozvíjet spíše v následujících letech. Podle statistik egyptského ministerstva turistiky navštívilo v letech 1968–1973 Egypt 26 245 československých turistů. Srov. Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 258.

7.6 Československo a jeho postoj a angažovanost k arabsko-izraelským konfliktům

Československo bylo v různých formách a s kolísající mírou angažovanosti spjato s arabsko-izraelskými konflikty již od 40. let. Jak bylo popsáno v předcházejících kapitolách, také jeho příklon na stranu Egypta nebyl vždy jednoznačný. Ani v 60. letech se od této problematiky nedistancovalo.

Dne 15. března 1964 byla podepsána dohoda o dodávkách pro vojenskou a civilní výrobu v celkovém objemu 200 mil. Kčs, ale již v dubnu 1967 došlo k její úpravě a snížení na 126 mil. Kčs.⁸⁵⁸ Jiné zdroje ovšem uvádějí snížení na 122 mil. Kčs. Tyto odchylky mohou být způsobené i posuzováním podle odlišných kurzů. Pravděpodobnější je však skutečnost, že snížení na 126 mil. Kčs se nevztahovalo na vojenskou a civilní výrobu, ale na dodávky speciálního materiálu, kde by tato čísla odpovídala.⁸⁵⁹ Z úsporných ekonomických důvodů SAR ustupovala od realizace různých projektů, jako byl například závod na výrobu masek, zařízení pro výrobu munice, dodávky zapalovačů a podobně. SAR se také snažila o snížení splátek a jejich prodloužení do roku 1976, ale vzhledem k tomu, že nebyly prokázány objektivní důvody, československá strana žádost zamítla.⁸⁶⁰ SAR se také stále více snažila prosadit jednostranné výhody v rámci uzavírání obchodních smluv. Stále více se také projevovala finanční ztrátovost v rámci poskytování vojenských expertů a specialistů.⁸⁶¹

Dne 5. června 1967 vypukl další válečný konflikt, šestidenní válka a Čechoslováci žijící v Egyptě se začali připravovat na evakuaci.⁸⁶² Československá zpravodajská služba v Egyptě domácí prostředí neinformovala příliš včasně. Československo se o válce dozvědělo až dvě hodiny po útoku Izraele. Předtím zaslal pouze krátkou zprávu Mečislav Jablonský, že „*hrozí nebezpečí agrese*“.⁸⁶³ Bezprostředně po nastalé agresi se komunikace mezi SAR a ČSSR opět

⁸⁵⁸ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Zn. f. ÚV – 02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 42, arch. j. 42/6, č. j. P 2662/20, Praha, 28. 7. 1967.

⁸⁵⁹ AMZV, f. TO – O 1960–1964, SAR, karton č. 2, č. j. 0149586/HTS-03, Praha, 6. 5. 1967.

⁸⁶⁰ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Zn. f. ÚV – 02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971, sv. 42, arch. j. 42/6, č. j. P 2662/20, Praha, 28. 7. 1967.

⁸⁶¹ AMZV, f. TO – O 1960–1964, karton č. 2, č. j. 0149586/HTS-03, Praha, 6. 5. 1967.

⁸⁶² Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 683.

⁸⁶³ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 77.

zintenzivnila. Do ČSSR odcestoval zmocněnec prezidenta Násira Ahmad Fuad a v červnu odjel do SAR zmocněnec prezidenta Novotného V. Koucký. Hlavním cílem těchto návštěv bylo předání co největšího množství informací o válečném konfliktu a hledání co nejširších možností, jak může ČSSR pomoci SAR i dalším arabským zemím.⁸⁶⁴

V rámci arabsko-izraelských konfliktů poskytla ČSSR arabským zemím materiální humanitární pomoc ve výši 3.450 mil. Kč. Z toho 1.750 mil. připadlo SAR, přičemž bezprostředně po agresi obdržela SAR bezplatnou pomoc ve výši 8,2 mil Kčs. Československo bylo i nadále ochotno vyhovět požadavkům SAR o pomoc. Výsledkem byla dohoda, že seznam civilních položek zboží v hodnotě 60 mil Kčs může být dodán za normálních obchodních podmínek a 18. listopadu 1967 byla uzavřena dohoda o speciálních dodávkách ve výši 290 mil Kčs, které měly být postupně uhrazeny v následujících šesti letech. Ve dnech 24. – 30. října 1967 se uskutečnilo druhé zasedání Výboru pro hospodářskou, vědeckou a technickou spolupráci, kdy byla lhůta pro uzavírání kontraktů prodloužena do roku 1970.⁸⁶⁵

Některé materiální důsledky arabsko-izraelského konfliktu pro Československo doznávaly až hluboko do 70. let. Do roku 1975 byla v Suezském průplavu uvězněna československá loď Lednice. Již dříve byly pokusy o to, aby loď byla uvolněna. Hlavní iniciativu v tomto podniklo Polsko, které se pokusilo požádat o pomoc generálního tajemníka OSN U Thanta. Polsko se snažilo vytvořit spojení všech zemí, které mají v Suezském průplavu zablokované lodě a jejich hromadnou intervenci. ČSSR se tedy pro tento postoj také vyjádřilo, ale bylo si vědomo složité politické situace a problematického vývoje v oblasti Suezského průplavu a také toho, že všechny lodě, které byly v Suezsku zablokované, nebyly ze stejného politického tábora. Další fakt, který poukazoval na skutečnost, že uvolnění lodí nebude snadné, byla již předchozí jednání československého vedoucího mise u OSN v New Yorku Jarringa, který o uvolnění lodí jednal již v prosinci předchozího

⁸⁶⁴ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. j. 020058/68-9, Informace o Egyptu.

⁸⁶⁵ AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 026.055/68-8, Praha, 14. 11. 1968.

roku. Podle něho bylo „dílčí řešení téměř vyloučeno a s uvolněním lodí je možné počítat pouze v případě eventuálního celkového řešení situace na BSV“.⁸⁶⁶

Egypt dokonce usiloval, aby se československé jednotky podílely přímo na válečném konfliktu, což bylo pro československou stranu nepřijatelné, nicméně nepřímé pomoci se nebránilo. Byla nabídnuta bezplatná pomoc ve výši 15 mil. Kčs ke koupi 10 letadel Mig-21 a 20 tanků.⁸⁶⁷ Poté, co byla Egyptu poskytnuta bezplatná vojenská pomoc, v listopadu došlo k uzavření dohody o dodávkách L-29.⁸⁶⁸ Již dříve dne 25. května 1967 vydala vláda Československé republiky oficiální prohlášení kudálostem na Blízkém východě, kde se stavěla zcela jednoznačně na stranu arabských zemí. Prohlášení zdůraznilo „mimořádný zájem vlády a lidu Československé socialistické republiky na zachování míru a bezpečnosti v této oblasti světa a odsoudilo imperialistické intriky a válečné hrozby na adresu arabských zemí.“ ... „Izraelská agrese, která si vynutila plně oprávněná obranná opatření Sjednocené arabské republiky a dalších arabských zemí, vytvořila velmi nebezpečnou situaci v oblasti, jež má klíčový význam pro světový mír a mezinárodní bezpečnost. Zaslouží si proto rozhodného všeobecného odsouzení.“⁸⁶⁹

Důležitá byla především spolupráce při budování Military Technical College. Velmi zásadním dokumentem, který dal MTC právní základ byl úřední list vydaný v květnu 1962, dekret prezidenta Násira pro zákon č. 101/1962. Tento dokument de facto zakotvil MTC v systému egyptského civilního vysokého školství. Zajímavé tu například bylo, že českoslovenští profesori museli zdůvodňovat udělené známky před velitelem školy. Můžeme tak zapochybovat o objektivitě hodnocení, protože rozporovány byly známky především u prominentních studentů. Součástí

⁸⁶⁶ BSV – Blízký a Střední východ. Cit. AMZV, f. TO – T 1965–1969, SAR, karton č. 1, č. 026.055/68-8, Praha, 14. 11. 1968.

⁸⁶⁷ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 78.

⁸⁶⁸ Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 683.

⁸⁶⁹ Cit. Zdeněk VESELÝ, *Československá zahraniční politika 1945–1989: (dokumenty)*, Praha 2001, s. 230–231.

Zajímavý byl jistě i obraz o nastalé situaci, který předkládala média v Československu. Např. v pozdějších letech se objevoval ze strany Československé televize spíše rezervovaný přístup. Znárodnění Suezského průplavu roku 1956 bylo okomentováno následujícím způsobem: „neochotou západních států půjčit Egyptu na stavbu Asuánské přehradu“, kde nebyl obsažen pojem izraelská agrese. Srov. Gabriela KADLECOVÁ, *Mediální prezentace mezinárodních vztahů v Československu v době studené války prostřednictvím Československé televize*, cit. Otakar Brousek z 16. 11. 1969, diplomová práce, Praha 2011, s. 75.

univerzity byla i mešita, která mohla být kdykoli během dne využita k modlitbě.⁸⁷⁰ Na MTC se také postupně rozšiřovaly možnosti studia různých specializací a narůstal počet československých expertů.⁸⁷¹ V červnu 1962 byl uzavřen nový Kontrakt č. 40 – 164 – 212, který upravoval podmínky vysílání československých expertů do Egypta a podmínky poskytování technické pomoci.⁸⁷² V roce 1967 končila první etapa výstavby MTC. V rámci druhé etapy se mělo zaměřit především na výchovu egyptského pedagogického sboru.⁸⁷³ Od 70. let docházelo ke snižující se a postupně končící spolupráci. Jedním z důvodů byla i rodící se spolupráce s Velkou Británií a obecně se západními zeměmi. Tím pádem byla přítomnost československých odborníků nežádoucí. Naši odborníci definitivně opustili školu 1. září 1977, kdy veškeré funkce na MTC převzali egyptští pracovníci.⁸⁷⁴

⁸⁷⁰ Milan VYHLÍDAL, *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře*, *Historica Olomucensia*, roč. 26, č. 38, Olomouc 2010, str. 105–106.

⁸⁷¹ Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009, s. 68.

⁸⁷² Milan VYHLÍDAL, *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře*, *Historica Olomucensia*, roč. 26, č. 38, Olomouc 2010, s. 106.

⁸⁷³ Tamtéž.

⁸⁷⁴ Tamtéž, s. 110–111.

Závěr

Po analýze dostupných archivních materiálů můžeme konstatovat, že československo-egyptské vztahy rozhodně nehrály v československé diplomacii zanedbatelnou roli, jak by se mohlo z hlediska geografické polohy obou zemí na první pohled zdát, a mají v ní své nezastupitelné místo. Vždyť právě Egypt byl zemí, kde Československo zřídilo svůj první konzulát na území Afriky už v roce 1920, a to i přes to, že byl Egypt stále ještě pod protektorátem Velké Británie. Už v této době stály v popředí ekonomické zájmy, kdy Československo hledalo odbytiště pro své produkty.

Československo-egyptské vztahy postupně získaly svoji specifickou podobu, a i když se v průběhu let jejich charakter a intenzita proměňovaly, ekonomické vazby a obchodní výměna se staly od prvopočátku jejich hlavním těžištěm. V průběhu let se však velmi měnila jejich podoba a v 50. letech zcela převážil obchod zaměřený na vojenskou techniku. Československo bylo tak nepřímo vtaženo do řady komplikovaných mezinárodních sporů, jako byla palestinská otázka. Vojenskými dodávkami se skutečně jednalo o velký posun ve skladbě obchodovaného zboží, když uvážíme, že v meziválečném období slavilo Československo v Egyptě úspěch především vývozem cukru, fezů, skla a bižuterie. Nezměnilo se ale obchodní saldo a i toto sledované období bylo charakteristické pasivní obchodní bilancí Československa vůči Egyptu. To dokládají tabulky v příloze.

Pro Egypt byl stále klíčový vývoz bavlny, který byl zpečetěn roku 1946 uzavřením československo-egyptské úvěrové dohody o nákupu bavlny. V průběhu druhé světové války se také posílil domácí egyptský průmysl a tato země se tak pro Československo stala v některých odvětvích konkurenceschopnou. Zpočátku stále ještě platila prozatímní obchodní dohoda z března 1930, která byla ale později nahrazena jinými smluvními dokumenty. I přesto, že se Československo muselo potýkat s různými obtížemi, když 15. října 1951 dospěla sněmovna egyptského parlamentu k důležitému kroku, a to zrušení britsko-egyptské smlouvy z roku 1936, otevřel se širší prostor pro obchodní spolupráci s dalšími státy včetně

Československa. Československo s Egyptem podepsalo protokoly o obchodní výměně a úvěru na nákup bavlny již v lednu 1947 a dohodu podporující obchodní výměnu v tom samém roce. Další významná československo-egyptská obchodní dohoda byla uzavřena roku 1951 a již obsahovala články, které se týkaly obchodu s československými zbraněmi a municí proti egyptské bavlně. Obchod se zbraněmi se sice především z konkurenčních důvodů Sovětského svazu a prioritnímu přezbrojení československé armády neuskutečnil, ale právě zde byl vytyčen cíl budoucího obchodování. Touto dohodou se Československo snažilo pojistit především nákup bavlny, na níž byl do velké míry závislý textilní průmysl.

Důležitý byl také zrod institucí, které měly obchod zefektivnit, jako například Arabská obchodní komora. Rozvoj obchodních vztahů stál také při znovuoobnovení činnosti konzulátu v Alexandrii, ke kterému došlo po dlouhých dvaadvaceti letech v srpnu 1961. Bohužel s velmi krátkým trváním, protože činnost byla již v únoru 1962 opět pozastavena. Další spíše polooficiální institucí, která napomáhala k posílení obchodních vztahů, byla pobočka obchodního oddělení, taktéž v Alexandrii, která byla zřízena už roku 1952. Hlavním úskalím bylo, že Ministerstvo zahraničních věcí Egypta tuto instituci nikdy oficiálně neuznalo, tudíž nemohla plně rozvinout svůj potenciál.

Obchodní vztahy byly v letech 1945–1968 zajištěny několika smlouvami a dohodami, přičemž nejznámější byly čtyři smlouvy o zbraňových dodávkách z let 1955–1956. V roce 1955 byla uzavřena dlouhodobá obchodní dohoda, jejíž součástí byla i dohoda platební. O dva roky později, tedy v roce 1957, byla podepsána dohoda o vědecké a technické spolupráci. V roce 1959 došlo k ratifikaci dohody o obchodu a plavbě a také dohody o letecké spolupráci. Důležitou dohodou byla také ta z července 1961 mezi Československým egyptologickým ústavem a Egyptskou památkovou službou. V 60. letech byly uzavřeny dlouhodobá obchodní dohoda, platební dohoda a dohoda o hospodářské spolupráci. Dalším momentem, který vedl ke zlepšení obchodních vztahů, bylo založení československo-egyptské smíšené komory, která poprvé zasedla v Káhiře v roce 1963. Dále byl roku 1964 zřízen Výbor pro hospodářskou, vědeckou a technickou spolupráci.

V 60. letech byla ze strany Československa do SAR také dodána vojenská technika, nicméně oproti předešlému období šlo o mizivé množství. V tomto období se také hledaly nové vývozní možnosti do Československa, kdy bavlnu měla postupně nahradit ropa. V průběhu let se v Egyptě podílela řada československých firem převážně na stavebních pracích a působila zde řada našich odborníků. Zcela specifická byla pomoc při budování MTC v Káhiře a působení na tisíc sto⁸⁷⁵ československých vojenských expertů v letech 1955–1977.⁸⁷⁶

Musíme brát také v potaz, že Egypt se nejprve musel vyrovnat se svou vnitropolitickou situací, vypořádat se nadobro s vlivem Velké Británie a nalézt svůj směr v zahraniční politice. Zde se Egypt rozhodně nenacházel v příznivé situaci, přičemž nejpálčivějším problémem se stala palestinská otázka. Československo v tomto případě nejprve stálo na straně Izraele a řadilo se mezi země, které na Valném shromáždění OSN hlasovaly pro rozdělení Palestiny. Tím, že Československo dokonce poskytlo vojenskou pomoc Izraeli, podařilo se izraelské armádě proniknout do bezprostřední blízkosti Káhiry.

Období tzv. *Násirovského Egypta*, tedy od listopadu 1954, kdy v čele státu stanul Gamál Násir, znamenalo pro Československo hned v počátcích utvářejícího se režimu nové možnosti spolupráce. V zemi započala výraznější industrializace, na které se podílela řada Čechoslováků, která odcházela do Egypta seznamovat tamní pracovníky s výrobními postupy. Novinkou také bylo, že na rozdíl od předchozího období stálo v mezinárodních sporech Československo na straně Egypta. Například veřejně podporovalo znárodnění Suezského průplavu a podílelo se na stavbě Asuánské přehrady. Egypt na své cestě při hledání vhodného uspořádání dokonce roku 1958 vytvořil spolu se Sýrií Sjednocenou arabskou republiku, která ale měla krátkého trvání a rozpadla se o tři roky později v roce 1961. V tomto období byla také zahájena protikomunistická kampaň, což se odrazilo na vztahu k Československu.

Velký kus cesty ušly československé i egyptské zastupitelské úřady, které postupem času rozšiřovaly svoji agendu a mnohdy ve vzájemných vztazích sehrály

⁸⁷⁵ Toto číslo zahrnuje i experty působící na MTC.

⁸⁷⁶ Milan VYHLÍDAL, *Činnost československých instruktorů v egyptských ozbrojených silách: účast na egyptském vojenském školství v letech 1956–1977*, disertační práce, Olomouc 2015, s. 103.

klíčovou roli. Úřady byly povětšinou kvalitně vedeny, což měl na svědomí i fakt, že zde převážně figurovaly osobnosti zkušených diplomatů a odborníků. V polovině 40. let docházelo k jistým komplikacím souvisejících s nejasností personálního obsazení československého vyslanectví v Káhiře. Na egyptském vyslanectví v Praze se zase některé prameny liší daty nástupních audiencí. Celkově ale můžeme zhodnotit chod zastupitelských úřadů veskrze pozitivně.

Československo bylo také jednou z prvních zemí, jejíž vyslanectví bylo povýšeno roku 1956 na velvyslanectví. Někteří diplomaté, kteří působili v Egyptě, získali i akreditaci pro zastupování v dalších zemích. Bylo tomu tak v případě Jaroslava Šejnohy, který působil na území dnešní Etiopie a Arnošta Karpíška, který byl velvyslancem i v Syrské republice a zastupoval Československo též v Etiopii. Zpočátku bylo působení na ZÚ v Egyptě prestižní záležitostí, ale s proměnou politického režimu se stalo jakýmsi „odkladistěm“ nepohodlných diplomatů, což se do jisté míry odrazilo na úrovni vedení úřadu. Nicméně oproti situaci na jiných ZÚ v rámci celého světa můžeme konstatovat, že do Egypta byli posíláni stále kvalitní diplomaté. Váženosti a věhlasu těch prvorepublikových ale zdaleka nedosáhli. Aktivity diplomatů byly skutečně pestré a zahrnovaly širokou škálu činností od podpory obchodní výměny, přes pořádání kulturních akcí, organizování cest delegací až po vydávání periodik.

O fungování egyptského zastupitelského úřadu v Československu a osobnostech diplomatů, kteří zde působili, jsou dochovány strohé informace, které mnohdy znamenají pouze datum nástupní audience a ukončení působnosti v úřadu. Díky komparaci pramenů různé provenience bylo možné provést alespoň základní charakteristiku fungování tohoto ZÚ. Zatímco československé úřady v Egyptě byly mnohdy obsazeny váženými osobnostmi, opačně tomu tak povětšinou nebylo. Chod egyptského vyslanectví v Praze byl obnoven až šestnáct měsíců po skončení druhé světové války a také jednotliví představitelé se na svých postech rychleji střídali. Bylo to pochopitelné i s ohledem na to, že Egypt v tomto směru nemohl čerpat z dřívějších dob a zkušeností.

Na politické úrovni zaznamenaly vztahy od konce 40. let sestupnou tendenci vlivem komunistického režimu v Československu. V rámci

československé zahraniční politiky byly ze strany Sovětského svazu postupně potlačeny autonomistické tendence, což se projevilo ve všech oblastech i v reorganizaci Ministerstva zahraničních věcí v Praze. Poté, co po únoru 1948 nastoupil na post ministra zahraničních věcí Vladimír Clementis, snažil se co nejvíce vyhovět potřebám Sovětského svazu. Jak ve své publikaci uvádí Jindřich Dejmek, největším úpadkem československé diplomacie bylo období vlády Viliama Širokého, kdy byly vzájemné vztahy s Egyptem dokonce udržovány na nižší diplomatické úrovni. Po roce 1953 došlo k určitému zlepšení vztahů, což mělo za následek i personální posílení vyslanectví v Káhiře a zkvalitnění jeho práce. První i druhá polovina 60. let se také nesla ve znamení četných politických návštěv a delegací ze strany obou zemí. Největší ohlas zaznamenala cesta prezidenta Antonína Novotného do SAR v roce 1966. Řada politických delegací měla také za cíl uzavření smluvních ujednání jako například delegace Václava Davida z roku 1965.

Po okupaci Československa pěti státy Varšavské smlouvy byly vztahy mezi Československem a Egyptem citelně narušeny. Situace byla pochopitelná vzhledem k tomu, že prezident Násir byl v tomto období prosovětsky orientovaný a okupaci Československa uznával jako legitimní akt. Zajímavé ale bylo, že většina egyptské inteligence jeho názor nesdílela. Českoslovenští diplomaté nebyli k okupaci státy Varšavské smlouvy lhostejní a pokoušeli se ve spolupráci s našimi krajany rozvíjet propagační činnost s cílem vyvolat nesouhlas s okupací.

V oblasti kulturních vztahů zaznamenala v 50. letech úspěch filmová spolupráce a rostla obliba československých filmů, které byly mnohdy využívány ke vzdělávacím účelům. Ostatně československý vzdělávací systém začal být atraktivní i pro egyptské studenty, což vedlo roku 1956 ke studiu prvních egyptských stipendistů v Československu. Postupně se také začaly do arabštiny překládat první české a slovenské knihy. Řada československých odborníků také zahájila své působení na Vysoké škole jazyků v Káhiře. Docházelo též k vzájemným výměnám delegací spisovatelů.

Neméně důležitou roli mělo kulturně informační středisko, jehož činnost byla schválena kulturním plánem na rok 1959. Protože obliba naší filmové tvorby v Egyptě stále narůstala, pořádaly se dokonce týdny československého filmu

v Káhiře. Spolupráce se prohlubovala i na poli hudby. Důkazem toho byla například účast Egypta na festivalu Pražské jaro. Od roku 1960 také působila v rámci káhirskeho symfonického orchestru skupina československých hudebníků. Jednou z nejvýznamnějších událostí na poli kultury ve sledovaném období byla cesta československé kulturní delegace roku 1956, která se velkou měrou zasloužila o založení Československého egyptologického ústavu. Ten byl zřízen v říjnu 1958 v Praze a v květnu 1959 v Káhiře. Egyptologický ústav byl navíc jedinou československou vědeckou institucí v Egyptě a dokonce jedinou vědeckou institucí zemí socialistického bloku.

Většina kulturních styků probíhala na základě kulturní dohody, jejíž plán se stanovoval vždy na jeden rok dopředu. V 60. letech se také začaly pořádat tzv. Dny přátelství mezi Čechoslováky a Egyptany a byla založena Společnost československo-egyptského přátelství. Další důležitý dokument, který byl v tomto období uzavřen, byla dohoda v oblasti rozhlasové a televizní spolupráce. Především 60. léta byla velmi pestrá, co se týče vzájemných návštěv kulturních delegací, které v některých případech suplovaly roli oficiálních politických návštěv. Od roku 1965 byly také pořádány zájezdy do Egypta cestovní kanceláří ČEDOK. Jednalo se pouze o okrajovou záležitost a počínající cestovní ruch byl otázkou spíše následujících let. Nesmíme také opomenout pomoc Československa v oblasti zdravotnictví, kdy Československo vyváželo do Egypta léčiva a podílelo se na lékařské pomoci.

Nepříliš příznivá byla otázka československých krajanů v Egyptě. Československá kolonie v Egyptě se stala na konci sledovaného období z více než pět set osob, které čítala před druhou světovou válkou, téměř neznatelnou a oficiálně zahrnovala pouze pár jedinců. Navíc Čechoslováci, kteří sem přicházeli v meziválečném období, působili především ve službách, popřípadě v dělnických profesích, a většina z nich do Egypta odcházela s cílem trvalého usazení. Naproti tomu od 40. let začali do Egypta odcházet především odborníci v technických oborech, zejména souvisejících s vojenstvím, povětšinou na základě politického rozhodnutí s tím, že bylo od začátku jasné, že jejich působení v této zemi bude dočasné. S postupující industrializací země sem tedy přicházeli českoslovenští

odborníci a od období suezské krize zde působili i vojenští instruktoři, kteří se však do bojů nesměli jakkoli zapojit. Tato pomoc ovšem znamenala zároveň značné příjmy do československé státní pokladny. Na kritické úrovni se nacházela i komunikace těchto osob s československými úřady. Byl to však trend, který byl stejný na celém území Afriky. Mnoho československých občanů po druhé světové válce z Egypta emigrovalo, a to z důvodů ekonomických, politických i soukromých.

Vztahy mezi Československem a Egyptem zasahovaly do různých oblastí kulturního, politického a ekonomického života a nezřídka překračovaly rámec běžných kontaktů. Na základě zhodnocení vzájemných vztahů lze konstatovat, že ačkoli vztahy mezi Československem a Egyptem v letech 1945–1968 nedosahovaly takové kvality, jako s jinými povětšinou evropskými státy, staly se v mnoha ohledech výjimečné a jistě si zaslouží nesmazatelné místo v dějinách československých mezinárodních vztahů a zahraniční politiky.

Seznam použitých zkratk

ASS	Arabský socialistický svaz
AV	Akademie věd
BSV	Blízký a Střední východ
č.	číslo
č. j.	číslo jednací
ČTK	Česká tisková kancelář
DP	diplomatický protokol
DP – T	diplomatický protokol – tajné
f.	fond
GS – T	Generální sekretariát – Tajné
inv. č.	inventární číslo
LEG	libra egyptská
MMF	Mezinárodní měnový fond
MTC	Military Technical College
MZO	Ministerstvo zahraničního obchodu
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NA	Národní archiv
OAJ	Organizace arabské jednoty
OSN	Organizace spojených národů
PO – O	Právní odbor – obyčejné
PZ	Politické zprávy
SAR	Sjednocená arabská republika
sign.	Signatura
TO – O	Teritoriální odbory – Obyčejné
TO – T	Teritoriální odbory – tajné
VA	Výstřižkový archiv
VA AZ	Vojenská akademie Antonína Zápotockého
VTA	Vojenská technická akademie
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ZÚ	zastupitelský úřad

Prameny a literatura

Archivní prameny

Archiv Ministerstva zahraničních věcí

AMZV, fond IV. sekce – národohospodářská 1918–1939.

AMZV, fond Diplomatický protokol 1955–1964.

AMZV, fond Diplomatický protokol 1965–1975.

AMZV, fond Diplomatický protokol – tajné 1945–1954.

AMZV, fond Diplomatický protokol – tajné 1955–1964.

AMZV, fond Generální sekretariát – tajné 1955–1964.

AMZV, fond Generální sekretariát – tajné 1965–1969.

AMZV, fond Personální spisy.

AMZV, fond Politické zprávy 1918–1977.

AMZV, fond Právní odbor – obyčejné 1945–1954.

AMZV, fond Právní odbor – obyčejné 1955–1964.

AMZV, fond Teritoriální odbory – obyčejné 1945–1959.

AMZV, fond Teritoriální odbory – obyčejné 1960–1964.

AMZV, fond Teritoriální odbory – tajné 1960–1964.

AMZV, fond Teritoriální odbory – tajné 1965–1969.

Archiv Kanceláře prezidenta republiky

AKPR, fond KPR, 1919–1947.

AKPR, fond KPR, Nástupní audience I, sign. 103826/49, Egypt (nezpracováno).

AKPR, fond KPR, Nástupní audience II, sign. 200126/92, Egypt (nezpracováno).

AKPR, fond KPR – protokol T, 1921–1944 (1953).

AKPR, fond KPR – protokol T, 1945–1963.

Národní archiv

NA, fond Československý ústav zahraniční II.

NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, zn. f. KSČ-ÚV-02/1, Praha – předsednictvo 1966–1971.

NA, fond Ministerstvo zahraničních věcí - Výstřižkový archiv, 1924–1939.

NA, fond Ministerstvo zahraničních věcí - Výstřižkový archiv II, 1945–1951.

NA, fond Ministerstvo zemědělství II – odbor zahraničních vztahů, zn. f. MZ II – ZV.

Tištěné prameny

Dokumenty k Československé zahraniční politice, roč. 1, 5. část, Praha 1954.

Dokumenty k Československé zahraniční politice, roč. 16, část 3, Praha 1964.

Dokumenty k Československé zahraniční politice, roč. 12, Praha 1965.

Dokumenty k Československé zahraniční politice, roč. 13, Praha 1966.

Dokumenty k otázce Blízkého a Středního východu, Praha 1963.

Mírová zahraniční politika ČSSR, Praha 1966.

Parlamenty Egypta a Sýrie schválily sjednocení obou zemí, Mladá fronta, 7. 2. 1958.

Příručka o navázání diplomatických styků a diplomatické zastoupení Československa v cizině a cizích zemích v Československu 1918– 1985, Praha 1987.

Privítání v Káhiře, Mladá fronta, 9. 11. 1966.

Sbírka zákonů republiky československé, rok 1958.

Sbírka zákonů: Československá socialistická republika, rok 1960.

Statistická ročenka republiky Československé, rok 1959.

Statistická ročenka Československé socialistické republiky, rok 1961.

Statistická ročenka Československé socialistické republiky, rok 1965.

Šťastnou cestu do Egypta, Mladá fronta, 5. 1. 1956.

V ocelovém srdci SAR, Mladá fronta, 11. 11. 1966.

Zahraněční obchod Republiky československé, ročníky 1920–1929.

Zahraněční obchod bývalého Česko-Slovenska v roce 1938, I. díl, III. řada, Praha 1939.

Literatura

- Ladislav BAREŠ – Rudolf VESELÝ – Eduard GOMBÁR, *Dějiny Egypta*, Praha 2009.
- Kirk BEATTIE, *Egypt during the Nasser Years, Ideology, Politics and Civil Society*, Boulder 1994.
- Kateřina BRADÁČOVÁ, *Počátky fungování Československého egyptologického ústavu a vliv jeho expedice do Núbie v rámci mezinárodní kampaně UNESCO na postavení, chod a vědeckou koncepci ústavu*, diplomová práce, Brno 2016.
- Ivan BROŽ, *Arabsko-izraelské války*, Praha 2005.
- Martin BROŽÍK, *Činnost Československého zpravodajského úřadu v letech 1949–1957*, bakalářská práce, Brno 2013.
- Marek ČEJKA, *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, Brno 2007.
- Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012.
- Jindřich DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918–1922)*, Praha 2013.
- Karel DURMAN, *Blízký východ ve světové politice 1918–1959*, Praha 1966.
- Karel DURMAN, *Popely jsou ještě žhavé: velká politika 1938–1991 (II. díl)*, Praha 2009.
- Jan DVOŘÁČEK, *Československo-etopijské vztahy 1945–1974*, disertační práce, Pardubice 2018.
- Lenka FOJTÍKOVÁ, *Zahraničně obchodní politika ČR, Historie a současnost (1945–2008)*, Praha 2009.
- Arthur GOLDSCHMIDT, *Modern Egypt. The Formation Of A Modern Nation-State*, London 1988.
- Eduard GOMBÁR, *Československo a Egypt v letech 1920–1970*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, Praha 2009, s. 9–13.
- Joel GORDON, *Nasser's Blessed Movement*, New York 1992.
- Romana GRÉGROVÁ, *Změna zahraniční politiky Egypta – Mírový proces na Blízkém východě*, bakalářská práce, Brno 2015.
- Vladimír HELLMUTH, *Paměti rodu*, Praha 2000.

- Chaim HERZOG, *Arabsko-izraelské války: válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost*, Praha 2008.
- Beno JAKUBŮV, *Zahraniční obchod ČR s Egyptem*, bakalářská práce, Praha 2012.
- James JANKOWSKI, *Nasser's Egypt, Arab Nationalism, And The United Arab Republic*, London 2003.
- Gabriela KADLECOVÁ, *Mediální prezentace mezinárodních vztahů v Československu v době studené války prostřednictvím Československé televize*, diplomová práce, Praha 2011.
- Karel KAPLAN, *Československo v letech 1953–1966, 3. část*, Praha 1992.
- Gilles KEPEL, *Válka v srdci islámu*, Praha 2006.
- Jan KLÍMA, *Dějiny Afriky: Vývoj kontinentu, regionů a států*, Praha 2012.
- Bohumil KÖRNER, *Zahraniční obchod Československa s rozvojovými zeměmi 1948–1955*, Praha 1969.
- Jan KUBR, *Obchodní vztahy mezi Československem a Egyptem v 50. a 60. letech 20. století*, bakalářská práce, Praha 2016.
- Veronika KUTHANOVÁ, *Národnostní situace Československa v letech 1948–1989. Sondy do problematiky imigrace do ČSR/ČSSR a postavení legislativně uznaných národností/menšin*, diplomová práce, Brno 2010.
- Karel LACINA a kol., *Nejnovější dějiny Afriky*, Praha 1987.
- Walter LAQUEUR, *Nasser's Egypt*, Michigan 1956.
- Emil LENGYEL, *Modern Egypt*, London 1979.
- Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981.
- Zdeněk MACEK, *Blízký a střední východ po roce 1945*, Plzeň 1995.
- Adéla MACKOVÁ, *Vznik a počátky Československého egyptologického ústavu*, *Nový orient*, roč. 61, č. 1, 2006, s. 57–60.
- Kateřina MALCOVÁ, *Založení Československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, bakalářská práce, Brno 2013.
- Eliška MALEČKOVÁ, *Československo-blízkovýchodní filmové kontakty v 50. a 60. letech*, diplomová práce, Brno 2014.
- Afaf Lufti MARSOT AL-SAYYID, *The short history of Egypt*, Cambridge 1985.
- Andrew MCGREGOR, *A Military History of Modern Egypt*, London 2006.
- Miloš MENDEL, *Islámská výzva: z dějin a současnosti politického islámu*, Brno 1994.

- Josef MUŽIKÁŘ a kol., *Islám v politice*, Praha 1987.
- Jan NĚMEČEK, *Soumrak a úsvit československé diplomacie*, Praha 2008.
- František NOVOTNÝ, *Násirov Egypt – případová štúdia autoritatívneho režimu*, bakalářská práce, Brno 2010, s. 12–13.
- Alexandr ORT, *Česká zahraniční politika*, Plzeň 2005.
- Petra PECHOVÁ, *Vyzbrojování a dovoz zbraní do Egypta ze zemí Západního a Východního bloku v letech 1947 až 1956*, diplomová práce, Plzeň 2011.
- Miloš POJAR, *Izrael*, Praha 2004.
- Kirstin E. SCHULZE, *Arabsko-izraelský konflikt*, Brno 2012.
- Aleš SKŘIVAN, *K charakteru, rozsahu a zaměření československého vývozu v meziválečném období*, Acta Oeconomica Pragensia, roč. 15, č. 7, Praha 2007, s. 367–369.
- Michael STERN, *Farouk*, New York 1965.
- Eugen STROUHAL, *Zahájení československých archeologických výzkumů v Egyptě v roce 1961*, Sborník z konference Věda v Československu v letech 1953–1963. In: Práce z dějin vědy, sv. 1, Praha 2000, s. 399–413.
- Robin SVOBODA, *Československo-egyptské vztahy v letech 1952–1958*, diplomová práce, Praha 2014.
- Kateřina SVOBODOVÁ, *Česko (slovensko)-izraelské vztahy*, bakalářská práce, Praha 2010.
- Jaroslav ŠEDIVÝ, *KSČ a československá zahraniční politika*, Praha 1961.
- Jaroslav ŠEDIVÝ, *Ke studiu československé zahraniční politiky*, Mezinárodní vztahy, roč. 2, č. 4, Praha 1967, s. 54–58.
- Eva TATEROVÁ, *Československá zahraniční politika vůči státu Izrael v letech 1948–1967*, disertační práce, Brno 2016.
- Břetislav VACHALA, *Egypt*, Stručná historie států, sv. 9, Praha 2003.
- Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném období*, diplomová práce, Hradec Králové 2012.
- Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů ve 20. letech 20. století*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 2, 2013, s. 11–17.
- Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů ve 30. letech 20. století*, Bulletin Společnosti česko-arabské, č. 1, 2015, s. 29–37.

- Veronika VAVREČKOVÁ, *Vývoj československo-egyptských obchodních vztahů v meziválečném období*, VLH, č. 33, 2015, s. 179–194.
- Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v letech 1945–1948*, *Mezinárodní vztahy*, roč. 50, č. 1, 2015, s. 73–78.
- Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v letech 1948–1953*, *Historica Olomucensia*, roč. 39, č. 49, 2015, s. 143–163.
- Veronika VAVREČKOVÁ, *Obchodní a kulturní kontakty mezi Československem a Sjednocenou arabskou republikou v letech 1953–1961*, *Nový orient*, roč. 72, č. 1, 2017, s. 42–50.
- Zdeněk VESELÝ, *Československá zahraniční politika v letech 1945–1949*, Praha 1989.
- Zdeněk VESELÝ, *Československá zahraniční politika 1945–1989 (dokumenty)*, Praha 2001.
- Václav VONDRÁŠEK – Sylvestr CHRÁSTIL – Martin MARKEL, *Dějiny Vojenské akademie v Brně 1951–2001*, Praha 2001.
- Milan VYHLÍDAL, *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře*, *Historica Olomucensia*, roč. 26, č. 38, Olomouc 2010, s. 99–112.
- Milan VYHLÍDAL, *Československá pomoc při výstavbě vojenského školství v arabském světě v letech 1948–1989*, diplomová práce, Brno 2010.
- Milan VYHLÍDAL, *Zakladatelské období Military Technical College v Káhiře, Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1959–1968*, *Paměť a dějiny*, roč. 6, č. 3, 2012, s. 33–44.
- Milan VYHLÍDAL, *Činnost československých instruktorů v egyptských ozbrojených silách: účast na egyptském vojenském školství v letech 1956–1977*, disertační práce, Olomouc 2015.
- Milan VYHLÍDAL, *Letec, zpravodajský důstojník, účastník domácího protinacistického odboje a velitel leteckých instruktorů v Egyptě Jan Reindl (1902–1981)*, rigorózní práce, Olomouc 2017.
- Jan WANNER, *Československo-egyptská zbrojní dohoda z roku 1955*, *Slovanský přehled*, roč. 88, č. 1, 2002, s. 59–77.

Jan WANNER, *Bitva o Suez: studená válka, druhý arabsko-izraelský konflikt a britsko-francouzská intervence v Egyptě*, Praha 2006.

František ZBOŘIL, *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*, Praha 2010.

Václav ZELENKA, *Káhira ve snu a probuzení*, Praha 1948.

Petr ZÍDEK – Karel SIEBER, *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*, Praha 2009.

Internetové zdroje

https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/egypt/kontaktni_cizi_ura_d/index.html [cit. 16. 9. 2018].

<http://praha.vupsv.cz/webisnt/custom/zlatyfond/uvod/12.htm> [cit. 14. 6. 2017].

<http://www.csds.cz/cs/g6/1571-DS.html> [cit. 14. 6. 2017].

https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/minovsky_stanislav.html [cit. 16. 2. 2015].

<https://www.zlaterezervy.cz/slovník-pojmu/sterlinkova-oblast-sterlinkovy-blok-sterling-area-sterling-bloc> [cit. 14. 3. 2018].

<http://www.vhu.cz/povalecny-egypt-a-tamni-ceskoslovenske-vojenske-angazma/> [cit. 3. 5. 2017].

https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/vasicek_jaromir.html [cit. 10. 1. 2017].

<https://www.vsenory.cz/m/knihovna-infocentrum/o-vsenech-a-regionu/vyznamne-osobnosti/vladimir-hellmuth-brauner/> [cit. 11. 5. 2018].

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Wafd> [cit. 8. 12. 2016].

Přílohy

Obrazová příloha

Benjamin Szalatnay-Stachó. Zdroj: NA, f. MZV – VA, 1924–1939, karton č. 767, inv. č. 1–953.

Jmenování Ahmeda Hakkiho egyptským chargé d'affaires v Praze prezidentem Edvardem Benešem.
Zdroj: AMZV, f. DP - T 1945-1954, Egypt, karton č. 27, č. j. 183/dův/46, Káhira, 2. 5. 1946,
fotografická příloha.

Odevzdání pověřovacích listin Františka Kruckého v Paláci Abdine dne 12. dubna 1948. Zdroj: AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, č. 121/48/dův, *JUDr. František Krucký odevzdání pověřovacích listin*, Káhira, 13. 4. 1948. Obdobné fotografie se objevily např. v egyptském tisku *Egyptian Gazette* 13. 4. 1948. Srov. NA, f. MZV – VA, 1924 – 1939, karton č. 767, inv. č. 1–953.

EGYPTIAN GAZETTE
le 10. Octobre 1948

František Krucký 10.147

Czech Minister says 'no'

MR. F. Krucký, the Czech Minister to Egypt, proposes to ignore instructions to surrender his post and return to Prague, and has asked for asylum in Egypt.

This was disclosed yesterday after Mr. Krucký had called on Ibrahim Ibrahim Agha Fakhri, the acting-Minister of Foreign Affairs.

Agha Fakhri told reporters that a special envoy of the Czech Government had arrived in Cairo with an order for Mr. Krucký to resign immediately in Prague.

Mr. Krucký, however, had refused to obey as he had seen the legation and his relatives. The special envoy then issued a subpoena to Mr. Krucký but according to the Minister he had placed himself under the protection of Egypt.

The incident would a similar state of affairs in 1939 when the Czech Legation in Cairo, its minister, František Krucký, declined to recognize the German occupation of his country.

MR. F. KRUCKÝ

Novinový článek z Egyptian Gazette popisující situaci, kdy František Krucký odmítá opustit svůj post vyslance. Zdroj: AMZV, f. DP - T 1945-1954, Egypt, karton č. 5.

Jmenování Mohameda Mohameda El Said Mater Beye egyptským vyslancem v Praze prezidentem Klementem Gottwaldem. Zdroj: AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 125.632/48, Praha, 29. 9. 1948.

Fotografie z egyptského tisku z 31. 10. 1949 zachycující recepci pořádanou Vladimírem Hellmuthem při příležitosti státního svátku Den vzniku samostatného československého státu.

Zdroj: AMZV, f. TO - O 1945-1959, SAR, karton č. 6.

Nový egyptský vyslanec Mohamed Abdel Moneim Mohamed a předání pověřovacích listin u prezidenta Antonína Zápotockého 18. 4. 1953. Zdroj: AMZV, f. DP - T 1945-1954, Egypt, karton č. 27.

Dimitri Rizq Hanna je jmenován egyptským velvyslancem v Praze prezidentem Antonínem Zápotockým. Zdroj: AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 27, č. 42.858/56-DP, Praha, 5. 11. 1956.

Amin Taha Aboul Dahab, jeho příchod na Pražský hrad a jmenování vyslancem v červnu 1954.

Zdroj: AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27, č. 24.026 T, Praha, 14. 6. 1954.

Výpis z čís. 149.479/I-2

O P I S .

Prezident Československé republiky.

Panu ministru zahraničních věcí

v P r a z e .

Zprošťuji ministerského radu Jaroslava Šejnohu úřadu mimořádného vyslance a splnomocněného ministra u J.V. krále řeckého, u J.V. krále egyptského a u J.V. císaře habšberského.

V P r a z e , dne 9. července 1948.

Dr. Edvard B e n e š v.r.

Jan M a s a r y k v.r.

Odvolací listiny měly povětšinou stručnou podobu. Na fotografii je pro ilustraci uvedena odvolací listina určena Jaroslavu Šejnohovi. AMZV, f. DP - T 1945-1954, Egypt, karton č. 5, č. j. 43.848/p-48, Praha, 8. 2. 1948.

Le Journal d'Égypte, 17. XII. 54.

RECEPTION A LA LEGATION DE TCHECOSLOVAQUIE

SE le Ministre de la République Tchécoslovaque et Madame Arnost Karpisek, donnaient hier soir une brillante réception au l'hôtel de la légation. Plusieurs personnalités égyptiennes et étrangères y ont assisté. Le Ministre et son épouse recevaient leurs invités avec affabilité, les entourant de beaucoup de sollicitude. Sur notre photo on voit Monsieur et Madame Karpisek accueillant l'Ambassadeur d'Ethiopia.

Le Progrès Égyptien, 16. XII. 54

Je Th. à 9h. p.m. — Chez M. et Mme William Herz Weatherly, réception et l'honneur de l'ambassadeur des Etats-Unis et Mme Jefferson Caffery.

De Th. à 9h. p.m. — A l'hôtel de la Légation de Tchécoslovaquie, (18, rue Wad pacha, Garden City, cocktail offert par le ministre d la République Tchécoslovaque et Madame Arnost Karpisek.

L'Égypte Nouvelle,

- En bas: Photo prise au cours du cocktail donné à l'hôtel de la Légation au Caire par le nouveau Ministre Pictopentaire de Tchécoslovaquie assisté par Madame ARNOST KARPISEK, le jeudi 16 décembre 1954. Ce fut une « prise de contact » entre la presse et un diplomate orné d'une culture générale peu commune. Monsieur ARNOST KARPISEK qui a beaucoup voyagé parle un français délicieux qu'agrémentent de précieux souvenirs. La réception est proprement somptueuse. De jolies filles, — un monde fou, — surtout dans « les eaux territoriales » des divers effets qui s'affraient à la convolite dans n'importe laquelle des salles où l'on pénètre. — PUCK.

27. XII. 1954.

I
M
A
G
E
S

P
O
U
R

A
D
U
L
T
E
S

Recepce uspořádaná Arnoštem Karpíškem dne 16. 12. 1954 při příležitosti jeho příjezdu do Káhiry.
Zdroj: AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 5, č. j. 2744/54-AK, Káhira, 29. 12. 1954.

La Bourse Egyptienne, 1/7.57.

Velvyslanec Karpíšek uspořádal koktejl u příležitosti odjezdu obchodního rady Balcara z Egypta.

Zdroj: AMZV, f. DP 1955–1964, Egypt, karton č. 5, 2093/57/Ka/Šal, Káhira, 3. 7. 1957.

V Káhiře, dne 20. srpna 1954.

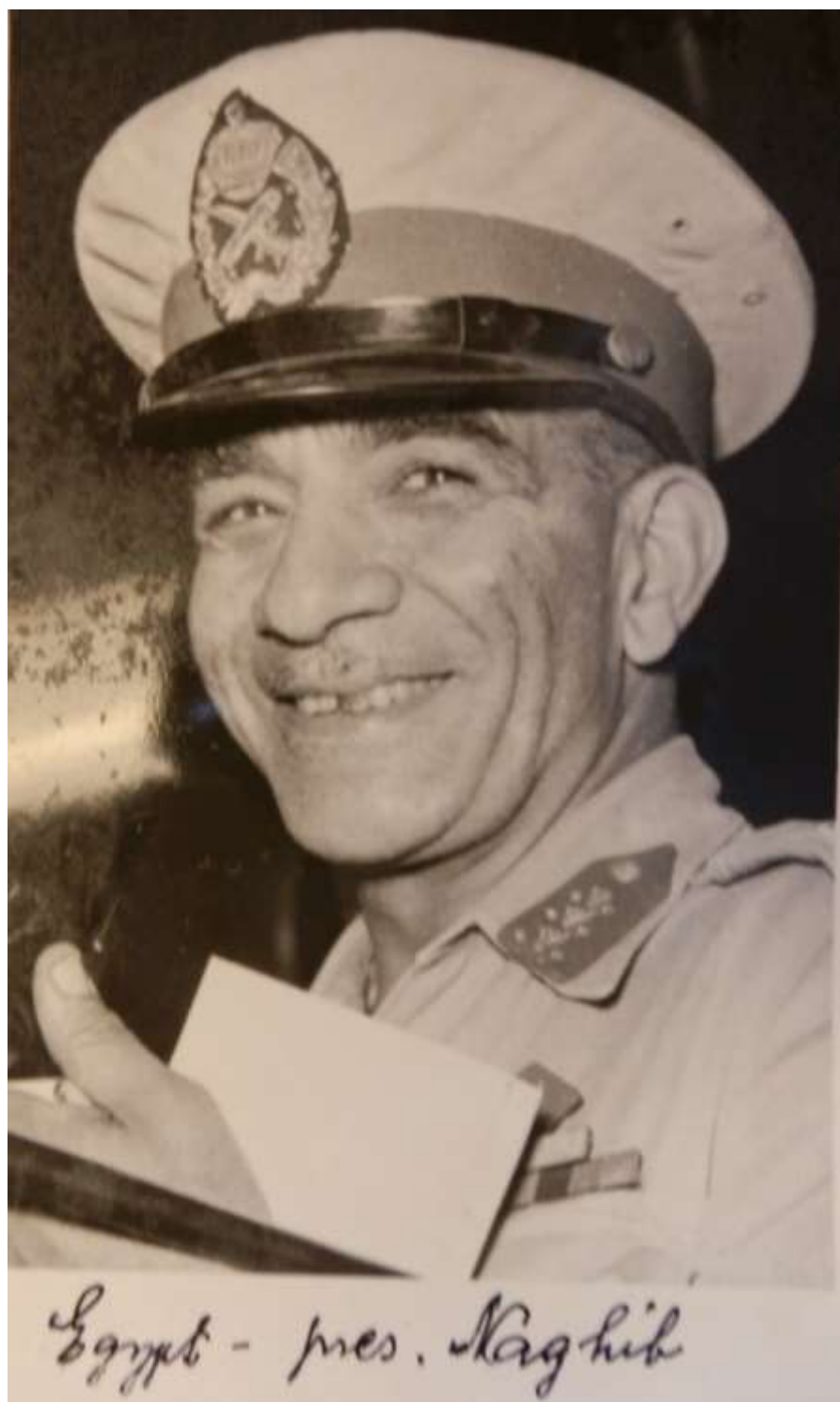
k tammímu čj. 264.585/52-SF/2

V ý k a z

význačnějších společenských podniků, jichž se zúčastnili přednosta, nebo zaměstnanci ZŮ jako hosté v době od 1. ledna 1954 do 31. července 1954.

Poř. čís.	Datum	Druh podniku	Jméno účastníka	Hostitel	Pozn.
1	12.1.	Recepce	Vejnár, Foukal obchodníci	Společnost Miar	
2	26.1.	Recepce	Pravda, Vejnár	Ind. velvysl.	bez žen
3	29.1.	Zahájení maďarské prům. výstavy	všichni	Zemědělský palác	
4	29.1.	Včeře	Vejnár, Foukal Švéda	Byt dr. Ramzyho	bez žen
5	4.2.	Večeře na počest maď. sportovců	Foukal	Maďarské vyslanectví	bez ženy
6	6.2.	Kino s občerstvením	všichni	SSSR vyslanectví	
7	24.2.	Coctail	Vejnár, obchod.	SOGENA, prodejce	cs, výrobků
8	27.2.	Kino s občerstvením	Vejnár	Rumunský ZŮ	bez ženy
9	3.3.	Kinos občerstvením	všichni	Bulharské ZŮ	
10	9.3.	Včeře /ohnstroj/	Vejnár, Kouba	Hotel Gezira Palace NDR	bez žen
11	10.3.	Zahájení průmyslové výstavy NDR	všichni	Zemědělský palác NDR	
12	12.3.	Recepce	Vejnár	Libye ZŮ	bez ženy
13	15.3.	Osaj	Vejnár, Foukal Kouba	Daoud, eg. attaché v Praze	bez žen
14	20.3.	Večeře	Pravda	President republiky	bez ženy
15	31.3.	Kino s občerstvením	všichni	NDR mise	
16	4.4.	Recepce	všichni	Maďarské ZŮ	
17	12.4.	Coctail	všichni	SSSR ZŮ	
18	30.4.	Recepce	Pravda	Francie ZŮ	bez ženy
19	30.4.	Kino s občerstvením	všichni	Maď. kult. sekce	
20	2.5.	Recepce	Pravda	Iracký ZŮ	bez ženy
21	5.5.	Recepce	Pravda	Habesaky ZŮ	bez ženy
22	17.5.	Recepce	Pravda	Norské ZŮ	bez ženy
23	25.5.	Recepce	Pravda	Argentinský ZŮ	bez ženy
24	27.5.	Recepce	Pravda	Afganistan ZŮ	bez ženy
25	28.6.	Večeře	Pravda	SSSR ZŮ	
26	28.6.	Recepce	Pravda	Afganistan ZŮ	bez ženy
27	3.7.	Kino s občerstvením	všichni	Bulharský ZŮ	
28	22.7.	Recepce	všichni	Polský ZŮ	
29	22.7.	Pochodňový průvod	Vejnár	Nám. republiky	bez ženy
30	23.7.	Voj. přehlídka	Pravda	Nám. republiky	bez ženy
31	31.7.	Kino s občerstvením	všichni	Maďarský ZŮ	

Ukázka společenských aktivit zástupců ZŮ v Káhiře v roce 1954. V tomto roce, stejně jako ve většině dalších, převažovala účast na recepcích. Zdroj: AMZV, DP - T 1945-1954, Egypt, karton č. 5, č. j. 264.585/52-SF/2, Káhira, 20. 8. 1954.

Fotografie prezidenta Mohhameda Nagíba z roku 1957. Zdroj: AMZV, f. DP – T 1945–1954, Egypt, karton č. 27.

Recepce k příležitosti československého státního svátku dne 9. května 1957. Tato recepce měla nebývale velkou návštěvnost a účastnilo se mnoho diplomatů. Poprvé také přijal pozvání velvyslanec USA. Na fotografii jsou zachyceni zleva – ministr Fawzi, polský velvyslanec Krajewski a československý velvyslanec Karpíšek. Zdroj: AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 1487/57/AK/Sá, Káhira, 12. 5. 1957.

Fotografie pořízená při pořádání odpoledního čaje na zahradě československého velvyslanectví.

Akci uspořádal tajemník československého velvyslanectví p. Králík při příležitosti návratu desetičlenné skupiny dětí z pobytu v Československu. Zdroj: AMZV, f. DP 1955–1964, SAR, karton č. 35, č. 2516/57/Kr/Šá, Káhira, 3. 8. 1957, fotografická příloha.

Propagace k československému týdnu filmu v Egyptě v roce 1962. Zdroj: AMZV, f. TO – T 1960–1964, SAR, karton č. 1, č. 041/62, Káhira, 31. 1. 1962, fotografická příloha.

<u>Seznam knih a brožur pro EGYPŤ.</u>		
1.	Jednotný katolický spevník	1
2.	Paříž	1
3.	Boží cesta	1
4.	Majerová: Havířská balada	1
5.	Jirásek: Na dvoře vévodském	1
6.	Koval: Mozart v Praze	1
7.	Kainar: České básně	1
8.	Stašek: Na rozhraní I. a II. díl	1
9.	Sekara: Děti z hlíněné vesnice	1
10.	Kořík: Největší z pierotů	1
11.	Bass: Cirkus Humberto	1
12.	Merell: Bible v českých zemích	1
13.	Brožura: Slovensko včera, dnes ..	1
14.	Maňák: Maňákův ČSR	1
15.	Krajský kalendář 1957	1

Ukázka jedné z pravidelných zásilek knih do Egypta. Tato zásilka byla určena pro řeholníky a misionáře. Zdroj: AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. j. IV-10.509, Praha, 2. 8. 1957.

Zásilka byla zaslána na žádost československých krajanů v Alexandrii. Zdroj: AMZV, f. TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 275/57-Kr/Sá, Káhira, 20. 5. 1957.

Tabulky

Obchodní vztahy Československa s Egyptem v letech 1920–1929

Rok	Dovoz do RČS z Egypta (v milionech Kč)	Vývoz z RČS do Egypta (v milionech Kč)
1920	88	74
1921	102	101
1922	54	143
1923	17	98
1924	32	120
1925	68	164
1926	90	130
1927	226	152
1928	201	185
1929	196	174

Zahraniční obchod Republiky československé, ročníky 1920–1929.

Obchodní vztahy Československa s Egyptem v letech 1930–1937

Rok	Dovoz do RČS z Egypta (v milionech Kč)	Vývoz z RČS do Egypta (v milionech Kč)
1930	120	136
1931	107	82
1932	79	49
1933	75	46
1934	11	54
1935	119	52
1936	171	66
1937	222	117

Zahraniční obchod bývalého Česko-Slovenska v roce 1938, I. díl, III. řada, Praha 1939, s. 25.

Za rok 1938 a 1939 se nám nedochovaly ucelené statistiky, které by obchod mezi Československem a Egyptem zmapovaly. Na vině byl podpis Mnichovské dohody a ztráta československého pohraničí. Srov. Veronika VAVREČKOVÁ, *Československo-egyptské vztahy v meziválečném*, diplomová práce, Hradec Králové 2012, s. 82.

Obchodní vztahy Československa s Egyptem v letech 1950–1959

Rok	Dovoz do ČSR z Egypta (v milionech Kč)	Vývoz z ČSR do Egypta (v milionech Kč)
1950	86,8	53,3
1951	-	-
1952	-	-
1953	67,5	80,4
1954	60,6	131,5
1955	83,3	150,5
1956	84,0	241,0
1957	199,4	199,3
1958	-	-
1959	157,0	285,0

V uvedených hodnotách není zahrnuta čs. pomoc poskytnutá SAR v oblasti vojenství. Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 265.

Obchodní vztahy Československa s Egyptem v letech 1960–1968

Rok	Dovoz do ČSR/ČSSR z Egypta (v milionech Kč)	Vývoz z ČSR/ČSSR do Egypta (v milionech Kč)
1960	158,5	161,7
1961	359,1	161,9
1962	177,0	196,0
1963	238,2	230,5
1964	221,9	234,4
1965	209,9	249,5
1966	256,7	300,1
1967	284,6	227,1
1968	277,0	233,0

V uvedených hodnotách není zahrnuta čs. pomoc poskytnutá SAR v oblasti vojenství. Radomír MACEK a kol., *EAR – Egyptská arabská republika*, Praha 1981, s. 265.

Resumé

The dissertation thesis is devoted to the relations between Czechoslovakia and Egypt in the years 1945–1968. The thesis deals with different areas and forms of cooperation from socio-cultural contacts to trade. The archival sources of Czech provenance, especially the Ministry of Foreign Affairs in Prague, served as materials. Topics that have already been processed are also derived from Czech and foreign literature. In the first part, the thesis overlaps into the interwar period when the relations were established in 1920, thus pointing to their continuity. Periodization is chosen here on the basis of significant time milestones which determined decisively the development of the Czechoslovak foreign policy. At the same time, there are reflected important data related to the internal political situation of both states, international politics and ideological influences. The space is devoted to the individual topics with respect to their importance in the formation of mutual relations. In fact, trade played a pivotal role here. The thesis presents the most important business agreements and the nature and intensity of business relations are monitored. In this context, some space is also devoted to Czechoslovak military supplies to Egypt and to Czechoslovaks helping to build the Military Technical College in Cairo. However, there is primarily described trade in common commodities on the basis of concluded business contracts, in which case the 1951 agreement was pivotal. There are also defined the support organizations that contributed to the development of trade, such as The Arab Chamber of Commerce. The development of Egyptian industry and increasing competitiveness in relation to Czechoslovak products are monitored as well. The topic of Czechoslovak Egyptology, especially founding of the Czechoslovak Institute of Egyptology, which contributed to widening of the awareness of this country in Czechoslovakia, was not omitted. In the field of culture, more space is devoted to the topics of film cooperation, organization of social and cultural events and the establishment of the Czechoslovak Cultural Centre. One of the main topics of the thesis is the work of the Czechoslovak Embassy, later the Embassy in Cairo and the Consulate in Alexandria. There are

discovered the activities of the authorities, their importance for the Ministry of Foreign Affairs and the fluctuating level of leadership with respect to the personalities of the diplomats who worked there. In this context, individual personalities of the diplomats are also presented. The work also concerns the life of Czechoslovak compatriots in Egypt, whose colony registered a large regression towards the end of the observed period. The thesis is thus a synthesis of these diverse topics and aims to reconstruct the Czechoslovak-Egyptian relations at the most comprehensive level and to point out the previously neglected topics.